

**Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem
Hadtudományi Doktori Iskola**

Bagi József mk. ezredes

**Oroszország katonapolitikája
és az orosz hadsereg reformja**

Doktori (PhD) értekezés

**Témavezető:
Dr. Nagy László nyá. ezredes,
az MTA doktora**

Budapest, 2009

TARTALOM

BEVEZETÉS.....	4
1. A témaválasztás indoklása.....	7
2. Hipotézisek.....	7
3. A tudományos probléma megfogalmazása.....	8
4. Kutatási célkitűzések.....	8
5. Kutatási módszerek.....	9
1. OROSZORSZÁG BIZTONSÁGPOLITIKÁJÁT MEGHATÁROZÓ TÉNYEZŐK.....	12
1.1. A Szovjetunió szétesése után kialakult helyzet.....	12
1.2. Az orosz civilizáció és az OF kialakulásának körülményei.....	14
1.3. Az oroszországi fegyveres erők megalakítása.....	18
1.4. Következtetések.....	23
2. OROSZORSZÁG BIZTONSÁGPOLITIKÁJA.....	25
2.1. A társadalmi környezet.....	25
2.2. A főbb biztonságpolitikai dokumentumok.....	29
2.3. Az OF Nemzeti Biztonsági Stratégiája.....	29
2.4. A nemzeti biztonsági dokumentumok tervezésének módszere.....	30
2.5. Oroszország külpolitikája.....	35
2.6. A biztonságot „garantáló” szervezetek.....	39
2.7. Következtetések.....	44
3. OROSZORSZÁG KATONAPOLITIKÁJA.....	45
3.1. A katonapolitika főbb elemei.....	45
3.2. Az új orosz katonai doktrína.....	47
3.3. NATO–orosz kapcsolatok.....	49
3.4. A Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezete.....	51
3.5. Sanghaji Együtműködési Szervezet.....	53
3.6. Következtetések.....	55
4. OROSZORSZÁG HADEREJÉNEK REFORMJA.....	56
4.1. A hadászati rakétacsapatok.....	61
4.2. A szárazföldi csapatok.....	63
4.3. A légierő.....	66
4.4. A haditengerészet.....	69

4.5.	A haderő feladatrendszere	71
4.6.	Új hadászati eljárások bevezetése.....	72
4.7.	Átalakítási és korszerűsítési programok	73
4.8.	Részvétel nemzetközi műveletekben	74
4.9.	A haderő nukleáris visszatartó erői és eszközei.....	76
4.10.	Az grúz–orosz konfliktus katonai tanulságai.....	77
4.11.	A hivatásos katonák képzésének intézményei, a kiképzés rendszere.....	80
4.12.	Az OF védelmi minisztériumának 2009. évi költségvetése	87
4.13.	Következtetések	93
BEFEJEZÉS		95
	Összegzett Következtetések.....	95
	Új tudományos eredmények	100
	Az értekezés felhasználhatósága, ajánlások.....	101
FÜGGELÉK.....		102
	Az Oroszországi Föderáció közigazgatási szerkezete	102
	Az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erőinek diszlokációja	106
	Az Oroszországi Föderáció katonai oktatási intézményei.....	129
PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE		131
	Cikkek.....	131
	Előadások, konferenciák.....	132
FELHASZNÁLT IRODALOM		133
ITNERNET FORRÁSOK		135

BEVEZETÉS

Az utóbbi években az Oroszországi Föderáció egyre jobban megerősödve lép fel a nemzetközi szintén és követeli magának a nagyhatalmi státuszt, amelyet a Szovjetunió szétesése után, mint jogutód magáénak tekint. Oroszország, különösen Nagy Péter illetve II. Katalin cárok uralkodását követően jelentős befolyást gyakorolt Európa és a világ sorsának alakulására. Ugyanakkor mindig jelen volt az orosz politikában az a sajátos viselkedés, amely csak erre a népre jellemző. Ezt maguk az oroszok is beismerik és több nagy, tekintélyes személyiség is megfogalmazta ezt. Talán a legjobban Fjodor Tyjutsev költő foglalta össze ezt 1866-ban írt „Oroszhont ész nem éri fel” című versében:

*Умом Россию не понять,
Аршином общим не измерить:
У ней особенная стать –
В Россию можно только верить.*

Galgóczy Árpád fordításában így hangzik:

*Oroszhont ész nem éri fel,
És puszta rőf hiába méri:
Ő más mértéket érdemel –
Oroszhont hinni kell. Megéri.*

Azért választottam ezt az idézetet, mert Vlagyimir Putyin – még elnökként – Tyjutsev ezen versét, kissé átalakítva az utolsó sort („*В Россию можно только верить.*” – saját fordításban: *Oroszországban csak hinni lehet* – megváltoztatta, „*В Россию нужно просто верить.*”, saját fordításban: *Oroszországban egyszerűen hinni kell*) „lecsérélte” a költő misztifikált kifejezését egy kemény, államfői kijelentésre, amelyben nincs helye a „lehet” szónak. Az idézettel az elnök érezte (2007. 10. 12-én)¹ a Nyugattal, hogy már rég itt az ideje bízni Oroszországban, és nem azt keresni, hogy mi a nem jó az orosz demokráciában. Persze itt rögtön adódik a válasz Putyin idézetére, hogy rendben, mi hiszünk Oroszországnak, de adassék már meg a Nyugatnak is az a lehetőség, hogy a saját mércéivel értékelje az orosz demokráciát.

Moszkva azt akarja, hogy feltétel nélkül fogadják el az orosz társadalmi berendezkedést, és ne firtassák annak legitimitását, ugyanakkor Oroszország fenntartja magának azt a jogot, hogy véleményt alkosson más országok politikai rendszeréről.

Az Oroszországi Föderáció sikeres történelme tulajdonképpen 2000-ben, Vlagyimir Putyin elnökké választásával kezdődött. Ez azt vetíti előre, hogy a jövőben egy gazdaságilag megerősödő (nemcsak a szénhidrogén alapú energiahordozók exportbevételének köszönhetően, hanem a gazdaság diverzifikációjának eredményeként – azaz az energiahordozók exportjából származó bevételek visszaforgatása, a gazdaság fellendítése, a kőolaj- és a gázexporttól való függőség megszüntetése érdekében – az ország saját maga is képes lesz megtermelni a szükséges javakat) Oroszország egyre inkább meghatározó szerepet fog játszani a nemzetközi életben mind politikailag, mind gazdaságilag. Tehát a világhatalmi státusz immár nemcsak az elrettentő nukleáris arzenálnak lesz köszönhető, hanem a világ sok pontján megnyilvánuló gazdasági jelenlétnek is. Nem véletlen, hogy a különböző nemzeti

¹ Letöltve a <http://24.ua/news/show/id/16591.htm> honlapról 2008.12.12-n.

biztonsági dokumentumokban egyre gyakrabban jelenik meg: Oroszország a jövőben bárhol a világon meg fogja védeni gazdasági érdekeit. Nézzünk erre két példát:

- az északi sarkvidék ásványi kincseinek (olaj és gáz) kiaknázási jogáért száll harcba Moszkva, amikor tudományos expedíció segítségével, a kontinentális alapzat – az eurázsiai tektonikai lemez – kiterjedésének meghatározásával akar jogot formálni a tulajdonjogra (erre alapozva egyébként olyan atomhajtóműves tengeralattjárókat épít, amelyek képesek ellátni villamos energiával kisebb városokat, gyárakat a világ bármely pontján);
- az orosz gázipar arra is felkészül, hogy ha nem kapja meg az engedélyeket a különböző gázvezetékek (északi és déli áramlat) megépítésére, akkor cseppfolyósított gázt fog exportálni, így kizárva a külföldi akadályoztatást, amelyet a történelem során az orosz birodalomnak nemegyszer el kellett viselnie a „meleg vízű kikötők” hiánya miatt.

Orosz vélekedés szerint mindezek csak szavak, ha nem tudják ezt alátámasztani megfelelő erővel, azaz fegyveres erővel. Ezért Oroszország jelentős forrásokat fordít a haderő technikai fejlesztésére és a személyi állomány szociális körülményeinek javítására.

Az Oroszországi Föderáció (OF) Védelmi Minisztériumának (VM) 2009. évi költségvetése 1.502,50 milliárd rubel, ami 1 USD = 32,20 rubel árfolyam mellett 46,66 milliárd amerikai dollárnak felel meg.²

Ez a 47 milliárd dolláros védelmi költségvetés nem elég a valamivel több, mint egymillió haderő finanszírozására. Felvetődik a kérdés, hogy miképpen lehetséges egy ilyen költségvetésből fenntartani ezt a nagy létszámú fegyveres erőt. Lényeges az a körülmény, hogy a védelmi költségvetés átszövi az egész föderációs költségvetést, ezáltal sok olyan rejtett forrást is tartalmaz, amelyek csak a beavatottak számára fejthetők meg. Erre példa: a nukleáris erők kiadásainak jelentős részét az Atomenergetikai Ügynökség állja, a kozmikus erők technikai hátterének biztosításához szükséges anyagi forrásokat pedig az Informatikai Minisztérium biztosítja, és így tovább. Ez, a még szovjet időkben visszamaradt keresztbiztosítási rendszerből maradt meg, amikor az egész gazdaságot az ország védelmének rendelték alá.

Oroszország katonapolitikájának lényegét a katonai doktrínában fogalmazzák meg, amely az állam Nemzeti Biztonsági Konceptiójára alapozódik.

Jelenleg a 2000-ben elfogadott és 2002-ben módosított katonai doktrína határozza meg Oroszország katonapolitikáját.

A katonai doktrína határozza meg a haderőépítést és alkalmazásra történő felkészítését a politikai célok elérése érdekében. A katonapolitika olyan állami funkciók összességét jelenti, amelyek gyakorlása során az állam előrejelző és szervezési-megvalósítási tevékenységet végez. Az értékelő-előrejelző elemzések eredményeként kidolgozásra kerülnek:

- a katonapolitika elméleti alapjai;
- az ország biztonságának garantálásához szükséges különféle koncepciók;
- a fegyveres erők alkalmazásának módjai.

A fegyveres erők fejlesztésének és alkalmazása módjainak a legteljesebb kidolgozása a katonai doktrínában történt meg.

Az Oroszországi Föderáció védelmi minisztere és a haderő vezérkari főnöke több

² Ljubov Kudelina asszony miniszterhelyettes, a VM Gazdasági és Pénzügyi Szolgálat főnökének 2009. évi tájékoztatója az Oroszországi Föderációban akkreditált véderő attasék számára. Letöltve a <http://www.mil.ru> honlapról 2009.03.06-n.

fórumon³ is kijelentették, hogy Oroszország nem számol közvetlen háborús fenyegetéssel, azonban annak lehetőségét nem zárja ki teljes mértékben. Legnagyobb fenyegetésként a terrorizmust határozták meg. Ugyan nem a közeljövőben, de belátható időn belül (a tervezett rakétavédelmi rendszer üzembe helyezése után) kockázatnak jelölik meg az Amerikai Egyesült Államok kelet-közép-európai rakétavédelmi telepítési tervét. Az ország politikai és katonai vezetése minden alkalmat kihasznál aggodalmának kifejezésére. Ugyan még csak feltételes formában, de a Kreml komoly lépéseket helyezett kilátásba (például a CFE⁴ szerződés moratóriumát meg is hirdette, amelyet ugyan azzal indokolt, hogy a NATO-országok nem ratifikálták az isztambuli értekezlet határozatait) arra az esetre, ha telepítésre kerül az amerikai rakétavédelmi rendszer Kelet-Közép Európában. Ilyen lépés például az „Iszkander-M” hadműveleti-harcászati rakéták (amelyek külföldre szánt változatának a hatótávolsága 280 km, míg az orosz haderő számára gyártottak 500 km-es hatótávolsággal rendelkeznek) Kalinyingrádi megyei állomásoztatása. Dmitrij Medvegyev elnök és Vlagyimir Putyin miniszterelnök 2008 őszén többször is kijelentette, hogy ha az Amerikai Egyesült Államok nem telepít rakétavédelmi rendszert Lengyelországba és Csehországba, akkor Oroszország se fog hadműveleti rakétákat állomásoztatni a Kalinyingrádi Különleges Területen.⁵

Az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erőinek jelenlegi csoportosítása még a második világháborúban kialakult frontok szervezési sémáját követő szovjet haderőstruktúra megörökléséből származik. Később, a kilencvenes évek helyi háborúi és konfliktusai során alkalmazott harceljárások elemzésének eredményeként alakították át a haderő struktúráját (összevontak katonai körzeteket, keretesítettek alakulatokat). A fő szervezési elv a hadászati irányok és a területi csoportosítások katonai körzetekbe történő ötvözése volt, amelyek lehetővé teszik a közös, egységes elméleti és gyakorlati kiképzést, a csapatok harci együttműködésének begyakorlását, a hadműveleti és harcászati vezetés összehangolását és a teljes körű biztosítás megvalósítását. A katonai körzetek alapját az állandó készenlétű magasabbegységek és egységek képezik, amelyeket a keretlétszámú alakulatok egészítenek ki. Az állandó készenlétű csapatok fogalma alatt azokat a magasabbegységeket és egységeket értik, amelyek mind béke, mind háborús időszakban képesek végrehajtani a harci feladatokat, a mozgósítási rendszer aktivizálása nélkül.

Az Oroszországi Föderáció politikai és katonai felső vezetése tisztában van a vezetési struktúra átalakításának szükségességével, de még nem látják elérkezettnek a gyökeres változtatások idejét. Mindössze kísérleti jelleggel hoztak létre egy összevont regionális (operatív) összhaderőnemi parancsnokságot.

A haderőreform strukturális átalakítását Anatolij Szergyukov védelmi miniszter jelentette be 2008 októberében⁶. A dinamikusabb vezetés megvalósítása érdekében a régi katonai körzet – seregtest – hadosztály – ezred lépcsők helyett egy új struktúrát alakítanak ki: katonai körzet – hadműveleti parancsnokság – dandár.

A fentiekkel kívántam alátámasztani a választott téma időszerűségét és fontosságát.

³ Putyin elnök beszéde a Müncheni Biztonságpolitikai Konferencián 2007-ben.

Letöltve a <http://www.polit.ru/dossie/2007/02/12/putinmunich.html> honlapról 2008.03.06-n.

⁴ CFE - Treaty on Conventional Armed Forces in Europe, az Európai Hagyományos Fegyveres Erőkről szóló szerződés.

⁵ Letöltve a <http://rus.newsru.ua/world/13nov2008/menitsa.html> honlapról 2008.12.12-n

⁶ Anatolij Szergyukov védelmi miniszter haderőreform programja.

Letöltve a http://nvo.ng.ru/forces/2008-12-12/1_reform.html honlapról 2008.12.12-n.

1. A témaválasztás indoklása

- Oroszország többször is – főként a 16. századtól (IV. Iván 1530-1584) – jelentős befolyást gyakorolt Európa, de az egész világ, s azon belül hazánk sorsára is. A mai orosz társadalom olyan változásokon megy keresztül úgy politikai, mint gazdasági téren, amely egy igen erős stabilitást eredményezhet az országban. A megerősödött Oroszország nem csak politikai és katonai, de gazdasági szempontból is meghatározó tényezőként hat a régióra és az egész világra. Mindez alapvetően befolyásolja majd mind a világ, mind Európa (és benne hazánk) biztonságát. Itt nem említek mást, csak az „energiafegyvert”. Ez egy kétélű fegyver, hiszen amennyire szüksége van Európának az energiahordozókra, legalább annyira fontosak az exportból származó bevételek Oroszország számára a fellendülés biztosításához. Az orosz vezetés tisztában van a szénhidrogén lelőhelyek kimerülésének lehetőségével, de addig, amíg azok rendelkezésre állnak, egy stabil, prosperáló gazdaságot akarnak megteremteni, ami nem függ az energiahordozók exportjától.
- A posztszovjet térségben eltöltött külszolgálati évek során felhalmozódott tapasztalataimat szeretném megosztani az Oroszország iránt érdeklődőkkel. Sajnos, sokszor elfogult és nem megalapozott vélemények látnak napvilágot Oroszországgal kapcsolatban. E földrésnyi országban zajló folyamatok megértéséhez elengedhetetlen a történelmi háttér megismerése, illetve a tudományos gondossággal végzett elemző munka.
- Nem utolsósorban fontos szerepet játszott döntéseimben az Oroszországban végzett korábbi tanulmányaim és a külszolgálatom ideje alatt átélt benyomások hatása. A posztszovjet térségben eltöltött hétéves tanulmányi és szintén hétéves külszolgálati tevékenységem annyi ismeretanyagot jelent, amelynek segítségével – bízom benne – hozzá tudok járulni Oroszország katonapolitikájának mélyebb és objektivebb feltárásához és megértéséhez.

2. Hipotézisek

Értekezésem alaphipotézise, hogy az Oroszországi Föderáció külpolitikája, gazdasági terjeszkedése és az ezek garantálására megalkotott katonapolitikája valamint haderőreformja alapvetően meghatározza az orosz biztonságpolitikai faktor befolyását a világ, Európa és benne hazánk biztonsági helyzetének alakulására.

Oroszország egyre határozottabban hallatja hangját a nemzetközi életben, annak meghatározó szereplőjének tekinti magát. Moszkva úgy érzi, hogy eléggé megerősödött a nagyhatalmi státusz visszaszerzéséhez. Igaz Oroszország mindig is nagyhatalom volt a nukleáris fegyver potenciáljának köszönhetően, de ma már ennél többet akar.

A szénhidrogén alapú energiahordozók hatalmas tartalékainak köszönhetően az orosz vezetés úgy látja, hogy elérkezett az idő világgazdasági befolyásának erősítésére. Ennek érdekében az orosz politikai vezetés ki akarja aknázni a jelenlegi, szénhidrogén alapú energiahordozók exportjából befolyó források adta lehetőséget a gazdaság diverzifikálására, azaz fel kívánja lendíteni az ipari termelést, hogy majd később, amikor kimerülnek a szénhidrogén alapú energiaforrások, képes legyen az ország megtermelni a szükséges javakat az extra bevételek nélkül is.

Az extra bevételekből megduzzadt források egy részét fel kívánja használni a Fegyveres Erők korszerűsítésére, a haderőreformra.

A jövőben Oroszország meg fogja védeni gazdasági érdekeit a világ bármely pontján. Erre képessé válik a megerősödő gazdasága és a korszerűsített hadereje miatt. Egy erős érdekérvényesítő képességgel bíró Oroszország jelentős szerepet tölthet be a világ és Európa – benne Magyarország – biztonságának meghatározásában.

3. A tudományos probléma megfogalmazása

Magyarország biztonsága és a nemzetközi biztonságpolitika garantálásában elfoglalt szerepének erősítése tekintetében igen fontos a kelet-európai régió országainak, kiemelten az Oroszországi Föderáció biztonsági és katonai törekvéseinek alapos ismerete. Rendkívüli jelentőséggel bír a régió országai által okozott biztonsági kihívások felfedése és elemzése annak érdekében, hogy a döntéshozók megalapozott információkhoz jussanak a szükséges intézkedések meghozatalához.

A Szovjetunió szétesésével a kelet-európai régióban új államok jelentek meg. A 15 egykori tagköztársaság immáron önálló államként tűnt fel a térségben. A főszerepet természetesen az Oroszországi Föderáció játszotta, amely a kezdetektől fogva a Szovjetunió jogutódjának tekintette és tekinti magát. **Az Oroszországi Föderáció megalakulása számos biztonsági problémát vetett fel a régióban.**

A kutatásaim során az alábbi tudományos problémákat vizsgáltam meg:

- milyen körülmények között jött létre az Oroszországi Föderáció;
- az Oroszországi Föderáció másfél évtizedes története;
- az ország biztonsági helyzetének alakulása, nemzetközi szerepének fejlődése;
- az Oroszországi Föderáció gazdasági helyzete, a lehetséges fellendülés esélyei és az orosz befolyás várható alakulása;
- új orosz katonai doktrína strukturális felépítése és várható fő mondanivalója;
- az orosz haderőreform hatása az orosz fegyveres erők strukturális felépítésére, a valószínűsíthető alkalmazásokra, a haderő technikai korszerűsítésére, a kiképzési és feltöltési rendszerre.

4. Kutatási célkitűzések

- ❖ Az orosz biztonságpolitikát meghatározó tényezők elemzése során áttekintem az Oroszországi Föderáció mintegy másfél évtizedes történetét, az ország biztonsági helyzetének alakulását, nemzetközi szerepének fejlődését. Kiemelten hangsúlyozom a fegyveres és biztonsági szervezetek átalakítására és tervezett reformjukra. Oroszország gazdasági helyzetének elemzése, a lehetséges fellendülés esélyeinek értékelése során kiemelt figyelmet fordítok az orosz befolyás szerepére és várható alakulására.
- ❖ Kutatásaim kiemelt célja az, hogy meghatározzam Oroszország katonapolitikájának és biztonsági helyzetének hatását a magyar nemzeti biztonságra, illetve egész Európa biztonságára. Ennek eszköze az elmúlt évtizedben végbement oroszországi változások elemzése és a várható biztonságpolitikai kockázati tényezők előrejelzése.
- ❖ Bemutatom Oroszország katonapolitikájának alakulását a legújabb kori orosz

történelemben, annak hatását az orosz társadalomra, valamint befolyását a világ és Európa biztonságára.

- ❖ Feltárom a kidolgozás alatt lévő új orosz katonai doktrína strukturális felépítését és várható fő mondanivalóját. Megvizsgálom, hogy van-e (lesz-e) Oroszországnak konkrét ellenségképe, hogyan kerül meghatározásra Oroszország biztonságának garantálása fegyveres úton, továbbá milyen tudományos módszereket alkalmaznak a nemzeti biztonsági dokumentumok kidolgozása során.
- ❖ Elemzem az orosz haderőreformot, a jelenlegi orosz fegyveres erőket, a lehetséges strukturális átalakításokat, a valószínűsíthető alkalmazásokat béke és háborús időszakban, a haderő technikai korszerűsítésének terveit, a kiképzési és feltöltési rendszer helyzetét. A reformok szükségességét, többek között az orosz haderőnek a grúz-orosz fegyveres konfliktusban szerzett tapasztalatai felhasználásával világítom meg.
- ❖ A téma elemzésével az a célom, hogy hozzájáruljak Magyarország biztonságpolitikájának formálásához, a nemzeti biztonság nemzetközi összetevőjének tudományos feltárásához, illetve hazánk biztonsági helyzetértékelésének továbbfejlesztéséhez elméleti és gyakorlati síkon.

5. Kutatási módszerek

A kutatási téma kifejtése során a rendelkezésre álló dokumentumok és a szakirodalom tanulmányozásának eredményeként egy olyan helyzetképet vázolok fel, amely alapul szolgálhat az Oroszországi Föderáció nemzetsbiztonsági politikájának helyes megítéléséhez.

Ennek érdekében konzultációkon vettem részt, kutattam a jellemző biztonságpolitikai kockázatokat, amelyek alapvetően meghatározzák Oroszország biztonság- és katonapolitikáját. Kiemelten kutattam és elemeztem az oroszországi haderőreform alakulását.

Kutatásaim során felhasználtam azokat az ismereteket, amelyeket a külszolgálataim ideje alatt szereztem. A lehetőségek függvényében részt vettem a fogadó országban rendezett konferenciákon, a saját kutatási témámhoz jól kapcsolódó témakörökben.

További alkalmazott módszerek:

- a hazai és a külföldi – elsősorban magyar, orosz és angol nyelvű – szakirodalom figyelemmel kísérése;
- a témához kapcsolódó, a biztonságpolitikai műhelyekben hozzáférhető, a ZMNE könyvtárában található korábbi, illetve a felkészülési időszakban megjelent tudományos munkák, dolgozatok tanulmányozása;
- a doktori értekezésem témájában ismert kül-, illetve biztonságpolitikai szakértőkkel történő konzultáció, továbbá a témámhoz kapcsolódó hazai és nemzetközi konferenciákon való részvétel;
- a külszolgálataim ideje alatt beszerzett publikációk, albumok, katalógusok és más írások tanulmányozása, valamint személyes tapasztalataim felhasználása.

A választott témát négy fejezetben dolgoztam fel:

A Bevezetésben:

- Indokolom a választott téma aktualitását és jelentőségét;
- Vázolom az Oroszországi Föderáció nemzeti biztonsági politikáját, katonai doktrínáját és a haderő reformjának fő elemeit, valamint Oroszország helyét, szerepét a világban, illetve az európai biztonsági rendszerek létrehozásának és továbbfejlesztésének folyamatában.

1. Oroszország biztonságpolitikáját meghatározó tényezők

Az első fejezetben bemutatom az Oroszországi Föderáció biztonságpolitikáját és az arra ható fontosabb tényezőket. Elemzem a Szovjetunió szétesése utáni helyzetet. Az orosz magatartás megértése érdekében történelmi visszatekintést végzek, majd feltárom az újkori Oroszország elmúlt másfél évtizedes történetét, és a Szovjetunió szétesése után, az Oroszországi Föderáció területén megalakított haderőt.

2. Oroszország biztonságpolitikája

Áttekintem Oroszország társadalmi berendezkedését, főbb biztonságpolitikai dokumentumait, összegzem az új Orosz Nemzeti Biztonsági Stratégiát és elemzem a föderáció külpolitikáját. Betekintést nyújtok az orosz nemzeti biztonsági dokumentumok tervezési folyamatába. Értékelem az orosz nemzeti biztonsági helyzetet a „SWOT”⁷ módszer segítségével. Elemzem az orosz nemzetbiztonsági szolgálatok felépítését és a várható fejlesztését.

3. Oroszország katonapolitikája

Bemutatom az orosz katonapolitika fő elemeit. Elemzem a kidolgozás alatt lévő új katonai doktrína valószínűsíthető tartalmát és annak üzenetét. Az orosz katonapolitika gyakorlati megvalósítása példaként áttekintem a NATO-orosz kapcsolatokat, a Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezetét valamint a Sanghaji Együttműködési Szervezetet.

4. Oroszország haderejének reformja

A haderőreformról szóló fejezetben bemutatom az orosz fegyveres erők fő stratégiai csoportosításait, a haderő- és a fegyvernemeket. Áttekintem a haderő feladatrendszerét, a várható átalakítási és korszerűsítési programokat. Rövid, számszaki áttekintést adok a nukleáris csapásmérő eszközökről, elvégzem a várható fejlesztések elemzését. A műszaki csapatok nemzetközi szerepvállalásán keresztül jellemzem az orosz haderő külföldi, nemzetközi műveletekben való részvételét. Az grúz-orosz fegyveres konfliktus elemzése

⁷ SWOT - Strength (Erősségek) Weaknesses (Gyengeségek) Opportunities (Lehetőségek) Threats (Veszélyek)

kapcsán bemutatom az orosz fegyveres erők alkalmazása során elkövetett hibákat és azok okait, valamint azok orvoslásának várható módjait. Bemutatom a hivatásos katonák képzésének intézményeit és a kiképzés rendszerét. Áttekintést adok az Oroszországi Föderáció védelmi minisztériumának 2009. évi költségvetéséről.

A **Befejezésben** megfogalmazom összegzett következtetéseimet, új tudományos eredményeimet és ajánlásokat teszek az értekezés felhasználhatóságára.

Az értekezéssel kapcsolatos kutatómunkát 2009. május 30-án zártam le.

1. OROSZORSZÁG BIZTONSÁGPOLITIKÁJÁT MEGHATÁROZÓ TÉNYEZŐK

1.1. A Szovjetunió szétesése után kialakult helyzet

A második világháborúból győztesen kikerült Szovjetunió meghatározó nagyhatalom volt a világpolitikában. Az Amerikai Egyesült Államokkal együtt a kommunista állam vált a világhatalom egyik megtestesítőjévé. A világhatalomért folytatott hidegháborús időszak rányomta bélyegét a nemzetközi politikára. „Az Atlanti- és Csendes-óceánon uralkodó első számú tengeri hatalom állt szemben a világ első számú szárazföldi hatalmával, amely vezető szerepet játszott Euráziában.”⁸

A hidegháború időszakában az Észak-atlanti Szövetség igyekezett elszigetelni Moszkvát mind politikailag mind gazdaságilag, de fizikailag is olyan közel próbált kerülni – a Szovjetunió határai mentén létrehozott katonai támaszpontok révén –, hogy bármikor képes legyen megsemmisíteni azt. Erre Moszkva úgy válaszolt, hogy világszerte (Latin-Amerikában, Afrikában és Ázsiában, de Európában is) támogatta a felszabadító forradalmi mozgalmakat és általában a baloldali pártokat. Tette ezt annak érdekében, hogy támogatókra tegyen szert a világ különböző pontjain, ily módon is csökkentse az Egyesült Államok befolyási övezetét. Ez a politikai és (hadi)ipari versengés végül a Szovjetunió vereségéhez vezetett. Az 1970-es években a hidegháborús versengés, elsősorban a fegyverkezési verseny, arra kényszerítette a kommunista államot, hogy nemzeti jövedelmének jelentős részét a hadiiparra fordítsa. Abban az időben a szabadgondolkodású szovjet közgazdászok kijelentették, hogy ha nem kellene a fegyverkezésre költeni, akkor mindössze napi két órát kellene dolgoznia az embereknek az akkori életszínvonal biztosítása érdekében. „Moszkva három lehetőség közül választhatott: vagy más területekről vonja el a szükséges pénzeszközöket (növeli a gazdasági nehézségeket és ezzel szociális nyugtalanságot okoz), vagy gazdasági reformok révén megpróbálja versenyképesebbé tenni a gazdaságot, vagy olyan meggyőző enyhülési politikát kezdeményez, amelynek segítségével eloszlatja a nyugatiak szovjetekkel szemben táplált félelmeit. Az orosz vezetés az utóbbi két alternatíva együttes alkalmazása mellett döntött.”⁹

Az akkori kommunista vezetés nem ismerte fel a radikális reformok szükségességét. Az egyik öreg és beteg főtitkár a másikat követte. A régi, még a második világháborúban is részt vevő szovjet vezetők semmiképpen sem akarták átadni a hatalmat. Amikor erre rászánták magukat és egy korban jóval fiatalabb főtitkárt választottak az SZKP¹⁰ élére Mihail Gorbacsov személyében, akkor már késő volt. Ugyanis már annyira nagy volt a gazdasági csőd, hogy még a szénhidrogén alapú energiahordozók fokozott exportja sem volt elegendő annak kivédésére. A gazdasági összeomlás küszöbén lévő szovjet hatalom már nem bírt olyan tekintéllyel a tagállamok vezetői körében, de a nélkülözésre és nyomorra kárhóztatott tömegek körében sem, hogy szava meghatározó legyen.

„A különböző nemzetiségi problémák differenciált kezelésére Moszkva nem volt felkészülve. A birodalom legfőbb politikai kötőeleme, a túlcentralizált párt- és államszervezet mindeközben egyre jobban szétmállott, ami már a káosz és a dezintegráció veszélyét hordozta magában.”¹¹

⁸ Zbigniew Brzezinski: A nagy sakktabla 12. old.

⁹ Zbigniew Brzezinski: A nagy sakktabla 18. old.

¹⁰ SZKP – Szovjetunió Kommunista Pártja

¹¹ Zbigniew Brzezinski: A nagy sakktabla 16-17. old

„Az 1991. március 17-én megrendezett össz-szövetségi népszavazáson, amely a föderáció jövőjéről volt hivatott dönteni, a 80%-os részvételi arány mellett a megjelentek 76,4%-a megújított föderációra voksolt, bár Észtország, Lettország, Litvánia, Moldávia, Grúzia és Örményország megtagadta a népszavazás lebonyolítását.”¹²

A népszavazást követő időszakban Gorbacsov, szovjet elnök egyre jobban háttérbe szorult Borisz Jelcinnel, az orosz elnökkel szemben. Az 1991. augusztus 19-21. között szervezett kommunista puccs végleg eldöntötte a szovjet birodalom sorsát, mert annak hatásaként Lettország, Ukrajna, Belorusszia és Moldávia más tagköztársaságokkal együtt kikiáltották függetlenségüket. Így a megszűnő Szovjetunió jelentős állami szerveinek hatásköre átruházódott az akkor létrejött Oroszországi Föderáció kormányára. A Gorbacsov által támogatott Szuverén Államok Szövetsége megteremtésének reménye szertefoszlott. A szovjet birodalom végleges megszűnését a három szláv tagköztársaság, Oroszországi Szovjet Szövetségi Szocialista Köztársaság, Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság és a Belorusz Szovjet Szocialista Köztársaság elnökeinek (Jelcin, Kravcsuk és Suskevics) 1991. december 7-i belovezsszki¹³ csúcstalálkozóján a Szovjetunió felbomlásáról tett közös nyilatkozata jelentette. „A háromoldalú tanácskozások eredményeként létrejött a Független Államok Közössége (FÁK), amely az integrációt és együttműködést hirdető, gazdasági, katonai és külpolitikai szerződés. Az államok szövetsége a tagállamok laza szövetsége, amely élén tanács áll, azonban a tagállamok önállóak, vezetésüket saját kormányuk intézi, saját önálló külpolitikával és haderővel rendelkeznek, a nemzetközi jog alapján szuverén államoknak minősülnek.”¹⁴

Az új együttműködési szerződés, a Független Államok Közössége megalakulása nagy aggodalmat okozott a világ országaiban. Mindenki a tömegpusztító fegyverek sorsa, ellenőrzöttségének biztosítása miatt aggódott. Az új független államok területi követelésekkel léptek fel egymással szemben. A mai napig vannak még nem rendezett határvonalak. A jelcini vezetés – orosz értékelés szerint a Szovjetunió vezetésének „jogutódja” – saját jogának tekintette a volt birodalom belső határainak meghatározását. Moszkva nemzetközi síkon is igyekezett elfogadtatni, hogy az Oroszországi Föderáció a Szovjetunió jogutódja, ezért minden korábbi kötelezettséget átvállalt.

„A Szovjetunió összeomlása Oroszország új határainak közelében lényeges geopolitikai változásokat idézett elő. Az oroszok rövid idő alatt ráébredtek, hogy többé nem egy földrészekben átnyúló birodalom urai és országuk déli határai (az 1800-as évek állapotának megfelelően) a Kaukázusban és Közép-Ázsiában húzódnak, a nyugati határok elhelyezkedése pedig az 1600 táján kialakult állapotokat idézi. A független közép-ázsiai országok megalakulásával a délkeleti határ több mint 1600 kilométerrel húzódott vissza. A kaukázusi területek elvesztése miatt előtérbe kerültek az újraéledő török befolyástól való stratégiai aggodalmak is. A közép-ázsiai térség feletti uralom elvesztése azt az érzést keltette az oroszokban, hogy megfosztották őket a régióban található hatalmas energiahordozó- és nyersanyaglelőhelyektől, illetve további nyugtalanságot szült az esetleges iszlám kihívás is.”¹⁵

Ukrajna függetlenné válása többszörösen is sújtotta Oroszországot:

- korlátozottá tette a korábbi fekete-tengeri egyeduralságot;
- a szovjet nukleáris csapásmérő erő jelentős része ukrán területen maradt;
- a hadiipar meghatározó hányada szintén ukrán területen maradt;

¹² Halász Iván: Oroszország megingott nagyhatalmi helyzete 20. old.

¹³ Belovezsszkaja Puscsa – természetvédelmi terület Fehéroroszországban, Bresztől északra.

¹⁴ Brunner Gábor: Oroszország biztonságpolitikájának és nemzetbiztonsági rendszerének változásai, Diplomamunka 7.old. ZMNE 2008.

¹⁵ Zbigniew Brzezinski: A nagy sakktabla 122-128. old.

- a szláv testvériség helyett az érdekelletetek kerültek előtérbe;
- kb. 11 millió orosz „szakadt” az ukrán határ másik oldalán.

„A Szovjetunió felbomlása nyomán Oroszország számára új, a korábbinál kedvezőtlenebb geopolitikai helyzet jött létre, amely többirányú és eltérő mélységű kihívást jelentett. 1994-1998 között Oroszország külpolitikája két külügyminiszter – Andrej Kozirjev és Jevgenyij Primakov – nevével fémjelződik. Az előbbit túlzott nyugatbarátként, az utóbbit az orosz nemzeti érdekek szilárd védelmezőjeként könyvelte el az orosz közvélemény. Az a Kozirjev és a „zapadnyikok”¹⁶ nevével fémjelzett irányzat, amely szerint a demokratikus Oroszország és a Nyugat államai természetes szövetségesek, következésképpen Oroszország elfogadja és támogatja a fontosabb nyugati külpolitikai törekvéseket, az orosz hatalmi elit és a társadalom túlnyomó többsége számára elfogadhatatlannak bizonyult. Jevgenyij Primakov külügyminiszternek a nemzeti érdekeket határozottabban képviselő, stabilabb, kiszámíthatóbb külpolitikája ugyanakkor nélkülözötte a konfrontációs törekvéseket. Igor Ivanov külügyminiszter eddigi tevékenységével a primakovi irányvonal folytatójának tűnt. Az orosz reformereknek sem gazdasági, sem politikai okok miatt nem állt és nem áll érdekében az együttműködést feladni a Nyugattal.”¹⁷

Az 1991-ben megtörtént társadalmi változások eredményeként egyértelműen megállapítható, hogy Moszkva már nem egy kommunista állam fővárosa, de azt sem lehet állítani, hogy egy új demokrácia született meg. Valóban igaz az az orosz megfogalmazás miszerint az orosz társadalom egy sajátos „demokráciát” valósított meg. Az új társadalmi berendezkedés megalakításakor az Amerikai Egyesült Államok példáját követték. Persze megint csak egy sajátossággal bíró struktúra alakult ki, mégpedig egy autokrata, szűk csoport által irányított közösség.

A jelicini vezetés ugyan próbálta megőrizni az ország nagyhatalmi státuszát, de a kilencvenes évek elején ez csak a megörökölt nukleáris csapásmérő erőnek volt köszönhető.

1.2. Az orosz civilizáció és az OF kialakulásának körülményei

Az orosz lélek illetve gondolkodásmód megértéséhez elkerülhetetlenül fontos az orosz civilizáció kialakulása körülményeinek rövid áttekintése. Erre talán a legjobban Andrej Szaharov „Az orosz civilizáció” című írásából kaphatunk hiteles magyarázatot.

„Ez a történelem hatalmas, két kontinensre – Európára és Ázsiára – is kiterjedő térségeken bontakozott ki. Az ország területe 1917-re az összes szárazföld 1/6-át, a földgolyó felszínének 1/22-ét foglalta el. E terület nagy része a kelet-európai síkságon fekszik, mely több ezer kilométer hosszan elnyúlik, nem szakítják meg sem tengerek, sem hegygerincek. Természetes határa északon a Jeges-tenger, délen a Kaukázus és a Fekete-tenger, keleten az Urál hegység, nyugaton pedig a Kárpátok nyúlványa. És ennek a hatalmas négyszögnek a belsejében ott a végtelen síkság, óriási erdőségekkel, észak-déli irányban bővizű folyókkal és mellékfolyókkal át- meg átszelve, délen pedig, ameddig a szem ellát, a végeláthatatlan sztyepp, egészen a Fekete-tengerig és a Kaszpi-tenger partjáig.

Az Urál hegységtől távolodva Szibéria hatalmas sík térségei következnek, amelyeket északon a Jeges-tenger, délen pedig a Pamír, a Tien-San és az Altaj hegység határol. Keleten a síkságot a Csendes-óceán vize zárja le. Ekkora méretekkkel a világ egyetlen országa sem rendelkezett. A 16. században, mielőtt még Oroszország az újkori Európa részévé vált, e

¹⁶ zapadnyikok – nyugatbarátok

¹⁷ Tömösváry Zsigmond, Dr. Nagy László: Oroszország a harmadik évezred küszöbén, 29.old. Honvéd Kiadó 1999.

hatalmas síkság népsűrűsége rendkívül alacsony volt: 2,3 fő négyzetkilométerenként – míg Lengyelorszáé 21, Franciaorszáé több mint 30.

Természetesen egy ekkora méretű állam nem születhetett meg egyszerre, egyetlen pillanat alatt. A folyamat igen összetett és ellentmondásos volt. Oroszország határának nyitottsága a középkori Európa és Ázsia népeinek folyamatos migrációját (áttelepülését) eredményezte ezen a területen. Az ázsiai nomádok az Urál hegység déli lejtői és a Kaszpi-tenger partja közötti hatalmas kapun keresztül akadálytalanul özönlöttek a kelet-európai síkságra, vidékről vidékre nyomulva hosszú időre birtokba vették a déli sztyepp-vidék területét. Állandó veszélyt jelentő szomszédaivá váltak a keleti szláv törzseknek, később a Kijevi Rusznak. Jórészt a földrajzi adottságokkal magyarázható távoli őseink folyamatos küzdelme a Kelet nomádjainak nyomásával szemben.

Ugyanakkor ezek a nyitott határok, végtelen síkságok a Kijev, majd Moszkva központtal létrejövő orosz állam, később birodalom számára nagyban meg is könnyítették a terjeszkedést a szomszédos területek, a környező népek felé. Ez a terjeszkedés történelmünk fontos részévé vált, mély nyomot hagyott azon. Hatalmas emberi és anyagi ára volt mindennek. Oroszország e terjeszkedése során érintkezésbe lépett más népekkel és államokkal, ami időről időre hosszú, véres háborúhoz vezetett.

A végtelen, nyitott térségek, síkságok tehát egyfelől pusztították Oroszországot, könnyű zsákmányként kínálva fel mind a keletről, mind a nyugatról érkező hódítóknak, másfelől segítették is az elvesztett területek visszahódításában, sőt abban is, hogy támadásba mehessen át szomszédai ellen. A hatalmas tér lehetőséget biztosított a visszavonulásra, a betörések előli menekülésre, a megközelíthetetlen vidékeken való nehéz átkelés pedig igen megnehezítette a hódítók dolgát.

A síkságon élő népességnek lehetetlen volt elszigetelődni. Közeledtek egymáshoz és keveredtek egymással, eközben pedig kicserélték termelési tapasztalataikat, kulturális eredményeiket, szokásaikat és hagyományaikat. Korántsem véletlen, hogy annyi közös vonás van az oroszok, a Volga-vidéki népek, valamint az északi és nyugati Dvina partjától a balti- és fehér-tengeri partvidékig letelepedett népek életformájában. A természet kovácsolta egységbe ezeket az embereket, hogy megvédjék közös létérdekeiket. Az egység létrejötte logikus és törvényszerű volt ellenséges elkülönülés legfeljebb átmenetileg alakulhatott ki.

Oroszország földrajzi fekvésének további különlegessége a világtengereken és óceánokon húzódó útvonalaktól való elszigeteltség. Egyetlen hosszú tengerpartja, a Jeges-tenger melléke a múltban kevéssé volt alkalmas a külföld felé utat nyitó kijáratnak, és távol is esett a civilizált világtól. Még a Balti- és a Fekete-tenger is, amelyeken keresztül Oroszország évszázadok óta kapcsolatot tart fenn Európa országaival és a világgal, lényegében beltenger az ország számára: ahhoz ugyanis, hogy ezeken átkelve az orosz partokhoz jussanak, majd újra kifussanak a világtengerekre, a hajóknak ki kellett kerülniük az orosz partoktól távol eső, hagyományosan a szomszédok kezében lévő szűk tengersizorosokat.

Ez a fekvés előnytelen helyzetre kárhóztatta Oroszországot a Nyugat centrum-országaival – Franciaországgal, Olaszországgal, Németországgal, Angliával – szemben. De Spanyolország, Hollandia és Skandinávia valamennyi országa is, melyek területét kanyargós körvonalú tengerpart határolta, közel voltak a meleg tengerekhez, valamint élvezhették a Golf-áramlat jótékony hatását.

A kedvező tengeri útvonalaktól való elszigeteltség az egyik magyarázata az orosz fejlődés lassúságának. Másrészt ezzel magyarázható Oroszország állandó törekvése is a bezártságból való kitörésre, a világcivilizáció centrumába történő bejutásra, a jövedelmező kereskedelmi útvonalak birtokbavételére.

Az ország földrajzi fekvése, az orosz határok állandó veszélyeztetettsége keletről is, nyugatról is, a tengeri kijárat meghódításának szükségessége oda vezetett, hogy az orosz társadalom hagyományosan militánssá vált, vagyis áthatotta a – védekező és támadó – harci

kedv. A haderő, a katonai szolgálat, a katonai hőstett Oroszországban első helyre került a Kijev Rusz idejétől kezdődő évszázadokban.

Oroszország területének nagysága erős befolyást gyakorolt a kormányzás módszerére is. Hogyan lehet a legjobban irányítani ezt a hatalmas, egymáshoz gyengén kötődő részekből álló területet, ezeket a különböző népeket? Évszázadok tapasztalata azt sugallja, hogy a legmegfelelőbb út: az erősen központosított hatalom. Az autoriter, abszolút jellegű, cári uralom hosszú fennmaradása Oroszországban nagyrészt az ország különleges fekvésével magyarázható. De emiatt született meg a jobbágyság is, pontosabban a parasztság és a városi lakosság röghöz kötése az állami és a magánföldbirtokok munkaerővel (és a hadsereg katonákkal) való ellátása érdekében, hogy a szegényes földek és a zord éghajlat közepette is megmaradjon az ország politikai, gazdasági, katonai és kulturális stabilitása.

Letörölhetetlen bélyeget hagyott a történelmén az a körülmény is, hogy Oroszország egyszerre volt európai és ázsiai hatalom. Az európai Oroszország régóta nyelvi kapcsolatban állt a rokon nyelvet beszélő európai országokkal, de létesültek (a kereszténység révén) vallási, kulturális és gazdasági kötelékek is. Ugyanakkor Ázsia is erős befolyást gyakorolt az ország fejlődésére. Innen származott a központosított, despotikus uralom mintája. Kereskedelmi és kulturális kapcsolatainak építésére a tatárok és a mongolok orosz földeken történt betörésétől kezdve mind szűkebb lehetőség nyílt.¹⁸

Megítélésem szerint Szaharov rendkívül velősen és helytállóan írta le az orosz nemzet, az orosz birodalom kialakulásának történelmi hátterét, amelynek révén sok orosz viselkedési megnyilvánulásra találhatjuk meg a választ. Ez valóban így van, hiszen ha megkérdezzük egy orosz embert, hogy európainak vagy ázsiainak vallja magát, akkor egy kis gondolkodás után azt válaszolja: egyik sem, én orosz vagyok. Az oroszok „hídnemzetnek” tartják magukat Európa és Ázsia között, de ugyanakkor egy sajátos életfelfogást testesítenek meg.

Az Oroszországi Föderáció történelmének kezdetét az 1991. december 7-i belovézsszki csúcstalálkozón a Szovjetunió felbomlásáról tett közös nyilatkozat jelentette. Ezen nyilatkozat aláírásával történt meg a szovjet birodalom végleges széthullása. A tagköztársaságokból létrejött utódállamok kialakítottak egy laza szövetséget, Független Államok Közössége elnevezéssel, de minden állam önálló politikai, gazdasági és katonai tevékenységet folytatott. Ebben az időben Oroszország számára az volt a legfontosabb, hogy magának az Oroszországi Föderációnak a további széthullását akadályozza meg. Talán ez a tény készítette Jelicint arra, hogy aláírja vagy aláírassa a nyilatkozatot. Ugyanis az orosz delegáció már aláírásra előkészített megállapodás tervezettel érkezett.

A rendszerváltozás időszaka igen nagy áldozatot követelt az orosz lakosságtól. Az ipari termelés és az életszínvonal igen alacsony szinten voltak. Rendkívüli módon lecsökkent a születések aránya és felszökkent a halálozások száma. Évekig nem fizettek rendszeresen béreket és a nyugdíjakat, amelynek következményeként széthordták a gyárakat és üzemeket. A szervezett bűnözés általános jelenséggé vált. A zavaros időszak jó táptalajnak bizonyult az alvilági módszereket alkalmazó ügyeskedőknek. A társadalom rövid idő alatt kettészakadt. Megjelent a mások kárán gyorsan meggazdagodott újjgazdag réteg. Oroszországban ezeket az embereket „új oroszoknak” nevezik, akik a megszerzett tőkéjüket igyekeztek gyorsan külföldre menekíteni. Ennek következtében a gazdaságot jelentős arányú tőke kivonás jellemezte, amely további terheket rótt az egyszerű emberekre. A stabilizáció Putyin hatalomra jutásával, 2000 után kezdődött el. A gazdaságot a szénhidrogén alapú energiahordozók (kőolaj és földgáz) exportbevételéből sikerült konszolidálni.

¹⁸ Szaharov Andrej Dmitrejevics: Az orosz civilizáció, RUBIKON 1993/3.

„1991-1999 között, egy elhúzódó, súlyos társadalmi válság körülményei közepette folytatódott Oroszországban a totalitárius rendszerből demokratikus társadalommá történő átalakulás, az új államiság kialakítása. A piacgazdaság és a korszerű jogállam kialakulása Oroszországban előreláthatólag még akár több évtizedig elhúzódhat, és a folyamat tétje az, hogy Oroszország képes lesz-e arra a modernizációra, amellyel a legfejlettebb államok közösségéhez felzárkózik, vagy a világfejlődés perifériájára kerül, és nukleáris fegyverei birtokában a világot fenyegető, instabil göccá válik. A kedvezőbb forgatókönyv megvalósítása hármask kihívásra adandó adekvát válaszlépések sorát igényli:

- Oroszország új államiságának kiépítése;
- a piacgazdaság kialakítása, kilábalás a gazdasági és társadalmi válságból;
- az ország nemzetközi helyének megtalálása a formálódóban lévő új világrendben.”¹⁹

Putyin hatalomra kerülésével az állami apparátusban egyre nagyobb számban jelentek meg a volt KGB²⁰ vezetői, az elnök egykori munkatársai (például Szergej Ivanov, volt védelmi miniszter, jelenlegi első miniszterelnök-helyettes) valamint a szentpétervári adminisztráció vezetői (például Viktor Zubkov, volt miniszterelnök, jelenleg első miniszterelnök-helyettes), akik korábban Putyinnal együtt dolgoztak. Sokszor nem a szakmai hozzáértés, hanem a feltétlen megbízhatóság, a „hűség” volt a meghatározó a káderek kiválasztásakor.

2000-2008 között – amelyet „putyini érának” neveztek el – a gazdasági és pénzügyi megerősödés volt a jellemző. A föderációs bevételek fő forrása a szénhidrogén alapú energiahordozók, azon belül is a kőolaj eladásából származik, ezért a bevételek tervezése során a kőolaj világpiaci árának alakulása meghatározó. Öt év (2006-2010) kőolajárát (az oroszországi kitermelésű „Urals” nyersanyagot alapul véve) tanulmányozva az orosz gazdasági szakértők arra az álláspontra jutottak, hogy a kőolaj hordónkénti ára a közeljövőben valahol 50-55 USD között fog alakulni. Ezért például a 2008. évi szövetségi költségvetés során a fő bevételi forrást képező kőolaj árának kalkulálásakor 50 USD átlaggal kalkuláltak.

A szövetségi költségvetés forrásainak meghatározása során a kőolajból származó bevétel esetében az elmúlt tíz éves átlagárból kiindulva huszonhét dollárral számoltak hordónként. Az ezen felüli bevételek a Stabilizációs Alapba kerülnek. 2007-ben ez az összeg 3.539,7 milliárd rubel azaz mintegy 100 milliárd euró volt. A kőolajárak várható esése ellenére 2010-re a Stabilizációs Alap (Tartalék és Jóléti Alap) értékét 5.500 milliárd rubelre becsülik. Az orosz felfogás szerint az olajból származó bevételeket a „rosszabb” időkre kell tartalékolni, amikor az olaj árának esése miatt megszűnik az extra bevétel. Akkor kell majd felhasználni, – reményeik szerint átmeneti időre – az alapot a gazdaság stabilizálására.

Társadalmi nyomás hatására 2008-tól két részre osztották a Stabilizációs alapot:

- Tartalék Alap 3.381,9 milliárd rubel;
- Jóléti Alap 481,5 milliárd rubel.

A gazdasági fejlődés másik kulcsa az infláció minél alacsonyabb szinten történő tartása. 2007-ben az inflációt 8,5% környékén sikerült tartani. 2008-ben 6% alá tervezték csökkenteni (A 2008 év végi értékelések szerint, a pénzügyi világválság miatt ez 13% körül lesz.). A 2009-es gazdasági mutatók nem a legjobbak, hosszú évek óta ez lesz az első deficitese

¹⁹ Tömösváry Zsigmond, Dr. Nagy László: Oroszország a harmadik évezred küszöbén, 17.old. Honvéd Kiadó 1999.

²⁰ KGB – Komitét Goszudársztvennoj Bezopásznoszyi, Állambiztonsági Bizottság

költségvetési év. A Putyinról elnevezett, hároméves (2008-2010) tervezési időszak végére az inflációt 4-5%-on kívánják tartani.²¹

Oroszország hatalmon lévő pártja, az Egységes Oroszország vezetésének véleménye szerint a hároméves terv nem más, mint Putyin volt elnök nemzeti projektjének gyakorlati megvalósítási terve, amelyet az új hároméves tervben foglaltak törvénybe. Egyben ez a terv biztosítja a folytonosságot az elnöki váltást követően.

A 2008-2010-re szóló költségvetési terv fő célja a gazdaság diverzifikálása, azaz a gazdaság kőolaj- és gázráfüggőségének megszüntetése. Pontosabban fogalmazva az orosz gazdasági vezetés szeretné függetleníteni az ország jövedelmének alakulását a szénhidrogén alapú energiahordozók árának alakulásától. Az elkövetkezendő három évben a szénhidrogénekből befolyó összeg – az elképzelések (tervek) szerint –, évenként 2,4 trillió rubel körül mozog majd. Továbbá a hároméves költségvetési terv két fontos változtatást jelent a források felhasználásában és a felhasználás ellenőrzésében.

Az első fontos változtatás a „Stabilizációs Alap” bevonása a szociális programba:

- Tartalék Alap → az olaj- és gázár jelentős csökkenésének esetére;
- Jóléti Alap → nyugdíjak emelésére, minden nyugdíjra félretett rubelhez az állam ebből az alapból további 1.000 rubelt ad hozzá.

A másik fontos változtatás a hároméves költségvetés forrásainak ellenőrzött felhasználása. Azaz nemcsak utólag, a számlák benyújtása után történik meg az ellenőrzés, hanem az egységes államkincstári automatizált nyilvántartási rendszernek köszönhetően minden lehívás során.

Az emelkedő kőolaj- és gázáraknak köszönhetően Oroszország több pénzt tud költeni szociális projektekre is. A nemzeti projektek²² (egészségügy, oktatás, lakásépítés, mezőgazdaság, népességmegtartás és védelem) prioritást élveznek más állami programokkal szemben. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy az új elnök, Medvegyev²³ tovább viszi a nemzeti programok megvalósítását.

Az orosz politikai vezetés a gazdasági válság ellenére meg kívánja valósítani a nemzeti projektekben foglaltakat. Így a haderő korszerűsítése is fontos célkitűzés. Medvegyev elnök kijelentése szerint itt az ideje komoly fejlesztéseket végezni a Fegyveres Erőknél. Véget kell vetni a toldozás-foldozgatásnak, új eszközökkel kell ellátni a haderőt. Ez egyben új megrendeléseket jelent a hadiipar számára is, amely a csőd küszöbén áll.²⁴

1.3. Az oroszországi fegyveres erők megalakítása

Az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erőit Jelcin elnök rendeletével 1992. május 7-én hozták létre a volt Szovjetunió Fegyveres Erőinek jogutódjaként, illetve annak bázisán. Külön említendő, hogy az Alkotmányban rögzített „legfelsőbb főparancsnoki” tisztség mellett Jelcin elnök egészen 1992. május 18-ig – ideiglenesen – a honvédelmi miniszteri tisztelet is

²¹Ljubov Kudelina asszony miniszterhelyettes, VM Gazdasági és Pénzügyi Szolgálat főnökének 2009. évi tájékoztatója az OF-ban akkreditált véderő attasék számára, Letöltve a <http://www.mil.ru> honlapról 2009.03.06-n.

²²nemzeti projektek – 2006-ban Putyin elnök által meghirdetett szociális csomag, amely magában foglalja az egészségügy, oktatás, lakásépítés és mezőgazdaság fejlesztését. Majd 2007-ben Putyin kibővítette ezt a népességmegtartás és a védelmi szféra fejlesztési tervével.

Letöltve a <http://www.rost.ru/main/what/01/01.shtml> honlapról 2008.03.06-n.

²³A 2008. március 2-i elnökválasztást nyerte meg, majd 2008. május 7-n került beiktatásra.

²⁴Letöltve a <http://www.kommersant.ru/doc.aspx?DocsID=1139807&NodesID=2> honlapról 2009.03.23-n.

betöltötte és Pavel Gracsov hadseregtábornok csak a miniszter első helyetteseként látott hozzá az új orosz Védelmi Minisztérium, valamint az OF Fegyveres Erejének megszervezéséhez.

Oroszország 2,7 milliós haderőt "örökölt" a Szovjetuniótól, amely strukturálisan öt haderőnemből állt:

- Hadászati Rakétacsapatok;
- Szárazföldi Csapatok;
- Légierő;
- Légvédelmi Csapatok;
- Haditengerészeti Flotta.

Az öt haderőnem mellett még két, önálló fegyvernemként emlegetett, de lényegében „köztes haderőnemként” kezelt, nagy önállóságot élvező katonai szervezetet kell megemlíteni:

- a Légideszant Csapatokat;
- a Kozmikus Erőket.

Az Orosz Fegyveres Erők fő erejét képező szárazföldi csapatok nyolc, megörökölt katonai körzetbe csoportosultak:

- Moszkvai Katonai Körzet;
- Leningrádi Katonai Körzet;
- Volgai Katonai Körzet;
- Uráli Katonai Körzet;
- Észak-Kaukázusi Katonai Körzet;
- Szibériai Katonai Körzet;
- Bajkálon túli Katonai Körzet;
- Távols-Keleti Katonai Körzet.²⁵

„Az orosz fegyveres erők átalakítása valójában már a megalakulásuk pillanatával, 1992-ben megkezdődött, amikor a politikai és katonai vezetés felismerte, hogy a volt Szovjetuniótól megörökölt, túlméretezett haderő fenntartása meghaladja az ország teherbíró képességét. Egy sor objektív tényező (a Kelet-Közép Európából és a volt szovjet tagköztársaságokból kivonásra került alakulatok átdiszlokálási problémái, az atom ütéserő újrendezése, az orosz határokon belüli új hadászati csoportosítások létrehozásával kapcsolatos problémák, jelentős létszámcsökkentés stb.), valamint az átalakításhoz nélkülözhetetlen szubjektív feltételek meglétének a hiánya azonban nem tették lehetővé egy valódi reform következetes végrehajtását. Ennek következtében felerősödtek a negatív tendenciák, a teljes katonai szervezet állapota elérte a kritikus szintet és a további késlekedés beláthatatlan következményekkel járt volna.

Az Oroszországi Föderáció fegyveres erői megalakulásuk óta lényegében három haderőreform-kísérleten keresztül jutottak el jelenlegi állapotukhoz, s ezek közül a harmadik napjainkban is tart. Mindhárom kísérlet alapvetően több szakaszban kívánta a haderő korszerűsítését megoldani és valamennyinek közös jellemzője volt, hogy jelentős létszámcsökkentést, alapos strukturális átalakítást célzott meg – minimális költségvetési támogatottsággal.”²⁶

²⁵ Tömösváry Zsigmond, Dr. Nagy László: Oroszország a harmadik évezred küszöbén, 41.old. Honvéd kiadó 1999.

²⁶ Tömösváry Zsigmond, Dr. Nagy László: Oroszország a harmadik évezred küszöbén, 44.old. Honvéd kiadó 1999.

A kilencvenes évek végéig tartó haderő átszervezések és a későbbi létszámcökkentések eredményeként alakult ki a jelenlegi, 2008-as 1,134 milliós összlétszám. A haderő struktúrája az alábbi:

Haderónemek:

- Szárazföldi Csapatok;
- Légierő;
- Haditengerészet.

Önálló fegyvernemek:

- Hadászati Rakétacsapatok;
- Kozmikus Csapatok;
- Légideszant Csapatok.

A **szárazföldi csapatok** katonai körzetekre tagozódnak, a körzetek állományában általában 1-3 hadsereg és 1-2 hadtest található.

Jelenleg a következő Katonai Körzetek funkcionálnak:

- **Moszkvai Katonai Körzet** (1. és 22.hds., 20.hdt.)
- **Leningrádi Katonai Körzet** (6.hds., 30.hdt. és az 56.Kiképző Központ)
- **Volga(menti)-Uráli Katonai Körzet** (2.hds., 27.gl.ho. és a 469.KK)
- **Észak-Kaukázusi Katonai Körzet** (58.hds., 8. és 67.hdt.)
- **Szibériai Katonai Körzet** (három hds. (négy hk.ho. és hat gl.ho) és egy hdt.)
- **Távol-Keleti Katonai Körzet** (három hds. és egy hdt. (három hk.ho., tizenhárom gl.ho., egy tü.ho. és öt lövészadosztály))
- **Kalinyingrádi Különleges Terület a Balti Flottának alárendelve** (11. hds.)

*1.sz.ábra. Az OF Fegyveres Erői Katonai Körzetei*²⁷

Orosz nyílt források szerint a Szárazföldi Csapatok jelenlegi létszáma kb. **365 000 fő**, ami a teljes létszám egyharmada.²⁸

²⁷ Az adatok letöltve a <http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/mo-md.htm> honlapról 2008.02.06-n.

²⁸ Alekszej Maszlov vezérezredes, Szárazföldi Csapatok főparancsnokának éves tájékoztatója az Oroszországban akkreditált véderő attasék számára, Moszkva 2007, személyes részvétel.

A **légierő** a három klasszikus fegyvernemből és a különleges csapatokból áll:

- repülőcsapatok;
- légvédelmi csapatok;
- rádiótechnikai csapatok;
- különleges csapatok.

A légierő szervezését tekintve az alábbi seregtestekből épül fel:

- stratégiai repülőhadsereg;
- szállító repülőhadsereg;
- repülőhadsereg (3);
- légvédelmi hadsereg (3).

A Légierő létszáma mintegy **190 000 fő**.

A **haditengerészet** (létszáma kb. **170 000 fő**) négy flottából és egy flottillából áll:

- Csendes-óceáni Flotta;
- Északi Flotta;
- Fekete-tengeri Flotta;
- Balti Flotta;
- Kaszpi-tengeri Flottilla.

A haderőreform fő célkitűzése az ország és a Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezete²⁹ tagállamai biztonságának garantálása, Oroszország nagyhatalmi státuszának visszaállítása. A FÁK országokban végbemenő forradalmi változások, azok elszakadási, rendszerváltoztatási törekvései mind arra utalnak, hogy az elmúlt évek folyamán Moszkva egyre inkább befolyást veszített, mind a világpolitikában, mind pedig a térség országaiban.

Az OF Fegyveres Erői jelenlegi csoportosítását a kilencvenes években lezajlott helyi háborúk és konfliktusok során alkalmazott harceljárások elemzésének eredményeként alakították ki.

A fentiekben említett csoportosítási elv és módszer jól mutatja, hogy vannak bizonyos változások az orosz hadászásban. Nem a teljes globális hadviselésben gondolkodnak, de még nem voltak képesek megszabadulni a második világháborúban kialakult szemlélettől (frontszinttől). Ezek bizonyos okokból érhetőek, de az „orosz föld” megvédéséhez nem okvetlenül szükségesek a nagyon szigorú vázra felépített, állandó összetételű csoportosítások, azaz katonai körzetek, azaz frontok.

A katonai felső vezetés megértette a vezetési struktúra átalakításának szükségességét, de úgy ítélték meg, hogy még nincs itt az ideje a gyökeres változtatásoknak. 2006-ban mindössze kísérleti jelleggel hoztak létre egy összevont regionális parancsnokságot (Csita városában).

A legújabb strukturális változtatást Szergyukov védelmi miniszter jelentette be 2008 októberében. A dinamikusabb vezetés – a parancskiadás és a végrehajtás megkezdése között eltelt idő csökkentése – érdekében a régi katonai körzet – seregtest – hadosztály – ezred lépcsők helyett egy új struktúrát alakítanak ki: katonai körzet – hadműveleti parancsnokság –

²⁹ Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezete (Oroszország, Kazahsztán, Fehéroroszország, Kirgizisztán, Örményország, Tádzsikisztán és Üzbegisztán) a tagországok katonai védelmi szervezete

dandár. Gyakorlatilag kimarad egy lépcső (vezetői szint). Azonban ez nagymértékű létszámcsökkentést is lehetővé tesz, főként a tisztek és tábornokok körében.

A tervek szerint 2016-ra az orosz haderő létszáma kerekén egymillió fő lesz. A létszámcsökkentést alapvetően a tiszti beosztások radikális csökkentésével – a strukturális átszervezés következményeként – fogják elérni. Jelenleg az orosz fegyveres erőknél 355 ezer tiszti beosztás van. 2016-ra ezt a számot 150 ezerre kívánják csökkenteni. Tehát mintegy 205 ezer tiszti beosztást kell megszüntetni, ami alapvetően tisztek elbocsátását jelenti. Ezek egy része be nem töltött hely (40 ezer beosztás) vagy nyugdíjba készülő tiszt, de mintegy 117 ezer fő, nem nyugdíj közeli tiszt elküldése komoly problémát jelenthet. A fenti létszámcsökkentésre azért van szükség, mert az új védelmi elgondolásoknak megfelelően a tiszti beosztások arányát a haderő összlétszámának 15%-ban állapították meg. Egyébként a jelenlegi 1100 tábornoki beosztást 200 fővel akarják csökkenteni, azaz 900 tábornok lesz 2016-ra.

A különböző állománykategóriák létszámviszonyainak meghatározásakor az alábbi szabályból indultak ki:

– hadnagy alárendeltségében	=	szakasz	30 fő;
– százados alárendeltségében	=	század	100 fő;
– alezredes alárendeltségében	=	zászlóalj	500 fő;
– ezredes alárendeltségében	=	ezred-dandár	3 000 fő;
– vezérőrnagy alárendeltségében	=	dandár-hadosztály	10 000 fő;
– altábornagy alárendeltségében	=	hadsereg	50 000 fő;
– vezérezredes	=	katonai körzet	500 000 fő. ³⁰

Orosz katonai szakértők véleménye szerint Szergyukov védelmi miniszterre történő kinevezésének a fő célja az volt, hogy megtörjék a „régimódi” tábornoki kar befolyását. Igen fontos azonban kiemelni azt is, hogy a Medvegyev-Putyin „tandem” elkötelezte magát a haderő korszerűsítése mellett. Tehát ez az átalakítás nem jelenthet mást, mint egy új, a kor követelményeinek megfelelő haderő mielőbbi megteremtését.

A fejezet tárgyalása során az volt a célom, hogy egy rövid áttekintést adjak a Szovjetunió szétesése után kialakult helyzetről. Továbbá egy kis történelmi visszatekintéssel megpróbáltam rávilágítani az orosz viselkedési forma kialakulásának az okaira. A dolgozat lényegét képező katonapolitika és haderőreform problematikája megköveteli a kiindulási alapok meghatározását.

A következő fejezet logikus folytatása az elsőnek, hiszen az Oroszországi Föderáció biztonságpolitikája egyenes következménye a megalakulás körülményeinek, valamint a jelenlegi bel- és külpolitikai helyzetnek. A nemzeti biztonsági dokumentumok megalkotásának megértéséhez szükséges a társadalmi berendezkedés szerkezetének ismerete.

³⁰ Anatolij Szergyukov védelmi miniszter nyilatkozata a «Независимое Военное Обозрение» „Független Katonai Szemle” lap hasábjain 2008.12.12.

1.4. KÖVETKEZTETÉSEK

- *A Szovjetunió szétesése után megalakult Oroszországi Föderáció vezetése a volt kommunista világhatalom jogutódjának tekintette és tekinti magát. Ebből adódóan a felhalmozódott szovjet adósságok, gazdasági, katonai és szociális problémák legnagyobb mértékben Oroszországot sújtották. A 70 éves politikai és gazdasági közösség egyaránt sújtotta a többi volt tagköztársaságot is. Az integráció annyira erős volt, hogy egyes tagköztársaságok ipara képtelen volt működni a másik tagköztársaság bedolgozása nélkül, mivel nyersanyagok vagy félkész termékek hiányoztak a termelési technológia folyamatából.*
- *A kommunista rendszer erősen központosított hatalmának hirtelen megszűnése, illetve a helyi politikai vezető réteg hiánya megnehezítette az önálló társadalmi berendezkedés kialakításának folyamatát a volt tagköztársaságokban. A köztársaságok vezetői ráébredtek arra, hogy Oroszország az adósságok mellett sok más ügynevezett szovjet „szövetségi” javakat is megszerzett. Az oroszországi vezetés hamar felismerte, hogy a posztszovjet térség romjain létre lehet hozni egy laza szövetséget, amelyet Független Államok Közösségének neveztek el. Moszkva próbálta megragadni a vezető szerepet, de ez valójában csak Putyin hatalomra jutása után sikerült.*
- *Oroszország igazi stabilitása a putyini érában következett be. Ez alapvetően az energiahordozók exportjából befolyt jövedelmeknek és az újraépített központosított (KGB-s) hatalomnak köszönhető. Ezt az orosz, sajátos, autokrata uralmi rendszert Moszkva egy úgymond „demokratikus” propagandával próbálja elrejtteni.*
- *Az oroszországi társadalmi berendezkedés a történelem során alakult ki. Oroszország területének nagysága erős befolyást gyakorolt a kormányzás módszerére is. Hogyan lehet a legjobban irányítani ezt a hatalmas, egymáshoz gyengén kötődő részekből álló területet, ezeket a különböző népeket? Évszázadok tapasztalata azt sugallja, hogy a legmegfelelőbb út: az erősen központosított hatalom.*
- *Szaharov Andrej Nyikolájevics rendkívül velősen és helytállóan írta le az orosz nemzet, az orosz birodalom kialakulásának történelmi hátterét, amelynek révén sok orosz viselkedési megnyilvánulásra találhatjuk meg a választ. Ez valóban így van, hiszen ha megkérdezzük egy orosz embert, hogy európainak vagy ázsiaiainak vallja magát, akkor egy kis gondolkodás után azt válaszolja: egyik sem, én orosz vagyok. Az oroszok „hídnemzetnek” tartják magukat Európa és Ázsia között, és egy sajátos életfelfogást testesítenek meg.*
- *Oroszország földrajzi fekvése, az orosz határok állandó veszélyeztetettsége keletről is, nyugatról is, a tengeri kijárat megszerzésének szükségessége oda vezetett, hogy a mindenkori orosz társadalom hagyományosan militánssá vált, vagyis áthatotta a – védekező és támadó – harci kedv. A hadsereg, a katonai szolgálat, a katonai hőstett Oroszországban első helyre került a Kijevi Rusz idejétől kezdődő évszázadokban.*
- *Oroszország 2,7 milliós haderőt „örökölt” a Szovjetuniótól, amely strukturálisan öt haderőnemből állt. Ezt a strukturális felépítést máig megtartották. Mindössze annyiban történt változtatás, hogy három haderőnem és három haderő-fegyvernem elnevezéseket használják. A fegyveres erők fő erejénél, a szárazföldi csapatoknál megtartották a több*

mint 200 éve megalapított katonai körzetek rendszerét. Jelenleg hat katonai körzet van.

- *A fentiekben említett csoportosítási elv és módszer jól mutatja, hogy vannak bizonyos változások az orosz hadászatban. Nem a globális hadviselésben gondolkodnak. Ugyanakkor még nem voltak képesek megszabadulni a második világháborúban kialakult frontszinttől. Ez bizonyos okokból érthető, de az „orosz föld” megvédéséhez nem okvetlenül szükségesek a nagyon szigorú vázra felépített, állandó összetételű csoportosítások, azaz katonai körzetek, azaz frontok.*
- *A haderő strukturális változásait inkább a kimunkálás jellemzi. A szergjukovi átalakítás megtartja a katonai körzeteket, de azon belül jelentős változtatásokat tervez. Az eddigi katonai körzet – seregest – magasabb-egység – egység lépcsőzésről 2016-ig teljes körűen áttérnek a katonai körzet – hadműveleti parancsnokság – dandár szervezésre.*

2. OROSZORSZÁG BIZTONSÁGPOLITIKÁJA

2.1. A társadalmi környezet

Oroszország, hivatalos nevén az Oroszországi Föderáció („Rasszijszkaja Federácija”) területét tekintve a volt Szovjetunió 22,4 millió km²-éből 17,1 millió km²-t „örökölt”. A 291 milliós lakosságából pedig 149 millió – *2008-ban 142 millió* – maradt Oroszország területén. Fővárosa, a 9 millió – *2008-ban 10,5 millió* – lakosú Moszkva, amelynek lélekszáma az agglomerációval és a tranzittal együtt jóval meghaladja a „napi” 10 milliót – *a napi 15 milliót 2008-ban*.

Oroszország – 1922. december 30-tól kezdve egészen az 1990-ben a Köztársaság Legfelsőbb Tanácsának az „Állami szuverenitásáról” elfogadott nyilatkozatáig – lényegében a Szovjetunió részeként, meglehetősen korlátozott önállóságot élvezett. Az ország történelmének ekkor megkezdődött új szakasza, az önálló orosz államiság és a demokratikus átalakulás időszaka merőben új távlatokra tett szert az 1991. augusztus 19-21. közötti sikertelen puccsot követően, illetve amikor 1991. december 8-án megszűnt létezni a Szovjetunió.

Oroszország államiságának lényegi alkotó eleme a föderatív államforma. A Szovjetunió szétesése és az úgynevezett „utódállamok”, közte az Oroszországi Föderáció létrejötte az addigi Uniót alkotó, etnikailag elkülönült köztársaságok függetlenné válásával valósult meg.

Oroszország 84 úgynevezett „föderációs szubjektumból (jogalanyból)” áll:

2.sz.ábra. Az Oroszországi Föderáció közigazgatási elemei³¹

- 21 köztársaságból (Függelék 1.sz.ábra);
- 9 területből (Függelék 2.sz.ábra);
- 47 megyéből (Függelék 3.sz.ábra);
- 4 autonóm kerület (Függelék 4.sz.ábra);
- 1 autonóm megyéből (Függelék 4.sz.ábra);
- 2 föderációs szintű városból:
 - Moszkva (Területe: 1064 km², Lakossága: 10 470 318);
 - Szentpétervár (Területe: 1433 km², Lakossága: 4 669 000).

³¹ Az adatok letöltve a <http://www.gov.ru/main/regions/regioni-44.html> honlapról 2008.02.06-n.

„Az egykori Szovjetunió felbomlását követően, az Oroszországi Föderáció történetének első időszakában a további szétdarabolódás reális veszély volt, amelynek legvéresebb fejezetét a 1994 decemberétől 1997 áprilisáig tartó csecsen háború jelentette. Mára némileg ellentétes tendenciák tapasztalhatók. A központ megpróbálja a régiókat politikailag és gazdaságilag egyaránt maga alá gyűrni, az államigazgatást területi és nem nemzeti elv alapján megszervezni. A kormányzóválasztások lezajlása után – bár a korábbi kinevezett helyett választás útján funkcióba került regionális vezetők legitimitása jelentősen megnőtt – az új funkcionáriusok a központtal folytatandó együttműködésre kényszerültek. Magatartásukban – néhány kivételtől eltekintve – kevés szerepet játszott, illetve játszik pártovatartozásuk vagy politikai szimpátiájuk. Moszkva elsősorban „egyéni megközelítést” alkalmazva igyekszik megoldozni a kormányzókat, párhuzamosan alkalmazva a kedvezmények, és az – esetenként meglehetősen durva – nyomásgyakorlás módszereit.”³²

A fentiekben felsorolt adminisztratív felosztás többé-kevésbé megfelel a volt szovjet közigazgatási rendszernek. Az Oroszországi Föderáció megalakulásának következményeként új közigazgatási területek jelentek meg. Ilyen például az elnöki képviseletet megvalósító kerületek vagy régiók, összesen hét:

3.sz.ábra. Az Oroszországi Föderáció elnöki kerületei³³

Ezek a kerületek (régiók) több megyét, területet vagy autonóm föderációs szubjektumot (jogalanyt) foglalhatnak magukban. Az elnök által kinevezett elnöki képviselők feladata a régió mindennapi életének, biztonságának és fejlesztésének a biztosítása a szövetségi érdekek messzemenő figyelembe vételével. A régiók szerinti felosztás könnyebb áttekinthetőséget, vezethetőséget és tervezést tesz lehetővé, kizárva a helyi érdekek felülkerekedését a szövetségi elgondolásokkal szemben.

³² Tömösváry Zsigmond, dr. Nagy László: Oroszország a harmadik évezred küszöbén, 9.old. Honvéd kiadó 1999

³³ Az adatok letöltve a <http://president.kremlin.ru/administration.shtml> honlapról 2008.02.06-n.

„Az 1993. december 12-én népszavazással elfogadott „jelcini” alkotmány alapján erős elnöki rendszer épült ki, amelyet politikailag erősített az a tény is, hogy Jelcin a nemzetközi közvélemény és az orosz társadalom jelentős része szemében a demokratikus reformok garanciája volt. E rendszerben megtalálható a hagyományos demokráciák csaknem valamennyi intézménye, azonban azok működése, a társadalom életében betöltött szerepük és súlyuk szerint nem hasonlíthatók az európai, de különösen nem a nyugati demokráciákéhoz. Az elnöki hatalom politikai szempontból szinte korlátlan, az országot a politikai pártok, társadalmi mozgalmak helyett a különböző gazdasági-bürokratikus érdekcsoportok irányítják, amelyek között az egyensúlyt ez idáig Jelcin elnök jelentette és jelenti bizonyos mértékig ma is.

A végrehajtó hatalom csúcsán az elnök áll. Munkáját közvetlenül az Elnöki Adminisztráció segíti, de a legfontosabb döntések meghozatalában nem elhanyagolható szerepe van az elnök mellett működő tanácsoknak (közülük is a legjelentősebb talán az Elnöki Tanács – „Prezidyentszkij Szovjet” –, amely a legfontosabb szakterületek legismertebb szakértőiből álló tanácsadó testület, az Adminisztrációk Vezetőinek Tanácsa, a Káderpolitikai Tanács stb.), a különféle bizottságoknak (Állampolgársági, Kegyelmi, Emberi Jogi, Kitüntetési stb.) és kamaráknak (Társadalmi Kamara, Tájékoztatási Viták Bírói Kamarája stb).

A végrehajtó hatalom segítségével igen fontos szerepet tölt be az Oroszországi Föderáció Biztonsági Tanácsa, amely a nemzetbiztonság teljes spektrumában készíti elő a legfelső szintű politikai döntéseket, s amelynek elnöke a mindenkori orosz elnök. Tagjai – funkcióhoz kötöttek – a mindenkori miniszterelnök, a Parlament két házának elnökei, a Biztonsági Tanács titkára, a legfontosabb miniszterek (külügy-, belügy-, védelmi, nemzetiségügyi miniszter, a rendkívüli helyzetek és a polgári védelem minisztere, valamint a Külső Hírszerzés, a Szövetségi Biztonsági Szolgálat és a Szövetségi Határőr Szolgálat vezetői.

A végrehajtó hatalom fontos eleme az Oroszországi Föderáció Kormánya, amelynek tagjai a miniszterelnök, a miniszterelnök helyettes(ek) – ezek száma időről időre változik -, valamint a szövetségi miniszterek. Ez utóbbiak közül viszont az elnök közvetlen irányítása alá tartoznak az ún. „erő-miniszterek” (a védelmi és a belügyminiszter, a Szövetségi Határőr Szolgálat miniszteri jogállású igazgatója), valamint a polgári (külső) hírszerzés és az elhárítás ugyancsak miniszteri jogállású vezetői.”³⁴

Az orosz állami struktúrában fontos szerepet tölt be a bírói hatalmi ág. Ennek három eleme van:

- Az Alkotmánybíróság, amely 19 főből áll és tagjait az államfő előterjesztésére a Parlament felsőháza, a Szövetségi Tanács nevezi ki.
- A Legfelsőbb Bíróság, amely 119 fős, és tagjait – ugyancsak az elnök előterjesztése alapján – a Szövetségi Tanács nevezi ki.
- A Legfelsőbb Döntőbíróság, amely 96 főből áll és tagjait az államfő előterjesztésére a Szövetségi Tanács nevezi ki.

³⁴ Tömösváry Zsigmond, dr. Nagy László: Oroszország a harmadik évezred küszöbén, 21.old. Honvéd kiadó 1999

A törvényességi felügyeletet gyakorló, független ügyészi szervezet „csúcsszerve” az Oroszországi Föderáció Legfőbb Ügyészsége, melynek élén a legfőbb ügyész áll. A legfőbb ügyészt is az államfő előterjesztésére a Szövetségi Tanács nevezi ki és menti fel.

A törvényhozás Oroszországban kétkamarás parlament keretén belül ölt testet:

- Az Állami Duma (alsóház), amely az alkotmány értelmében 450 képviselőlől áll. A képviselők fele egyéni választókerületben, másik fele pedig országos listán kerülhet be a parlamentbe. Az ún. „vegyes” választási rendnek megfelelően a parlamentbe bejutott képviselők frakciókba, vagy csoportokba léphetnek be. Az országos listán bejutott pártok, tömörülések, blokkok „frakciót”, míg az egyéni választókerületekben bekerült képviselők „képviselőcsoportot” alkothatnak. Az Állami Duma keretén belül 23-26 szaktanárság működik, amelyek közül a legfontosabbak közé a Külügyi, a Költségvetési, a Gazdaságpolitikai, a Nemzetbiztonsági, és a Védelmi Bizottságokat sorolhatjuk.
- a Szövetségi (Föderációs) Tanács képezi a felsőházat, amely az Alkotmány szerint 178 főből áll. A regionális elvre épülő felsőházban nem működnek frakciók, illetve képviselőcsoportok és a képviselők nem főállásban végzik a munkájukat. A felsőház is szaktanárságokban (10-12 bizottság) végzi a plenáris üléseket előkészítő munkát.

A törvények elfogadásának rendje a következő: a tervezeteket az Állami Dumához kell benyújtani, ahol először a témában illetékes szaktanárság vitatja meg és véleményezi, majd az ügyrendnek megfelelően a Duma plenáris ülése három olvasatban tárgyalja meg és a képviselők egyszerű többséggel döntenek a törvényjavaslat elfogadásáról. Ezt követően öt napon belül át kell adni a Szövetségi Tanácsnak, amely azt megvitatni köteles. A felsőházban elfogadottnak kell tekinteni a törvényjavaslatot, ha azt a képviselőknek legalább a fele megszavazta, vagy ha a benyújtott javaslatot a Szövetségi Tanács 14 napon belül nem vitatta meg.

A parlament mindkét háza által elfogadott törvényt öt napon belül el kell juttatni aláírásra az elnökhöz, akinek 14 nap áll rendelkezésére, hogy aláírja, és közzé tegye azt. A felsőház által elutasított törvény tervezetét visszaküldik a Dumához és ott a megismételt szavazás esetén akkor tekinthető elfogadottnak, ha a képviselők több mint fele megszavazta. Az elnök által elutasított törvényt a parlamentnek újra kell tárgyalnia és csak akkor tekinthető ismét elfogadottnak, ha mindkét házban a képviselők kétharmada megszavazta azt. Ebben az esetben az elnök köteles hét napon belül aláírni, és nyilvánosságra hozni azt.

Az alkotmányos törvény elfogadási mechanizmusa egyszerűbb: az akkor tekinthető elfogadottnak, ha a Duma képviselők kétharmada, a Szövetségi Tanács képviselőinek pedig háromnegyede szavazta meg. Ebben az esetben az elnök köteles 14 napon belül aláírni, és közzé tenni azt.

Ugyanakkor az alkotmány lehetőséget biztosít arra, hogy az elnök rendeleteket és utasításokat adjon ki – ezeknek összhangban kell lenniük az Alkotmánnyal és a hatályos törvényekkel –, amelyek törvények hiányában is szabályozhatnak bizonyos kérdéseket és elősegítik a végrehajtó hatalom egyfajta túlsúlyának kialakulását a törvényhozói hatalommal szemben. Ezek a rendeletek és utasítások meghatározó jelentőséggel bírnak az orosz állam életében.

2.2. A főbb biztonságpolitikai dokumentumok

Az Oroszországi Föderáció biztonságpolitikáját, mint az állam politikájának szerves részét az alábbi főbb biztonságpolitikai dokumentumok határozzák meg:

- Az Oroszországi Föderáció Alkotmánya;³⁵
- Az Oroszországi Föderáció Nemzeti Biztonsági Stratégiája 2020-ig;³⁶
- Az Oroszországi Föderáció Külpolitikai Koncepciója;³⁷
- Az Oroszországi Föderáció Katonai Doktrínája;³⁸
- Az Oroszországi Föderáció Tengerészeti Doktrínája 2020-ig;³⁹
- Az Oroszországi Föderáció Informatikai Biztonsági Védelmének Doktrínája;⁴⁰
- Az Oroszországi Föderáció Szövetségi Törvényei;
- Az Oroszországi Föderáció Elnökének Rendeletei;
- Az Oroszországi Föderáció Kormányának Határozatai.

2.3. Az OF Nemzeti Biztonsági Stratégiája

Az Oroszországi Föderáció új Nemzeti Biztonsági Stratégiája 2009.05.13-án került nyilvánosságra. A dokumentum 2020-ig határozza meg Oroszország nemzeti biztonsági prioritásait. A stratégia Medvegyev elnök aláírásával jelent meg, nélkülözve bármilyen társadalmi vitát. Azonban igaz, hogy a dokumentumot számos tudós szakértő és politikus bevonásával az orosz Nemzetbiztonsági Tanács állította össze.

Orosz biztonságpolitikai szakértők szerint az új Nemzeti Biztonsági Stratégia nem tartalmaz semmilyen meglepetést az eddig nyilvánosságra került anyagokhoz képest. A dokumentum a várakozásoknak megfelelően korrigálja a nemzeti biztonsági prioritásokat. Oroszország kilépett a Szovjetunió szétesése utáni válsághelyzetből és megerősödött gazdaságilag, amelynek következtében az orosz politikai vezetés úgy ítéli meg, hogy az Oroszországi Föderáció nemcsak katonailag, hanem gazdaságilag is nagyhatalommá vált (helyesebben kezd válni).

A dokumentum hat fejezetből és száztizenkét cikkelyből áll. A fejezetek:

- I. Általános helyzetértékelés.
- II. A Világ és Oroszország: állapot és a fejlesztés irányai.
- III. Az OF nemzeti érdekei és stratégiai nemzeti prioritások.
- IV. A nemzeti biztonság garantálása.
- V. A Stratégia megvalósításának szervezési, jogi és információs alapjai.
- VI. A nemzeti biztonsági helyzet alapvető mutatói.

Megítélésem szerint a Nemzeti Biztonsági Stratégia azon cikkelyei a meghatározóak, amelyek a világ és Oroszország helyzetének elemzésével valamint a fejlesztések irányával, a

³⁵ Letölthető a <http://president.kremlin.ru/articles/ConstMain.shtml> című honlapról.

³⁶ Letölthető a <http://www.scrf.gov.ru/documents/99.html> című honlapról.

³⁷ Letölthető a <http://www.scrf.gov.ru/documents/25.html> című honlapról.

³⁸ Letölthető a <http://www.scrf.gov.ru/documents/33.html> című honlapról.

³⁹ Letölthető a <http://www.scrf.gov.ru/documents/34.html> című honlapról.

⁴⁰ Letölthető a <http://www.scrf.gov.ru/documents/5.html> című honlapról.

nemzeti érdekek meghatározásával, a stratégiai nemzeti prioritások kijelölésével és mindezek megvalósításának lehetséges módjaival foglalkoznak. Ezekben belül kiemelt szerepet kapnak a demokrácia fejlesztése, a polgári társadalom létrehozása és az Oroszországi Föderáció világhatalommá történő alakítása. Mindezek célja, hogy fenntartsák a stratégiai stabilitást és a kölcsönösen hasznos együttműködést a több vektorú világrendszerben.

Míg a 1997-es illetve a 2000-es Nemzeti Biztonsági Konceptiókban a személyi, társadalmi és állami biztonság prioritásról volt szó, addig a Nemzeti Biztonsági Stratégiában fő hangsúlyt a nemzeti védelem valamint az állami és társadalmi biztonság kap. A nemzetközi téren lévő ellentétekről ugyan burkoltabban fogalmaznak, de egyértelműen érződik egy határozott katonapolitikai feszültség. A NATO-val kapcsolatban egyértelmű az orosz álláspont, amely szerint Oroszország nem fogadja el a NATO további terjeszkedését a határai közelében, valamint nem fogadja el a NATO globalizációs törekvéseit sem. Ha ez így folytatódik tovább, akkor Oroszország megkérdőjelezi együttműködését az Észak-atlanti Szövetséggel. Az Egyesült Államokkal való együttműködésben négy területet emel ki:

- új leszerelési megállapodások;
- a tömegpusztító fegyverek terjedésének meggátolása;
- terrorellenes együttműködés;
- regionális konfliktusok rendezése.

A dokumentumban az orosz vezetés kifejezi aggodalmát, ugyan burkolt formában, azzal kapcsolatban, hogy az Amerikai Egyesült Államok katonai fölény elérésére törekszik Oroszországgal szemben. Ilyen területek: stratégiai atomfegyverek, nagy pontosságú fejlett technológiájú rendszerek, hagyományos stratégiai fegyverzeti eszközök, rakétavédelmi rendszerek és az űr militarizálása.

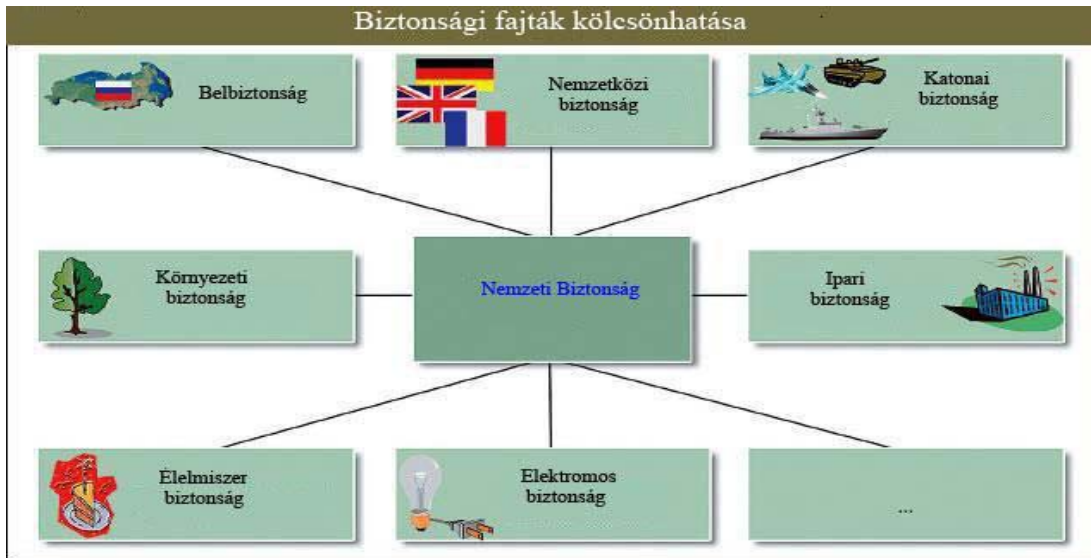
A stratégiában kiemelik, hogy az Oroszországi Föderáció nem kezd fegyverkezési versenyt.

Az egész Nemzeti Biztonsági Stratégiában markánsan végig vonul Oroszország azon szándéka, amely szerint minden körülmények között meg fogja védeni az ország nemzeti érdekeit. A 12. cikkely második bekezdésében jelzi, a hogy nyersanyagokért folyó verseny során kialakuló ellentétek megoldása során nem zárható ki a fegyveres konfliktus.

Az új Nemzeti Biztonsági Stratégia megteremtí az elméleti alapokat az új orosz Katonai Doktrína megírásához.

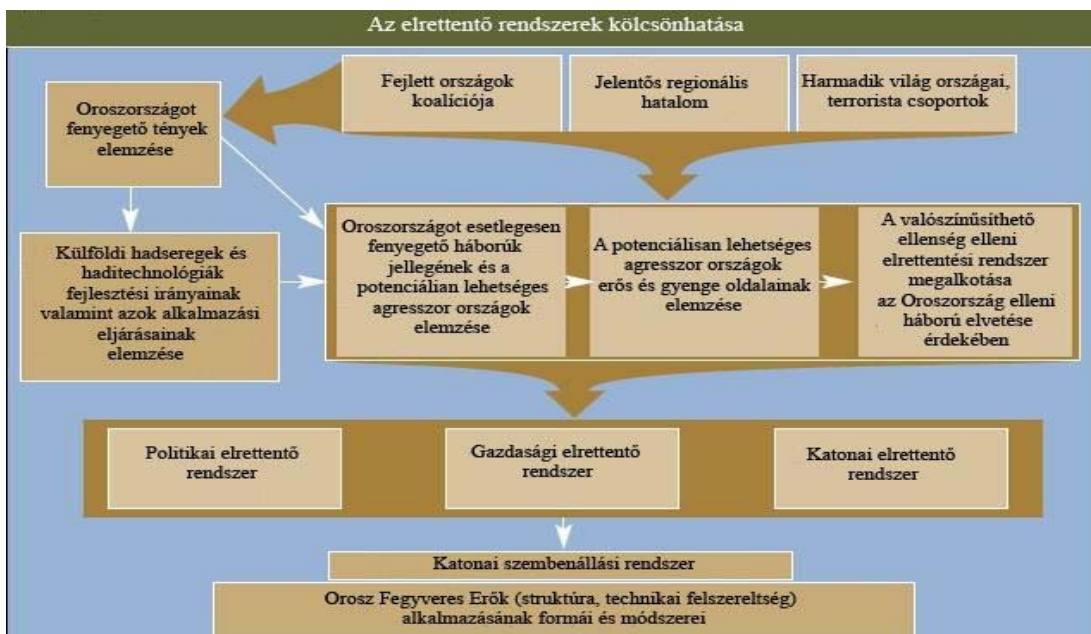
2.4. A nemzeti biztonsági dokumentumok tervezésének módszere

Vizsgáljuk meg, hogy milyen elveket vesznek alapul az orosz szakértők a nemzeti biztonsági koncepció és a doktrína megalkotásakor. Az orosz nemzetbiztonsági dokumentumok megalkotása során a szakemberek tudományos elemző-értékelő módszereket alkalmaznak a különböző lehetőségek és fenyegetetések összessége eredőjének meghatározására. Kezdeként meghatározzák a nemzeti biztonság alkotóelemeinek egymásra ható rendszerét:

4.sz.ábra. Biztonsági fajták kölcsönhatása ⁴¹

„Ennek megfelelően leszögezhető, hogy az állam biztonságát azon tevékenységek összessége garantálja, amelyek az agresszor elrettentésére és az agresszió visszaverésére irányulnak. Elrettentés (például nukleáris elrettentés) alatt azokat az intézkedéseket értik (politikai, diplomáciai, katonai, gazdasági és más egyéb), amelyek egyértelműen meggyőzik az agresszort, hogy egy adott katonai támadás megindítása esetén olyan mértékű veszteségek érhetnék, amelyek miatt nem érdemes belekezdeni.”⁴²

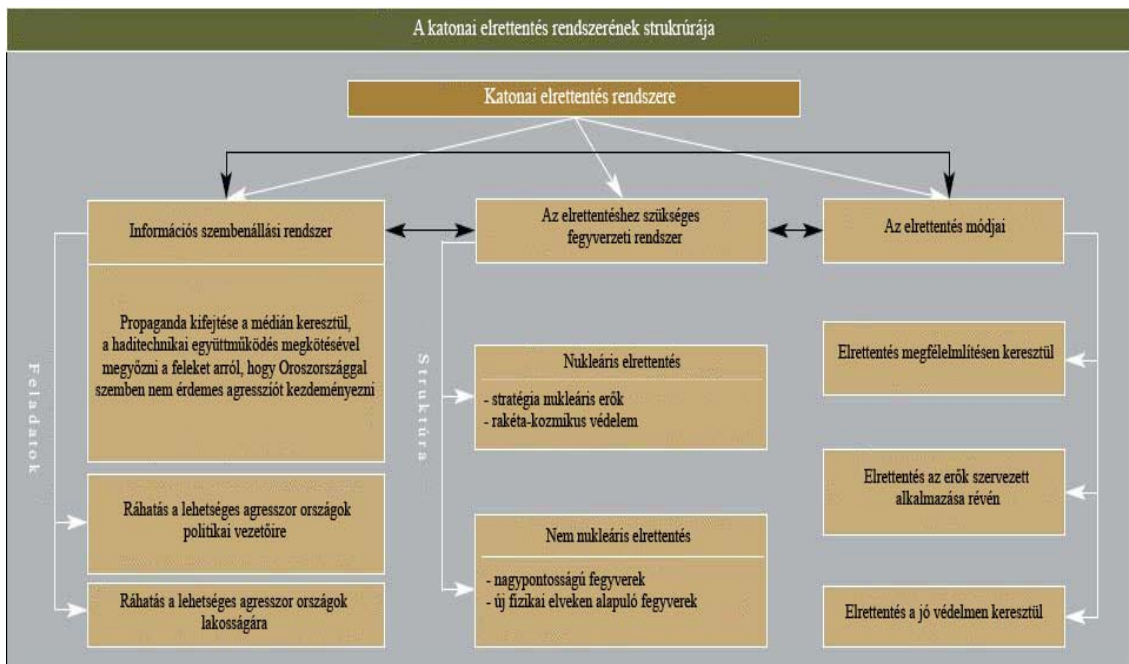
5.sz.ábra. Az elrettentő rendszerek kölcsönhatása ⁴³

⁴¹ Vaszilij Burenok, a technikai tudományok doktora, professzor, az Orosz Akadémia tagja – Az Oroszországi Föderáció katonai biztonsága tanulmány a Légi-Kozmikus Védelem 2008/3 számú tudományos folyóiratban (1.sz.ábra).

⁴² Vaszilij Burenok, a technikai tudományok doktora, professzor, az Orosz Akadémia tagja – Az Oroszországi Föderáció katonai biztonsága tanulmány a Légi-Kozmikus Védelem 2008/3 számú tudományos folyóiratban.

⁴³ Vaszilij Burenok, a technikai tudományok doktora, professzor, az Orosz Akadémia tagja – Az Oroszországi Föderáció katonai biztonsága tanulmány a Légi-Kozmikus Védelem 2008/3 számú tudományos folyóiratban (2.sz.ábra).

A kétpólusú világrendszer idején az elrettentés volt az, ami megakadályozta a két világhatalom közvetlen összecsapását. Azonban mára a helyzet gyökeresen megváltozott, a pillanatnyilag egypólusú rendszerből kialakuló többpólusú berendezkedés irányába mutató helyzet egy teljesen új megközelítést követel meg az új nemzeti biztonság megalkotásakor. Az új katonai doktrína elkészítésekor az Oroszországot fenyegető katonai fenyegetésekből kell kiindulni. Meg kell határozni azon országok politikai, gazdasági és katonai erősségeit valamint gyenge oldalait, amelyek potenciálisan fenyegethetik Oroszországot. Az agresszor elleni elrettentésnek olyan mértékűnek kell lennie, amely visszafogja azt a háború megindításától. De egy meghatározott visszatartó szint elérése után fel kell készülni arra is, hogy fegyveresen kell visszaverni az agresszort. Vagyis ki kell dolgozni azokat a harceljárásokat, amelyek révén hatékonyan meghátrálásra lehet kényszeríteni az agresszort. Egy olyan katonai visszatartó rendszert kell felépíteni, amely tartalmazza az információs küzdelmet, az elrettentést biztosító fegyverzeti rendszert valamint az elrettentés különböző módszereit.

6.sz.ábra. A katonai elrettentés rendszerének struktúrája ⁴⁴

A vonatkozó elemzések után levont következtetések eredményeként meg kell alkotni a szükséges biztonságpolitikai dokumentumokat majd erre alapozva meghatározni a haderőfejlesztés alapirányait.. Oroszország esetében a különböző tervezési és keret koncepciók és dokumentumok közötti összefüggéseit jól láthatjuk a következő ábrán.

⁴⁴ Vaszilij Burenok, a technikai tudományok doktora, professzor, az Orosz Akadémia tagja – Az Oroszországi Föderáció katonai biztonsága tanulmány a Légi-Koszmikus Védelem 2008/3 számú tudományos folyóiratban (3.sz.ábra).

A fegyveres erők fejlesztési programjának dokumentumai		
Fegyveres erők fejlesztése	Fegyverzeti rendszer	Hadiipar
Oroszország Nemzeti Biztonsági Konceptiója	Oroszország Haditechnikai Együttműködésének Konceptiója más országokkal	Oroszország Tudományos-technológiai Fejlesztés Alapjai
Katonai Doktrina		
A FE állami fejlesztési programjának politikai alapjai	Oroszország Haditechnikai Együttműködésének Koplex Terve más országokkal	Oroszország Hadiipari Komplexumának Fejlesztési Alapjai
Orosz Fegyveres Erők Programja	Oroszország Haditechnikai Politikájának Alapjai	
Orosz Fegyveres Erők átfegyverzési programja	Állami Fegyverkezési Program	Oroszország Hadiipari Komplexumának Fejlesztési Programja
Oroszország területének műszaki előkészítése a védelemhez	Állami Haditechnikai Megrendelés	Vszélyes Ipari Technológiák Listája
	Inkurens Eszközök Hasznosítási Programja	Nemzeti Technológiai Bázis Program
	"GLONASS" Program	
	"Világtenger" Program	Állami Tartalék Program

7.sz.ábra. A fegyveres erők fejlesztési programjának dokumentumai ⁴⁵

Az új orosz Nemzeti Biztonsági Stratégia megjelenése rég várt esemény volt, hiszen az előző alapidokumentum, a Nemzeti Biztonsági Konceptió már idejétmúlt volt. Meghaladták azt az orosz társadalmi berendezkedés és az új tudományos technológiák adta lehetőségek is. Az orosz gazdaság most jutott el olyan állapotba – az olaj- és gázexport bevételeknek köszönhetően –, hogy képes anyagi forrást biztosítani az új harcászati eljárások kivitelezéséhez szükséges fegyverzettechnikai eszközök előállításához.

A tudományos objektivitás érdekében több, különböző módszert kell alkalmazni egyugyanazon probléma megvizsgálásához. Így van ez az új Nemzeti Biztonsági Stratégia szükségszerűségének indoklásával is. Az alapos helyzetértékelés egyik elterjedt módszere a SWOT analízis.

„A SWOT analízis a szervezetfejlesztésben helyzetértékelésre és problémamegoldásra használt módszer. Az elnevezés az angol szavakból alkotott betűszó: **S**trength (Erősségek), **W**eaknesses (Gyengeségek, fejlesztendő terület), **O**pportunities (Lehetőségek) és **T**hreats (Veszélyek, fenyegetések).

A módszer lehetővé teszi, hogy megvizsgáljuk a változó, globalizálódó világ és az ezzel lépést tartani akaró Oroszország erősségeit és fejlesztendő területeit, valamint lehetőségeit és fenyegetettségét. Az elemzés során a hatályban lévő nemzeti biztonsági dokumentumainak alkalmasságának kiértékelésére és lehetőségeinek felmérésére nyílik lehetőség.” ⁴⁶

⁴⁵ Vaszilij Burenok, a technikai tudományok doktora, professzor, az Orosz Akadémia tagja – Az Oroszországi Föderáció katonai biztonsága tanulmány a Légi-Kozmikus Védelem 2008/3 számú tudományos folyóiratban (4.sz.ábra).

⁴⁶ Brunner Gábor: Oroszország biztonságpolitikájának és nemzetbiztonsági rendszerének változásai Diplomamunka 49. old. ZMNE 2008.

<p>Erősségek</p> <ul style="list-style-type: none"> – Törvényi háttér rendezettsége – Határozott politikai irányvonal – Fejlődő külső kapcsolati rendszer – Központosított hatalom – Társadalmi támogatottság – Szufficites költségvetés – Haderő költségvetésének növekedése – Fejlesztéshez szükséges források megléte 	<p>Gyengeségek</p> <ul style="list-style-type: none"> – A belső konfliktusok – Alacsony életszínvonal, szociális helyzet – Ipar és mezőgazdaság fejletlensége – Demográfiai hullámvölgy – Nagy létszámú haderő – Szakemberek kiáramlása – Hadiipari komplexum képességeinek hiánya – A „Fehér könyv” nem katonai doktrína – Összhaderőnemiség hiánya
<p>Lehetőségek</p> <ul style="list-style-type: none"> – EU és Ázsia fokozódó energia igénye – Az EU energia függősége – Iráni partnerség kapu India felé – Dél-amerikai partnerség leköti az USA kapacitásainak egy részét – Nemzetközi szerepvállalás növekedése – Nemzetközi kapcsolatok fejlődése – Oroszország megkerülhetlenné válása – Az USA hegemon helyzetének csökkenése – Új erős országok felemelkedése és a velük kialakított kapcsolat 	<p>Fenyegetések</p> <ul style="list-style-type: none"> – Hagyományos és új típusú kihívások – Globális, transznacionális és regionális kihívások – Változó biztonsági környezet, új konfliktusok kialakulása – A Nyugat előrenyomulása a FÁK-on belül – Az USA Oroszország-politikájának változása – A NATO bővítése

*1.sz.táblázat. Az OF SWOT értékelése*⁴⁷

Az erősségeket és gyengeségeket együttesen határozzák meg a belső jellemzők. A változtatás lehetősége, felelőssége a vezetésé. A lehetőségek és fenyegetések a külső tényezőkre vezethetők vissza, ezekre nincs közvetlen ráhatás. Fontossá válik azonban az alkalmazkodás, a lehetőségek kihasználása, a fenyegetések lehetőséggé transzformálása. Hasonlóan fontos a fejlesztendő területek és a lehetőségek összekapcsolása.

Az új katonai doktrína kidolgozását azzal indokolják, hogy Oroszország jelenlegi politikai és gazdasági helyzete lehetővé teszi az alapvető biztonságpolitikai dokumentum objektív megalkotását a jelenlegi politikai helyzettől, a meglévő barátoktól és a feltételezett „ellenségektől” függetlenül.

Az orosz biztonságpolitikai szakértők minden esetben arra hívják fel a figyelmet, hogy Oroszország csak magára számíthat. Vagyis továbbra is érvényes II. Sándor cár mondása, miszerint „Oroszországnak csak két szövetségese van: a hadsereg és a flotta.

⁴⁷ Brunner Gábor: Oroszország biztonságpolitikájának és nemzetbiztonsági rendszerének változásai Diplomamunka 50. old. ZMNE 2008.

2.5. Oroszország külpolitikája

Az orosz külpolitikát a célok, az eszközök és érdekérvényesítési módszerek megújulása jellemzi. Az orosz diplomácia a Putyin elnöksége idején elért politikai stabilizáció eredményeként magabiztosabbá vált, míg a gazdasági konszolidáció révén jelentős erőforrásokra támaszkodhat nemzetközi téren. Reálisan méri fel lehetőségeit, külpolitikáját a pragmatizmus, a gazdasági érdekérvényesítés jellemzi, Oroszországnak ma nincs ellenségképe és nincs ellensége sem. Tudomásul veszi, hogy az Amerikai Egyesült Államok mögött helyezkedik el, de ragaszkodik „az első az egyenlők között” státuszhoz. Tudatában van a posztszovjet térségre vonatkozó politikája korlátainak, a szovjet utódállamok sok esetben eltérő orientációs ambícióinak. Az orosz diplomácia hirdeti a kodifikált nemzetközi jog primátusát, érzékelhetően csak ez jelent garanciát számára az egyoldalú – elsősorban amerikai meghatározottságú – lépésekkel szemben. Az orosz diplomácia kezdeményezőbbé is vált, keresi és felhasználja azokat a lehetőségeket, amelyek alkalmasak az orosz külpolitikai álláspontok megismertetésére, a szovjet örökségtől, és ideológiáktól mentes képviseletére, az orosz érdekek érvényesítésére. Tudatosan törekszik a nyilvános diplomácia alkalmazására és ezt javasolja másoknak is.

Az orosz külpolitikai látásmód meghatározó eleme az orosz-amerikai párhuzamokban való gondolkodás; csaknem valamennyi érintett kérdésben az amerikai álláspont képezi a viszonyítási alapot. A problémák elvi megközelítésének módja a nem közvetlen orosz nemzeti érdeket érintő esetek többségében objektív volt, ami a posztszovjet térség problémái tekintetében nem mondható el.

Pozitívan értékelik az EU-orosz és a NATO-orosz viszonyrendszerben bekövetkezett változásokat, – az együttműködés átmeneti, grúz-orosz konfliktus miatti szüneteltetése ellenére – amelyekben Moszkva számára az Európai Unióval kialakított együttműködés prioritást élvez a NATO-val szemben. A PCA⁴⁸ kapcsán álláspontjuk az, hogy csak egy új, „komoly” dokumentum lehet megfelelő alapja az együttműködés hatékony folytatásának. Az orosz szaktárcák már elkezdték kidolgozni az új helyzetre vonatkozó koncepciót, s elkészülte után átadják Brüsszelnek. Jogilag kötelező, az eddigi együttműködést figyelembe vevő, a jövőre irányuló keretdokumentumban gondolkodnak, amelyre ágazati együttműködési megállapodások épülhetnek a későbbiekben.

Orosz részről csalódottak a 2004-es EU-bővítés előestéjén elfogadott EU-orosz politikai nyilatkozatban foglaltak teljesítését illetően. Értékelésük szerint az EU nem teljesítette egyes vállalt kötelezettségeit, mint pl. a balti orosz kisebbség helyzetének rendezése, s Brüsszel láthatóan nem is hajlandó napirendre tűzni a nyilatkozatban foglaltak teljesítésének áttekintését.

Oroszország számára az EU keleti szomszédságpolitikája (ENP⁴⁹) problémás kérdés. Az ENP elindítását egyoldalúnak tartják, az EU a programmal Oroszországot kész helyzet elé állította, így nehéz együttműködni, annak ellenére, hogy az érintett országok az EU és Oroszország közös szomszédai. Moszkva elvárta volna, hogy közvetlen orosz érdekeket érintő ügyekben az együttműködés az előkészítés fázisától kezdődően folyamatos legyen. Oroszország ezért az EU viszonylatban csak a saját PCA-ra összpontosít. Véleményük az, hogy a keleti ENP hatékonyabb lehetne, ha elindítói a kezdetektől figyelembe vették volna a célországok érdekeit. Sokan ellenzik Oroszországban, hogy az Európai Uniót tekintsék az elsőszámú külpolitikai prioritásnak. Helyette a kapcsolatok kiemelt fejlesztését elsősorban Kínával, illetve Indiával szorgalmazzák. Kormányzati szinten ugyanakkor tisztában vannak azzal, hogy az európai iránynak az orosz külpolitikában nincs alternatívája és megítélésük

⁴⁸ PCA – Partnership and Cooperation Agreement, Partnerségi és Együttműködési Megállapodás

⁴⁹ ENP – European Neighbourhood Policy, Európai Szomszédsági Politika

szerint az EU-orosz kapcsolatok már ma mélyebbek, mint amit az ENP a célországok számára előírányoz.

A FÁK folyamatait úgy értékelik, hogy a jelen időszak a '90-es évek elvesztegetett lehetőségeitől terhes. Oroszországon belül a kaotikus privatizáció az évtized egyetlen megkérdőjelezhető sikerű folyamata, melyben a Jelcin-adminisztráció az oligarchákat is tulajdonhoz juttatta. Ezt a helyzetet korrigálni kellett, s Oroszország méretei alapján csak a központi állami szinten vezérelt kiigazítás jöhetett szóba, amit a társadalmi többség határozottan támogat, a Nyugat pedig bírál.

Orosz részről a FÁK vonatkozásában ma legfontosabb célnak a „közös humán térség” megőrzését tartják. Tisztában vannak a szovjet utódállamok eltérő külpolitikai ambícióival, természetesnek vélik a modernizációval és globalizációval összefüggő változásokat, de minden érintett szereplő érdekében elkerülendőnek tartják az olyan földrengésszerű folyamatokat, mint amelyek pl. Kirgizisztánban voltak. A kirgiz változások nem jelentenek végleges megoldást sem a belpolitikai, sem a térséget érintő külpolitikai problémákra.

A FÁK folyamatait tekintve áttörésnek nevezhető a gázárak piaci feltételek szerinti meghatározása. Ez a korábbi patriarchális viszonyokat új, pragmatikus alapokra helyezi, s ennek társadalmi-gazdasági hatásai messzire hatóak lesznek. Orosz értékelés szerint Ukrajna esetében eddig minden ukrán rezsimet az olcsó orosz gáz tartott hatalmon. *A piaci feltételek biztosítása a legnagyobb orosz hozzájárulás az ukrán demokratizálás folyamatához.* A választásokkal kapcsolatban visszafogottságot tanúsítanak, a hosszabb távú kölcsönös érdekekre helyezve a hangsúlyt a kétoldalú viszonyban.

Fehéroroszország kérdésében orosz részről megértik a demokrácia-deficithez fűződő aggodalmakat, de rámutatnak, hogy az ország belpolitikai helyzetét Lukasenko elnök valós társadalmi támogatottsága határozza meg. Természetes, hogy a demokrácia-építés terén előrelépésre van szükség, mint ahogy más országokban is, de nem lehet figyelmen kívül hagyni a nemzeti sajátosságokat. Az orosz álláspont a rendszerváltást illetően eltérő a nyugati felfogástól - belpolitikai alapú, a belorusz nép által megoldandó és nem kívülről kikényszerített változásokra van szükség. A külső beavatkozás mindig kettős mérce alkalmazásával jár; azonos mércével mérve nagyon sok helyen kellene beavatkozni a demokrácia védelmében. Belorusz problémájára a globalizáció, a sokoldalú kapcsolatépítés a megoldás, nem pedig az elszigetelés.

Moldova kapcsán a kommunista rezsim egzisztenciális küzdelmét látják. A meghirdetett nyugati orientációja mögött Románia befolyásának növekedését látják.

Grúzia példája arról szól, hogy nem lettek feltétlenül demokratikusabbak a nyugat-orientált országok. Itt például a központi választási bizottság tagjai csak a hatalmon lévő párt soraiból kerültek ki, amit a Nyugat nem tesz szóvá, mert elégedett azzal, hogy Tbiliszi nyugati orientációs politikát folytat. A grúziai befagyott konfliktusok kezelésére legjobb módszernek az ország demokratizálását és gazdasági rendbetételét tartják, amely az abház és dél-oszét szeparatizmus végét is jelenthette volna. Azonban az augusztus 8-án kirobbant grúz-dél-oszét háború, amely átcsapott grúz-orosz fegyveres konfliktusba, lehetetlenné tette a békés megoldás megvalósítását. Orosz vélemény szerint Grúzia már a kilencvenes évek elején rosszul fogta fel a két volt autonóm köztársaság státuszának rendezését. Ugyanis a Szovjetunió szétesése után, az adminisztratív módon Tbiliszi fennhatósága alá került Abházia és Dél-Oszétia hovatartozását az érintett területeken népszavazással kellett volna eldönteni.

A két szakadár köztársaság elismerésével az orosz politikai vezetés egyértelművé tette, hogy Moszkva a továbbiakban nem tűri el a határai mentén az amerikai és európai térnyerést. Oroszország ezt biztonsági kérdésnek tekinti és minden olyan lépést megtesz, amely elengedhetetlen a föderáció érdekeinek megvédéséhez.

Az EU legutóbbi bővítésének eredményeként az Unió határai földrajzilag is közelebb kerültek a posztszovjet térség rendezetlen konfliktusaihoz. Az EU biztonsági érdeke a határos

térségek stabilitásának megteremtése, másrészt az is, hogy a demokratikus, európai fejlődési modellt választó országok reformfolyamatait és demokratikus fejlődését külső, negatív tényezők ne befolyásolják. A „befagyott” konfliktusok ma e kedvező folyamatokat hátráltatják, és Moszkva diplomáciájának hitelességét szolgálná, ha érdemi módon járulna hozzá ezek rendezéséhez.

Szerbiát kulcsországnak tekintik, és döntő fontosságúnak tartják, hogy a koszovói rendezést követően az ország ne roppanjon meg, a hatalmi elit képes legyen fenntartani a politikai stabilitást. Ehhez megfelelő ösztönzőkre van szükség. Orosz részről elhibázottnak tartják a mércék és a státuszok szelektív kezelését, a régió jövőjét komplex módon lett volna célszerű alakítani. A koszovói rendezés akarva-akaratlanul precedenst teremt, és hivatkozási alap lesz.

Orosz részről tisztában vannak azzal, hogy az EU-nak meghatározó szerepe van a koszovói rendezésben, a folyamat kezelésében, és azzal is, hogy a következményekkel elsősorban az EU fog szembesülni. Ellenzik a térség fragmentálódását, ugyanakkor elismerik az EU-integráció lehetőségének potenciális stabilizáló szerepét. Az Európához való felzárkózás esélye a nyugat-balkáni államok társadalmi viszonyainak minőségi változásától is függ. Moszkva szerint Koszovó függetlenségének elismerése olyan instabil helyzetet teremtett, amelyet csak egy gyors EU-ba történő felvétel oldhat meg, hogy problémahalmazát kezelni lehessen. A régió reformjai jelentős pénzeszközöket igényelnek. Kiemelt fontossággal bír a szerb kisebbség jogainak biztosítása, e nélkül Szerbia vesztesége teljes lenne. Szerbia tekintetében az EU-nak előremutató álláspontot kell elfoglalni az integráció vonatkozásában, s ez segíthet a folyamat kezelésében.

A Közel-Kelet térségét orosz részről a globalizáció eddigi vesztesei közé sorolják, ahol meghatározó az izraeli-palesztin, illetve arab-izraeli konfliktus elhúzódó rendezetlensége, Irak hosszú távon is megoldhatatlannak tűnő helyzete. A Hamasz⁵⁰ demokratikus választáson hatalomra került és – ha akarjuk, ha nem – politikai tényezővé vált. A Hamasszal való nemzetközi együttműködésnek jelen esetben nincs alternatívája. A Hamasz elfogadja „road map”⁵¹-et, de a dokumentum mellé fűzött 14 izraeli kiegészítés nélkül. Készek megvizsgálni Izrael közvetett elismerésének lehetőségét, valószínűleg a két önálló állam (Izrael és Palesztina) létrehozásáról szóló koncepció elfogadásán keresztül.

Az amerikai külpolitika kritikáját fogalmazta meg Ahmadinezsád iráni államfő politikájával kapcsolatban. Orosz részről sajnálatosnak tartják, hogy Washington csak egy iráni rezsimváltásban látja az iráni atomprogram megakadályozásának lehetőségét. Moszkva szerint normalizálni kell a kapcsolatokat Iránnal, és az ultimátumok helyett együttműködésre van szükség. Irán elsősorban Izraelre nézve jelent biztonsági kockázatot, miközben az USA globális problémaként állítja be, annak ellenére, hogy szakértőik 7-10 évre becsülik az atomfegyver előállításához még szükséges időt. Oroszország ellene van új atomhatalmak megjelenésének, de e helyzetben sem tartja elfogadhatónak, hogy az USA eltekintsen a politikai megoldás lehetőségétől. Orosz részről tisztában vannak azzal, hogy Teherán nem jól politizál, nehéz partner, ugyanakkor az amerikai megközelítést sem tartják helyesnek. A problémát az érvényes nemzetközi jogra való támaszkodással kell megoldani.

Az iráni atomprogram ügye olyan szakmai kérdés, melynek kezelésére az ENSZ szakosított szervvel rendelkezik, s a vita helye ott van. Moszkva azon a véleményen van, hogy a BT-ben való felvetést megelőzően a kérdés alakulásának minden lehetséges változatát elemezni kell. Egyértelmű, hogy tényleges szankció csak a kőolaj- és a gázexport korlátozása lehet, miközben ennek hatásai a nemzetközi piacon kiszámíthatatlanok. A katonai megoldást jelenleg csak az USA nem veti el, miközben nem számol az iráni sajátosságokkal – azzal,

⁵⁰ Hamasz – Iszlám Ellenállási Mozgalom rövidítése, arab katonai csoport neve a Közel-Keleten.

⁵¹ road map terv – a közel-keleti válság rendezésére a Négyek (USA, EU, Oroszország és az ENSZ) által létrehozott terv.

hogy a nukleáris kapacitást az utóbbi években tudatosan sok objektumban osztották el, föld alatti, illetve ismeretlen helyszíneken. Orosz részről nem tartják korrektnek, hogy az amerikai katonai tervezők közép-ázsiai – csak az Afganisztán elleni műveletek céljára biztosított – légibázisokat is fel kívánnának használni egy esetleges Irán elleni légi csapás érdekében, így pl. Ashabad már kapott erre vonatkozó kérést.

Az ázsiai és csendes-óceáni térség fejlődési trendjeit az orosz külpolitika rokonszenvvel figyeli, a térség országai a globalizáció jelenlegi nyertesei közé tartoznak. Látszik, hogy a térség államai az európai integrációtól eltérő gyakorlatot alakítanak ki, ugyanakkor a meghatározó országoknak van saját, hatékony válaszuk is a globalizációra. Sok, egymást részben átfedő együttműködést biztosító struktúra létezik, alapvetően gazdasági tartalommal. A térség szempontjából meghatározó Kína, e felemelkedő gazdasági és politikai hatalom jövője. Szerencsés körülmény, hogy a térségben meghatározó szereppel bíró szervezetek kínai részvétellel, Kína által is támogatottan működnek, mert a felmerülő problémák kezelése csak Peking részvételével, vele együttműködésben képzelhető el. Kína felemelkedése objektív folyamat, ezt mind külpolitikai, mind biztonságpolitikai téren inkább irányítani, mint akadályozni kell. A magas gazdasági dinamika negatív kísérőjelenségei már érzékelhetőek, ami elsősorban belső strukturális problémákat okoznak. Orosz részről igyekeznek nem eltúlozni a Kína irányából jelentkező migrációs veszélyt. Elhárítása leghatékonyabb módjának a szibériai térség fejlesztését tartják, arányosan bevonva a külföldi – így a kínai – tőkét is, vigyázva az egyensúly fenntartására. Emellett ösztönzik a közép-ázsiai szovjet utódállamokban élő orosz kisebbség távol-keleti régiókba való áttelepülését.

A transzatlanti kapcsolatokat orosz részről természetes együttműködésnek tartják, ami a globális stabilitást szolgálja. Az EU-USA együttműködés kollektívabbá tette a nemzetközi biztonság egyébként is meghatározó szervezeti keretét, a NATO-t. Enyhült a korábbi kizárólagos amerikai meghatározottság. Oroszország is Európa felé mozdult el értékrendjében, és az együttműködés tartalmi kérdéseiben is, miközben nem közeledett az Egyesült Államokhoz. Érzékelik, hogy a NATO szerepköre is globalizálódik, hatóköre minden régióra kiterjed, az 5. cikkely már szűk a feladatokhoz. Érdekeltek a NATO átalakulásában, s ezt Oroszország a NATO-Oroszország Tanácsban igyekszik befolyásolni. Természetesnek tartanak a NATO és a FÁK Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezete közötti együttműködést, különösen a közép-ázsiai problémakör kezelésében meglévő közös érdekek miatt, de érzékelik a NATO ellenállását. Az afganisztáni NATO szerepvállalás nem ad okot optimizmusra, elsősorban Afganisztán sajátosságai miatt. Az atomhatalom Pakisztán szomszédként nem egyszerűsíti a helyzetet.

A globalizáció visszafordíthatatlan folyamatokat indított el, amelyeket komplexen, nem csak a saját külpolitika szempontjai szerint szemezgetve kell értelmezni. Az orosz külpolitika igyekszik azt a szemléletet követni, hogy a globalizációs kihívás nem fenyegetés, hanem új lehetőség. A globalizáció kemény próba a nemzeti kultúrák, vallások és hagyományok szempontjából. A negatív hatásokkal szemben összehangolt nemzetközi fellépés szükséges, amiben Moszkva kész részt vállalni. Érzékelhető, hogy az egyes országok ideológiai alapon különböző érdekek és értékek szerint közelítik meg a globalizáció kihívásait. Így pl. ideologizált az amerikai megközelítés, és orosz vélemény szerint az általános értékekre való hivatkozás nem válhat kizárólagos szemponttá a nemzetközi kapcsolatokban. Az amerikai külpolitika még a hidegháború logikájának megfelelő ideológiai legitimitást keres, aminek most a demokratikus értékrend terjesztése képezi az alapját. Irakkal az amerikai külpolitika önromboló lépésre szánta el magát, a végszámla csak negatív szaldóval zárulhat. Fontos, hogy a várható politikai kudarc hatására az USA ne forduljon befelé, hiszen az a mai globalizálódó világban igen negatív következményekkel járna mind az

amerikaiak, mind a nemzetközi közösség számára. Oroszország kész minden nemzetközi kérdésben együttműködni, de csak az egyenlőség elve alapján, egyeztetett formában.⁵²

A hidegháború után változott az államok nemzetközi szerepe, így Oroszország befolyása is lényegesen csökkent. Ez a trend most megfordulni látszik, ami természetes folyamat, hiszen a '90-es években aránytalanul nagy volt a visszaesés. A globalizáció csökkenti a hagyományos katonai erő szerepét a nemzetközi kapcsolatokban. A nemzetközi terrorizmus terjedésének közvetlen okát nem ebben látják, annak mélyebb gyökerei vannak. Elsősorban ennek a jelenségnek a gyökereit kell megvizsgálni és kezelni, nem csak a megnyilvánulási formáit.

2.6. A biztonságot „garantáló” szervezetek

Oroszország kül- és belbiztonságának (korábban ezt állambiztonságnak nevezték) garantálásában fontos szerepet töltenek be a nemzetbiztonsági szolgálatok. A háborúk és forradalmak közötti „hétköznapi” ezek a szervezetek biztosítják az ország függetlenségét és az alkotmányos rendjét.

Az orosz nemzetbiztonsági szolgálatok felépítése és alárendeltsége demokratikus jegyeket mutat, de a valóságban minden az elnök kezében összpontosul. A volt szovjet állambiztonsági struktúrához képest érezhető az amerikai mintához való törekvés. A fő lényegi változás a polgári felderítés és elhárítás szétválasztása. Az úgynevezett Külső Hírszerzés (SZVR⁵³) kikerült a volt KGB jogutódja, az FSZB⁵⁴ alárendeltségéből. A Katonai Felderítés megőrizte önállóságát a vezérkaron belül. Az elhárítás továbbra is egy szervezeten belül – az FSZB különböző szolgálataiként – végzi feladatát. A Katonai Elhárítás önálló igazgatóságként felel a haderő és a határőrség biztonságáért.

A Szövetségi Biztonsági Szolgálat közvetlenül az elnöknek van alárendelve.

A biztonsági szolgálatokat az alábbi szervezetek felügyelik:

- Az Oroszországi Föderáció Biztonsági Tanácsa (elnök);
- Adminisztratív Igazgatóság (kormány);
- Biztonsági Bizottság (Állami Duma);
- Védelmi és Biztonsági Bizottság (Szövetségi Tanács).

A hadiipari komplexum felderítési igényeinek összegyűjtéséért és szétosztásáért a kormány Hadiipari Bizottsága felelős.

„Az Oroszországi Föderációban az alábbi biztonsági (speciális) szolgálatok hajtják végre a nemzetbiztonsági feladatokat:

Felderítés:

- Külső Hírszerző Szolgálat;
- Katonai Felderítő Főcsoportfőnökség (Vezérkar);
- Katonai Térképészeti Szolgálat (Vezérkar) – műholdas felderítés;
- Oroszország és Fehéroroszország Szövetségi Biztonsági Bizottsága (a két ország biztonsági szolgálatait tevékenységének koordinálása);

⁵² A http://www.un.int/russia/new/MainRootrus/docs/off_news/270307/newru1.htm honlapon 2008.04.08.

⁵³ SZVR – Szluzsba Vnyésnoj Razvédki, Külső Hírszerzés

⁵⁴ FSZB (Federatyivnaja Szluzsba Bezopásznosztyi) Föderációs Biztonsági Szolgálat

- A FÁK Antiterrorista Központja (a FÁK biztonsági szolgálatainak tevékenységének koordinálása).

Elhárítás:

- FSZB (Szövetségi Biztonsági Szolgálat);
- A Technikai és Export Ellenőrző Szövetségi Szolgálat (információ biztonság és elhárítás);
- Szövetségi Őrzésvédelmi Szolgálat (szövetségi vezetők védelme);
- Állami Vámbizottság (gazdasági biztonság);
- Drogellenes Szövetségi Szolgálat⁵⁵.

2003-ban Putyin elnök utasításának megfelelően a Határőrség az FSZB alárendeltségébe került. 2004 júliusától novemberig átszervezték az FSZB-t.

A határőrség FSZB-hez kerülésével a szolgálat igazgatójának, négy helyettese van, amelyekből kettő első helyettes:

- Államtitkár;
- a Határőrség parancsnoka.

További változásokra került sor a központi apparátusban is, az igazgatóságok felszámolásra kerültek, helyettük szolgálatokat hoztak létre.

A Személyügyi Igazgatóság helyett Személyügyi és Szervezési Szolgálatot állítottak fel, de a feladatok és személyi feltételek megmaradtak. A fő elhárítási szervezeti egységek megmaradtak.

A Határőrség szervezete is változáson ment keresztül. Az eddigi határvonalat követő szervezeti felépítést felváltotta a regionális-objektum struktúra. Ez azt jelenti, hogy az eddigi 10 határőr körzet helyett 8 körzet van.

Az FSZB fő szervezeti egységei, objektumai:

- FSZB Központi Törzse (Ljubljanka);
- Központi Apparátus;
- FSZB Akadémia;
- Vizsgálati Fogház (Lefortovo);
- FSZB különleges alakulatai (SZPECNAZ);⁵⁶
- Regionális főnökségek.

A központi apparátus felépítése:

1. Elhárító Szolgálat;
2. Határőrségi Szolgálat;
3. Alkotmányos Rendvédelmi és Terror Elhárító Szolgálat;
4. Gazdaság Biztonsági Szolgálat;
5. Elemző és Értékelő Szolgálat;

⁵⁵ Az adatok letöltve a <http://www.agentura.ru/> honlapról.

⁵⁶ SZPECNAZ – Szpeciálnovo Naznacsényija, Különleges Rendeltetésű (pl. alakulat) rövidítése.

6. Személyügyi és Szervezési Szolgálat;
7. Ellenőrző Szolgálat;
8. Tudományos Technikai Szolgálat;
9. Közvetlen ellátó és biztosító alegységek.

Az Elhárító Szolgálaton belül van a Katonai Elhárítás Főnöksége (3. főnökségként megjelölve), amelynek szervezeti felépítése regionális alapon került meghatározásra. A haderőn kívül a határőrség katonai elhárítását is ez a szervezet végzi. A katonai elhárítás a központi szervezetén kívül területi (regionális) főnökségekkel rendelkezik a hat katonai körzetben és a haditengerészeti flottáinál.

Az orosz biztonsági szolgálatok közül egyik szervezetet sem fedti olyan homály, mint a Vezérkar 2. Főcsoportfőnökségét, azaz a **Katonai Felderítő Főcsoportfőnökséget** (GRU⁵⁷). Ez az egyedüli biztonsági szolgálat, amelynek nincsen közvetlen kapcsolata a sajtóval. A főcsoportfőnökség közvetlenül a vezérkari főnöknek illetve a miniszternek van alárendelve. A szolgálat vezetője egyben a vezérkari főnök helyettese is. A főcsoportfőnöknek nincs meghatározott, állandó fix időpontja az elnöknek történő közvetlen jelentésre. Ezzel szemben a Külső Hírszerző Szolgálat (SZVR) vezetője minden hétfőn tesz jelentést az elnöknek. Szakértők szerint ez azzal magyarázható, hogy a katonai felderítés inkább a fegyveres erők számára szerez információt. Ezek az adatok és elemzések annyira konkrétak és részletekbe menőek, hogy az elnöknek nincsen szüksége ilyen mélységű tájékoztatásra. Azonban adott esetekben az elnök, mint legfelsőbb főparancsnok bármikor kérhet konkrét információkat és elemzéseket a katonai felderítéstől.

A főcsoportfőnökség 12 szakmai főnökségből, 6 támogató főnökségből és az egyéb kiegészítő osztályokból áll.

Szakmai (csoport)főnökségek:

- Első Csoportfőnökség (ügynöki felderítés Európában és Észak Amerikában), öt főnökséget foglal magában, amelyek mindegyike meghatározott országok (csoportok) irányában folytatott felderítési feladatokat végez. A főnökségeken belül minden célországnak van saját szekciója.
- Második Csoportfőnökség (hadászati (front) felderítés), feladata a jelenlegi katonai körzetek (hadműveleti irányok) számára biztosítani a szükséges felderítési információkat a háborús tevékenység kezdeti időszakában.
- Harmadik főnökség (felderítés az ázsiai országokban)
- Negyedik főnökség (felderítés Afrikában és a Közel-Keleten)
- Ötödik Csoportfőnökség (csapatfelderítés), ellátja a fegyveres erők struktúrájában jelenlévő felderítő szervezetek irányítását és információkkal történő ellátását. Ugyanakkor ez a főnökség végzi a fegyveres erők felderítő szerveinek technikai (összeköttetés, rejtjelzés, informatika, speciális archívum, pénzügy stb.) biztosítását is, valamint a GRU különleges (SZPECNAZ) csapatainak vezetését is.
- Hatodik főnökség (elektronikus és rádiótechnikai felderítés), a hagyományos rádióelektronikai felderítés mellett magában foglalja a űr(műholdas)felderítés irányító központját (K-500 objektum a

⁵⁷ GRU (Glávnoje Razvédivátyelnoe Upravljénije) – Katonai Felderítő Főcsoportfőnökség.

Volokalamszkoje országút mellett). A GRU hivatalos fedőszerve a műholdakkal kapcsolatos kereskedésben a „SZOVINFORMSZPUTNYIK” vállalat. A szervezet alárendeltségében vannak a különböző rendeltetésű különleges (OSZNAZ⁵⁸) alegységek.

- Hetedik főnökség (a NATO irányában végzett felderítés), a feladat végrehajtására öt különböző területi egységgel rendelkezik.
- Nyolcadik főnökség (kiemelten fontos országok irányában végzett felderítés), ilyenek USA, Egyesült Királyság, Franciaország, Németország és Kína).
- Kilencedik főnökség: katonai technológiák felderítése.
- Tizedik főnökség: a hadigazdaság, hadiipar, fegyverkereskedelem és a gazdasági biztonság irányokban végzett felderítés.
- Tizenegyedik főnökség: a különböző országok stratégiai nukleáris erőinek az irányában végzett felderítés.
- Tizenkettedik főnökség: feladatköre ismeretlen.

Támogató főnökségek:

- Adminisztrációs és technikai főnökség;
- Pénzügyi főnökség;
- Operatív-technikai főnökség;
- Rejtjelző szolgálat;
- Katonadiplomáciai Akadémia (zsargonnal: „Konzervatórium”).

Egyéb kisegítő osztályok:

- Első osztály: okmánykészítő szervezet;
- Nyolcadik osztály: belső kommunikációs biztonság;
- Nyilvántartó (archív) osztály;
- Két tudományos kutatóintézet.

A fentiekben felsorolt szervezeti egységek az orosz haderő elitjét képezik. A GRU szervezeti egységei tagjainak felkészültsége és fegyverzete meghaladja a fegyveres erők deszant, illetve speciális egységeinek kiképzettségi szintjét és felszerelését. A Katonadiplomáciai Akadémiára jelentkezők mindegyikének minimum századosi rendfokozattal és 5-7 éves csapatszolgálattal (előnyben részesülnek a speciális erőkben szolgáltak) kell rendelkezniük. A külföldön tevékenykedő GRU és SZVR rezidentúrák (illegális hírszerző szervezetek) létszámarányai 6:1-hez.

„A GRU parancsnokság 2006 novemberében új székházba költözött a Moszkva külvárosában található hírhedt Üvegházba („Sztyekljaska”), amelyből a GRU vezetése egy változatos és szerteágazó hírszerző apparátust irányít. A központi épületben található a kiképzőközpont is, lőtérrel és medencével. A székházban található a korábban részlegesen leépített rádióelektronikai felderítés is. A GRU emberei diplomáciai fedésben jelen vannak az orosz nagykövetségeken is.”⁵⁹

A GRU, mint más biztonsági szolgálatok szervezeti felépítése államtitok. A felvázolt struktúra a kiszivárgott és publikált információk alapján került meghatározásra. Nagy a

⁵⁸ OSZNAZ (Oszobava Naznacsényija) – Különleges Rendeltetésű (pl. alakulat) rövidítése.

⁵⁹ RIA Novosztyi 2006. 11. 09.-i száma (letölthető <http://en.rian.ru/photolents/20061109/>)

valószínűsége annak, hogy ezek a szervezeti egységek léteznek, de tevékenységük területe pontosan nem ismert, vagy vannak olyanok, amelyek létezéséről jelenleg nincs információ.

Az Oroszországi Föderáció nemzeti biztonsági politikáját a Nemzeti Biztonsági Stratégiában határozták meg, amely egy igen friss dokumentum s ezért egy rövid elemzésben foglaltam össze annak lényegét. A fő nemzetbiztonsági dokumentum kidolgozása során alkalmazott tudományos módszerek összefoglalásával igyekeztem megvilágítani az orosz nemzeti biztonsági politika megalkotásának a menetét. Az orosz külpolitika áttekintésével az volt a célom, hogy bemutassam az ország biztonságpolitikájának egyik legjobban tetten érhető formáját.

Oroszország bel- és külpolitikájának megvalósításában mindig is nagy szerepe volt és van az erőszakszervezetek aktív tevékenységének. Ezért tartottam fontosnak a főbb nemzetbiztonsági szervezetek rövid jellemzését.

A Nemzeti Biztonsági Stratégiában meghatározott nemzetbiztonsági fejezet védelmi szektorának a gyakorlati megvalósítása a katonapolitika feladata. Ezért a következő fejezetben a katonapolitika és annak fő pillérével a katonai doktrína kérdéskörével foglalkozom.

2.7. KÖVETKEZTETÉSEK

- *Oroszország biztonságpolitikáját a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően az alkotmány és a Nemzeti Biztonsági Stratégia határozza meg. Ebből a két alapidokumentumból kiindulva kerül megalkotásra a külpolitikai koncepció, a katonai doktrína, valamint a többi nemzeti biztonsági dokumentum.*
- *Az orosz szakértők a Nemzeti Biztonsági Stratégia és a doktrína megalkotásakor tudományos elemző-értékelő módszereket alkalmaznak a különböző lehetőségek és fenyegetések összessége eredőjének meghatározására.*
- *Az orosz külpolitikát a célok, az eszközök és érdekérvényesítési módszerek megújulása jellemzi. Az orosz diplomácia Putyin elnöksége idején elért politikai stabilizáció eredményeként magabiztosabbá vált. Reálisan méri fel lehetőségeit – külpolitikáját a pragmatizmus, a gazdasági érdekérvényesítés jellemzi. Oroszországnak ma nincs ellenségképe és nincs ellensége sem.*
- *A föderáció adminisztratív felosztása megőrizte a volt szovjet közigazgatási rendszer szerkezetét. Az Oroszországi Föderáció megalakulásának következményeként új igazgatási területek jelentek meg. Ilyen például az elnöki képviselőlet megvalósító kerületek vagy régiók. A kerületek élére kinevezett elnöki képviselők feladata a régió mindennapi életének, biztonságának és a fejlesztésének a biztosítása a szövetségi érdekek messzemenő figyelembe vételével.*
- *Az orosz nagyvárosokban tett utazások alkalmával látottakból nem szabad messzemenő következtetéseket levonni, ugyanis a szovjet időkhöz hasonlóan a nagyvárosok túlzott adminisztratív és tökekoncentrációja miatt egy, az egész országra nem jellemző jólétet sugároznak, azt is főként a városközpontokban. Maguk az oroszok is azt mondják, hogy Moszkva nem Oroszország. Ez alatt nemcsak a jólétet és a gazdagság jelenlétét értik, hanem az orosz kultúra és művészet elnyugatiasodását is.*
- *A kívülről demokratikus társadalmi berendezkedést mutató erős elnöki rendszer (elnök, kétkamarás parlament, kormány, szövetségi szintű szervezetek) valójában egy igen erősen központosított autokrata hatalmat rejt magában.*
- *Az orosz biztonsági szolgálatok felépítése és alárendeltsége demokratikus jegyeket mutat, de a gyakorlatban minden az elnök kezében összpontosul. A volt szovjet állambiztonsági struktúrához képest érezhető az amerikai mintához való törekvés, legalábbis annak a látszatnak keltése. A fő lényegi változás a polgári hírszerzés és elhárítás szétválasztása. Az úgynevezett Külső Hírszerzés kikerült a volt KGB jogutódja, az FSZB alárendeltségéből. A Katonai Felderítés megőrizte önállóságát a vezérkaron belül. Az elhárítás továbbra is egy szervezeten belül, az FSZB különböző szolgálataiként, végzi feladatát. A Katonai Elhárítás önálló igaztóságként felel a haderő és a határőrség biztonságáért.*

3. OROSZORSZÁG KATONAPOLITIKÁJA

3.1. A katonapolitika főbb elemei

Oroszország esetében a katonapolitika a politika alkotó eleme, amely a fegyveres erők építésének és az alkalmazás módjainak meghatározását foglalja magában. A katonapolitika olyan állami feladatokat jelent, amelyek végrehajtása során előrejelző és szervező tevékenységet végeznek az apparátus szervezetei. A tudományos elemző és előrejelző tevékenység eredményeként meghatározásra kerülnek: a katonapolitika elméleti alapjai, a különféle koncepciók, az ország biztonságának garantálásához és érdekeinek megvédéséhez szükséges fegyveres erők alkalmazásának módjai. Ezen funkciónak a legteljesebb kidolgozása a katonai doktrínában történik meg.

Oroszország katonapolitikájának lényege a katonai doktrínában kerül meghatározásra, amely még egyelőre a Nemzeti Biztonsági Koncepciójára alapozódik. A Nemzeti Biztonsági Stratégia megjelenésével hamarosan várható az új Katonai Doktrína megjelenése is. A leköszönő Putyin elnök az utolsó hivatali hónapjaiban kiadott, 2020-ig tartó programja⁶⁰ adta meg az új Nemzeti Biztonsági Stratégia alapját. Az új elnök Dmitrij Medvegyev tovább folytatja a Putyin által kijelölt utat.

A katonapolitika főbb elemei:

- a katonai fenyegetések elemzése;
- a haderő fejlesztése és tökéletesítése;
- az ország gazdaságának, lakosságának és területének felkészítése a háborúra;
- a fegyverzet-technikai infrastruktúra fejlesztési irányainak meghatározása;
- a fegyveres erők kiképzési és háborús alkalmazásra való felkészítés alapjainak meghatározása.

Az orosz haderő vezérkara és a Biztonsági Tanács szakértői 2006-ban megkezdtek az új katonai doktrína kidolgozását. A jelenlegi, 2000-ben elfogadott doktrína megalkotása 1993-ban kezdődött el és az ország átmeneti – a fejlett szocializmusból a piacgazdasági demokráciába való – időszakára készült. Orosz vélemény szerint, az ország már túlhaladta ezt az időszakot, azaz már piacgazdaság és demokrácia van Oroszországban, és ezért itt az ideje az új helyzetnek megfelelő stratégia kidolgozásának. A „Fehér könyv”⁶¹ nem új katonai doktrína, csak a 2000. évi katonai doktrína kiegészítése, amelyben a védelmi minisztérium értékeli az aktuális helyzetet és iránymutatást ad a jövő fejlesztéseire és elvárásaira. Az új dokumentum megszerkesztését a biztonsági helyzet megváltozása, a nemzetbiztonságot fenyegető új kihívások megjelenése, a haderő előtt álló feladatok módosítása, valamint a megváltozott államigazgatási és katonai vezetési rendszer indokolja. Az új katonai doktrína munkapéldánya 2007-ben elkészült. Alapját a „Fehér könyv” adja, amelyet átalakítottak a jelen és jövő kihívásainak figyelembe vételével. Kiadása az új nemzeti biztonsági koncepció megjelenését követően várható.

A katonai doktrína a Nemzeti Biztonsági Stratégiában(koncepcióban) megfogalmazott védelempolitika gyakorlati megvalósításának, a fegyveres erők lehetséges alkalmazásának összefoglaló dokumentuma. Ezért ennek az alapidokumentumnak egyértelműnek, konkrétnek és nyílnak kell lennie, nem tartalmazhat homályos és általános megfogalmazásokat, valamint

⁶⁰ A program letölthető a <http://www.kremlin.ru> internetes oldalról orosz és angol nyelven.

⁶¹ Letölthető a <http://www.situation.ru/app/sresallid151.htm> honlapról.

titkos fejezeteket. A katonai doktrína a hivatalos védelempolitikai nézetek rendszere, amely érinti a teljes államapparátust, és hatással van az állampolgárokra. Ezért megszerkesztésekor is paradigmaváltásra volt szükség, a korábbi gyakorlatot – amely szerint egy, a társadalomtól elszakadt és a tudományt mellőző csoport alkotta a védelempolitikai dokumentumot – felváltotta a haderő gyakorlati vezetése által kezdeményezett, a társadalom bevonásával létrehozott doktrína.

A katonai doktrína meghatározza az országot fenyegető kihívások fő jellemzőit és az ezekből következő védelmi feladatokat. Előírja a végrehajtáshoz szükséges katonai szervezetet, amely alkalmas a potenciális fenyegetések semlegesítésére és védelmi feladatok ellátására, valamint ezek alkalmazási formáit. Tartalmazza a háború és fegyveres konfliktusok fajtáit, amelyekkel számolnia kell Oroszországnak, valamint az állomány felkészítése ezen feladatok végrehajtására. Az ország védelmi felkészítése, alapvetően a gazdasági, hadiipari és erkölcsi-politikai téren.

A dokumentum szerint a fenyegetések között első helyen a terrorizmus áll, amelyet a szeparatizmus, lokális konfliktusok, regionális és globális konfliktusok követnek. A fenyegetések szintjének csökkentése vagy megszüntetése érdekében a dokumentum lehetségesnek tartja állandó és ideiglenes szövetségek létrehozását, korlátozások nélkül.⁶²

Az Oroszországi Föderáció biztonsági helyzetének megváltozása, a nemzetbiztonságot fenyegető új kihívások megjelenése, a fegyveres erők előtt álló feladatok módosulása, továbbá a megváltozott államigazgatási és katonai vezetési rendszer új nemzeti biztonsági stratégia kidolgozását követelte meg. Ebből adódóan a 2000-ben elfogadott és 2002-ben módosított orosz katonai doktrína sem felel meg az új helyzetnek és kihívásoknak. Új katonai doktrína megalkotása szükséges.

Orosz biztonságpolitikai szakértők⁶³ gyakran teszik fel a kérdést: miért van szükség a Katonai Doktrínára (amely a hadtudományra alapozódik), ha más országok nem rendelkeznek ilyen alapidokumentummal? Igen, vannak olyan államok, amelyeknek nincs katonai doktrínájuk, de a fontosabb országok igenis rendelkeznek ilyen alapidokumentummal, ha nem is így nevezik. Az USA például Nemzeti Katonai Stratégiának, a NATO Stratégiai Koncepciónak, Kína pedig Védelmi Doktrínának nevezi.

A hadtudományban, hasonlóan más tudományágakhoz nem létezik egy egységes elmélet és nézet az ország védelmével kapcsolatban. Ez így is van rendben, mivel a nézetek és elméletek különbözősége kiegészítheti egymást. A haderő gyakorlati életében azonban nem lehetnek jelen különböző nézetek, mint például az, hogy az egyik parancsnok elképzelése szerint a teljes állományt szerződésessé kell tenni, míg a másik parancsnok szerint jobb a sorköteles katona. De ilyen vélemény eltérések előfordulhatnak más területeken is. Ez nem fogadható el az államapparátusban és annak erőszakszervezetében, itt egységes szemléletnek és elveknek kell lenniük, mert egyébként csak a káosz uralkodna. Ezeket az egységes elveket és eljárásokat kell magában foglalnia a nemzeti biztonsági stratégiának, valamint a katonai doktrínának.

⁶² Brunner Gábor: Oroszország biztonságpolitikájának és nemzetbiztonsági rendszerének változásai. Diplomamunka 53.old. ZMNE 2008.

⁶³ Mahmut Garéjev hds.tbk., az Orosz Hadtudományi Akadémia elnökének vitaindító előadása az OF védelmi minisztériumában a „Milyenek kell lennie az OF új doktrínája szerkezeti felépítésének és főbb tartalmának” című Tudományos Konferencián. 2007.01.24-n. Letölthető a http://www.redstar.ru/2007/01/26_01/1_02.html honlapról.

3.2. Az új orosz katonai doktrína

Oroszországban egyre jobban elfogadást nyer, hogy a katonapolitika országos érdeket fejez ki s ezért az nem lehet titkos. A katonai doktrína az állam által deklarált védelempolitika gyakorlati megvalósításának összefoglalása. A katonai doktrína a hivatalos védelempolitikai nézetek rendszere, amely érinti a teljes államapparátust, és hatással van minden állampolgárra.

Az orosz szakértők véleménye szerint a katonai doktrína tartalmában az alábbi fő kérdésekre kell, hogy választ adjon:

- Az Oroszországot fenyegető kihívások jellemzői és az ezekből következő védelmi feladatok.
- Milyen katonai szervezetre (fegyveres erők és más csapatok) van szüksége az Oroszországi Föderációnak a potenciális fenyegetések semlegesítésére és a védelmi feladatok ellátására.
- A fegyveres erők és más csapatok alkalmazásának lehetséges formái. A háború és fegyveres konfliktusok milyen formáit erőszakolhatják rá Oroszországra. S ennek megfelelően milyen kiképzésre és nevelőmunkára van szükség az állomány felkészítése során.
- Hogyan kell felkészíteni az országot a védelemre, alapvetően a gazdasági, hadiipari és erkölcsi-politikai területeken.

A fenti feladatokból adódóan a katonai doktrína szerkezeti felépítése az alábbi:

- Bevezető rész – A katonai (védelmi) doktrína meghatározása és rendeltetése.
- Első fejezet – Oroszország biztonságát fenyegető kihívások és az azokból következő védelmi feladatok.
- Második fejezet – A katonai (védelmi) doktrína politikai és jogi alapjai.
- Harmadik fejezet – A katonai (védelmi) doktrína hadászati alapjai.
- Negyedik fejezet – A katonai (védelmi) doktrína hadigazdasági és haditechnikai alapjai.

Az Oroszország biztonságát fenyegető kihívások meghatározásakor nem egy konkrét ország megjelölését kell érteni, hanem az állam politikai és gazdasági érdekeinek garantálásáról van szó. Ha egy ország vagy országok csoportja olyan politikát vagy gazdasági tevékenységet folytat, amely sérti Oroszország érdekeit, azaz nemzeti biztonságát, akkor fel kell készülni a biztonság megvédésére, adott esetben ez lehet fegyveres művelet is. A katonai doktrínának rendelkeznie kell olyan elméletekkel, amelyek útmutatást adnak az ország szuverenitásának és érdekeinek fegyveres védelmére.⁶⁴

Az új orosz Katonai Doktrína elkészítése folyamatban van, amelyet a Biztonsági Tanács vezetésével és a Védelmi Minisztérium közreműködésével egy külön erre a célra megalakított bizottság végez.

⁶⁴ Mahmut Garéjev hds.tbk., az Orosz Hadtudományi Akadémia elnökének vitaindító előadása az OF védelmi minisztériumában a „Milyennek kell lennie az OF új doktrínája szerkezeti felépítésének és főbb tartalmának” című Tudományos Konferencián. 2007.01.24-n. Letölthető a http://www.redstar.ru/2007/01/26_01/1_02.html honlapról.

Az érvényben lévő, 2000-ben elfogadott doktrína megalkotása 1993-ban kezdődött el és az ország átmeneti – fejlett szocializmusból a piacgazdasági demokráciába való – időszakára készült. Orosz vélemény szerint az ország már túlhaladta ezt az időszakot, azaz már piacgazdaság és demokrácia van Oroszországban, s ezért itt az ideje az új helyzetnek és viszonyoknak megfelelő stratégia kidolgozásának. A tervek szerint az új katonai doktrína munkapéldányának 2008-ban kellett volna elkészülnie.

Biztonságpolitikai szakértők véleménye szerint a katonai doktrína magában kell, hogy foglalja azoknak a hivatalos nézeteknek (megállapításoknak) az összességét, amelyek meghatározzák az Oroszországi Föderáció katonapolitikai, hadászati és hadigazdasági katonai biztonságának az alapjait. Ennek megfelelően az új dokumentumnak tartalmaznia kell az Oroszországot érintő alapvető fenyegetéseket és az ebből következő katonai stratégiát.

A kidolgozás alatt lévő dokumentum a fenyegetések között az alábbiakat sorolja fel: terrorizmus, szeparatizmus, lokális konfliktusok, regionális konfliktusok és globális konfliktusok. Ezeknek a fenyegetéseknek a leküzdése érdekében a dokumentum bármilyen szövetség létrehozását lehetségesnek tartja, akár időleges jelleggel is.

Az új katonai doktrína alapvető prioritása az orosz nemzeti érdekek biztosítása, a gyakorlatiasság, a törvényesség és az erkölcsiség messzemenő betartása mellett. A jövőben az orosz gazdaság nemzetközi térhódítása következtében az ország létbiztonsága érdekében az orosz fegyveres erőknek képesnek kell lenniük az orosz nemzeti (gazdasági) érdekek megvédésére bárhol a világban. Gazdasági elemzések szerint az elkövetkező 15-20 évben fokozódni fog az energiahordozók kiaknázásáért folyó küzdelem (nemzetközi vizeken is). Ebből a folyamatból Oroszország, mint világhatalom nem maradhat ki. Ugyan az orosz vezetők tudják, hogy az ország a világ gazdasága termelésének mintegy 6-8%-át adja, szemben az amerikai 40-45%-kal, de a jövő fejlődésének a záloga az energia megtermelésének a lehetősége, ebben pedig Oroszország a világ energiakészletének mintegy 40-50%-át tudhatja magáénak. Ezen pozíció megőrzése érdekében Moszkva eltökélt szándéka a világ további fel nem derített energia lelőhelyeinek a felderítése és tulajdonba vétele, az érvényes nemzetközi jogszabályoknak megfelelően.

„A közép-európai térség országai kereskedelmi és befektetési szempontból az európai nagyhatalmakhöz, energiaellátás vonatkozásában pedig elsősorban Oroszországhoz kötődnek. A földgáz és a kőolaj szállítások területén Oroszország kétségkívül erősödő stabilitása kedvezhet az energiára szoruló közép- és nyugat-európai országoknak. Ezt a lehetőséget fokozza, hogy a Közép-Kelet politikai, katonai helyzete folyamatosan romlik az utóbbi években, amely hatással van a világ olaj- és földgázellátására. A lehetőségek kihasználása érdekében új stratégia szükséges, hogy Oroszország megnövekedett gazdasági lehetőségeit, hatalmi törekvéseivel egyeztetve, kihasználhassa a világkereskedelmi folyamatban. Oroszország egy minőségileg megváltozott szereplőként egyre határozottabban próbálja érvényesíteni érdekeit a többi versenytárral szemben a piacokért és a piacok újrafelosztásáért folytatott a küzdelemben.”⁶⁵

A 2000. évi doktrína legnagyobb hiányossága az általánosság volt. Egy biztonsági dokumentumban konkrétan rá kell mutatni a fenyegetésekre és azok elhárításának módjára, valamint a feladat végrehajtásához szükséges erők meghatározására. Az érvényben lévő doktrína nem zárja ki az orosz első atomcsapás lehetőségét.

Az eddig nyilvánosságra került információk szerint az új doktrína nem lesz konfrontáló, hanem inkább az összes országgal való egyenrangú együttműködést, a NATO-val

⁶⁵ Dr. Deák János – Dr. Sztternák György: Az orosz geopolitikai gondolkodás megváltozásának tükröződése az új katonai doktrína tervezetében. Felderítő Szemle 2007/2.

és a muzulmán országokkal való kapcsolatok megerősítését és fejlesztését valamint az országot fenyegető katonai konfliktusok megelőzését helyezi előtérbe. Ugyanakkor az ország új biztonsági alapidokumentuma nem zárja ki a korlátozott atomháború lehetőségét és kiterjeszti az orosz érdekek védelmét az egész világra.

3.3. NATO–orosz kapcsolatok

„Oroszország törekvése a NATO-val való kapcsolatok kezdetétől fogva az volt, hogy az Észak-atlanti Szövetséggel lehetőleg olyan jogi biztosítékokkal alátámasztott kapcsolatokat építsen ki, illetve tartson fenn, amelyek egyfajta garanciát jelentenek az orosz biztonsági érdekek érvényesítésére.”⁶⁶

A NATO-orosz együttműködésének kezdetét a NATO 1991. évi római csúcsértekezletén elfogadott stratégiai koncepciója jelentette, amelyben elindította a Szovjetunióval és a többi közép- és kelet-európai országgal való kapcsolatok területén a partnerség új korszakát. A partnerség valódi intézményesített formáját 1994. január 10-11-ét követően nyerte el, amikor az Észak-atlanti Szerződés Szervezete brüsszeli csúcsértekezletén meghirdette a Partnerség a Békéért (PfP) programot.

Csak hosszas belső viták után döntött úgy Oroszország, hogy csatlakozik a békepartnerségi programhoz. 1994. június 22-én Kozirjev külügyminiszter Brüsszelben aláírta a PfP Keretdokumentumát. A NATO és Oroszország megállapodtak abban is, hogy a PfP keretében előírányzott tevékenységeken túl széles körű, kibővített párbeszédet és együttműködést valósítanak meg.

1997. május 27-én a Párizsban megtartott NATO-Oroszország csúcstalálkozón a legfelsőbb szinten is aláírásra kerülő „Alapokmány a NATO és az Oroszországi Föderáció közötti kölcsönös kapcsolatokról, az együttműködésről és a biztonságról” dokumentum alapozta meg a további együttműködés jogi garanciáit.

Az Alapokmány aláírását megelőzően a NATO már 1996-ban Moszkvában nyitott egy Információs Irodát, előbb a francia nagykövetség, majd később a német nagykövetség épületében. (Abban az időszakban e két nagykövetség volt a kapcsolattartásra kijelölt diplomáciai képviselő, az ún. „Contact Point Embassy, amelyek két évente váltják egymást.) Már az Alapokmány szellemében, 1998 januárjában Moszkvában egy önálló NATO Dokumentációs Központot nyitottak meg.

A NATO-orosz kapcsolatok értékelése során megállapíthatjuk, hogy a kapcsolatok úgy mennyiségi, mint minőségi viszonylatban csökkenő tendenciát mutatnak. A koszovói NATO műveleteket követően a kapcsolatok a minimumra estek vissza. Később a kapcsolatokat sikerült helyreállítani olyannyira, hogy 2002-ben NATO MLM, összekötő hivatalt nyitottak meg Moszkvában. Az együttműködést a fokozatos fellendülés jellemezte mindaddig, amíg be nem következett Ukrajnában a Krím félszigeten a NATO részvétellel tervezett hadgyakorlat elleni tiltakozás. Ezt a tüntetést Oroszországban is felkarolták és ennek eredményeként az orosz politikai vezetés is visszalépett az első, orosz területen tervezett közös NATO–orosz hadgyakorlat megrendezésétől. A fő gondot a SOFA⁶⁷ elfogadásának hiánya jelentette, ugyanis e nélkül lehetetlen a szükséges eszközök beléptetése Oroszországba. Ugyan a felsőszintű találkozók során mindig támogatásukról biztosították a NATO vezetőit, de a megvalósulás során ez mindig elfelejtették. Végül is az orosz parlament 2007-ben ratifikálta a SOFÁ-t.

⁶⁶ Dr. Tömösváry Zsigmond: A NATO és Oroszország kapcsolatai, e kapcsolatok hatása Közép-Európa, s benne Magyarország biztonságára; doktori (phd) értekezés ZMNE 2003. 19.old.

⁶⁷ SOFA (Status of Forces Agreements) – Fegyveres Erők Státuszával foglalkozó (jogi) Egyezmények.

A tapasztalat szerint Moszkva a kétoldalú kapcsolatokat helyezi előnybe a multilaterális együttműködéssel szemben. A nagy nemzetek, mint az Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Franciaország rendkívül nagyszámú és szerteágazó együttműködést folytat Oroszországgal mindegyik haderőnem területén. Azonban a közös hadgyakorlatok a haditengerészetre korlátozódnak, mert itt a külföldi haditechnika nem lép orosz szárazföldre. Az orosz fegyveres erők csapatai szívesen vesznek részt külföldi gyakorlatokon.

Olyan vélemények is kialakultak, hogy Oroszország anyagilag megerősödve érzi magát és elérkezettnek tekinti az időt nagyhatalmi státusz visszaszerzésére. Ez a törekvés nyomon követhető az új katonai doktrína tervezetében (Oroszországon kívüli területeken megvédeni az orosz gazdasági és politikai érdekeket.) valamint az energetikai (Az energiahordozók szállítása fejében Oroszország részesedést kíván szerezni a különböző európai vállalatokban.) külpolitikájában.

A NATO–orosz katonai kapcsolatok elhidegülését csak fokozta a CFE orosz, egyoldalú moratóriuma. Kilépésüket azzal indokolták, hogy a NATO országok nem ratifikálták az Isztambuli megállapodást. Ez azért fontos Oroszországnak, mert orosz értékelés szerint a NATO bővítésével megbomlott a korábban, még a két katonai blokk idején kialakított katonai egyensúly. Hadászati tekintetben az orosz katonai vezetők ezt úgy fogalmazták meg, hogy védtelenül maradtak az orosz haderő szárnyai északon és délen.

A 2007-2008-ban tapasztalt érdektelenséget a NATO-val történő együttműködés irányában a 2007. évi parlamenti és a 2008. évi elnökválasztással magyarázták. Ilyenkor a belpolitikai kérdések válnak elsődlegessé. A vezető párt, az Egységes Oroszország képviselői úgy értékelték, hogy a választások sikere érdekében minimalizálni kellett a NATO–orosz kapcsolatokat annak érdekében, hogy ne adjanak lehetőséget a kommunistáknak a választásban való sikeres részvételre. Az elnökválasztás esetében pedig azért fontos, mert az elnök személye mindig meghatározó az orosz politikában, de különös tekintettel a külpolitikában.

A fentiek miatt nem voltak az éves együttműködési tervekben közös NATO-orosz hadgyakorlatok. 2008 volt a remény éve a NATO-orosz kapcsolatban, de a grúz-orosz fegyveres konfliktus újra a mélypontra vetette vissza az együttműködést.

NATO értékelés szerint Oroszországgal továbbra is jó kapcsolatokat kell fenntartani, de ezt megfelelő empátiával kell folytatni. Vagyis nem szabad türelmetlennek lenni, ami azt jelenti, hogy időt kell adni az orosz társadalomnak a nyugati normák befogadására.

Ugyanakkor az orosz vezetés is rájött, hogy a NATO-val történő együttműködésnek nincs alternatívája. Oroszország biztonsága szempontjából meghatározó az Észak-atlanti Szövetséggel való együttműködés.

Megítélésem szerint az orosz társadalom jelentős hányadának a tudatában még mindig jelen van a szovjet időkben propagált NATO-ellenesség. Ezen emberek alapvetően az idősebb generációból vannak. Az érzések fennmaradásában sokat jelentett a modern orosz politika NATO-ellenessége a grúz-orosz háborúval kapcsolatban.

Egyébként az orosz értelmiség körében jellemző az a vélemény, miszerint az orosz demokrácia nem lehet ugyanaz, mint az amerikai vagy európai. Az orosz kultúra nem kimondottan európai, hanem euroázsiai. Ennek egyik megnyilvánulása a vallási különbség a pravoszláv ortodox, bizánci örökség. Ezt a véleményt egyre több vezető politikus is a magáévá teszi.

3.4. A Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezete

Az orosz katonapolitika megvalósításának egyik legjobb példája a Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezetének megalakítása. A Varsói Szerződés és a Szovjetunió szétesése után az Oroszországgal szoros együttműködésben (függésben lévő volt tagköztársaságok, amelyek nem képesek megállni a saját lábukon Oroszország politikai, gazdasági és katonai segítsége nélkül) élő volt szovjet tagköztársaságok vezetői fontosnak tartották a korábbi szovjet védőernyő pótlását oroszral. Az sem kizárt, hogy maga Moszkva kezdeményezte a szervezet, az ODKB⁶⁸ létrehozását annak érdekében, hogy ezzel is maga mellé szögezhesse a „leghűségesebb” csatlósait. Így bebiztosítva e köztársaságok, most már „önálló” államok orosz kötődését és a jövőbeni elszakadás megakadályozását.

A Szovjetunió szétesése után, 1992. május 15-én írták alá a Kollektív Biztonság Szerződését (Dogovor Kollektivnoj Bezopásznosztyi, DKB) Örményország, Fehéroroszország, Kazahsztán, Kirgizisztán, Orosz Föderáció és Tádzsikisztán képviselői öt évre, további meghosszabbítás lehetőségével. A szerződést 1995. november 1-én regisztrálták az ENSZ titkárságán. Majd 1999. április 2-án, a DKB Tanácsának ülésén írták alá a szerződés meghosszabbítását a következő öt évre, amelyet az összes alapító ország ratifikált. A jegyzőkönyvben szerepel a szerződés automatikus meghosszabbítása a jövőben.

A résztvevő országok elnökei 2002. október 7-én a chisinaui ülésükön írták alá a Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezetének (Organyizácija Dogovora o Kollektivnoj Bezopásznosztyi, ODKB) alapszabályzatát és a Jogi Megállapodást a ODKB státuszáról. A dokumentumok 2003. szeptember 18-án léptek hatályba. 2004. december 2-án az ENSZ közgyűlése határozatban fogadta el az ODKB megfigyelői státuszát.⁶⁹

Az ODKB szervezeti felépítése:

- Kollektív Biztonsági Tanács, a szervezet legfelsőbb vezető szerve. A tanács vizsgálja meg a szervezet tevékenységének alapvető kérdéseit és hoz határozatokat az ODKB céljainak megvalósítása érdekében. Továbbá a tanács valósítja meg a tagországok együttműködésének koordinálását. A tanács tagjai a tagországok államfői. Az ülések közötti időszakban a koordinációt az Állandó Tanács végzi, amelynek tagjait a tagországok delegálják.
- Külügyminiszterek Tanácsa, a szervezet konzultációs és végrehajtó szerve a tagországok külpolitikájának koordinálásában.
- Védelmi Miniszterek Tanácsa, a szervezet konzultációs és végrehajtó szerve a tagországok katonapolitikai, katonai fejlesztés és a haditechnikai együttműködés koordinálásában.
- Biztonsági Tanácsok elnökeinek Bizottsága, a szervezet konzultációs és végrehajtó szerve a tagországok nemzetbiztonsági politikájának koordinálásában.
- A szervezet főtitkára, a szervezet legmagasabb adminisztratív funkciója, az ODKB titkárságát vezeti és a Kollektív Biztonsági Tanács nevezi ki a tagországok szervezethez delegált állampolgárai közül.
- Az ODKB Titkársága, a szervezet állandóan működő munkaszerve, feladata a szervezet működéséhez szükséges szervezési, információs, elemző és konzultációs tevékenység biztosítása.

⁶⁸ ODKB (Организация Договора о коллективной безопасности) – Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezete.

⁶⁹ Letöltve a <http://www.dkb.gov.ru/start/index.htm> oldalról 2009.01.30-án.

- Az ODKB Egyesített Törzse, a szervezet állandóan működő munkaszerve, feladata a katonai jellegű javaslatok előkészítése és a meghozott határozatok végrehajtása.

A szerződés értelmében a résztvevő országok kollektív módon szavatolják biztonságukat. Az ODKB szerződés 2. cikkelyében meghatározottak szerint: „Ha veszélybe kerül a résztvevő országok valamelyikének vagy néhányuknak a biztonsága, területi integritása és a szuverenitása, valamint ha veszélybe kerül a nemzetközi béke és a biztonság, akkor a résztvevő országok haladéktalanul beindítják a közös konzultáció mechanizmusát a közös álláspont kialakítása és a felmerült fenyegetés felszámolása érdekében.”

Ugyanakkor az ODKB szerződés 4. cikkelyének megfelelően: „Ha agresszió történik a szerződés tagországainak bármelyike ellen, akkor az összes többi tagország biztosít minden szükséges segítséget, beleértve a katonait is, és az ENSZ Alapszabályzata 52. cikkelyének megfelelően segítséget nyújtanak az összes rendelkezésre álló eszközzel a kollektív védelem jogának érvényre juttatása érdekében.”

Az ODKB kimondottan védelmi katonapolitikai tömörülés, amelynek a fő prioritás a politikai eszközökkel történő fegyveres konfliktusok kialakulásának megakadályozása illetve a már létező fegyveres konfliktusok felszámolása. A szervezet alapvető jellegét tekintve katonapolitikai visszatartó faktorként működik. A tagországok senkit sem tekintenek ellenségnek és a kölcsönösen hasznos együttműködésre törekszenek minden országgal. A szervezet nyitott minden olyan ország számára, amely elfogadja a szerződésben megfogalmazott célokat és módszereket.

Az ODKB célja a tagországok szuverenitásával és területi integritásával szembeni katonai fenyegetés kialakulásának megelőzése vagy a már kialakultak felszámolása közös erővel. A tagországok megegyeztek az új kihívásokkal szembeni, a nemzeti, regionális és nemzetközi fenyegetés elleni tevékenység aktivizálásában. Ennek érdekében konkrét intézkedéseket tettek meg a nemzetközi terrorizmus elleni tevékenység hatékonysága érdekében.

Az ODKB tagországai kijelentették, hogy a közeljövőben létrehozzák a kollektív gyorsreagálású erőket a szerződésben rögzített feladatok gyors és maradéktalan végrehajtása érdekében. A gyorsreagálású erők alkalmazási területei:

- katonai agresszió visszaverése;
- a nemzetközi terrorizmus és extrémizmus elleni harc;
- transznacionális szervezetbűnözés elleni küzdelem;
- kábítószer-ellenes küzdelem;
- rendkívüli események következményeinek felszámolása.

A Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezetének gyorsreagálású erőibe minden tagország ad különleges alakulatokat mind a haderő mind a belügyi csapatok állományából. A gyorsreagálású erők nagy mobilitású magasabbegységekből és egységekből állnak majd. Az alakulatoknak korszerű és csereszabatos fegyverekkel kell rendelkezniük. A gyorsreagálású erőkben rendőrségi alakulatok is lesznek. Oroszország egy légideszant hadosztályt és egy roham-deszant dandárt fog kikülöníteni erre a feladatra.⁷⁰

A fentiekből megállapítható, hogy a Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezetének gyorsreagálású erői nem állandó formációjú katonai szervezet lesz, hanem a tagországok által kikülönített alakulatok szükség esetén kerülnek összevonásra egy hadtestszintű seregtestben.

⁷⁰ Letöltve a <http://www.dkb.gov.ru/start/index.htm> oldalról 2009.05.30-án.

3.5. Sanghaji Együttműködési Szervezet

A Sanghaji Együttműködési Szervezet (SESZ, angolul SCO⁷¹) megalakítása 1996-ra nyúlik vissza, amikor öt ország képviselői (Oroszország, Kína, Kazahsztán, Kirgizisztán és Tádzsikisztán) megállapodtak a kölcsönös katonai bizalom erősítésében. Tették ezt annak érdekében, hogy visszaszorítsák a közép-ázsiai térségben fellobbant terrorizmust, vallási extrémizmust és az etnikai szeparatizmust. Ekkor még Sanghaji Ötösnek nevezték a tömörülést. Az öt ország szerződésének kiváltó oka az Afganisztánban fellángolt NATO – Talibán háború volt. A SESZ országok vezetői veszélyeztetve érezték a régió biztonságát a kialakult helyzet miatt. Ugyanakkor ez a pillanat jó lehetőséget biztosított Oroszország és Kína számára ahhoz, hogy a maguk befolyása alá vonják, s egyben megakadályozzák más világgözpontok befolyásának megjelenését a közép-ázsiai térségben.

A Sanghaji Ötös vezetői 2001. június 15-én találkoztak Sanghajban, ahol felvették tagjaik közé Üzbegisztánt. Ekkor új nevet vettek fel és nemzetközi szervezetté alakultak, amelyet már Sanghaji Együttműködési Szervezetként jelentettek be. A hat ország által alapított Sanghaji Együttműködési Szervezethez megfigyelőként csatlakoztak: India, Irán, Mongólia és Pakisztán. A szervezet rendezvényein vendégként jelen vannak: Afganisztán, FÁK és az ASEAN⁷² képviselői.

A Sanghaji Együttműködési Szervezet felépítése:

- Államfők tanácsa;
- Miniszterelnökök tanácsa;
- Külügyminiszterek tanácsa;
- Miniszterek és hivatalok vezetőinek a tanácskozása;
- Nemzeti koordinátorok tanácsa;
- Regionális terror-elhárítási struktúra;
- Titkárság (állandó működésű).

A Sanghaji Együttműködési Szervezet együttműködési területei: biztonsági, gazdasági és kulturális. A szervezet tagországaiban évenként felváltva tartanak nagy gyakorlatokat, amelyek során terrorelhárító mozzanatokat gyakorolnak.⁷³

Példaként bemutatom a legjelentősebb ilyen gyakorlatot, amelyet 2007.08.17-én a Cseljábinszk megyei Csebarkul melletti gyakorlótéren hajtottak végre „*Béke Misszió 2007*” névvel. A gyakorlaton 7500 fő valamint mintegy 1270 db harcjármű és fegyverzeti eszközt vetettek be.

A Sanghaji Együttműködési Szerződés (SESZ) országok közös törzsvezetési és hadgyakorlata az alábbi kérdéseket volt hivatott feldolgozni:

- regionális biztonság;
- regionális konfliktusok belső megoldása;
- harc a terrorizmus és a szélsőségek ellen;
- gazdasági együttműködés;
- humanitárius és kulturális kapcsolatok.

⁷¹ SCO – (Shanghai Cooperation Organisation) – ШОС – (Шанхайская Организация Сотрудничества).

⁷² ASEAN – (Association of Southeast Asian Nations) – Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége.

⁷³ A <http://www.sectsc.org/EN/index.asp> honlapról, 2008.05.26.

A gyakorlat beállítása szerint a feltételesen kiválasztott SESZ országban a nemzetközi terrorista szervezetek és a belső terrorista, valamint más szélsőséges erők zavargásokat keltve erőszakos úton akarják magukhoz ragadni az ország egy részében a hatalmat annak érdekében, hogy ott nemzeti államot hozzanak létre. A SESZ országok és az érintett ország közös operatív törzset és egyesített hadseregcsoportosítást állított fel a fegyveres felkelők felszámolása és az őket támogató nemzetközi terrorista támogató erők megsemmisítése érdekében. A gyakorlat célja a terroristák által elfoglalt város megtisztítása és az ő támogatásukra siető nemzetközi terrorista erők megsemmisítése volt.

A gyakorlat bemutató részének megszervezése és végrehajtása egy jól szervezett show volt. Azonban a nagy létszám és a sok technika ellenére a terroristák sokáig ellenálltak.

A szervezők azzal próbálták jelezni a hadgyakorlat nem NATO-ellenességét, hogy bejelentették a támadást a nyugatról keletre hajtják végre.

Szembetűnő volt a kínai technika és a katonák ruházatának újszerűsége. Repülőgépeik csillogtak-villogtak, míg az orosz technika ütött-kopott volt.

A település elleni erőfelvonultatás továbbra is azt a meggyőződést erősítette, hogy az orosz katonai vezetés nem képes kis harccsoportokban gondolkodni.

Orosz magyarázat szerint a hadgyakorlat fő célja a csapatok együttműködésének a begyakorlása volt. Azonban az egész gyakorlat során megfigyelhető volt a különböző nemzeti alegységek térben és időben történő szétválasztása. Ha azonos időben vetettek be különböző nemzetiségű alegységeket, akkor azok térben (irányban és magasságban) máshol tevékenykedtek.⁷⁴

A Sanghaji Együttműködési Szerződés két fő alapító tagjának eltérő a véleménye a szervezet működési jellegét illetően. Oroszország egyértelműen a katonabiztonsági irány mellett tette le a voksát. Megítélése szerint a közép-ázsiai térség biztonsági helyzete igen labilis, s ezért szükség van a régió országainak összefogására az instabilizációs folyamatok visszaszorítása érdekében. Ezzel szemben Kína egyenlő hangsúlyt fektetne a gazdasági és a katonai együttműködésre. Minél előbb szeretné létrehozni az egységes integrált gazdasági térséget a tagországok alkotta területen.

Az Oroszországi Föderáció Nemzeti Biztonsági Stratégiájából egyenesen következik annak a katonapolitikája, amelynek egyik alappillére a katonai doktrína. Az érvényben lévő doktrína már idejé múlt, amelyet az oroszok is elismertek. Vannak ugyan már kidolgozott tervezetek, de a doktrína nem előzhette meg a fő nemzetbiztonsági dokumentumot. Biztosra vehető az új katonai doktrína közel jövőbeni megjelenése.

Az orosz katonapolitika megvalósításának három jellemző példáját mutattam be a fejezet végén.

A következő fejezetben a katonai doktrína által körülírt haderő kialakításának a menetét kívánom bemutatni a haderőreform elmzésén keresztül.

⁷⁴ Személyes részvétel a „Béke Misszió 2007” fedőnevű SESZ gyakorlat VIP-napján.

3.6. KÖVETKEZTETÉSEK

- *A katonapolitika Oroszországban is az állam politikájának része, amely meghatározza a fegyveres erők építését és felkészítését az alkalmazásra. A katonapolitika olyan állami feladatokat jelent, amelyek megoldása érdekében elemző, előrejelző és szervezési tevékenységet végez az apparátus. A tudományos-előrejelző tevékenység során kidolgozásra kerülnek: magának a katonapolitikának az elméleti alapjai, a különféle koncepciók, az ország biztonságának garantálásához és érdekeinek megvédéséhez szükséges fegyveres erők alkalmazásának módjai.*
- *Oroszország katonapolitikájának lényege a katonai doktrínában kerül meghatározásra, amely az állam Nemzeti Biztonsági Koncepciójára (Stratégiájára) alapozódik.*
- *A katonai doktrína a hivatalos védelempolitikai nézetek rendszere, amely érinti a teljes államapparátust, és hatással van minden állampolgárra. Ezért Oroszországban kialakult egy olyan vélemény, amely szerint a katonapolitika országos érdeket fejez ki s ezért az nem lehet titkos.*
- *Még mindig erős az orosz társadalomban, a szovjet időkben besulykolt NATO-ellenesség. Ezért bármilyen nem NATO-országgal kötött orosz szövetséget (politikai, védelmi vagy gazdasági) mindig NATO-ellensúlyozó formációnak tekintenek. Így például a Sanghaji Együttműködési Szervezetet „ázsiai Varsói Szerződésnek”, az ODKB-t pedig „kis Varsói Szerződésnek” titulálják az emberek.*
- *Az orosz vezetésnek a NATO-val való együttműködésben az a célja, hogy az Észak-atlanti Szövetséggel olyan kapcsolatokat tartson fenn, amelyek garanciát jelentenek az orosz biztonsági érdekek érvényesítésére.*
- *Moszkva katonapolitikája megvalósításának egyik legjobb példája a Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezetének megalakítása. Az Oroszországi Föderációval együttműködésben élő volt szovjet tagköztársaságok létfontosságúnak ítélték meg a korábbi szovjet védőernyő pótlását oroszral. De az is igaz lehet, hogy Oroszország kezdeményezte a szervezet létrehozását azzal a céllal, hogy szorosan maga mellé köthesse a „leghűségesebb” szövetségeseit. Másik oldalról tekintve pedig Moszkva így biztosította be a köztársaságok (közeli külföld) orosz kötődését és a jövőbeni elszakadásának a megakadályozását.*
- *Megállapítható, hogy a Sanghaji Együttműködési Szerződés tagállamai igyekeznek szoros együttműködést kialakítani úgy katonai, mint gazdasági területen. Azonban a szervezeten belül is megfigyelhető a két nagyhatalom, Oroszország és Kína versenye a vezető pozíció kisajátítása érdekében.*

4. OROSZORSZÁG HADEREJÉNEK REFORMJA

Oroszország új Katonai Doktrínája még mindig csak kimunkálás alatt van, de ennek ellenére a haderőreform folyik, amely nem jelent gyökeres változásokat a haderőnemek szervezeti felépítésében. A korábbi állami haderő-fejlesztési programok és a már említett „Szergyukovi” reform, „az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erőinek új arculata” fő jellemzői:

- új hadászati struktúra kialakítása;
- áttérés a szerződéses katonákkal való feltöltési rendszerre (mintegy 75 %-ig);
- új fegyverzeti eszközök hadrendbe állítása;
- GLONASS⁷⁵ (Globális Navigációs Műholdas Rendszer) rendszerbe állítása;
- lőszertárolás korszerűsítése;
- űrbázisok és űrrepülőterek fejlesztése;
- az orosz Fekete-tengeri flotta orosz területre való áttelepítése;
- a szociális ellátottság javítása.

Minderre az ország gazdaságának dinamikus növekedése ad lehetőséget. Igaz ugyan, hogy a növekedés fő mozgató rugója az energiahordozók exportjának fokozása és a kőolaj árának nem várt emelkedése. Ugyanakkor az új hároméves, 2008-2010-re szóló költségvetési terv fő célja a gazdaság diverzifikálása, azaz a gazdaság kőolaj- és gázárfüggőségének megszüntetése. Pontosabban fogalmazva az orosz gazdasági vezetés szeretné függetleníteni az ország jövedelmének alakulását a szénhidrogén alapú energiahordozók árának alakulásától. Az elkövetkezendő három évben a szénhidrogénekből befolyó összeg, várhatóan évenként 2,4 trillió rubel körül mozog majd. 2008-ban Oroszország mintegy 3900 milliárd rubeles stabilizációs alappal rendelkezett, az év végére ennek az összeg 4500 milliárd rubel fölé kellett volna emelkednie. A nemzeti projektek (oktatás, egészségügy, lakásépítés és a mezőgazdaság fejlesztése) mellett Putyin volt elnök az utolsó, a Parlament két háza előtt elmondott üzenetében újabb fejlesztési irányokat jelölt meg (korrupció elleni harc, a demográfiai probléma megoldása, valamint a fegyveres erők fejlesztése), amelyek komoly haderőfejlesztést inspirálnak.

2008-ban is több forrásból (védelmi miniszter, vezérkari főnök), s több fórumon⁷⁶ megállapítást nyert, hogy Oroszország nem számol közvetlen háborús fenyegetéssel, azonban annak lehetőségét nem zárja ki teljes mértékben. Legnagyobb fenyegetésnek a terrorizmust határozzák meg. Ugyan nem a közeljövőben, de belátható időn belüli kockázatnak jelölik meg az amerikai kormányzat kelet-európai rakétavédelmi telepítési tervét. Az ország politikai és katonai vezetése minden alkalmat megragad az ezzel kapcsolatos aggodalmának a kifejezésére. Ugyan még csak feltételes formában, de komoly lépéseket helyezett kilátásba (CFE moratóriumát már meg is hirdette) a Kreml arra az esetre, ha telepítésre kerül az amerikai rakétavédelmi rendszer Kelet-Közép-Európában:

- kilépés a kis- és közép-hatótávolságú rakéták korlátozásáról szóló egyezményből;
- kilépés a CFE-ből (moratórium meghirdetve);

⁷⁵ GLONASS – (Global Navigation Satellite System) – Globális Navigációs Műholdas Rendszer, amelyet az orosz kormány kettős (polgári és katonai) rendeltetésű helymeghatározó rendszerként kíván üzemeltetni. A rendszer az amerikai GPS (Global Positioning System, Globális Helymeghatározó Rendszer) rendszerhez hasonló. A teljes, világkörű használatához 24 műholdra van szükség, jelenleg mintegy 16 műhold üzemképes. További információ a <http://www.glonass-ianc.rsa.ru/pls/htmldb/f?p=201:20:10669643823341323478::NO> honlapon.

⁷⁶ Kibővített Kollégium ülés a védelmi minisztériumban, 2008.03.17. <http://www.mil.ru>

- új, a jelenleg meglévő rakétavédelmi rendszereken akadálytalanul áthatoló rakéták rendszerbe állítása.

„A korszerűsített interkontinentális ballisztikus rakéták ellen a jelenlegi amerikai rakétavédelmi rendszer nem nyújt megfelelő védelmet, hiszen azt egy korlátozott számú csapás elhárítására hozták létre. Ugyanakkor a telepítési engedély további bővítéseknek lehet az első lépése Közép- és Kelet-Európában. Ez a lehetőség pedig sérti az orosz érdekeket. Véleményük szerint a hatékony védelem a meglévő rendszer bővítésével, globális méretű kiterjesztésével képzelhető el, de ez a megoldás sem nyújt teljes védelmet.”⁷⁷

A Védelmi Minisztérium az ország biztonságát veszélyeztető források három típusát határozta meg – amely elhárításában valamely formában szerepet kap az Oroszországi Föderáció fegyveres ereje –, ezek a külső, belső és a határon túlról jövő fenyegetések. A napvilágot látott koncepciók szerint a fegyveres erők fejlesztésénél, építésénél alapvető prioritásként veszik figyelembe a világ katonapolitikai helyzetében jelentőssé vált új típusú kihívásokat, mint a nemzetközi terrorizmus, a tömegpusztító fegyverek terjedése, az etnikai és vallási radikalizmus, a szervezett bűnözés és a kábítószer-kereskedelem elleni harcot.

Az új védelmi miniszter, Szergyukov, korábban az Adóellenőri Szolgálat vezetője volt, aki kimondottan polgári személynek tekinthető, bár Oroszországban az adóhatósági szervezetek is az „erő-szervezetek” közé tartoznak. Végzettségét tekintve pénzügyi és közgazdász szakember, ennek megfelelő a védelmi minisztérium felső vezetésének a hozzáállása. A miniszter valósítja meg a politikai vezetést. Feladata elsősorban a források előteremtése, az átfegyverzéshez szükséges beszerzések megtervezése és végrehajtása valamint az új feltöltési rendszerre (a 12 hónapos kötelező katonai szolgálat 2008. január 1-től bevezetve, a szerződéses állomány további bővítése) való áttérés levezénylése. A haderő mindennapi életét, kiképzését és harckészültségének fenntartását a vezérkari főnök irányítja.

A strukturális átalakítások következtében a Védelmi Minisztérium integrált részévé vált a Vezérkar (a korábbi mellérendelt viszonyból). A jelenlegi vezérkari főnök, Makarov hadseregtábornok, aki teljes mértékben lojális, kritika nélküli végrehajtója a védelmi miniszter és a minisztérium döntéseinek.

A Védelmi Minisztérium létszáma mintegy 10 ezer főre tehető. A teljes központi apparátus 18 ezres létszámmal bír.

Az orosz haderő jelenlegi szerkezete azt mutatja, hogy történtek bizonyos változások az orosz hadászatban. Nem a teljes globális hadviselésben gondolkodnak, de még nem voltak képesek megszabadulni a frontszinttől. Az Oroszországi Föderáció területi épségének és a nemzet függetlenségének megvédéséhez nem okvetlenül szükségesek a nagyon szigorú vázra felépített, állandó összetételű haderő szerkezetet, azaz katonai körzetek, azaz frontok.

Ami a haderő strukturális változásait jelenti, azok inkább még csak kimunkálás alatt vannak. Eddig nyilvánosságra került információ szerint a „Balujevszkij”-i struktúra ismert:

- *Stratégiai Nukleáris Erők Parancsnoksága;*
- *Légi-kozmosz Védelem Parancsnoksága;*
- *Szállítási Parancsnokság;*
- *„Nyugat” Parancsnokság;*
- *„Dél” Parancsnokság;*
- *„Kelet” Parancsnokság.*⁷⁸

⁷⁷ Bognár Imre: Az orosz hadászati nukleáris erőkről. Új Honvédségi Szemle, 2006. évi 3. szám, 47–58. o.

⁷⁸ Letöltve a http://www.mk.ru/daily/188064.html?phrase_id=1625933 honlapról, 2008.02.25.

A „Szergyukovi” haderőreform „az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erőinek új arculata” strukturális átalakításainak főbb elemei:

- a központi vezetői és parancsnoki szervek (VM, VK, haderónemi parancsnokságok és seregtestek) átszervezése és a létszámuk csökkentése;
- a szárazföldi csapatok átszervezése katonai körzet-hadműveleti parancsnokság-dandár lépcsőkre;
- a katonai körzet területén lévő összes katonai szervezet (légierő, haditengerészet és légideszant csapatok is) alárendelése a körzet parancsnokságának, azaz öszhaderónemi parancsnokság létrehozása;
- a légideszant csapatok átszervezése, a hadosztályokból dandárok szervezése;
- a katonai alakulatok számának csökkentése;
- a keretalakulatok felszámolása, a megmaradó alakulatok mindegyike állandó harcászati egység lesz;
- a tisztek létszámának csökkentése, az állománykategóriák arányainak megváltoztatása;
- a tiszthelyettesi állomány létrehozása;
- a katonai felsőoktatás átszervezése, központosítása;
- a tartalékos rendszer és kiképzés átalakítása.

Megnevezés	2008	2012
Az OF FE létszáma	1 134 000	1 000 000
Tisztek összlétszáma	355 000	150 000
Tábornok	1 200	900
Ezredes	25 665	9 114
Őrnagy	99 550	25 000
Százados	90 000	40 000
Hadnagy és főhadnagy	50 000	60 000
VM létszáma	10 523	3 500
VM háttérintézmények	11 290	5 000

2.sz. táblázat. Az OF FE tiszti állományának a jelenlegi és a reform utáni létszámviszonyai ⁷⁹

Az új reform megvalósításával javítják az öszhaderónemi vezetést, de nem változtatják meg a haderő fő szerkezetét. Valószínűsíthető, hogy lépcsőzetesen vezetik be a teljes szerkezetváltást. Ennek egyik legjobb bizonyítéka a „Szergyukovi” haderőreform azon változtatása, amelyik a katonai körzetek parancsnoksága alá helyezi a területén állomásozó összes alakulatot, azaz minden haderő- és fegyvernemi csapatot. Innen már csak egy lépés az irányok szerinti öszhaderónemi parancsnokságok létrehozása, amelyet a „Balujevszkij” névvel fémjelzett haderőreform változat javasolt.

⁷⁹ Anatolij Szergyukov védelmi miniszter haderőreform programja.
Letöltve a http://nvo.ng.ru/forces/2008-12-12/1_reform.html honlapról 2008.12.12-n.

Az orosz katonai vezetés szükségesnek tartja vezetési struktúra átalakítását, de a politikai vezetés (megfelelő anyagi források hiánya miatt) még nem tartja elérkezettnek az igazi szerkezetváltás idejét. Mindössze kísérleti jelleggel hoztak létre egy összevont regionális(összhaderőnemi) parancsnokságot.

A hatékony és gyors vezetés érdekében kutatják az ország sajátosságainak legjobban megfelelő szervezeti és strukturális formákat. Ezért kísérleti jelleggel felállították a Keleti Regionális Parancsnokságot (Csita városban), amely nem új, hiszen már a múltban is voltak hasonló összhaderőnemi főparancsnokságok. Ennek a hadászati vezetési sémának a fő célja, hogy elkülönítse az adminisztratív irányítást (katonai körzetek) a hadműveleti vezetéstől (sztávka⁸⁰). Nagyvonalakban ezt úgy lehet összefoglalni, hogy a katonai körzetek felelnek az állomány mozgósításáért, kiképzéséért és a csapatok felszereléséért, amíg a hadműveleti vezetésért a „sztávka” az illetékes. A kísérletet 2006 júliusától indították. Ennek a kísérleti időszaknak az eredményeként alakítják át a vezetési szinteket a seregtest-hadosztály struktúra helyett a hadműveleti parancsnokságokat részesítik előnyben.

Az orosz politikai és katonai vezetés érzi a szerkezetváltás szükségességét. Az elkövetkezendő néhány évben bizonyosra vehető az orosz hadászati struktúra megváltozása.

2005-ben a védelmi miniszter kijelentette, hogy a fegyveres erők átalakítása során a mennyiségi változtatásokról áttérnek a minőségi fejlesztésre. Ez azt jelenti, hogy az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erőinek létszáma 1 milliőről nem csökken tovább. (Itt fontos megjegyezni, hogy a haderőben mintegy 850 ezer polgári alkalmazott dolgozik.) Ez a létszám tűnik optimálisnak az ország lélekszámának és területi kiterjedésének figyelembe vételével. A minőségi változásokat az állomány kategóriák megváltoztatásával, a tiszti és tiszthelyettesi képzés, valamint a kiképzés minőségi fejlesztésével tervezik elérni.

A haderőreform fő prioritásai a nukleáris triád (Hadászati Rakétacsapatok, haditengerészet atomeszköz-hordozói és a légierő hadászati bombázói) és a légierő technikai korszerűsítése új eszközök vásárlásával vagy a meglévők fejlesztésével. „Az Amerikai Egyesült Államokkal kötött SORT⁸¹ szerződés értelmében 2012-ig az orosz nukleáris robbanótöltetek számának 1750-2250 db között kell lennie.”⁸² Az új eszközök rendszerbe állítására a meglévők elöregedése és az új elhárító rendszerek megjelenése miatt van szükség. A hadászati rakétacsapatoknál felszabaduló létszámokat a légierőnél és a szárazföldi csapatoknál fogják felhasználni.

A 2009 december 5-én lejáró START⁸³ szerződések megújítása érdekében megkezdődtek az amerikai-orosz tárgyalások. Medvegyev, orosz elnök kijelentette, hogy Oroszország össze kívánja vonni a nukleáris töltetek és hordozók csökkentését a rakétavédelmi rendszerek szabályozásával, az úrfegyverkezés megakadályozásával valamint az atomfegyverek elterjedésének megelőzésével. Az Egyesült Államok azt javasolta, hogy az USA és Oroszország kölcsönösen csökkentse a töltetek számát 1500 darabra, a hordozókat pedig 700 darabra. Orosz részről kiemelték, hogy az ilyen arányú csökkentések befolyásolnák a jelenlegi stratégiai egyensúlyt.

⁸⁰ Sztávka – főparancsnokság, főhadiszállás.

⁸¹ Strategic Offensive Reductions Treaty — Hadászati támadó fegyverek csökkentését előíró, megállapodás.

⁸² Jurij Balujevszkij hadseregtábornok, orosz VKF éves tájékoztatója a Vezérkari Akadémián az Oroszországban akkreditált véderő attasék számára. Moszkva 2006, személyes részvétel.

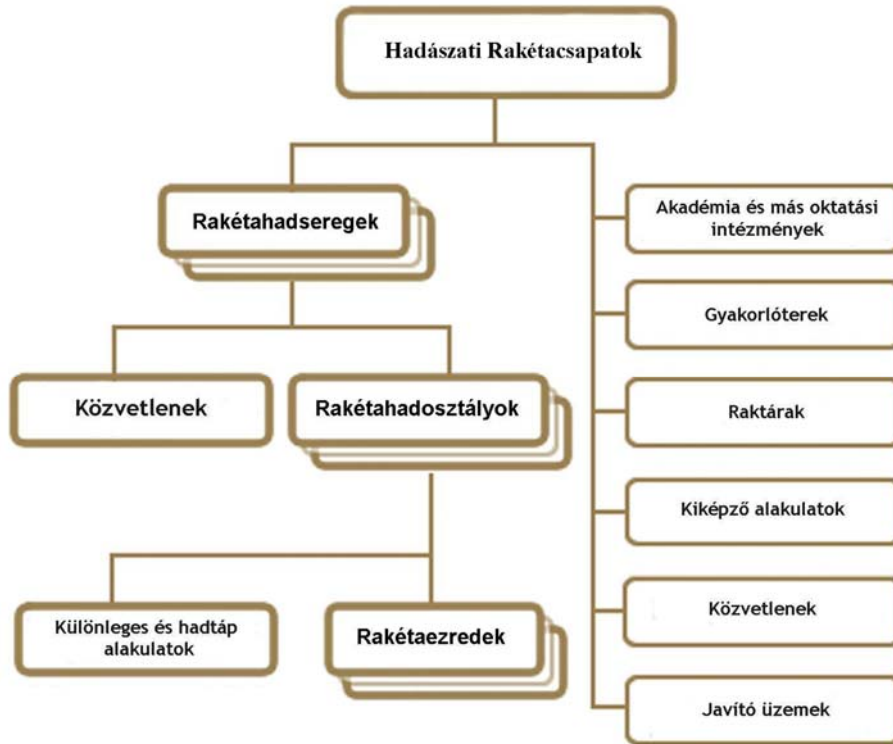
⁸³ START – (Strategic Arms Reduction Treaty) – Stratégiai Fegyvereket Korlátozó Egyezmény.

A tárgyalások sikerét a két elnök Barack Obama és Dmitrij Medvegyev kijelentése garantálja, miszerint országaik viszonyának javítását össze akarják kapcsolni a leszerelési tárgyalások sikerével.⁸⁴

A START-1-et 1991-ben kötötte meg az akkor még Szovjetunió és az Egyesült Államok, és mintegy 30 százalékkal csökkentette a robbanótöltetek számát. Az 1993-ban aláírt START-2 tovább mérsékelte volna a számukat és mindkét állam kötelezettséget vállalt arra, hogy teljesen lemond a több robbanótöltettel felszerelt, szárazföldi telepítésű interkontinentális ballisztikus rakétákról, de az Egyesült Államok kilépése a rakétavédelmi megállapodásból meghiúsította a START-2 végrehajtását.

⁸⁴ Megtalálható a <http://www.vesti.ru/doc.html?id=286129> honlapon, 2009.05.20.

4.1. A hadászati rakétacsapatok

8.sz.ábra. A hadászati rakétacsapatok szervezeti struktúrája ⁸⁵

Az orosz hadászati rakétacsapatok önálló fegyvernemként vannak jelen a Fegyveres Erők struktúrájában. A nukleáris triád elemeként a legfontosabb biztosítóka az orosz nagyhatalmi törekvéseknek. E fegyvernem technikai állapotát mindig is világszínvonalon igyekeztek tartani. A nukleáris fegyverzetcsökkentés jól jön az orosz politikai és katonai vezetés haditechnikai problémáinak a megoldására. Ugyanis a rohamosan előregedő, régi gyártású rakéták lecserélésére nincs elég anyagi forrás. Ezért a „békés szándék” hangoztatása mellett Oroszország betartja az Amerikai Egyesült Államokkal a nukleáris robbanótöltetek számának korlátozására kötött szerződést. De valójában rákényszerül a hordozók csökkentésére, a rendszerből történő kivonására. Próbálkoznak megoldani a gondot, vagy időt nyerni, de az üzemidők meghosszabbítása veszélyes játék. Van, amikor nem meghosszabbításról, hanem duplázásról vagy háromszorozásról van szó. Ezek a technikai szemfényvesztés kategóriájába tartoznak. Komoly szakértők véleménye szerint 2010-2015-re ki kell vonni a régi, nehéz rakétákat a rendszerből, mert üzemben tartásuk veszélyes és költséges. Ezért sürgeti az elnök a rakéta-program végrehajtását. A hadiipar nem képes olyan ütemben legyártani az új rakétákat, amilyen ütemben ki kellene vonni a régieket.

⁸⁵ Az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erői 2007 (VM kiadványa) 231.old.

A hadászati rakétacsapatok⁸⁶ jelenleg három rakétahadseregbe szerveződnek:

- 27. rakétahadsereg (Vlagyimír);
- 31. rakétahadsereg (Orenburg);
- 33. rakétahadsereg (Omszk).

Az orosz Hadászati Rakétacsapatok állományában összesen 1575 nukleáris robbanótöltet van. Az atomtöltetek célba juttatására összesen 415 db hadászati hordozó rakéta áll rendelkezésre (75 db SS-18⁸⁷ 10 robbanótöltettel, 97 db SS-19 6 robbanótöltettel, 189 db SS-25 1 robbanótöltettel, 48 db SS-27 (silós) 1 robbanótöltettel, 6 db SS-27 (mobil) 1 robbanótöltettel.⁸⁸

Az elkövetkezendő években tervezik a 31. rakétahadsereg megszüntetését is. Ennek pontos ideje az új eszközök (Topol-M⁸⁹) rendszeresítésétől függ.

Jelenleg 11 rakétahadosztály van (hadosztályonként 3-5 ezred, ezredenként 10 db indítóállás(siló) van), de ezek száma tovább fog csökkenni (2-3 hadosztállal) a 31. rakétahadsereg feloszlásával.

Az interkontinentális rakéták (alapvetően SS-18, SS-19) fő telepítési körzetei: Kozelszk, Tatisevo, Dombarovszkij, Uzsur, Kartali, Alejszk. Az új interkontinentális rakéták (Topol (SS-25) és Topol-M (SS-27)) telepítési területei: Joskar-Ola, Tejkovo, Novoszibirszk, Kanszk, Irkutszk, Barnaul, Nyizsnij Tagil, Vipolzovo és Drovjánaja környéke.

⁸⁶ Függelék 5.sz.ábra

⁸⁷ Hadászati rakéták NATO-orosz kódjai: SS-18 – RSZ-20, SS-25 – RSZ12M, SS-19 – RSZ-18, SS-27 – RSZ12M2

⁸⁸ Letöltve a <http://russianforces.org/missiles/> honlapról 2008.12.08-n.

⁸⁹ Topol-M – az SS-27-es interkontinentális rakéta orosz kódneve, jelentése Topolya.

4.2. A szárazföldi csapatok

Az orosz hadművészet szerint az Fegyveres Erők fő erejét a Szárazföldi Csapatok képezik, miszerint:

„Ez a haderőnem képes elfoglalni és ellenőrzése alá vonni egy megadott területet. Bármilyen példát is veszünk elő mindig az a végkövetkeztetés, hogy a korszerű technika mellett a döntő harcot mindig a gyalogság vívja meg (például Afganisztán), lehet az különleges, tengerészgyalogos, vagy összfégyvernemi egység. Oroszország olyan szárazföldi erővel rendelkezik, amely képes megvédeni az ország területének integritását. Ez pedig igen nagy területet jelent, hiszen az Oroszországi Föderáció országhatárának hossza is mintegy 22,5 ezer kilométert tesz ki.

A Szárazföldi Erők képezik az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erőinek a fő területi csoportosításait, amelyek képesek a többi haderő- és fégyvernemmel együttműködve biztosítani a meghatározott régiókban a terület sérthetlenségét.

*A szárazföldi erők létszáma mindig a teljes haderő létszámának egyharmada, vagyis 1.100.000 harmada, azaz mintegy 365 ezer fő.*⁹⁰

A szárazföldi erők szervezeti felépítését illetően jelenleg az alábbi struktúra vázolható fel: Szárazföldi Csapatok Főparancsnoksága, katonai körzetek,⁹¹ hadseregek, hadosztályok, dandárok és katonai bázisok, raktárak. Ezen belül található a fégyvernemi csapatok, mint a gépesített lövész, harcokosi, rakétatüzér, légvédelmi, valamint a különleges alakulatok, harcbiztosító és támogató egységek, alegységek, mint a híradó, REH, vegyvédelmi, műszaki és hadtáp szervezetek, továbbá egyéb kiszolgáló és biztosító alegységek, központi alárendeltségű háttérintézmények. Jelenleg a Szárazföldi Csapatok képezik a fő hadászati irányok csoportosításainak az alapjait.

A Szárazföldi Csapatok alakulatait három csoportba oszthatjuk:

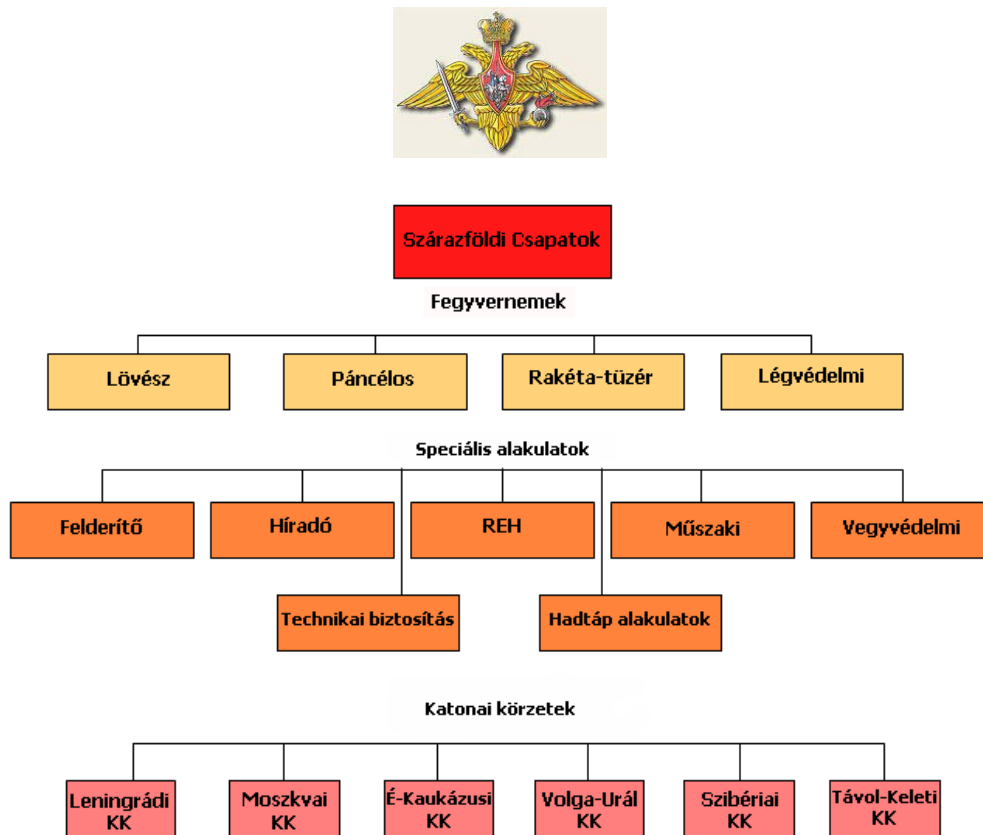
- *az állandó harckészültségű csapatok, amelyeknek a személyi állománya a követelményeknek megfelelően 95 %-ra, a technikai állománya pedig 100%-ra van feltöltve. Ezek a csapatok 24 órás készenlétűek és ezek az erők hajtják végre elsőként a legfelsőbb főparancsnok által meghatározott feladatokat, mint például az országhatár védelmére történő felvonulást;*
- *a különböző feltöltöttségű keretalakulatok, amelyek hosszabb mozgósítási és kiképzési idővel bírnak;*
- *a harmadik csoportot pedig a mozgósításhoz szükséges bázisok és raktárak alkotják.*

A „Szergyukovi” haderőreform megvalósításával optimalizálják a szárazföldi csapatok vezetését. 2012-re felszámolják a seregtesteket és magasabbegységeket. Kialakítják a katonai körzet – hadműveleti parancsnokság – dandár vezetési szinteket. Jelenleg a szárazföldi csapatok kötelékében mintegy 1890 alakulat van. A reform végrehajtása során felszámolnak 23 hadosztályt, amelyek állományát 12 gépesített lövészdandárba szerveznek át. Felállítanak 39 gépesített lövészdandárt, 21 rakéta-tüzér dandárt, 7 légvédelmi dandárt, 12 híradó dandárt, 2 REH dandárt és 17 önálló ezredet. A szárazföldi csapatok létszáma 270 ezer fő lesz. A dandárok létszáma a korábbi ezredek létszámának a 2-2,5-szerese lesz.

⁹⁰ Alekszej Maslov vezérezredes, Szárazföldi Csapatok főparancsnokának éves tájékoztatója az Oroszországban akkreditált véderő attasék számára, Moszkva 2007, személyes részvétel.

⁹¹ A Katonai Körzetek csapatainak diszlokációi a Függelék 8-13 számú ábráin találhatóak.

A magasabbegységek felszámolását a kantemirovi és a tamani hadosztályoknál kezdik, amelyek bázisán 4 db dandárt hoznak létre. (A hadosztályok 2-2 állandó harcászultségű ezreddel rendelkeztek, az összes többi alárendelt keret alakulat volt.)⁹²

10.sz.ábra. A szárazföldi csapatok szervezeti struktúrája⁹³

Az új fegyverzeti eszközök rendszeresítésével kapcsolatban változott a helyzet. Amíg 2004-ben összesen mintegy 5 ezer darab új eszközt kaptak a Szárazföldi Csapatok, 2005-ben ez már 8,5 ezer darab volt, míg 2007-ben mintegy 13 ezer darab új eszközt rendszeresítettek. 2008-ban ez a fejlesztés tovább szélesedett. Így például a rakétatüzér csapatok fejlesztésénél a fő hangsúlyt az új hadműveleti-harcászati rakéta rendszer, az „Iszkander-M” rendszerbe állítása kapja. Ezeket a rakétarendszereket a rakétadandárok osztályainál rendszeresítik. 2010-ig öt rakétadandárt szerelnek fel az új „Iszkander-M”-el. Az új fejlesztésű „Iszkander-M” nagypontosságú robotrepülőgép (betáplált légi felvétel alapján, kaotikus (véletlenszerű) módon manőverezik, s így érzéketlen minden zavarral szemben, valamint a mai rakétavédelmi rendszerekkel nem megsemmisíthető) felszerelt és mintegy 500 km a hatótávolsága. Ez a technikaváltáson kívül átképzést is jelent. A rakétatüzér és a légyvédelmi csapatok fejlesztésében a fő irány az automatizált tűzvezetési rendszerek bevezetése.

A fegyveres erők számára az orosz Védelmi Minisztérium az állami fegyverzetkorszerűsítési programnak megfelelően, 2009-2011 közötti időszakra az alábbi fegyverzet beszerzést tervezi:

- 70 db („Topol-M” silós és mobil, valamint „Bulava”) interkontinentális rakéta;
- 30 db „Iszkander-M” rakétakomplexum;

⁹² A http://nvo.ng.ru/forces/2008-12-12/1_reform.html, Nyezaviszimoje Voenoje Obazrenyje 2008.12.12.

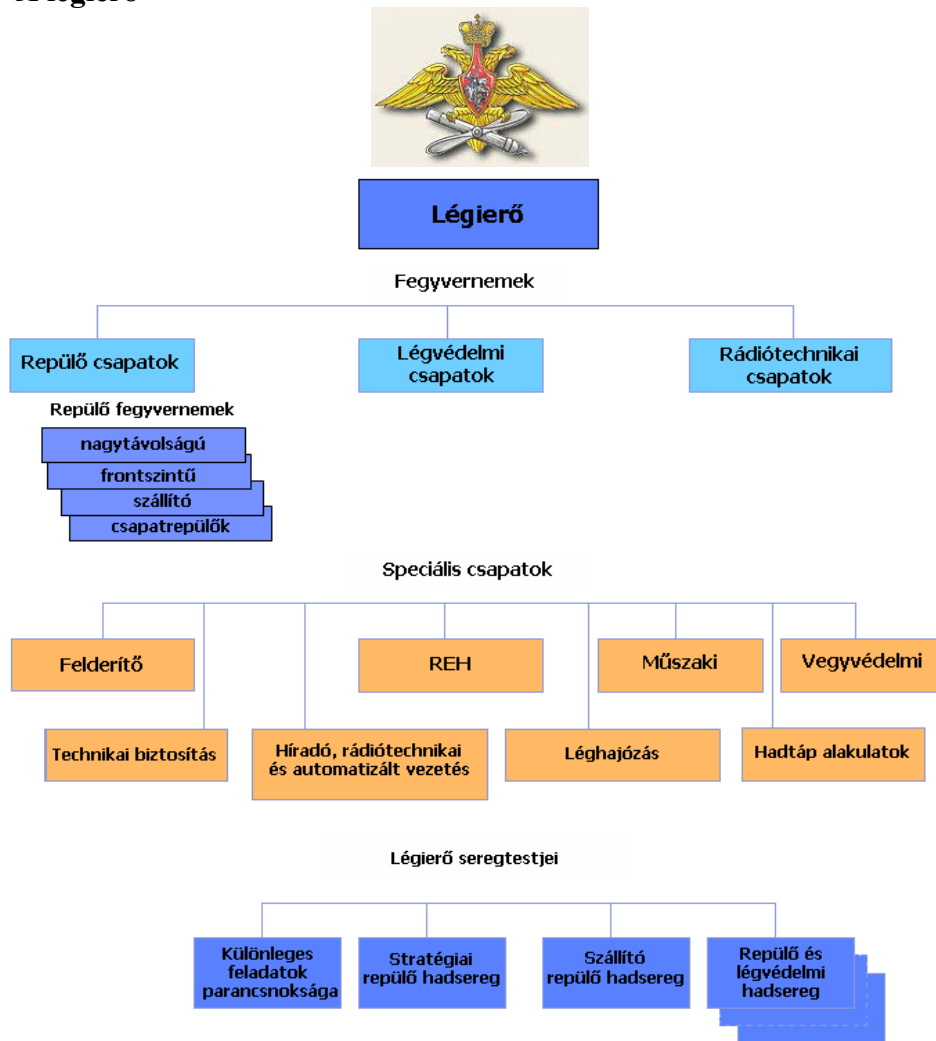
⁹³ Az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erői 2007 (VM kiadványa) 171. old.

- 48 db harci repülőgép;
- 14 db különböző osztályú hadihajó;
- 300 db harckocsi
- 400 különböző fajta, új haditechnikai eszköz rendszeresítése;
- 600 fajta kísérleti rendszer prototípusának elkészítése.

A felsorolt rendszerek beszerzésére 4 trillió rubelt (1 EUR = 36 RUB árfolyam mellett ez mintegy 111 milliárd EUR) terveznek felhasználni a három év során. A fegyverzet beszerzésre elkülönített források 2009-ben mintegy 25%-os, 2010-ben pedig mintegy 20%-os növekedést jelentenek a 2008-as év beszerzési összegéhez képest.⁹⁴

⁹⁴ A <http://www.polit.ru/news/2008/12/22/goszakaz.html> című honlapon.

4.3. A légierő

9.sz.ábra. A légierő szervezeti struktúrája⁹⁵

Az orosz légierő diszlokációját a Függelék 6., 7. és 3. számú ábráin szemléltetem.

Az Oroszországi Föderáció geopolitikai helyzete megköveteli, hogy az ország rendelkezzen olyan légierővel, amely megfelelő visszatartó erőt jelent és adott esetben képes semlegesíteni bármilyen úrból jövő vagy légi fenyegetést. Ez a stratégiai feladat szükségessé teszi a légierő megfelelő technikai felszereltségét és színvonalát. Az a tény, hogy Oroszország a Föld szárazföldi részének az 1/6-n terül el, olyan képességet követel a légierőtől, amely lehetővé teszi az említett fizikai (geológiai) dimenzióban való alkalmazást úgy éjjel, mint nappal valamint bonyolult időjárási viszonyok közepette.⁹⁶

A globális elrettentésben jelentős szerepet töltenek be a légierő nagy-hatótávolságú repülőgépei, mint a stratégiai rakétahordozók: „Tu-95MC6 (32 db 6-6 robotrepülőgéppel), Tu-95MC16 (32 db 16-16 robotrepülőgéppel) és a Tu-160 (15 db 12-12 robotrepülőgéppel)”⁹⁷ valamint a nagyátolságú rakétahordozó-bombázók Tu-22M3 (235 db).

A légierő többi, klasszikus gépének esetében is inkább a fejlesztések várhatóak, hiszen

⁹⁵ Az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erői 2007 (VM kiadványa) 189. old.

⁹⁶ Vlagyimir Mihájlov hadseregtábornok, a Légierő főparancsnokának éves tájékoztatója az Oroszországban akkreditált véderő attasék számára, Moszkva 2007, személyes részvétel.

⁹⁷ Letöltve a <http://russianforces.org/aviation/> honlapról 2008.12.08-n.

az új eszközök beszerzése jelentős anyagi forrásokat igényel. Annak ellenére, hogy az orosz költségvetés nyereséges, nem várható a védelmi költségvetés jelentős emelkedése. A haderőben évtizedes lemaradás van az infrastruktúra fejlesztését illetően. Ez kihatással van a meglévő fegyverzeti eszközök harckészültségére is.

Fontos fejlesztési irány az úgynevezett lopakodó technológia további fejlesztése és kiterjesztése. Orosz felderítési adatok szerint a világ fejlett országai légierijében a repülőgépek többsége „Stealth” technológiával fog rendelkezni.

Orosz értékelés szerint figyelembe kell azt is venni, hogy a nagy pontosságú rakéták rendszeresítése mellett folyik ezen eszközök harci alkalmazásának kipróbálása a helyi konfliktusokban (Afganisztán, Irak, Jugoszlávia). Ugyancsak orosz felderítési információk szerint a NATO gyakorlatok során intenzíven folyik ezen eszközök harci alkalmazásának begyakorlása. A szakértők véleménye szerint a NATO-országokban fellelhető nagyszámú, korszerű eszköz arra enged következtetni, hogy adott esetben ezen eszközök alkalmasak lehetnek az ellenség stratégiai lefegyverzésére vagy a vezetési rendszerének a megsemmisítésére.⁹⁸

A fentiekben felsoroltak és Oroszország gazdasági befolyásának növekedése arra engedik következtetni az orosz szakértőket, hogy igenis fennáll az Oroszországi Föderáció biztonsága potenciális fenyegetettségének növekedése. Senki sem adhat garanciát arra, hogy ne az erő pozíciójából tárgyalni akarók kerekedjenek felül.

Orosz értékelés szerint a megnövekedő légi és kozmikus fenyegetettség arra ösztökéli a felső politikai és katonai vezetést, hogy megtegye a szükséges válasz lépéseket, amelyek lehetnek védelmi vagy támadó jellegűek. Itt nem mennyiségi válaszról (több repülőgép és rakéta rendszerbeállítás) van szó, mert a múltat nem szabad megismételni, vagyis nem szabad fegyverkezési hajszába beszállni. A megoldás a minőségi és aszimmetrikus fejlesztésekben rejlik. A tömeges légicsapások visszaverésének hatékonyságát a fegyverzet és a haditechnika korszerűsítésével valamint a légvédelmi felderítés és irányítás kiterjesztésével illetve egységesítésével lehet elérni. Emellett folyamatosan figyelemmel kell kísérni a jövő új kihívásait és meg kell találni az azok semlegesítéséhez szükséges válaszlépéseket.

Egyik ilyen válasznak tűnik a repülőgépgyártás ipari háttérének a megteremtése, amelyet az Egyesített Repülőgépgyártó Korporáció létrehozásával valósítanak meg. Ez az egyesülés egyaránt magában foglalja a katonai és polgári repülőgépgyártást.

A kihívásokra történő első válaszlépések konkrét eredményeként említik a MiG-31-es (a légvédelem jelenlegi fő repülőgép típusa) modernizálási programját. A korszerűsítés után egy olyan elfogó vadászt kapnak, amely nagymértékben megnöveli a légvédelem képességét, különös tekintettel a távoli északi, szibériai és távol-keleti régiókban, amelyekben a kilencvenes években jelentős leépítések voltak. Csak néhány mutató a korszerűsített MiG-31-es képességeiből:

- a tovább fejlesztett fegyvervezérlő rendszer, a „Zaszlon” és a fázisvezérelt fedélzeti radar segítségével a repülőgép képes felfedezni az ellenséges repülőket 200 km-re, képes 10 gépet követni és ebből négyre egy időben tüzet nyitni;
- a fegyvervezérlő rendszer, „Zaszlon” segítségével a MiG-31-es képes ellátni a távolfelderítő és vezérlési feladatot a nem radar fedett régiókban, négy repülőgép képes lefedni egy 900 km-es frontvonalat és ezen belül célra vezetni más vadászgépeket.

⁹⁸ Vlagyimir Mihájlov hadseregtábornok, a Légierő főparancsnokának éves tájékoztatója az Oroszországban akkreditált véderő attasék számára, Moszkva 2007, személyes részvétel.

Az orosz szakértők által jósolt potenciális fenyegetettség növekedés nem más, mint a tudomány és technika vívmányainak az alkalmazása a haditechnikában. De tény, hogy az oroszok ezt fenyegetésnövekedésnek fogják fel, vagy annak állítják be a felső politikai vezetés felé, hogy több pénzt tudjanak kicsikarni a katonai fejlesztésekre.

Az eddigi légvédelmi gyakorlatok egyértelműen azt mutatták, hogy az orosz légvédelem a nemzetközileg elfogadott terrorelhárító feladatok begyakorlása mellett jelentős időt és eszközt fordított a tömeges légicsapások kivédése érdekében. A technika fejlesztése mellett Moszkva a saját érdekeit is figyelembe véve igyekszik kiterjeszteni a légvédelem által lefoglalt területet. Így nem véletlenül ösztönözte a FÁK-országok egyesített légvédelmének megalakítását.

Ugyanakkor idáig nem alkottak „igazán” új eszközöket, hanem mindig a meglévők modernizálását végezték el, mert nem is volt másra anyagi lehetőségük. Azonban az energiahordozók exportjának köszönhetően új források jelennek meg az orosz állam tarsolyában, amelyek az elkövetkezendő 10-15 évben, a valóságban is új lehetőségeket nyitnak meg a hadiiparban.

A légierő nehéz helyzetét, finanszírozásának gondjait jelzi, hogy a tervezett csökkentés szerint ezen haderőnemből szüntetnek meg és számolnak fel több repülőalakulatot. Azonban vannak olyan területek, amelyek fejlesztése elkerülhetetlen. Hosszú évek után először került sor állami megrendelésekre az új haditechnikai eszközök esetében. Ilyen beszerzés a 96 db Jak-130-as megvásárlása, amelyekkel a 2010-ben kivonásra kerülő L-39-eket cserélik le (összesen 250 db oktató-harci Jak-130 repülőgépre van szüksége a légierőnek). 2010-ig pedig 50 db új Mi-28-as helikoptert vásárolnak.

A „Szergyukovi” haderőreform keretében komoly változások lesznek a légierőnél. 2012-re a légierő az alábbi vezetési szintekből fog állni:

- hadműveleti-hadászati parancsnokságokból;
- légi-kozmosz parancsnokság;
- nagytávolságú (hadászati) repülő parancsnokság;
- szállító repülő parancsnokság;
- négy légierő és légvédelmi parancsnokság.

Az átszervezést követően a légierő csapatai is áttérnek a dandárszervezési formára. Megszűnnek a repülő hadosztályok és ezredek, helyettük repülőbázisok lesznek, összesen 55 repülőbázis. A légvédelmi hadtestek és hadosztályok szintén felszámolásra kerülnek, amelyek bázisán hozzák létre a légi-kozmosz csapatok dandárjait és a légvédelmi csapatok ezredeit. A rádiótechnikai csapatok ezred szervezésben maradnak. A jelenlegi 340 db alakulat helyett 180 db lesz.⁹⁹

⁹⁹ Letöltve a http://nvo.ng.ru/forces/2008-12-12/1_reform.html honlapról, 2009.03.25.

4.4. A haditengerészet

„Az orosz haditengerészet összesen 14 db nukleáris atomhajtóműves tengeralattjáróval rendelkezik, ebből 6 db Delta III-as (16 db SS-N-18-as 3 robbanótöltettel), 6 db Delta IV-es (16 db SS-N-23-as 4 robbanótöltettel). Összesen a 197 hordozó rakétával 672 atomtöltet célba juttatására képes a flotta.”¹⁰⁰ 2020-ig 8 db „Borej” osztályú (955-ös projekt) atomhajtóműves tengeralattjáró rendszerbe helyezését tervezik. Az új tervezésű tengeralattjárók mindegyike 16 db „Bulava” rakétát képes befogadni. Ezen hordozók 6-10 atomtöltet célba juttatására képesek.

Az orosz haditengerészet fejlesztésének középpontjában a nukleáris hadászati rakétákat hordozó atommeghajtású tengeralattjárók új, negyedik generációs változatának a megépítése és hadrendbeállítása mellett az új hadászati rakéták („Bulava”¹⁰¹) rendszerbe állítása áll. Bár egyes szakértők szerint ezek az új rakéták nem igazán új generációs eszközök, hanem a „Topol” fedőnév alatt kifejlesztett szárazföldi indítású hordozórakéták továbbfejlesztett változatáról van szó. A valóban új rakéták megalkotása még várat magára.

A helyzet reális értékelése érdekében elemezik a haditengerészet jelenlegi helyzetét és a várható fenyegetések és kihívások tükrében határozzák meg a szükségessé válható képességeket.

Az orosz katonai szakértők fő viszonyítási alapnak az Egyesült Államok haditengerészetét tekintik, bár a szovjet időkben sem volt a két világhatalom tengeri flottája azonos szinten. A kilencvenes években bekövetkezett kényszerű csökkentések még inkább oda vezettek, hogy a mai orosz haditengerészet jelentősen alulmarad az amerikai erőkhöz képest és ez a tendencia tovább folytatódik. Moszkva úgy értékeli, hogy a paritás fenntartása érdekében a mennyiségi egyenlőség újrateremtésének időigényessége miatt most a minőségi fejlesztésre van szükség. Persze ez is bizonyos időt és anyagi ráfordítást igényel. Ezért a hadrafogható eszközöket a lehető leghosszabb ideig rendszerben kell tartani. Azonban azért, hogy elegendő pénz jusson a hadrafogható eszközökre, meg kell szabadulni azoktól a tengeralattjáróktól és hajóktól, amelyek javítási költsége irreálisan magas, vagy rendszerben tartásuk sem anyagi, sem műveleti szempontból nem kifizetődő. Ebből adódóan a közeljövőben az orosz haditengerészet eszközparkja mintegy egyötödével fog csökkenni. Minden egyes hajó esetében külön vizsgálatot vezetnek le és azok esetében, amelyek jelentős anyagi ráfordítás mellett (Ez azt jelenti, hogy egy hasonló új hajó előállítási költségének az 50%-t meghaladja.) sem képesek megfelelni a rendeltetésüknek, azokat véglegesen ki vonják a haditengerészet állományából. Tehát ezeket az eszközöket feldarabolják és beolvasztják.

Az orosz haditengerészet fejlesztési programja¹⁰² kimondja, hogy azokat az eszközöket, amelyek még képesek minimális hadrafoghatósági szintre, azokat továbbra is rendszerben kell tartani minimális pénzráfordítással. Ez gyakorlatban azt jelenti, hogy meg akarják őrizni a régi hajókat azokra az időkre, amikor majd lesz megfelelő anyagi alap a modernizálásukra.

A hadrafogható hajók harcképességét tovább kívánják fokozni a fegyverzet korszerűsítésével. A kísérleti stádiumban lévő fejlesztéseket minél rövidebb idő alatt be akarják fejezni és alkalmazni azokat a tengerészeti fegyverzeti rendszerek korszerűsítésben. A fejlesztések megvalósítása során előtérbe helyezik a hagyományosan élvonalban lévő orosz technológiákat. Az új tengeralattjárók és hajók építése során figyelembe fogják venni az adott hadszíntéren minimálisan szükséges csoportosítás összetételének jellemzőit. Vagyis a valószínűsíthető harci feladatok végrehajtására olyan minimálisan elegendő hajócsoportosítást

¹⁰⁰ Letöltve a <http://russianforces.org/navy/> honlapról 2008.12.08-n.

¹⁰¹ Bulava – az SS-N24-es, a Haditengerészet új, fejlesztés alatt lévő ballisztikus rakéta kódneve, jelentése: buzogány.

¹⁰² A DUMA (A kétkamarás parlament alsóháza.) Védelmi Bizottságának készített tanulmány 2006.

terveznek létrehozni, amely képes garantálni a térség erőegyensúlyát. Ennek érdekében átvizsgálják az eddigi hajóépítési technológiákat és olyan többcélú eszközöket akarnak megépíteni, amelyek biztosítják a flották rugalmas, az adott feladatok végrehajtásához szükséges harcképességet. Vagyis nemcsak nagyteljesítményű atommeghajtású tengeralattjárókra és hajókra van szükség, hanem kisebb, többcélú felhasználásra alkalmas dízel meghajtású tengeralattjárókat és hajókat is rendszerbe fognak állítani.

Összességében olyan hajóösszetételt tartanak szükségesnek, amely biztosítja bármely agresszor vagy annak szövetségese ellen mérendő „kritikus” (számára nem elfogadható) csapást úgy a tengereken, mint a parton, lehetőleg minél messzebb Oroszország határaitól.

A fentiekben meghatározott képességek biztosítása érdekében az alábbi eszközökre és flottacsoportosításokra van szükség:

Eszközfajták:

- hadászati haditengerészeti nukleáris erők;
- tengeralattjárók;
- felszíni hadihajók;
- harcbiztosító és kiszolgáló hajók;
- haditengerészeti légierő.

Flottacsoportosítások:

- Északi flotta (Függelék 10.sz.ábra);
- Csendes-óceáni flotta (Függelék 12.sz.ábra);
- Fekete-tengeri flotta (Függelék 14.sz.ábra);
- Balti flotta (Függelék 14.sz.ábra);
- Kaszpi-tengeri flottilla (Függelék 13.sz.ábra).

Típus	Összesen	ÉF	CSOF	FTF	BF	KTF
Tengeralattjárók mindösszesen	71	42	25	2	2	
Atomhajtóműves-tengeralattjáró ballisztikus rakétával	15	11	4			
Atomhajtóműves-tengeralattjáró robotrepülőgéppel	10	4	6			
Többcélú atom tengeralattjáró	20	14	6			
Különleges rendeltetésű atomhajtóműves-tengeralattjáró	6	6				
Dízel-elektromos tengeralattjáró	20	7	9	2	2	
Hadihajók mindösszesen	264	61	63	44	65	33
Anyahajó	1	1				
Rakétacirkáló	6	3	2	1		
Nagy tengeralattjáró elhárító	11	5	4	2		
Aknahordozó	10	4	4		2	
Őrnaszád	8	1		3	3	1
Kis tengeralattjáró elhárító	36	10	10	8	8	
Rakétahordozó	18	5	4	4	5	
Rakétanaszád	29		8	6	10	5
Tüzérszázad	8					8
Aknakutató	77	19	15	11	22	10
Nagy deszanthajó	26	6	6	7	7	
Közepes deszanthajó	1			1		
Kis deszanthajó	5				3	2
Deszant naszád	28	7	8	1	5	7

3.sz.táblázat. Az orosz haditengerészet flottacsoportosításainak eszközparkja¹⁰³

¹⁰³ A DUMA (a kétkamarás parlament alsóháza.) Védelmi Bizottságának készített tanulmány, 2006.

Orosz értékelés szerint, annak ellenére, hogy az utóbbi években a politikai felső vezetés egyre nagyobb figyelmet és anyagi forrásokat fordít a haditengerészetre, el kell ismerni, hogy a flották harckészültsége jóval alatta marad a nyugati flották harckészültségének. Nagy a meghibásodások miatt bekövetkezett szerencsétlenségek száma, amely alapvetően az eszközpark elöregedéséből következik. Az új eszközök minimális rendszeresítése miatt tovább csökken a tengeralattjárók és a hajók száma. A meglévő eszközök megfelelő technikai szinten tartásának gátat vet a drága javítás és a pénztelenség.

A kiutat az új kihívásoknak megfelelő harcképességgel rendelkező haditengerészet kialakítása jelenthet. De ennek gátat szab a még mindig elégtelen finanszírozás és a haditengerészet reformjának elodázása. Nincs még egységes elképzelés a jövő orosz haditengerészetéről. A flotta vezetése ragaszkodik a jelenlegi struktúrához, míg a modern katonapolitikai helyzet új képességeket követel meg, amely csak a haditengerészet átszervezésével biztosítható.

Az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erőinek új arculata elnevezésű reformprogramja a haditengerészetet is érinti. A jelenlegi 240 alakulatból álló haditengerészet az átalakítás után mintegy a fele mennyiségű, azaz 123 alakulatot foglal majd magába.

4.5. A haderő feladatrendszere

„A védelmi koncepció fő célkitűzése közé tartozik az ország és a szövetségi rendszerébe tartozó államok biztonságának garantálása, Oroszország nagyhatalmi státuszának visszaállítása. A FÁK országokban zajló forradalmi változások, azok elszakadási, rendszerváltoztatási törekvései mind arra utalnak, hogy az elmúlt évek folyamán Moszkva egyre inkább teret veszített, mind a világpolitikában, mind pedig a térség országaiban.”¹⁰⁴

Az orosz fegyveres erők jelenlegi csoportosítását a kilencvenes években lezajlott helyi háborúk és konfliktusok során alkalmazott harceljárások elemzésének eredményeként alakították ki.

Az új csoportosítás kialakítása során az alábbi fő kritériumok voltak a meghatározóak:

- a mobilitás;
- az anyagi-technikai ellátás önállósága, függetlensége;
- a feladatokhoz szükséges személyi feltöltöttség;
- a feladatokhoz szükséges fegyverzeti és technikai feltöltöttség;
- önálló, független alkalmazhatóság a meghatározott irányokban.

Mindezek érdekében alkalmazták a területi csoportosítások elvét, amely lehetővé teszi a közös, egységes elméleti és gyakorlati kiképzést, a csapatok harci együttműködésének begyakorlását, a hadműveleti és harcászati vezetés összehangolását és a teljes körű biztosítás megvalósítását. Az ilyen csoportosítások alapját az állandó készenlétű magasabbegységek és egységek képezik. Ugyanakkor ezekbe a csoportosításokba beszámítják a keretesített alakulatokat is. Az állandó készenlétű csapatok fogalma alatt azokat a magasabbegységeket és egységeket értik, amelyek mind béke, mind pedig háborús időszakban képesek végrehajtani a harci feladatokat, a mozgósítási rendszer beindítása nélkül.

¹⁰⁴ Az OF Fegyveres Erőinek reformja. VM kiadvány 2007. 50. oldal.

Az előzőekben ismertetett csoportosításokat az alábbi feladatok végrehajtására hozták létre:

Béke időszakban:

- a nemzeti érdekek megvédése, beleértve a szükséges mértékű fegyveres demonstrációt is;
- a nemzetközi kötelezettségből adódó békefenntartó műveletekben való részvétel;
- segítségnyújtás más föderációs fegyveres alakulatok és erőszakszervezetek feladatának végrehajtásában. Ezek lehetnek az államhatár védelme, belső konfliktusok és belső fegyveres erőszak felszámolása, balesetek és természeti katasztrófák következményeinek megszüntetése.¹⁰⁵

Rendkívüli állapot időszakában:

- részvétel a rendkívüli állapot fenntartásában, beleértve a fegyveres konfliktusok területeit is;
- a törvényellenes fegyveres alakulatok, terrorista szervezetek likvidálása, bázisaik és összeköttetési rendszerük felszámolása;
- a többi erőszakszervezettel közösen megteremteni a biztonságos nemzeti tengeri és légi közlekedés feltételeit.

Háború időszakában:

- az összes stratégiai irányban kialakult fegyveres konfliktusok lokalizálása, felszámolása, helyi agressziók visszaverése.

Az OF Fegyveres Erőinek fő stratégiai csoportosításai:

- *nyugati stratégiai irány;*
- *dél-nyugati stratégiai irány;*
- *dél-keleti stratégiai irány;*
- *távol-keleti stratégiai irány.*¹⁰⁶

4.6. Új hadászati eljárások bevezetése

Az állandó készenlétű alakulatok stratégiai alkalmazásának két fő jellemzője van, a stratégiai mobilitás és a stratégiai alkalmazási rugalmasság.

A stratégiai mobilitás fő alkotó elemei:

- képesség a csapatok (erők) hadműveleti átcsoportosítására az agressziós fenyegetettség fokozódásának időszakában;
- képesség a csapatok harci alkalmazhatóságára kiválasztott és pontjellegű célokkal szemben az Oroszországi Föderációval határos hadszínterek bármelyikén;
- képesség az állandó készenlétű csoportosítások szétbontakozott állapotának fenntartására.

¹⁰⁵ Az OF Fegyveres Erői, VM kiadvány, 2007. 51. oldal.

¹⁰⁶ Az OF Fegyveres Erőinek reformja, VM kiadvány 2006. 15. oldal.

A stratégiai alkalmazási rugalmasság fő alkotó elemei:

- olyan szervezeti képesség, amely lehetővé teszi a csapatok (erők) gyors strukturális átalakítását a feladatok függvényében;
- haditechnikai képesség (felszereltség), amely képessé teszi az orosz fegyveres erőket bármilyen konfliktus felszámolására;
- a személyi állomány olyan kiképzettsége, amely lehetővé teszi bevetetőségüket bármilyen fegyveres konfliktus esetén, beleértve a belső konfliktusokat is.¹⁰⁷

4.7. Átalakítási és korszerűsítési programok

„A haderőreform egyik fő feladata a szerződéses állományúakkal történő feltöltési rendszerre való áttérés. A szerződéses állományúakkal alapvetően az állandó harcászati csapokat tervezik feltölteni annak érdekében, hogy adott esetben ne legyen szükség összekovácsolási gyakorlatra. Így ezek az alakulatok azonnal bevethetőek lesznek. A szerződéses állománykategória elkerülhetővé teszi a sorozott állomány bevetését a fegyveres konfliktusokban. 2004-2005 folyamán teljesen szerződéses állományúvá alakították át két hadosztályt, három dandárt és négy ezredet. 2006-ban szerződéses állományúvá vált két hadosztály, három dandár és egy tüzérezred. 2007-ben összesen 58 magasabbegységet és egységet terveztek átállítani szerződéses állományúra. Ez összességében a szárazföldi erőknél 100800 főt jelent. 2004-ben szerződéses állományúvá vált a 42. gépesített lövészadosztály, amely Csecsenföldön állomásozik mintegy 12800 fős létszámmal. 2005-ben 31 magasabbegységet és egységet szerveztek át a szerződéses állományúra, amely 28 ezer főt jelentett. 2006-ban 18 magasabbegységet és egységet terveztek átállítani szerződéses állományúra, amely további 24 ezer főt jelent. 2007-ben 8 magasabbegység és egység szerepelt a listán, mintegy 36 ezres létszámmal. Ez az átalakítás csak nehézségek árán sikerül, mert ez új feltöltési rendszer még kevésbé ismert és a kijelölt alakulatok többsége nincs kész sem tudatilag, de még inkább anyagilag (elhelyezési körülmények) sem az átalakításra.”¹⁰⁸

A szerződéses állományúak mintegy 70%-a közvetlenül a tényleges katonai szolgálatot teljesítők közül került ki, mintegy 30%-a pedig a civil életből a hadkiegészítő parancsnokságokon keresztül vállalt szerződéses szolgálatot.

A szerződéses állományra való áttérés mellett igen fontos feladat a tiszthelyettesi (szerszántszej szosztáv) állománykategória rendszeresítése. Tanulmányozva más országok tapasztalatait megállapították, hogy a tiszthelyettesi állomány kialakítása képtelenség csak programmal, ehhez pénzre és időre van szükség. Eddig átépítésre került 420 laktanya mintegy 65500 férőhellyel. Építés alatt van 333 katonai kollégium (3-4 fős szobákkal) mintegy 55700 fő számára. Továbbá tervezés alatt áll 49 étkező és más kiegészítő létesítmények megépítése. Az erre biztosított állami pénzeket a leghatékonyabban próbálják felhasználni a megfelelő élet- és munkakörülmények biztosítása érdekében.

Szergjukov védelmi miniszter nevével fémjelzett, „Az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erőinek új arculata” állami program egyik célja a tiszthelyettesi állománykategória rendszeresítése feltételeinek megteremtése. Ennek érdekében a program keretében

¹⁰⁷ Az OF Fegyveres Erőinek reformja. VM kiadvány 2007. 18. oldal.

¹⁰⁸ Alekszej Maslov vezérezredes, Szárazföldi Csapatok főparancsnokának éves tájékoztatója az Oroszországban akkreditált véderő attasék számára, Moszkva 2007, személyes részvétel.

felszámolják a zászlósi állománykategóriát, illetve beosztásokat s ezek helyére tiszthelyettesi beosztásokat létesítenek. A zászlósképző iskolákat tiszthelyettesképző központokká alakítják át.

Az új kiképzési rendszernek megfelelően teljesen szakítottak a szovjet hagyományokkal, már nemcsak kijelölt alakulatok hajtanak végre éleslövészetet hanem például a katonai körzetek teljes légvédelmi állománya, a légvédelmi főnöktől egészen a legkisebb ezred légvédelmi osztállyal bezárólag, egységes rendszerben hajt végre feladatokat, amelyek maximálisan közelítenek a valós háborús körülményekhez.

4.8. Részvétel nemzetközi műveletekben

A nemzetközi műveletekben való részvételt Oroszország több szempontból is fontosnak tartja:

- a nagyhatalmi státusz demonstrálása;
- politikai és gazdasági érdekeinek védelme illetve érvényre juttatása;
- a közvetlen környezetében kialakult konfliktusok kezelése.

Moszkva kijelentette, hogy csak érvényes nemzetközi megállapodások – ENSZ BT határozatok – alapján és kizárólag önállóan, nem alárendelve más nemzeteknek hajlandó részt vállalni a nemzetközi műveletekben. Ezekre a feladatokra csak szakszerűen felkészített állományt alkalmaz. A békefenntartó kiképzés megvalósítására valamint a kontingensek összeállítására létrehozták egy dandárt.

A Volga(menti)-Urali Katonai Körzetben alakult meg a 15. szamarai békefenntartó feladatokat ellátó dandár. A dandár három gépesített lövészzászlóaljból, egy felderítő zászlóaljból és a közvetlenekből áll. Az alakulat létszáma 2500 fő.

A dandár fő feladata az állomány felkészítése békefenntartó feladatok végrehajtására, alapvetően a FÁK országok területén, a Dnyeszter-melléken, Abbáziában, vagy – ENSZ felkérés esetén – a világ bármely régiójában.

Az ENSZ égisze alatt végrehajtásra kerülő nemzetközi feladatok

A Szovjetunió és Oroszország 33 éve vesz részt az ENSZ béketámogató műveleteiben. Ez alatt az idő alatt az Egyesült Nemzetek 28 különböző küldetésében vettek részt (szovjet) orosz katonák. Napjainkban az ENSZ égisze alatt Oroszország kilenc csoportban képviselteti magát a Közel-Keleten, Nyugat-Szaharában, a volt Jugoszlávia területén, Grúziában, Etiópiában, Eritreában, Sierra-Leonében, Kelet-Timorban, valamint a Kongói Demokratikus Köztársaságban. A legutóbbi nemzetközi feladatokban való részvételt az orosz haditengerészet „Nagy Péter” rakétacirkálója és a „Nyeusztrasímij” (rettenthetetlen) őrnaszádja valósítják meg a szomáliai kalózok megfékezése érdekében a Földközi-tenger keleti valamint a Vörös-tenger medencéjében.¹⁰⁹

Egyéb nemzetközi feladatok

Orosz békefenntartó katonák teljesítettek szolgálatot Dél-Oszétiában, a háromoldalú oszét-grúz-orosz közös békefenntartó zászlóaljból a grúz-orosz fegyveres konfliktus

¹⁰⁹ A <http://www.mil.ru/848/1045/1272/17521/index.shtml> honlapon, 2008.03.06.

kitöréséig. Orosz békefenntartók felügyelik a Dnyeszter-melléki területeket is.

Az orosz politikai és katonai vezetés mindig is nagy figyelmet fordított arra, hogy a nemzetközi műveletekben résztvevő orosz csapatok ne kerüljenek más nemzeti vagy koalíciós parancsnokságok közvetlen alárendeltségébe. Ha másként nem ment, akkor közbeiktattak egy magas rangú katonát, akin keresztül történt a feladatszabás.

A közelmúltban több nemzetközi – alapvetően ENSZ szervezésben – békeműveletben vettek részt orosz műszaki alakulatok. Ezzel a megoldással az orosz politikai vezetés úgymond eleget tett nemzetközi kötelezettségének, de a számára kínos régiókba, ahol nem kívánt állást foglalni egyik fél mellett sem, nem küldött harcoló alakulatokat, hanem inkább a harccselekmények következményeinek a felszámolására műszaki csapatokat ajánlott fel.

Az OF FE részvétele békeműveletekben a műszaki csapatok példáján

Az utóbbi évek legfontosabb és legfelelősségteljesebb feladatai a konfliktusokban és a béketeremtő hadműveletekben részt vevő csapatok műszaki biztosításai voltak. A dnyesztermelléki, kaukázusi, tadzsik-afgán határi, grúz-abházi konfliktusokban, dagesztáni és csecsenföldi zavargásokban megszerzett tapasztalatok garantálják a műszaki csapatok megfelelő kiképzettségét és jártasságát a háborús hadműveletek sikeres műszaki biztosításában.

A délszláv béketeremtő hadműveletek során az orosz műszaki csapatok jelentős tapasztalatokra tettek szert. A Bosznia-Hercegovinában valamint a Koszovóban végrehajtott feladatok során a műszakiak mintegy 220 km hosszú utat, 12 ellenőrzési pontot és 8 állandó települési körletet ellenőriztek és aknamentesítettek. A délszláv békefenntartó tevékenység során mintegy 700 ezer robbanótöltetet semmisítettek meg.

Az orosz műszaki csapatok békefenntartó kontingensei számos hadművelet biztosítása során építettek:

- műszaki erődítményeket a csapatok települési helyein;
- az ellenőrző pontok műszaki berendezését;
- a telepítési pontok energiaellátását;
- vízellátási pontokat;
- a közlekedési utak műszaki biztosítását.

A műszaki csapatok legutóbbi békehadműveletekben való részvétele Libanonban volt. 2006. október 3-a és december 8-a között egy orosz hídépítő műszaki zászlóalj vett részt a helyreállítási munkákban. A zászlóalj 307 fős (47 tiszt és 19 zászlós, a többi szerződéses állományú) volt, az alegységet egy 53 fős őrszázad védelmezte. 71 db különböző műszaki-technikai eszköz és 5 db hídkészlet állt rendelkezésre a feladat végrehajtására.

A két hónap alatt az orosz hídépítő műszaki zászlóalj az alábbi munkákat végezte el:

- kilenc hidat építettek építettek meg a tervezet hat helyett, a megépített hídfelület teljes hossza 529 métert tett ki;
- 1500 méter ideiglenes utat;
- mintegy 7500 tonna anyagot mozgattak meg;
- átvizsgáltak mintegy 15000 négyzetméternyi területet;
- megsemmisítettek 80 fel nem robbant töltetet.

A feladat végrehajtása során 98 libanoni műszaki katonát sikerült kiképezni a hidak összeszerelésére. Így a kilencedik hidat már a libanoni műszakiak állították össze.¹¹⁰

Az orosz műszaki csapatokra is elmondható, mint általában az egész haderőre, hogy a szovjet érában felhalmozott anyagi-technikai eszközök jó állapotban megmaradtak. Mivel alapvetően „vasakról” (hídelemek, pontonok, álcázó felszerelések s főként erőgépek stb.) van szó, ezek alkalmazhatósága továbbra is fennmaradt. A jelenlegi műszaki szakgárda nagy tapasztalatra tett szert a különböző helyi háborúk (csecsenföldi), a természeti katasztrófák felszámolása és a békehadműveletekben való részvétel során.

A műszaki csapatok részvétele a nemzetközi műveletekben igen jó benyomást keltett úgy a helyi lakosok, mint a nemzetközi szervezetek vezetői körében.

4.9. A haderő nukleáris visszatartó erői és eszközei

A Védelmi Minisztérium több sikeres interkontinentális rakéta („Topol-M” és „Bulava”) indításáról tett jelentést az elnöknek. A „Topol-M” legutolsó indítása Pliszeckből történt, ahonnan egy több robbanótöltetes „Topol-M” rakétát indítottak kamcsatkai célokra. A sikeres kísérlet után rendszeresítették a „Topol-M” silós változatát. A „Bulava” esetében már nem ilyen sikeres a történet, többször volt sikertelen indítás, legutóbb 2008. december 23-n. Ennek ellenére nem mondanak le az új haditengerészeti interkontinentális rakétáról, mindössze a rendszeresítés időpontját tolták ki.

A sikeres és kevésbé sikeres indítások ismétlése igazolja a projektekhez fűzött reményeket. A „Bulava” rakétákhoz új osztályú (955-ös kóddal, és „Borej” fedőnévvel) tengeralattjárókat építenek. Az első kettő hajóteste már elkészült a széverodvinszki „Szevmaspredprijátijij” hajógyárban. A két új tengeralattjáró neve „Jurij Dolgorukij” – már vízre is bocsátották- és „Alekszandr Nyevszkij” lesz. Az új osztályú tengeralattjárókat, a „Bulava” rakétarendszerrel együtt 2008-2009-ben rendszeresítik a haditengerészetnél.

Ivanov, első miniszterelnök-helyettes 2008-ban kijelentette, hogy az elkövetkezendő 10-15 évben további 7 db 955-ös „Borej” osztályú stratégiai rakétahordozó atomhajtóműves-tengeralattjárót terveznek megépíteni. A „Jurij Dolgorukij”-t vízre bocsátása után közvetlenül bevontatták a száraz dokkba. A következő, már évek óta készülő tengeralattjáró, az „Alekszandr Nyevszkij” vázát már építik, amelynek rendszerbe állítását 2010-re tervezik.

Fontos mutató még a tengeralattjárókon telepített stratégiai interkontinentális rakéták száma. Eddig 10 és 16 darab között mozgott a számuk. A legutolsó tudósításokban 16 db „Bulava-M” rakétáról beszéltek. Valószínűleg azért változik a rakéták száma, mert több robbanótöltet – állítólag 10 külön céllal bírótöltet lesz – esetén nagyobb indító nyílásra lesz szükség.

Az OF Fegyveres Erők elitje és büszkesége a Hadászati Rakétacsapatok, amelyek komoly modernizálási és átszervezési folyamatban vannak. A létszámcsökkentést (évente 1-2 hadosztály) az új eszközök rendszeresítése és a régiek kivonása teszi lehetővé. Ugyanakkor nem csökken a rakétacsapatok ütőképessége.

Az önálló fegyvernem jelenleg 415 db stratégiai rakétarendszerrel van felszerelve. Ezek a komplexumok 1575 nukleáris robbanótöltetet képesek célba juttatni. A stratégiai rakéták típusonkénti megoszlása:

¹¹⁰ A <http://www.rian.ru/politics/20070123/59580701.html> honlapon, 2007.01.23.

- 75 db „Vojevoda” (SS-18) nehéz rakéta, 10 robbanótöltettel;
- 97 db „Sztilet” (SS-19) rakéta, 6 robbanótöltettel;
- 189 db „Topol” (SS-25) rakéta, 1 robbanótöltettel;
- 48 db „Topol-M” (SS-27) rakéta, 1 robbanótöltettel
- 6 db mobil „Topol-M” (SS-27) rakéta, 1 robbanótöltettel.¹¹¹

A Hadászati Rakétacsapatok parancsnoka, egy sajtótájékoztató keretében kijelentette, hogy az orosz fegyveres erők állami fejlesztési tervnek megfelelően 2016-2018-ra teljes egészében lecserélik a szárazföldi indítású stratégiai rakétákat, beleértve az úgynevezett nehézrakétákat (SS-18) is.

2015-ig 100 db Topol-M rakéta rendszerbe állítását tervezik (36 db silós és 64 db mobil). 2007-ben 17 db új rakétát terveztek rendszerbe állítani a szárazföldi nukleáris erőknél, amelyből 10 rakétát indítási és kísérleti gyakorlatokra használnak fel. Ez beleillik a átfegyverzési tervbe azért, mert a tejkovói rakétahadosztály mobil „Topol-M” ezredében éppen 7 db eszköz hiányzott a teljes feltöltéshez. Egyébként a rendszerből kivont hordozókat hasznos terhek (főként felderítő és navigációs műholdak (GLONASS)) földkörüli pályára juttatására használják fel.

4.10. Az grúz–orosz konfliktus katonai tanulságai

Jellemző, hogy az orosz fegyveres erők állapotáról, helyzetéről a felelős katonai vezetők jelentősen jobb képet igyekeznek festeni a tömegtájékoztatás segítségével. A más csatornákon érkező információk és a személyes tapasztalatok azt bizonyítják, hogy számos probléma létezik a haderő minden szintjén, amelyek erőteljesen negatív hatással vannak a hadrafoghatóságra, a napi harckiképzési feladatok ellátására. Ezek a problémák markánsan megjelentek a grúz-orosz fegyveres konfliktus (ötnapos háború) hadműveletei során. Az „Oroszországi Föderáció Fegyveres Erőinek új arculata” program elindításának az egyik fontos oka a grúz-orosz fegyveres konfliktus katonai tanulságai voltak.

Az orosz politikai és katonai vezetők sokszor a valóságtól igen elrugaszkodott értékelést adnak a haderőről, annak érdekében, hogy palástolják a valós gondokat. Ennek a túlértékelésnek az egyik jó, legfrissebb cáfolata a grúz-orosz ötnapos háború szakértői értékelése.

„A grúz-orosz konfliktus ötnapos háborújának katonai értékelése során egyértelműen kimondták az orosz szakértők, hogy az orosz fegyveres erők csapatai minden dicséretet megérdemelnek a feladat végrehajtása során tanúsított teljesítményért, de nem szabad figyelmen kívül hagyni a hadművelet során kiderült hiányosságokat sem. Összességében kijelenthető, hogy a konfliktus során egyértelműen világossá vált, hogy az orosz haderő nem kész a hasonló hadműveletek kivitelezésére sem hadműveleti, harcászati, sem pedig a technikai felszereltség oldaláról.

Az orosz haderő harctevékenysége során az alábbi hiányosságokat lehet kiemelni:

- nincsenek összhaderőnemi parancsnokságok (a fejlett nyugati országok hadseregeiben már több mint 20 éve áttértek erre a vezetési struktúrára.);

¹¹¹ Letöltve a <http://russianforces.org/missiles/> honlapról 2008.12.08-n.

- nincs saját műholdas navigációs rendszer (A GLONASS-t még nem tudták használni navigálásra, amíg a grúz hadsereg rendelkezett autonóm célkoordináta meghatározó rendszerekkel. A probléma fő oka az, hogy az orosz haderő űrcsapatái még nem rendelkeznek megfelelő mennyiségű műholddal és vevőberendezésekkel. Ebből adódóan nem tudták bevetni a nagy pontosságú fegyvereket (rakétákat, tüzérségi lövedékeket).);
- az elektronikai (rádióelektronikai és kozmikus) felderítési adatok késve érkeztek meg a vezetési szintekhez, vagyis a parancsnokok nem rendelkeztek időben adatokkal a grúz csapatmozgásokról;
- nem alkalmazták a REH eszközöket a grúz légvédelem megbénítására;
- gondot okozott a tengerészeti és szárazföldi térképek léptékének különbözősége;
- nem voltak a csapatok kötelékében légiirányítók, ami több mint 14 órán keresztül szabad tevékenységet engedett meg a grúz tüzérségnek (A harckocsi oszlopok soraiban nem voltak légiirányítók, aminek következtében nem volt hatékony légi oltalmazás és támogatás.);
- az 58. hadsereg nem vetett be deszantot vagy helikopteres aknatelepítést a grúz csapatok visszavonulásának megakadályozása érdekében.”¹¹²

Az 58. hadsereg harckocsizó egységei elavult harckocsikkal vannak felszerelve (a harckocsik 60-75 %-a T-62 és T-72 típusúak). A korszerűsített T-72B /dinamikus védelem a „reaktív páncélnak” köszönhetően/ és a T-72BM („Kontakt-5” rendszerrel megerősített páncélok) harckocsik sem képesek ellenállni az új kettős (tandem) kumulatív páncéltörő lövedékeknek, amelyekkel a grúz tüzérség rendelkezik. A 30 évvel ezelőtti konstrukciójú harckocsik ugyan nappal még „korszerűnek” mondhatóak éjjel viszont nem ütik meg a kívánt szintet az infraberendezések elavultsága miatt. Ezek az éjjellátó készülékek átmenetileg „megvakulnak” a lövések torkolattüze miatt és mindössze néhány száz méterre látnak el. Bár az infra reflektorok megnövelhetik a látótávolságot, de ez felfedi a harckocsikat és így könnyű célponttá válhatnak. A régi harckocsik nem rendelkeznek GPS navigációval, TV kamerákkal és „saját-idegen” azonosító rendszerrel.

A páncélozott szállító harcjárművek (BMP-1 és BMD-1) páncélzata túl vékony, irányzékaik és megfigyelő optikai eszközeik elavultak, nem biztosítanak megfelelő célzási és megfigyelési képességet. A lövészek, deszantosok és a felderítők inkább utaznak a PSZH-k tetején az aknák és páncéltörő lövedékek szembeni védtelenség miatt. Az idejüket leszolgált páncélozott harcjárművek már inkább valók díszszemlére, mint harcra.

Az észak-kaukázusi csapatok csecsen háborús tapasztalatai – területek átfésülése a terroristák felszámolása érdekében – nem voltak hatékonyak a jól kiképzett és jól felszerelt grúz egységekkel szemben. Előfordult, hogy a csecsen háború alatt kitapasztalt harceljárások alkalmazása során az átfésülést végző csapatok csapdába estek. A megfelelő navigáció hiánya miatt előfordult az is, hogy egymásra lőttek az orosz egységek. Az orosz haderő a hadműveletek kezdetén használta az amerikai GPS rendszert, de két nap után Grúziában kifehéredtek a kijelzők, mert az USA letiltkosította a GPS jeleit. A tűzvezetést az 1960-1980-as években készült optikai eszközökkel kellett megoldani. A műveleti terület felderítő műholddal történő megfigyelése nem volt kivitelezhető a megfelelő vevők hiánya miatt.

A háború folyamán komoly gondokat okozott a fegyvernemek – lövészek, harckocsizók, tüzekek és felderítők – közötti együttműködés hiánya.

¹¹² Anatolij Ciganyok, kandidátus, az Orosz Hadtudományi Akadémia Tagja, a Katonai Előrejelzések Központjának igazgatója: Az ötnapos kaukázusi háború tanulságai (http://nvo.ng.ru/wars/2008-08-29/1_uroki.html).

A légi támogatás során hiányozott a nagypontosságú fegyverek alkalmazása, mint például a műholdas vezérlésű X-555-ös rakéták vagy a radarok elleni X-28 és X-58U típusú rakéták.

Nem alkalmazták a robotrepülőgépeket. Mindössze csak egy eszközt, a „Pcselá”¹¹³ kódnevű robotrepülőgépet vetettek be. Ezek a mechanikus „ízeltlábúak” körülbelül 140 kg-ot nyomnak, a hatótávolságuk pedig mintegy 60 km, az üzemidejük 2 órányi. Az első és második csecsen háborúban sikeresen alkalmazták ezeket az eszközöket, de mára már a „Pcselák” üzemideje lejárt.

„Az orosz légvédelem négy repülőt veszített el. Ezt azzal magyarázzák, hogy a műholdas navigáció hiánya miatt a légierő nem volt képes megbénítani a grúz légvédelmet valamint alábecsülték az új eszközökkel felszerelt és jól kiképzett grúz légvédelmi csapatok képességét. A TU-22M3-as stratégiai bombázó harcászati felderítésre történő alkalmazása pedig teljes szakmai kudarcra utal. Ez az eset is bebizonyította, hogy az 1998. évi miniszeri döntés a csapat légierő kivonása a szárazföldi csapatoktól a légierőhöz, teljesen hibás volt. A fejlett nyugati hadseregekben, főként az USA hadseregében minden hadtestnél mintegy 800 helikopter (ebből 350 harci) a hadosztályoknál pedig 100-150 db helikopter van a parancsnok közvetlen alárendeltségében.”¹¹⁴

Az ötnapos háború bebizonyította, hogy a csapatrepülő átadása a légierőnek helytelen volt, mert a légierő parancsnoka a szárazföldi csapatok kötelékében nem rendelkezik olyan szakemberekkel, akiken keresztül hatékonyan meg tudná tervezni a csapatok légi oltalmazását és támogatását. Ennek következtében az 58. hadsereg csapatainak hadművelete során a légierő deszant alakulatai nem vettek részt.

Tovább nehezítette a légvédelem és légi támogatás megszervezését az a tény is, hogy a csapatlégierő át-alárendelése után egyszerűen eltűntek azok a parancsnokok, akik tapasztalattal bírtak volna a szárazföldi csapatok csapatszintű légi támogatásában.

Orosz értékelés szerint a fenti hiányosságok kiküszöbölése érdekében sürgősen szükség lenne az orosz fegyveres erők korszerűsítésére, amelyet pedig 2015-ig kellene megvalósítani. Mivel a grúz-orosz ötnapos háború során kiderültek a fegyveres erők vezetésének, harceljárásainak és a technikának a hibái, intézkedéseket kellene fogantatni a politikai és katonai vezetésnek a hiányosságok megszüntetésére.

Egy-egy konfliktus során kiemelt figyelmet kell szentelni a tömegtájékoztatásnak. Fontos lenne az információs munka korszerűsítése. Meg kell alakítani az információs (média) csapatokat. Háború esetén e fegyvernembe integrálnák be az állami tömegtájékoztatás szervezeteit és eszközeit.

A haderő szervezeti átalakítása során vissza kell adni a csapatrepülő és légvédelmi alakulatokat a szárazföldi csapatok alárendeltségébe. Vissza kell állítani a csapatrepülő és légvédelmi parancsnokságokat: a szárazföldi főparancsnokságon, a katonai körzetek parancsnokságain és a seregtesteknél. A csapatrepülő és légvédelmi parancsnokságok visszaállítása lehetővé tenné a szárazföldi csapatok légvédelmének és légitámogatásának a megtervezését és az eszközeinek a megfelelő fejlesztését, ugyanakkor mintegy 30 százalékkal csökkentené a légierő parancsnokságának leterheltségét, amelynek révén növelné a seregtestek hadműveletei támogatásának hatékonyságát.

Már a hadműveleteket megelőzően világossá vált, hogy a grúz haderő rendelkezik robotrepülőgépekkel és jól kiképzett kezelői állománnyal. Ezzel szemben az orosz haderő vezetése 2006-ban úgy döntött, hogy a 2012-ig nem vásárolnak csapásmérő robotrepülőgépeket. Tették ezt annak ellenére, hogy az „Irkut”, „Jákovlev” és a „Szuhoj”

¹¹³ Pcselá – az orosz robotrepülőgép fedőneve, jelentése méh.

¹¹⁴ Anatolij Ciganovok - Az ötnapos kaukázusi háború tanulságai (http://nvo.ng.ru/wars/2008-08-29/1_uroki.html).

gyárak legyártottak prototípusokat és fel is ajánlották a Védelmi Minisztériumnak. A döntés következtében az orosz robotrepülőgépipar behozhatatlan hátrányba került az amerikai és izraeli cégekkel szemben, még az indiai és pakisztáni fejlesztésekhez képest is mintegy évtizedre maradt le. A világ hadiiparában nagy fejlesztések vannak kidolgozás alatt a robotrepülőgépek újabb generációjának megépítése érdekében. A robotrepülőgépek fő előnye az, hogy távvezérléssel, emberi részvétel nélkül képesek felderíteni és megsemmisíteni célokat az ellenséges vonalak mögött.

Minél előbb szeretnék biztosítani a haderő számára a Globális Műholdas Navigációs Rendszer (GLONASS) elérhetőségét. Ehhez azonban először megfelelő mennyiségű (24 db) műholdat kell az űrbe juttatni. Jelenleg 16 üzemképes navigációs műholdja van a GLONASS rendszernek. Egy meghatározott földi cél pontos koordinátáinak megállapításához négy, 24 órás elérhetőséggel bíró műholdra van szükség. A GLONASS űrbeli objektumain kívül szükség van állandó telepítésű és hordozható vevőberendezések rendszeresítésére. Az orosz hadiipar már legyártotta az első ilyen vevőberendezéseket, amelyek egyaránt gépek feldolgozni a GLONASS és a GPS jeleit.

A robotrepülőgépek elleni védelem megteremtése érdekében szükséges új rádiólokációs állomások kifejlesztése, amelyek képesek felfedezni a robotrepülőgépeket és más kisméretű, alacsonyan szálló légijárműveket. Ugyanis az orosz haderőben jelenleg rendszeresített radarok nem képesek megbirkózni ezzel a feladattal.

A légi és a szárazföldi csapatok hatékony együttműködésének biztosítása érdekében szükségessé vált egy olyan „saját-idegen” azonosító rendszer kidolgozására, amely egyaránt alkalmazható a régi és új fegyverek és más haditechnikai eszközök esetében. Ezen felül olyan leszerelhető, vizuális azonosító készleteket terveznek kifejleszteni, amelyek segítségével megkülönböztethetővé tehető a saját csapatok harcokcsii, PSZH-i és tehergépjárművei. Erre a posztszovjet térségben található hasonló (szovjet gyártású) haditechnikai eszközök miatt van szükség.

A digitális rendszerekre való áttérés során ki akarják fejleszteni a hadműveleti-harcászati tűzvezető központokat.

A raj, szakasz és század szintű kiképzés során újra be akarják vezetni azoknak a harcászati egységeknek az oktatását, amelyeket bekerítés esetén kell alkalmazni. A gépesített lövész és deszant századok kiképzési tervébe be fogják vezetni a bekerített alakulatok kiszabadításának témáját és gyakorlati végrehajtását.

A tengermelléki közös hadműveletek során megoldják a szárazföldi és a tengeri térképek léptékeinek a szinkronizálását.

Az ötnapos háború tapasztalatait fel kívánják használni az új struktúrájú egységek, alegységek kialakítására, valamint létre akarnak hozni hadműveleti és harcászati (fegyvernemek feletti) összhaderőnemi parancsnokságokat. Meg kell határozni az olyan új haditechnikai eszközök mutatóit, amelyek sikeresen képesek megoldani a modern, nem hagyományos (állandó frontvonalak nélküli) vagy asszimmetrikus háborúban előforduló harc feladatokat.

4.11. A hivatásos katonák képzésének intézményei, a kiképzés rendszere

Az Orosz Fegyveres Erők számára a tisztek képzését a Védelmi Minisztérium alárendeltségében lévő 57 katonai felsőfokú oktatás tanintézetében végzik:

- 10 akadémián
- 9 egyetemen;
- 38 főiskolán.

A nyilvános adatok szerint évente mintegy 19.000 diplomás tisztet képeztek ki a fentiekben említett tanintézetekben. Ha elfogadjuk a tisztek és tábornokok 451400 fős létszámát, akkor ez a 20 ezer fő körüli éves kibocsátás valamivel több mint 4%-ot tesz ki. Ez a szám lényegében megközelíti a kiáramló hivatásos állomány (nyugdíj, leépítés, leszerelés stb.) létszámát (kb. 5-6%).¹¹⁵

Az Oroszországi Föderáció katonai felsőoktatási intézményei évente mintegy 8.000 külföldi szakképzett végzést bocsátottak ki. Ezek alapvetően a FÁK országok hallgatói, de vannak közöttük kínai, dán, görög és német tisztek is. A NATO-s országok hallgatói szinte kivétel nélkül mind a jövőendő moszkvai attaséi beosztások várományosai voltak. Az akadémiák átlagosan 2-3 éves képzést folytatnak azért, mert ide már egyetemet vagy főiskolát végzett tisztek kerülnek beiskolázásra. Az egyetemek átlagosan 5 éves, míg a főiskolák 3-5 éves tanterv szerint oktatnak.

Az 1993-as felsőoktatási reform a katonai felsőoktatást is érintette. Egységesítették a követelményrendszert és a diploma megszerzéséhez szükséges feltételrendszert. Így biztosították a diplomák érvényességét az egész ország területén, bármilyen közigazgatási vagy szervezeti egységben.

Az Orosz Föderáció katonai felsőoktatási rendszerében működő tanintézetek listáját a függelék következő listáiban sorolom fel:

- 1.sz.lista akadémiák;
- 2.sz.lista egyetemek;
- 3.sz.lista főiskolák.

A 38 katonai főiskolán történik az elsődleges tisztképzés. Ide a középiskolát elvégzett fiatalok, többségében még a katonai szolgálatot nem teljesített hallgatók jelentkeznek. Itt történik a haderőben szükséges al- és középvezetői parancsnoki és technikai biztosító kiszolgáló szaktisztek képzése. A képzés időtartama 4-5 év.

Ugyan nem a katonai felsőfokú képzéshez tartozik, de szerves része a (tartalékos) tisztképzésnek a polgári egyetemek katonai tanszékén végzett oktatás. Ezen a területen is reformot hajtanak végre. Oroszországban a felső oktatási intézményekben jelenleg 229 katonai tanszék van. Ezekben a tanszékeken mintegy 170 ezer fő végez évenként, s ebből mindössze 6 ezer főt hívnak be a haderőbe. A szovjet időkből megörökölt tartalékos tiszti képzési rendszert egy több milliós haderő háborús szükségletére alakították ki.

A polgári egyetemek katonai tanszékein végzett oktatási rendszer felülvizsgálata során megállapítást nyert, hogy ebből a 229 tanszékből 68 is elegendő az orosz haderő szükségleteinek biztosítására. Ebből a 68-ból 35-ben minden marad a régi rendszerben, vagyis azokon az egyetemeken, ahol a tartalékos tisztek képzése történik, megmaradnak a katonai tanszékek még 2008 után is. A fennmaradó 33 tanszék átalakul úgynevezett katonai-oktató központokká, amelyeknek a fő feladata a hivatásos állomány képzése a jövő szerződéses haderő számára. Az elképzelések szerint a központok egyenletesen helyezkednek majd el az ország területén.

Az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erőinek új arculata elnevezésű reformprogramja szerint a meglévő katonai felsőoktatási intézmények bázisán 10 tudományos központot terveznek megalakítani.

¹¹⁵ A <http://www.mil.ru/849/1051/index.shtml> honlapon, 2008.03.06.

A katonai középfokú oktatási intézményekben tanulók túlnyomó része a végzést követően valamelyik katonai felső oktatási intézményben folytatja tanulmányait tiszti hallgatóként.

A nyolc középfokú¹¹⁶ Katonai Középiskolában alapvetően a haderő hivatásos katonáinak gyermekei, árva és gyermekotthonokban nevelkedett fiatalok, a 8. osztály elvégzése után (14-15 évesen) kezdenek tanulni, 3 éven keresztül. Az itt végzett fiatalok túlnyomó része, mintegy 85%-a katonai felsőfokú tanintézetben folytatja tovább tanulmányait. Ezen intézmények fő feladata a hazafias nevelés mellett a katonai életpályára való felkészítés. Évente mintegy 220-250 fő végez ezen intézményekben.

A középfokú zenei és katonai képesítéssel rendelkező zenészeket az egész haderő számára egy helyen, a Moszkvai Katona Zenei Középiskolában képzik, évente 40-50 főt. Később lehetőség van a zenei tanulmányok folytatására a Moszkvai Zenei Konzervatóriumban.

A mai oroszországi gazdasági viszonyok közepette, különösen vidéken még mindig nagy a presztízse a tiszti pályának. Biztos megélhetést és kiemelt társadalmi pozíciót jelent a haderő hivatásos állományának tagjaként szolgálni. Putyin elnök szociális programjában is kiemelt helyen szerepelt, de Medvegyev elnök programjában is kiemelt feladat a hivatásos katonák élet és munkakörülményeinek javítása. Tehát a lakás mellett a társadalmi átlagnál magasabb fizetést biztosítanak a tisztek számára. Ma egy ezredes kb. 20.000-25.000 RUB-t keres havonta, amíg az átlag kereset 13.500 RUB körül mozog. (1 RUB = 7,30 HUF)¹¹⁷

A lemorzsolódás minimális, az is alapvetően a leépítések következménye. A tiszti pályát elhagyók általában a nagyobb városokban és azok vonzáskörzetében teljesítenek szolgálatot.

A felsőfokú katonai oktatásban biztosított átjárhatóságnak a haderőből történő távozáskor és a felső szolgálati korhatár elérésekor van jelentősége. Ugyanis egy alezredes 45 éves, egy ezredes 50 éves – bár ezeket a határokat nem mindig tartják be, általában öt évvel kitolják – koráig szolgálhat a haderőben. Tehát egy leszerelt hivatásos katona még bőven újra kezdheti az életet. Nemcsak a megfelelő, kompatibilis polgári végzettség miatt kapósak a leszerelt tisztek, hanem a rendezett, fegyelmezett életvitel és munkavégzés miatt is szívesen látott munkavállalók.

Az alparancsnoki (tiszthelyettesi) állomány korábban - a szovjet érában - a továbbszolgáló sorállományból került ki. Ebben az időben a szakaszparancsnokok csak tisztek lehettek. Mára a helyzet, ha nem is gyökeresen, de jelentősen megváltozott. A szerződéses állomány megjelenésével, valamint a bonyolult technikai eszközök rendszeresítésével egyre jobban felmerül a képzett tiszthelyettesi – szerzsántszkij szosztáv – állomány újraélesztésének igénye. Ugyanis a kisebb haderő (mintegy 1,1 millió) már nem képes minden fiatal befogadni kötelező katonai szolgálatra és egy év (2008-ig másfél év) alatt nem képes kiképezni a sorkatonákat az új harci technikai eszközök szakszerű és hatékony kezelésére.

Az orosz haderőben hiányzik az tiszthelyettesi kar, amelynek a sorállománnyal történő, egész napos foglalkozás lenne a feladata. Vagyis az ébresztőtől egészen a takarodóig együtt kellene lennie a katonákkal, legyenek azok sorozottak vagy szerződésesek. A szovjet típusú haderő hierarchiájába nem fért bele a tiszthelyettesi kategória. Bár mindenki számára ismert az a háborús helyzet, amikor a tiszthelyettes kérdi szakaszában vagy századában: Van élő tiszt? Válasz hiányában kijelenti, hogy akkor magára veszi az alegység irányításának szerepét. A szovjet időkben is volt egy vékony katonai réteg, amely az altiszti szerepet játszotta. Azonban ezek a tiszthelyettesek inkább a tiszteseknek feleltek meg, mert a sorállomány közül kerültek ki őrmesterig bezárólag. A törzsőrmesterek és főtörzsőrmesterek, pedig a

¹¹⁶ Függelék 4.sz.lista

¹¹⁷ A http://nvo.ng.ru/forces/2008-04-11/3_money.html honlapról 2008.04.21.

továbbszolgálók közül. Azok, pedig akik végleg bent maradtak a haderőben zászlósokká váltak. Igazából a zászlósi állomány felelt meg a tiszthelyettesi kategóriának.

Ez az előremeneteli rendszer a mai napig megmaradt. Annyiban különbözik a korábitól, hogy míg a szovjet haderőben évekre volt szükség, ahhoz hogy valaki tiszthelyettesé, (minimum őrmesterré) váljon, addig ma már félév után szerződésessé válhat, megkaphatja az őrmesteri rendfokozatot, minden komolyabb parancsnoki képzés nélkül.

A mai haderőben a fő gondot mind a fegyelem fenntartásában, mind a harci feladatok végrehajtásában a megfelelő kiképzés hiánya okozza. A 12 hónapos katonai szolgálatot teljesítő katona pár hónapos (3-4 hónap) sorállományú szolgálat után elkerül a katonai körzet tiszthelyettes képző központjába, ahol 3,5 hónapos kiképzés után megkapja az őrmesteri rendfokozatot és kikerül a csapatokhoz alparancsnoki (raj-, szakaszparancsnok helyettesi vagy szolgálatvezetői) beosztásba. Tehát minden komolyabb elméleti- és csapattapasztalat nélkül kerül az azonos korú sorállományúak közé parancsnoknak. Ezért következnek be a rendkívüli események, hiszen ezek az alparancsnokok a megfelelő felkészültség és tapasztalat hiányában nem tudnak mit kezdeni a problémás emberekkel és helyzetekkel.¹¹⁸

Megoldásként jelentkezhet a professzionális tiszthelyettes képzés és állománykategória megteremtése. Biztosítani kell a állománykategóriák egészséges arányát. Tehát egy tisztre legalább 3-5 tiszthelyettesnek kell jutnia. Ma ez nem így van. A állománykategóriák összevetésekor egyszerűen hiányzik a tiszthelyettesi kategória, a sorállománnyal együtt tartják számon. Az 1,1 milliós haderőben több mint 350 ezer tiszt és mintegy 650 ezer sorállományú (sor és tiszthelyettes együtt) katona szolgál. Hozzávetőlegesen a tiszthelyettes állomány létszáma körülbelül 200 ezer főre tehető. Vagyis a tiszthelyettesi és tiszti állomány aránya majdnem a fordítottja a kívánatosnak.

A tiszthelyettesi állománykategóriának ugyan olyan hivatásos állományúnak kell lennie, mint a tiszti állománynak, nem pedig 3-5 éves szerződéses állományúnak. Az alparancsnoki állománynak 10-20-30 éves szolgálat után nyugdíjba vonulási lehetőséggel kellene rendelkeznie. Emellett a szakma elsajátításához nem hónapokra, hanem hosszú évekre van szükség. A tiszthelyettesi kiképzés teljes idejének a harmadát a nevelési és a fegyelem megtartására irányuló tanulmányoknak kellene kitennie. A maradék 40-50%-nak pedig a raj, szakasz és század vezetés elméletének a tanulmányozására és begyakorlására kellene fordítani.¹¹⁹

Jelenleg, talán az orosz haderő az egyedüli a világon, amely nem rendelkezik hivatásos tiszthelyettesi állománnyal. Ezzel tisztában van az orosz katonai vezetés is, de még mindig nem képes a radikális változtatásokra. Hiszen a tiszthelyettesek hivatásossá válása újabb anyagi gondokat okozhat: lakáshelyzet, fizetés stb. Jelenleg is mintegy 120 ezer lakás hiányzik az orosz fegyveres erőknél. Az újabb hivatásos kategória megjelenése újabb lakásigényeket és fizetési feszültségeket okozhatna. Talán ezért nem tette meg a felső katonai vezetés az új állománykategória létrehozásának első lépéseit sem.

De a sok változtatás mellett olyan fontos változtatásokat sem tettek meg, mint például a harc kiképzés harceljárás arányainak megváltoztatása. Jelenleg ugyanis a harcászati szabályzatok a harceljárások arányait az alábbiakban határozzák meg:

- támadás – 50%;
- védelem – 30%;
- különleges feladatok – 10%;
- deszant és békefenntartó feladatok – 5-5%.

¹¹⁸ Alekszej Maslov vezérezredes, Szárazföldi Csapatok főparancsnokának éves tájékoztatója az Oroszországban akkreditált véderő attasék számára, Moszkva 2007, személyes részvétel.

¹¹⁹ Alekszej Maslov vezérezredes, Szárazföldi Csapatok főparancsnokának éves tájékoztatója az Oroszországban akkreditált véderő attasék számára, Moszkva 2007, személyes részvétel.

Összességében elmondható, hogy a 17 éve történt társadalmi változások ellenére az orosz haderő megmaradt a volt szovjet doktrína „tükrének”, vagyis továbbra is nagyméretű és tömeges támadó hadműveletek végrehajtásával reméli a kitűzött feladatok megoldását.

Az orosz felső politikai és katonai vezetés nem akar lemondani a tartalékosok képzéséről. Jelenleg az orosz haderő mintegy 20 millió kiképzett tartalékoskal számolhat. Ha áttérnének a teljesen hivatásos (profi) hadseregre, akkor ez az állomány fokozatosan csak apadna és apadna, majd végül elfogyna. Ezért is tartják szükségesnek a kötelező sorkatonai szolgálat mintegy 25%-os arányú fenntartását.

2008 január 01-től az orosz haderőben bevezették az egy éves kötelező sorkatonai szolgálatot (Ezt megelőzően a kötelező sorkatonai szolgálat másfél éve volt.). Ennek a megvalósításához azonban egy sor más intézkedés bevezetésére is szükség volt.

Az egyéves sorkatonai szolgálat alapvető feltétele, hogy az állandó harcra készültéget ellátó egységek teljes feltöltöttségét szerződéses katonákkal tudják biztosítani. Ez azt jelenti, hogy mintegy 144 ezer szerződéses beosztást kell feltölteni szerződéses katonákkal. Ez a szerződéses állomány annyira megterheli a haderő költségvetését, hogy már több szerződéses beosztás létrehozásáról nem lehet szó. Oroszország területi függetlenségének garantálása érdekében azonban – csak az ország területének méretét figyelembe véve – minimum 1 milliós haderőre van szükség. Ebből kiindulva egyértelmű, hogy nehezen elképzelhető a haderő teljes egészében hivatásossá tétele. Tehát a jövőben továbbra is szükség lesz a sorkatonai szolgálatra. Ez évente legalább 500 ezer behívandó főt jelent. Ezen kívül biztosítani kell a kiképzett, tartalékos állomány folyamatos utánpótlását, ami szintén a kötelező sorkatonai szolgálat megtartása mellett szól.

A fentiekben felvázolt reformok megvalósulása érdekében feltétlenül szükséges volt a sorkatonai szolgálat egy évre való csökkentése. Ugyanakkor a 12 hónapos sorkatonai szolgálat meggyorsítja a fiatalok átáramlását a hadseregben. A mai orosz társadalmi és törvényi feltételek mellett egyszerűen lehetetlen 500 ezer főt behívni. Az elmúlt évek tapasztalatai azt mutatják, hogy a katonaköteles korosztálynak csak a 30%-a alkalmas egészségileg a katonai szolgálatra. Ez tény, ezen változtatni csak megfelelő iskoláskori, tömeges sportolással lehet, ami hosszú éveket jelent. Nem marad más, mint a sorkatonai szolgálat alóli egyéb mentességek csökkentése és az elbírálások szigorítása.

Korábban Oroszországban 29 fajta, különböző mentesség létezett a sorkatonai szolgálat alól. Természetesen ezeket a szigorításokat megfelelő körültekintéssel lehet megvalósítani.

Egyes vélemények szerint az egyéves kötelező katonai szolgálatra való átállás nem fogja meghozni a kívánt változást. Ugyanis a fő kiváltó körülmények (bel- és külpolitikai helyzet) és a haderő tipikus gondjai (a fegyverzet-technika bonyolultsága és a „gyedovsina”, nem a szabályzat normái szerinti viselkedés), amelyek miatt áttérnek az egyéves sorkatonai szolgálatra, illetve a szerződéses feltöltési rendszerre, nem elegendőek a kitűzött célok eléréséhez. Hiszen a sorkatonai szolgálat alól továbbra is túl sokan mentesülnek és alapvetően a városok fiataljai közül. Egyes felmérések szerint a sorköteles fiatalok mintegy 70%-a igyekszik mentességet szerezni a kötelező katonai szolgálat alól, mintegy kétharmada mentesül is. Így a haderő megmarad „munkás-paraszt” fegyveres erőnek, ami nem felel meg a kor kihívásainak. A másik kérdésben, a szerződéses állomány esetében is hasonló a probléma, mert alapvetően a falvakból és a munkanélküliséggel küzdő városokból jönnek szolgálni a hadseregbe. Az orosz gazdasági növekedés eredményeként egyre kevésbé vonzó a fiatalok számára a szerződéses katonai szolgálat, hiszen aki a hadsereggel szerződik az 15 ezer rubel

körül illetményt kap, míg az átlag fizetés Oroszországban 13.500 rubel, a nagy városokban azonban akár 25-30 ezer rubel környékén is mozog.¹²⁰

Szakértői találkozók és politikai vezetők közszereplése során gyakran kerül napirendre a haderő kérdése. Erősödik az az irányzat, amely szerint professzionális hadseregre van szükség, de kisebb létszámmal. A szakértők és a közvélemény úgy átlagban egy 500-600 ezres profi hadsereget tartanak megfelelőnek. Az új típusú haderő fenntartásához szükséges többletforrást a létszámcsökkenéssel felszabaduló pénzügyi forrásokból fedeznék. A védelmi költségvetést nem csökkentenék, hanem a GDP 2,4-2,6%-os szintjén tartanák.

Az anyagi források megléte esetén is gyökeres szervezeti és szerkezeti átalakításokra lenne szükség. Nagyon fontos kérdésnek tartják a szerződéses tiszthelyettesi állomány megteremtését azért, mert a katonai vezetők véleménye szerint is a jól képzett tiszthelyettesek dolga lenne a katonák nevelése és a mindennapi tevékenységük megszervezése. A tisztek feladata pedig a katonák kiképzése, harcfeladatokra való felkészítése lenne. Ugyanakkor egy ilyen nevelési-kiképzési struktúra gyakorlatilag nullára csökkentené a „gyedovsina” jelenséget, amely még mindig komoly gond az orosz fegyveres erőkben. A fegyveres erők szerkezeti átalakítását és átdiszlokálását is elkerülhetetlennek tekintik, mert a jelenlegi stratégiai szerkezet még mindig a második világháború során alkalmazott csoportosításokra (front-katonai körzet) épül. Ezek a csoportosítások sokszor már irányíthatatlanok és rendkívül nehézkesen alkalmazhatóak a jelenlegi válságok kezelésében. Igen jó példa volt erre a csecsen háború.

A fentiekben felvázolt haderőreform fő dokumentuma az új nemzeti biztonsági stratégia illetve, az ebből következő új katonai doktrína lehet, amelyek megalkotása még mindig folyamatban van.

A haderő átalakításának kérdése nem véletlenül vetődik fel, hiszen egységes orosz álláspontként jelentkezik az ország hatékony biztonságának a szükségessége. Ez következik a gazdaság hatalmas ütemű fejlődéséből – jórészt az energiahordozók magas árának köszönhetően, persze fontos megemlíteni azt is, hogy az úgynevezett „hároméves putyini terv” fő célja az orosz gazdaság diverzifikálása, vagyis az energiahordozók eladásától való függőség felszámolása – (orosz gazdasági érdekek védelme külföldön), illetve abból az orosz főbiából, hogy Oroszországot valaki mindig meg akarja támadni.

A szerződéses állomány bérének a rendezése komoly feszültségeket indukálna a tisztek és a tiszthelyettesek körében. Ugyanis jelenleg egy ezredparancsnok valahol 20-25 ezer rubel körül keres. Már most is gondot jelent a szerződéses állomány 15-16 ezer rubeles bére, hiszen sok tiszt körülbelül ennyi fizetést kap. Megoldást egy általános fizetésrendezés jelentene, amely már a gazdaság többi résztvevőjét is érzékenyen érinteni. Másik fontos kérdés a hivatásos és szerződéses állomány élet- és munkakörülményeinek a javítása. Mindez hatalmas anyagi forrásokat követel. Azonban a nagy volumenű, tervezett technikai fejlesztés szűkíti az állomány élet- és munkakörülményei fejlesztésének lehetőségeit.

A tisztképzés területén is komoly változtatásokra van szükség. A polgári felsőoktatási intézményekben túl sok katonai tanszék van. Ma az orosz haderő létszáma mintegy ötször kisebb, mint a volt Szovjet Hadseregénél. Ez a kérdés azért fontos, mert az ilyen tartalékos tiszti képzés nem felel meg a haderő igényeinek. Nem ritka, amikor a hallgatók minden elméleti és gyakorlati felkészítés nélkül kapják meg a tiszti rendfokozatot. Sok esetben a felsőoktatási intézmények azért tartják meg a katonai tanszéket, hogy növeljék a jelentkezők és a hallgatók számát. Ugyanis az orosz társadalomban az egyik legmélyebben korrumpálódott állami intézmény rendszer a felsőoktatás. Pénzért bármilyen végzettséget meg lehet szerezni.

¹²⁰ Ljubov Kudelina asszony miniszterhelyettes, VM Gazdasági és Pénzügyi Szolgálat főnökének 2008. évi tájékoztatója az OF akkreditált váderő attasék számára, személyes részvétel.

A nagyfokú korrumpálódás miatt az egyszerű családból származó fiatalok számára elérhetetlen a diploma, ha csak nem jelentkeznek a katonai tanszékekre. Ebben az esetben szerződést kötnek a Védelmi Minisztériummal, amelyben 5 éves tiszti szolgálatot vállalnak a végzés után. Így az oktatás teljes költségét az állam vállalja magára. Egy másik lehetőség a szerződéses katonák számára ad módot megszerezni a diplomát. Ők hároméves szolgálat után a fentiekben leírt módon jelentkezhet a felsőoktatási intézménybe.

4.12. Az OF védelmi minisztériumának 2009. évi költségvetése

Az eddig nyilvánosságra került értékelések szerint az Oroszországi Federáció 2008-ben sikeres gazdasági évet zárt. Az ország GDP növekedése 5,6% körül lesz, persze kisebb-nagyobb korrigálások várhatóak. Az előző év sikereire alapozva, a kormány a 2009 évi költségvetés összeállításakor a reformok alapvető céljának a költségvetési források hatékony és eredményes felhasználását jelölte meg.

A föderációs költségvetés elkészítése során másodszor tervezett középtávú, hároméves (2009-2011) pénzügyi időszakra, de várható, hogy globális gazdasági világválság miatt visszatér az egyéves költségvetési tervezéshez. A pénzügyi források következő évekre történő elosztása során – az eddigi gyakorlatnak megfelelően – a minisztériumok előző évi, költségvetési források felhasználásáról szóló beszámolóit és a következő évekre (középtávra) megjelölt fő feladatokat vette alapul.¹²¹

A szövetségi középtávú költségvetés fő adatait az alábbi táblázat mutatja.

11 A szövetségi költségvetés fő mutatói 2007 illetve 2008 - 2010 évekre					
Mutatók	2007	2008	2009	2010	2011
Az "Urals,, minősítésű olaj hordónkénti ára dollárban,	55,0	53,0	52,0	50,0	50,0
Éves belső termelés milliárd rubelben	30690	44056	51475	59146	
Infláció decembertől-decemberig	108	111,8	108,5	107,0	106,8
A dollár árfolyama éves átlagban	26,0	25,9	30,0	28,0	25,0
A szövetségi költségvetés fő mutatói milliárd rubelben					
Bevételek	6614,2	8965,7	10927,5	11733,6	12839,0
Kiadások	5615,5	7021,9	9024,6	10320,3	11317,7
Stabilizációs alap az év végén	3539,7	-	-	-	-
Tartalék alap az év végén	-	3381,9	3709,2	4129,7	4950,7
A nemzeti jóléti alap az év végén	-	481,5	492,7	504,4	554,4

11.sz.ábra. A szövetségi költségvetés fő mutatói¹²²

A föderációs bevételek fő forrása a szénhidrogén alapú energiahordozók, azokon belül is elsősorban a kőolaj, ezért a bevételek tervezése során a kőolaj világpiacon árának alakulása lesz a meghatározó.

Öt év (2007-2011) kőolajárát (az oroszországi kitermelésű „Urals” olajt alapul véve), a gazdasági szakértők arra az álláspontra jutottak, hogy a kőolaj hordónkénti ára a közeljövőben 50-55 USD között fog alakulni. Ezért a 2008. évi szövetségi költségvetés során a fő bevételi forrást képező kőolaj árának megállapításakor 50 dolláros átlaggal kalkuláltak. 2009-ben további csökkenéssel számolnak, amikor az előrejelzések szerint a hordónkénti olaj ára 45-50 USD lesz.

A szövetségi költségvetés forrásainak meghatározása során a kőolajból származó bevétel esetében az elmúlt tíz éves átlaggal, azaz 27 USD-vel számolnak hordónként. Az

¹²¹ Ljubov Kudelina asszony miniszterhelyettes, VM Gazdasági és Pénzügyi Szolgálat főnökének 2009 évi tájékoztatója az OF akkreditált váderő attasék számára. Letöltve a <http://www.mil.ru> honlapról 2009.03.06-n.

¹²² Ljubov Kudelina asszony miniszterhelyettes, VM Gazdasági és Pénzügyi Szolgálat főnökének 2009 évi tájékoztatója az OF akkreditált váderő attasék számára 1.sz.táblázat. Letöltve a <http://www.mil.ru> honlapról 2009.03.06-n.

ezen felüli bevételek a Stabilizációs Alapba kerülnek. 2008-ban ez az összeg 3.863,4 milliárd rubel azaz mintegy 140 milliárd euró volt. A kőolajárak várható esése ellenére 2010-re a Stabilizációs Alap (Tartalék és Jóléti Alap) értékét 5.500 milliárd rubelre becsülik. Orosz felfogás szerint az olajból származó bevételeket a „rosszabb” időkre kell tartalékolni, amikor az olaj árának esése miatt megszűnik az extra bevétel. Akkor kell majd felhasználni – remények szerint átmeneti időre –, az alapot a gazdaság stabilizálására.

Társadalmi nyomás hatására 2008-tól két részre osztották a Stabilizációs Alapot, amely 2009-ben az előrejelzéseknek megfelelően az alábbiak szerint alakult:

- Tartalék Alap 3.709,2 milliárd rubel;
- Jóléti Alap 492,7 milliárd rubel.

Putyin miniszterelnök 2009. márciusi nyilatkozata szerint Oroszország jelenleg mintegy 8 billió rubel összegű pénzügyi tartalékkal rendelkezik, amelyet krízis kezelésére kívánnak bevetni – 1 USD = 33,20 RUB árfolyam mellett 248,45 milliárd USD-nek felel meg, ami ugyan nem teljesen pontos, mert a megtakarításokat külföldön, főleg az Egyesült Államokban, valuta befektetések (értékpapírok) formájában kamatoztatják, így a rubel inflációja nemigen tükröződik a tőke reális értékében. Fontosnak tartom megemlíteni, hogy a tartalékok képzésében csak 2009. második felében várható csökkenés, mert a hosszú távú kőolaj- és gázszerezések ekkora járnak le, s a csökkenő kőolaj- és gázárak ekkor okoznak bevétel csökkenést.

A gazdasági fejlődés másik kulcsa az infláció minél alacsonyabb szinten történő tartása. 2008-ban az infláció körülbelül 11,8% volt. Ez az érték a valóságban, a pénzügyi válságot követő gazdasági visszaesés miatt 13-15 százalék körül volt. 2009-ben az infláció mértékét 8,5%-ra tervezik. A hároméves tervezési időszak végére pedig az inflációt 7% alatt kívánják tartani.

12 Az Orosz Föderáció Védelmi Minisztériuma kiadásainak megoszlása (milliárd rubelben)			
Kiadások megnevezése	2009	2010	2011
Személyi állomány bérköltsége	259,3	287,1	313,5
Ellátmányi költségek	173,4	191,4	210,6
Állami befektetések	86,4	90,6	96,9
Nyugdíj	115,2	120,8	129,2
Beszerzések, fejlesztések és javítások	518,2	543,4	581,4
Szövetségi projektek	57,6	60,4	64,6
Egyéb kiadások (logisztika, lakás, stb.)	229,3	215,7	218,8
Összesen:	1439,4	1509,4	1615,0

12.sz. ábra. Az OF Védelmi Minisztériuma kiadásainak megoszlása¹²³

¹²³ Ljubov Kudelina asszony miniszterhelyettes, VM Gazdasági és Pénzügyi Szolgálat főnökének 2009 évi tájékoztatója az OF akkreditált váderő attasék számára 2.sz.táblázat. Letöltve a <http://www.mil.ru> honlapról 2009.03.06-n.

Az orosz kormány 2009 évi költségvetésének a „Nemzetvédelem” nevű tételén 1.439,40 milliárd rubelt hagytak jóvá (1 USD = 32,20 RUB árfolyam mellett ez 43,36 milliárd USD). Ez az összeg a teljes szövetségi költségvetés 16%-a, a GDP 2,8%-a.

A kormány a 2009 évi költségvetés felülvizsgálata során – figyelembe véve az állami fegyverzetkorszerűsítési programot, a fegyveres erők hivatásos és polgári állománya jövedelmének fejlesztését, a lakásprobléma megoldását, a szerződéses rendszerre való átállást és más egyéb feladatokat – megnövelte a Védelmi Minisztérium kiadásait több mint 63 milliárd rubellel, ami a tárca teljes költségvetésének 4%-a. Így a Védelmi Minisztérium számára a 2009-es költségvetési évben 1.502,5 milliárd rubel (a fenti árfolyam mellett 46,66 milliárd USD) áll rendelkezésre. Ez az összeg a teljes költségvetés 17 %-a, a GDP 2,8 %-a.

A Védelmi Minisztérium számára tervezett kiadások a 2009. évi költségvetési évben mintegy 26%-kal több forrást biztosítottak volna, mint 2008-ban, ha a pénzügyi válság miatt nem kellett volna korrigálni a szövetségi költségvetést. Így a 8%-kal csökkentett védelmi költségvetés ugyan abszolút értékben nőtt, de az infláció miatt csak az előző év szintjén maradt.

13.sz.ábra. Az OF VM költségvetésének százalékos felosztása¹²⁴

2009-2011-ben az alábbi fő fegyverzeti eszközök beszerzését tervezik:

- 70 db („Topol-M” silós és mobil, valamint „Bulava”) hadászati rakéta;
- 30 db „Iszkander-M” rakétakomplexum;
- 48 db harci repülőgép;
- 14 db különböző osztályú hadihajó;
- 300 db harckocsi
- 400 fajta, új haditechnikai eszköz rendszeresítése;
- 600 fajta kísérleti rendszer prototípusának elkészítése.

¹²⁴ Ljubov Kudelina asszony miniszterhelyettes, VM Gazdasági és Pénzügyi Szolgálat főnökének 2009 évi tájékoztatója az OF akkreditált váderő attasék számára 3.sz.táblázat. Letöltve a <http://www.mil.ru> honlapról 2009.03.06-n.

A felsorolt rendszerek beszerzésére 4 billió rubelt terveznek felhasználni a három év alatt.

14 A védelmi tárca részvétele a szövetségi projektekben (millió rubel)			
A projekt neve	2009	2010	2011
Rakéta és lőszeranyagok felújítása illetve azok biztonságos tárolási körülményeinek megoldása 2005-2010 években.	8366,6	7162,4	
GLONAS navigációs rendszer 2002-2011 években	9538,1	11172,3	7271,3
A Fekete-tengeri Flotta orosz területre történő áttelepítése 2004-2020 években	4321,0	3734,0	8261,4
Orosz űrhajózási bázisok fejlesztése 2006-2015 években	6024,4	5999,4	5392,8
A szerződéses feltöltési rendszer fejlesztése	25985,5	16200,0	21600,0
A védelmi minisztérium egyéb projektjei	8867,7	5331,5	4779,2
Összesen:	63103,3	49599,6	47304,7

14.sz.ábra. A VM részvétele a szövetségi projektekben ¹²⁵

Az orosz fegyveres erők személyi állománya szociális körülményeinek javítása, az élet- és munkakörülmények korszerűsítése mellett, főleg a bérek fejlesztését jelenti.

15 A hivatásos és szerződéses állomány valamint a polgári alkalmazottak bérfelvezetési terve	
Hivatásos és szerződéses állomány bérfelvezetése (indeksztálása)	
2008 február 01 – 9 %	
2008 október 01 – 9 %	
2009 augusztus 01 – 7 %	
2010 január 01 – 6,5 %	
Polgári alkalmazottak bérfelvezetése (indeksztálása)	
Szövetségi állami alkalmazottak	
2008 február 01 – 9 %	
2008 október 01 – 9 %	
2009 augusztus 01 – 7 %	
2010 január 01 – 6,5 %	
Egységes tarifa tábla szerint fizetett dolgozók	
2008 február 01 – 14 %	
2009 augusztus 01 – 7 %	
2010 január 01 – 6,5 %	

15.sz.ábra. Bérfelvezetési terv állománykategóriák szerint ¹²⁶

¹²⁵ Ljubov Kudelina asszony miniszterhelyettes, VM Gazdasági és Pénzügyi Szolgálat főnökének 2009 évi tájékoztatója az OF akkreditált váderő attasék számára 4.sz.táblázat. Letöltve a <http://www.mil.ru> honlapról 2009.03.06-n.

¹²⁶ Ljubov Kudelina asszony miniszterhelyettes, VM Gazdasági és Pénzügyi Szolgálat főnökének 2009 évi tájékoztatója az OF akkreditált váderő attasék számára 5.sz.táblázat. Letöltve a <http://www.mil.ru> honlapról 2009.03.06-n.

2006-tól a bérek fejlesztése nemcsak az aktív állományban lévőköt érinti, hanem a nyugdíjasokat is. A nyugdíjak is olyan mértékben emelkednek, mint az aktív állományúak fizetése.

Az orosz katonai pénzügyi ellátási rendszer erősen központosított és a hadsereg szervezeti (alárendeltségi) sémájához idomul. Az adott alakulat pénzügyi szervezete csak többszörös ellenőrzési és biztonsági szint leküzdése után képes hozzáférni a számára leosztott anyagi forrásokhoz.

16.sz.ábra. A haderő finanszírozási rendszere ¹²⁷

Szakértők véleménye szerint a Védelmi Minisztérium 2009. évi költségvetése megerősíti a haderőreform által elindított pozitív folyamatokat és biztosítja a fegyveres erők feladatainak maradéktalan ellátását. Ugyanakkor fontos rámutatni, hogy egy igen feszített költségvetésről van szó, amely további takarékosági intézkedéseket követel meg.

A negyvenhétmilliárd dolláros védelmi költségvetés továbbra is csak a több mint egymilliós haderő túlélésére elegendő. Sokszor felvetődik a kérdés, hogy miképpen lehetséges egy alulfinanszírozott költségvetésből életben tartani ezt a nagy létszámú hadsereget? A titok abban rejlik, hogy a védelmi költségvetés átszövi az egész föderációs költségvetést. Így sok olyan rejtett forrás búvik meg az állami költségvetésben, amely csak a beavatottak számára fejthető meg. Például a nukleáris erők kiadásainak jelentős részét az Atomenergetikai Ügynökség állja. A kozmikus erők technikai hátterének biztosításához szükséges anyagi forrásokat pedig az Informatikai Minisztérium biztosítja, és így tovább. Sok orosz szakértő számára is átláthatatlan, de bizonyára a kormány számára sem mindig követhető, hogy mikor milyen minisztérium vagy szövetségi ügynökség mit fordít a haderőre. Ez mind még a szovjet időkből visszamaradt keresztbiztosítási rendszerből maradt meg, amikor az egész gazdaságot a védelemnek vetettek alá.

Nagyot tévedhet az, aki a védelmi költségvetésből próbálja megállapítani az orosz fegyveres erők harcképességét. Példaként érdekes megemlíteni a Hadászati Rakéta Csapatok

¹²⁷ Ljubov Kudelina asszony miniszterhelyettes, VM Gazdasági és Pénzügyi Szolgálat főnökének 2009. évi tájékoztatója az OF akkreditált váderő attasék számára 6.sz.táblázat. Letöltve a <http://www.mil.ru> honlapról 2009.03.06-n.

átfegyverzését. A költségvetési tervekben évek óta egy-két darab rakéta vásárlását tervezték, de az elmúlt évek végén egész ezredek átfegyverzéséről (kb. 10 db rakéta) számoltak be. Hasonló a helyzet a Szárazföldi Csapatok esetében is. A technikai eszközök igen elavultak, de még mindig hadrafoghatóak. Ha az elkövetkezendő években hasonló, dandár-zászlóalj szintű átfegyverkezéseket fognak végrehajtani, akkor egy évtizeden belül komoly technikai fejlesztés valósulhat meg.

Medvegyev elnök kijelentette, hogy elég a toldozásból! Nem javítgatni kell a régi technikát, hanem új eszközöket kell beszerezni. A gazdasági válságban ez új megrendeléseket jelent a hadiiparnak, amelyek egyben átsegítik a vállalatokat ezen a vészes időszakon. Az állami rendelésekre rendelkezésre állnak az anyagi források a válság ellenére is.

A források megléte sikeres szerződéses állományváltást tesz lehetővé. A szerződéses katonák arányának növelése biztosítja az alakulatok magasabb szintű hadrafoghatóságát.

Az orosz haderő új arculatának reform programja új forrásokat szabadít fel a személyi állomány differenciált bérezésére. A tiszti állomány jelentős csökkentése (mintegy 205 ezer tiszti beosztás megszüntetése, kb. 130 ezer tiszt fokozatos elbocsátása) lehetővé teszi a kiemelten fontos beosztásokban, illetve a harcászultság ellátásában szolgálók számára a megemelt fizetés biztosítását. A védelmi miniszter 400-as számú utasításában meghatározottak szerint, a fentiekben említett beosztásokat ellátók fizetése havonta elérheti a 130 ezer rubelt (1 USD = 32,20 RUB árfolyam mellett ez 4.037 USD).

„Jelenleg mintegy 34 ezer különböző beosztású tiszt – szakaszparancsnoktól az atomhajtóműves-tengeralattjáró parancsnokáig – részesülnek kiemelt bérezésben. Így a kiválasztott (általában válságkörzetekben szolgáló) szakaszparancsnoki beosztásban lévő hadnagy 50 ezer rubelos fizetést kap havonta, míg az atomhajtóműves-tengeralattjáró parancsnoka 130 ezer rubelt visz haza havonta. A tervek szerint 2012-re a teljes tiszti állományt a fentiekben vázolt bérrendszer szerint kívánják megfizetni.”¹²⁸

¹²⁸ Vlagyimir Putyin miniszterelnök első éves beszámolója a DUMA képviselői előtt, 2009.04.06-n.

4.13. KÖVETKEZTETÉSEK

- *Az Oroszországi Föderáció Védelmi Minisztériumának stratégiai tervező csoportja az ország biztonságát veszélyeztető források két típusát határozta meg (amelyek elhárításában valamely formában szerepet kap az OF fegyveres ereje): ezek a külső és belső fenyegetések. A napvilágot látott koncepciók szerint a fegyveres erők építésénél, fejlesztésénél alapvető prioritásainál figyelembe veszik a világ katonapolitikai helyzetében jelentőssé vált olyan új típusú kihívásokat, mint a harc a nemzetközi terrorizmus, a tömegpusztító fegyverek terjedése, az etnikai és vallási radikalizmus, a szervezett bűnözés és a kábítószer-kereskedelem ellen.*
- *Az orosz haderőreform fő jellemzői: új haderőszerkezet kialakítása, áttérés a szerződéses katonákkal való feltöltési rendszerre, új fegyverzeti eszközök hadrendbe állítása; GLONASS (Global Navigation Satellite System), lőszertárolás, űrbázisok és űrrepülőterek fejlesztése, az orosz Fekete-tengeri Flotta orosz területre való áttelepítése, a szociális ellátottság javítása.*
- *Az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erői jelenlegi csoportosítását a kilencvenes évek helyi háborúi és konfliktusai során alkalmazott harc eljárások elemzésének eredményeként alakították ki. Az új csoportosítás kialakítása során az alábbi fő kritériumok voltak a meghatározóak: mobilitás, anyagi-technikai ellátottság önállósága, függetlensége, a feladatokhoz szükséges személyi feltöltöttség, a feladatokhoz szükséges fegyverzeti és technikai feltöltöttség, önálló alkalmazhatóság egy meghatározott irányban.*
- *A haderő strukturális változásait Szergyukov védelmi miniszter jelentette be, amely szerint a Balujevszkij, volt vezérkari főnök által támogatott struktúra (Hadászati Nukleáris Erők Parancsnoksága, Légi-koszmikus Védelem Parancsnoksága, Szállítási Parancsnokság, „Nyugat” Parancsnokság, „Dél” Parancsnokság, „Kelet” Parancsnokság) elvetésre került (egyébként ezért távozott a vezérkari főnök) és az új struktúra pedig az összhaderőnemi parancsnokságok irányába mozdul el. Eszerint a haderőnemek és fegyvernemek megmaradnak, de alapos átszervezésre kerülnek. A fő változás a szárazföldi csapatoknál következik be. A katonai körzetek megmaradnak, de a seregtest és magasabbegység vezetési szint megszűnik. Így a struktúra a következő: katonai körzet-hadműveleti parancsnokság-dandár.*
- *A strukturális változások azért váratnak magukra, mert az orosz politikai és katonai vezetés egy olyan haderőt akar, amely egyaránt képes helytállni a globális és a helyi fegyveres konfliktusokban.*
- *A védelmi koncepció fő célkitűzései közé tartozik az ország és a szövetségi rendszerébe tartozó államok biztonságának garantálása, Oroszország nagyhatalmi státuszának megerősítése. A FÁK-országokban zajló forradalmi változások, azok elszakadási, rendszerváltoztatási törekvései mind arra utalnak, hogy a kilencvenes évek folyamán Moszkva egyre inkább befolyást veszített, mind a világpolitikában, mind pedig a térség (közel-külföld, volt szovjet tagköztársaságok) országaiban.*

- *A haderőreform egyik fő feladata a szerződéses állományúakkal történő feltöltési rendszerre való áttérés. A szerződéses állományúakkal alapvetően az állandó harckészültségű csapatokat tervezik feltölteni annak érdekében, hogy adott esetben ne legyen szükség összekovácsolási gyakorlatra. Így ezek az alakulatok azonnal bevethetőek lesznek.*
- *Az Orosz Fegyveres Erők számára a tisztek képzését a Védelmi Minisztérium alárendeltségében lévő 57 katonai felsőfokú oktatási tanintézetében végzik: 10 akadémián, 9 egyetemen, 38 főiskolán. A tisztképzés gyakorlatilag a volt szovjet katonai felsőoktatási intézmények meglévő bázisán történik. A tananyag minimálisan aktualizált, de túlnyomó részben a régi tanulmányi programokra alapozódik. Az új haderőreform keretében további csökkentések várhatóak. A tervek szerint 10 tudományos központot hoznak létre, amelyek alá rendelik a jelenlegi katonai felsőoktatási intézményeket.*
- *Az orosz haderő nem rendelkezik hivatásos tiszthelyettesi állománnyal. A tiszthelyettesek hivatásossá válása újabb anyagi gondokat okozhat: lakáshelyzet, fizetés stb. Jelenleg is mintegy 120 ezer lakás hiányzik az orosz fegyveres erőknél. Az újabb hivatásos kategória megjelenése újabb lakásigényeket és fizetési feszültségeket okozhat.*
- *Az egyéves kötelező katonai szolgálatra való áttérés egymagában nem fogja meghozni a kívánt változást. Ugyanis a fő kiváltó körülmények (bel- és külpolitikai helyzet) és a haderő tipikus gondjai (a fegyverzet-technika bonyolultsága és a „gyedovsina”, a nem a szabályzat normái szerinti viselkedés), amelyek miatt áttérnek az egyéves sorkatonai szolgálatra, illetve a szerződéses feltöltési rendszerre, nem tudják ellensúlyozni a társadalomban keletkezett problémákat (demográfiai krízis, egészségügyi alkalmatlanság, sorkatonai szolgálatellenesség, stb.).*
- *Az orosz politikai és katonai felső vezetés nem akar lemondani a tartalékosok képzéséről. Jelenleg az orosz haderő mintegy 20 millió kiképzett tartalékoskal számolhat. Ha áttérnének a teljesen hivatásos (professzionális) haderőre, akkor ez az állomány fokozatosan csak apadna, majd végül elfogy. Ezért is tartják szükségesnek a kötelező sorkatonai szolgálat, mintegy 25%-os arányú fenntartását.*
- *A 12 hónapos katonai szolgálatot teljesítő katona 3-4 hónapos sorállományú szolgálat után elkerül a katonai körzet tiszthelyettes képző központjába, ahol 3,5 hónapos kiképzés után megkapja az őrmesteri rendfokozatot és kikerül a csapathoz alparancsnoki (raj-, szakaszparancsnok helyettesi vagy szolgálatvezetői) beosztásba. Tehát minden komolyabb csapat- és elméleti tapasztalat nélkül kerül az azonos korú sorállományúak közé parancsnoknak. Ezért következnek be a rendkívüli események, hiszen ezek az alparancsnokok a megfelelő felkészültség és tapasztalat hiányában nem tudnak mit kezdeni a problémás emberekkel és helyzetekkel.*
- *A 47 milliárd dolláros védelmi költségvetés csak a haderő életben tartására elegendő. A Védelmi Minisztérium 2009. évi költségvetése megerősíti a haderőreform által elindított pozitív folyamatokat és biztosítja a fegyveres erők feladatainak maradéktalan ellátását. Azonban az is igaz, hogy egy igen feszített költségvetésről van szó, amely további takarékosági intézkedéseket követel meg.*

BEFEJEZÉS

ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK

Az Oroszországi Föderáció másfél évtizedes történelme során igen jelentős társadalmi, politikai, gazdasági és biztonságpolitikai átalakuláson ment keresztül. A kezdeti bizonytalan társadalmi és politikai helyzet és a megörökölt gazdasági problémák a katasztrófa szélére sodorták a posztszovjet térség országait, köztük az Oroszországi Föderációt. Ez alól a haderő sem volt kivétel. A nemzetközi biztonság szempontjából rendkívüli kockázatot jelentett a haderő demoralizált állapota, főként a nukleáris csapásmérő eszközök nem megfelelő felügyelete. Bár az oroszok mindig is állították, hogy ezek az erők állandó ellenőrzés alatt voltak, de egy éhező, a családját ellátni nem tudó tiszt váratlan tettekre is képes lehet. A fegyveres erők állománya szinte magára maradt. A hivatásos állomány hónapokig nem kapott fizetést, sok esetben csak a természetbeni ellátás (havi élelmiszer csomag „szuhaj pajok”) segített átvészelni a válságos időszakot. Megnőtt a haderőn belüli korrupció. A „gyedovsina” (a nem a szabályzat szerinti viselkedés „szívátás”) ijesztő méreteket öltött.

Ebben a helyzetben Oroszország számára a legnagyobb nemzetbiztonsági kockázatot a csecsen háború(k) jelentette. Félő volt, hogy a Szovjetunió szétesését a volt Oroszországi Szovjet Szövetségi Szocialista Köztársaság alapjain megalakult Oroszországi Föderáció felbomlása követi. Végül is nagy emberi (ami sosem volt fontos az orosz-szovjet történelem során) és presztízs veszteség révén sikerült elhárítani a teljes összeomlást.

A zűrzavaros belpolitikai helyzet arra készítette az új gazdagokat, oligarchákat, hogy külföldre menekítsék a nem mindig törvényes úton megszerzett pénztartalékaikat. Ez még nagyobb válságba sodorta az országot. Ez a tőkekivitel máig nem szűnt meg, de a kimenekített forrásokat Európában fektetik be üzleti vállalkozásokba vagy ingatlanokba. 2005 volt a választóvíz Oroszország gazdasági fellendülésében, hiszen akkor már évente több tőke, (mintegy 50 milliárd USD) érkezett az országba befektetés formájában, mint amennyit kivittek.

Az orosz gazdaság stabilitása, majd fellendülése Putyin hatalomra jutásával indult meg. Egyik oldalról Putyin elnök olyan megbízható, volt kollégákkal vette magát körbe, illetve nevezett ki kulcspozíciókba, akiket még a KGB-és időszakából ismert s ezek az emberek feltétlen hívei, megbízható barátai voltak az elnöknek. Másik oldalról a magas szénhidrogén árak is segítették Oroszországot abban, hogy visszafizesse tartozásait és az energiahordozók exportjának fokozásával újabb jövedelemhez jusson.

A szövetségi költségvetés forrásainak meghatározása során a kőolajból származó bevétel esetében az elmúlt tízéves átlagárral, azaz 27 USD-vel számoltak hordónként. Az ezen felüli bevételek a Stabilizációs Alapba kerülnek. 2007-ben ez az összeg 3.539,7 milliárd rubel azaz mintegy 100 milliárd euró volt. A kőolajárak várható esése ellenére 2010-re a Stabilizációs Alap értékét 5.500 milliárd rubelre becsülik. Az orosz felfogás szerint az olajból származó bevételeket a „rosszabb” időkre kell tartalékolni, amikor az olaj árának esése miatt megszűnik az extra bevétel. Akkor kell majd felhasználni – remények szerint átmeneti időre – az alapot a gazdaság stabilizálására.

A gazdasági helyzet konszolidálásával több forrás jutott és jut a védelmi kiadásokra. Azonban a több mint egymillió haderő működtetésére a közel 47 milliárd dolláros védelmi költségvetés nem elegendő.

Tévedhet az, aki a védelmi költségvetésből próbálja megállapítani az orosz fegyveres erők harcképességét. Ugyan a technika igen elavult, de még mindig hadrafogható. Ha az elkövetkezendő években hasonló, ezred-zászlóalj szintű átfegyverkezéseket fognak végrehajtani, akkor egy évtizeden belül komoly technikai fejlesztés valósulhat meg.

A bővülő források megléte sikeres szerződéses állományváltást tett lehetővé. A szerződéses katonák arányának növelése a haderőben magasabb szintű hadrafoghatóság elérését biztosítja. A felső politikai és katonai vezetők nem akarnak lemondani a sorköteles szolgálatról, mert így látják biztosítottnak az ország tartalékos állományának állandó fenntartását.

Az ország gazdasági válságból való kilábalása után 2000-ben jutott idő a nemzeti biztonsági koncepcióra alapozva megalkotni az új katonai doktrínát. Majd 2002-ben módosították a katonai doktrínát, amely meghatározza Oroszország katonapolitikáját.

A védelmi miniszter és a vezérkari főnök több fórumon kijelentette, hogy Oroszország nem számol közvetlen háborús fenyegetéssel, azonban annak lehetőségét nem zárja ki teljes mértékben. A fő fenyegetettségi tényezőnek a terrorizmust tartják. Az amerikai kormányzat kelet-közép-európai rakétavédelmi telepítési tervével kapcsolatban az orosz álláspont: ha telepítésre kerül az amerikai rakétavédelmi rendszer Kelet-Európában akkor válaszként az „Iszkander-M” harcászati-hadműveleti rakétákat fogja állomásoztatni Kalinyingrádi megyében. Medvedyev elnök és Putyin miniszterelnök többször kijelentette, hogy ha az Amerikai Egyesült Államok nem telepít rakétavédelmi rendszert Lengyelországba és Csehországba, akkor Oroszország sem fog hadműveleti rakétákat állomásoztatni Kalinyingrádi megyében.

Az Oroszország biztonságát veszélyeztető források három típusát határozzák meg a szakértők – amely elhárításában valamely formában szerepet kapnak az OF Fegyveres Erői –, ezek a külső, belső és a határon túlról jövő fenyegetések. A tervezett nemzeti biztonsági koncepciók eddig nyilvánosságra került részei szerint a fegyveres erők fejlesztésének alapvető prioritásainál figyelembe veszik a világ katonapolitikai helyzetében jelentőssé vált új típusú kihívásokat, mint a nemzetközi terrorizmus, a tömegpusztító fegyverek terjedése, az etnikai és vallási radikalizmus, a szervezett bűnözés és a kábítószer-kereskedelem.

Rendkívül fontos új eleme az orosz nemzeti biztonsági stratégiának az, hogy Oroszország meg fogja védeni gazdasági érdekeit a világon bárhol, és erre a haderőnek késznek kell lennie.

A vezetési struktúra átalakításának szükségessége nem kétséges, de még nem látják elérkezettnek a jelentős változtatások idejét. Mindössze kísérleti jelleggel hoztak létre egy összevont regionális parancsnokságot Keleti Regionális Parancsnokság néven, amely nem új, hiszen már a múltban is voltak hasonló főparancsnokságok. Ennek a hadászati vezetési sémának a fő célja, hogy elkülönítse az adminisztratív irányítást (katonai körzetek) a hadműveleti vezetéstől (hadműveleti parancsnokság). Egyelőre nagyvonalakban ezt úgy lehet összefoglalni, hogy a katonai körzetek felelnek az állomány mozgósításáért, kiképzéséért és a csapatok felszereléséért, amíg a hadműveleti vezetésért a hadműveleti parancsnokság az illetékes. A közeljövőben bizonyosra vehető az orosz hadászati struktúra megváltozása.

A haderőreform fő jellemzői: új stratégiai szerkezet kialakítása, áttérés a szerződéses katonákkal való feltöltési rendszerre, új fegyverzeti eszközök hadrendbe állítása, GLONASS (Global Navigation Satellite System), lőszertárolás, úrbázisok és űrrepülőterek fejlesztése, az orosz Fekete-tengeri Flotta orosz területre való áttelepítése, a szociális ellátottság javítása.

Az orosz haderő szerkezetének teljes átalakítása továbbra is várat magára. A Balujevszkij hadseregtábornok által megfogalmazott struktúra – Hadászati Nukleáris Erők Parancsnoksága, Légi-kozmosz Védelem Parancsnoksága, Szállítási Parancsnokság, „Nyugat” Parancsnokság, „Dél” Parancsnokság, „Kelet” Parancsnokság – megvalósítása jelentené az igazi szemléletbeli változást. Nem zárom ki annak a lehetőségét, hogy a jövőben ez megvalósulhat.

Szergjukov védelmi miniszter új programja a haderő arculatának átalakítására egy új, véleménye szerint gyorsabb reagálású parancskiadási rendszert biztosít. A dinamikusabb vezetés – a parancskiadás és a végrehajtás megkezdése között eltelt idő csökkentése –

érdekében a régi katonai körzet – seregtest – hadosztály – ezred lépcsők helyett egy új struktúrát alakítanak ki: katonai körzet – hadműveleti parancsnokság – dandár. Némely orosz szakértők véleménye szerint helytelen a hadosztály lépcső megszüntetése, mert a magasabbegység az a katonai formáció, amely megfelelő nagyságú és hatékonyságú logisztikai biztosítással rendelkezik. Ezzel szemben a dandár szervezeti egység ugyan hatékonyabb és önállóbb, mint az ezred, de nem rendelkezik megfelelő logisztikai tartalékokkal a hosszabban tartó hadműveletekben való részvételre. A szakértők mellett a DUMA képviselői sem tartják elfogadhatónak Szergyukov védelmi miniszter programját. 58 képviselő aláírásával hitelesített kérelmet nyújtott be Medvegyev elnöknek a miniszter menesztése érdekében. A Szövetségi Tanács védelmi bizottsága levelet írt az elnöknek és a miniszterelnöknek, amelyben kéri Szergyukov védelmi miniszter a haderő arculatának átalakítására vonatkozó reformjának a felülvizsgálását.

A Nemzeti Biztonsági Stratégia fő mondanivalója az ország és a szövetségesi rendszerébe tartozó államok biztonságának garantálása, Oroszország nagyhatalmi státuszának visszaállítása. Az elmúlt évek folyamán a volt tagköztársaságokban zajló forradalmi változások, azok elszakadási, rendszerváltoztatási törekvései mind arra utalnak, hogy Moszkva teret veszített, mind a világpolitikában, mind pedig a térség országaiban.

Az orosz haderőreform egyik kiemelt célkitűzése a szerződéses állományúakkal történő feltöltési rendszerre való áttérés. A szerződéses állományúakkal alapvetően az állandó harcászultségű csapatokat tervezik feltölteni annak érdekében, hogy adott esetben ne legyen szükség összekovácsolási gyakorlatra.

Az OF Fegyveres Erői számára a tisztek képzését a Védelmi Minisztérium alárendeltségében lévő katonai felsőfokú oktatás tanintézményeiben végzik. A tisztképzés gyakorlatilag a volt szovjet katonai felsőoktatási intézmények megmaradt bázisán történik. A tananyag minimálisan aktualizált, de túlnyomó részben a régi tanulmányi programokra épül. Szergyukov védelmi miniszternek a haderő arculatának átalakítására vonatkozó reformja a katonai oktatási rendszert is érinti. További tanintézetek felszámolását illetve összevonását tervezik. A katonai oktatási rendszer további csökkentése oda vezethet, hogy eltűnik az orosz haderőből az a gyakorlati és elméleti (tudományos) tapasztalattal rendelkező réteg, amely eddig biztosította az évtizedek során felhalmozódott tudásanyag átadását a fiatalabb generációnak. Ez hosszabb távon a haderő harcképességének csökkenéséhez vezethet.

„A szakértők véleménye szerint a technikai fejlesztés mellett igen fontos a harcoló katonák felszerelésének korszerűsítése valamint a kiképzettség minőségének növelése. Egyértelmű például, hogy ma már nincs szükség évente mintegy 1500 harckocsizó tisztre, hanem elég mindössze 150 fő. Ugyanakkor oda kell figyelni arra is, hogy a fürdővízzel ne öntsék ki a gyereket is, azaz az évtizedes tapasztalatokkal bíró, tudományos fokozatokkal rendelkező oktatói gárdát ne engedjék szélnek a felsőfokú katonai tanintézeti rendszer csökkentése során. A harcoló alakulatok hatékonyságának növelése illetve az élő erő veszteségeinek csökkentése érdekében szükség van a korszerű haditechnikai eszközök gyártására vagy adott esetben azok beszerzésére azzal a céllal, hogy azokat tanulmányozva lehetővé váljon a saját gyártású haditechnikai eszközök előállítás. Ilyen például a pilótánélküli robotrepülőgép, amelynek beszerzésére már megkötötték a szerződést az izraeliekkel.”¹²⁹

Az orosz haderő nem rendelkezik hivatásos tiszthelyettesi állománnyal. Az új miniszteri programban a tiszthelyettesi állományt a jelenlegi zászlósi állománykategória megszüntetésével, annak alapjaira támaszkodva kívánják létrehozni. A tiszthelyettesek

¹²⁹ Ruszlán Puhov, az orosz Stratégiai és Technológiai Elemző Központ igazgatójának az interjúja az orosz TV 1.csatornája „Hazámát szolgálom” katonai műsorában 2009. 01. 25-n, megtekinthető a <http://www.etvnet.ca/media/4748/Sluzhu-Otchizne> honlapon.

hivatásossá válása újabb anyagi gondokat okozhat: lakáshelyzet, fizetés stb. Jelenleg is mintegy 120 ezer lakás hiányzik az orosz fegyveres erőknél. Az újabb hivatásos kategória megjelenése újabb lakásigényeket és fizetési feszültségeket okozhat.

Az egyéves kötelező katonai szolgálathoz nagy reményeket fűznek az orosz katonai vezetők. Azonban a kötelező sorkatonai szolgálat egy évre való csökkentése nem oldja meg a haderő tipikus gondjait (a fegyverzet-technika bonyolultsága és a „gyedovsina”, a nem a szabályzat normái szerinti viselkedés).

Jelenleg az orosz haderő mintegy 20 millió kiképzett tartalékoskal számol. Ezért az orosz politikai és katonai vezetés nem akar lemondani a tartalékosok képzéséről, mert ha áttérnének a teljesen hivatásos (professzionális) hadseregre, akkor ez az állomány fokozatosan csak apadna és apadna, majd végül elfogyna. Ezért is tartják szükségesnek a kötelező sorkatonai szolgálat, mintegy 25%-os arányú fenntartását.

Az egyéves sorkatonai szolgálatot teljesítő katona rövid kiképzés (3-4 hónap) után elkerül a katonai körzet tiszthelyettes képző központjába, ahol 3,5 hónapos képzés után megkapja az őrmesteri rendfokozatot és kikerül a csapathoz alparancsnoki (raj-, szakaszparancsnok helyettesi vagy szolgálatvezetői) beosztásba. Minden komolyabb csapat- és elméleti tapasztalat nélkül kerül az azonos korú sorállományúak közé parancsnoknak. Ezért következnek be a rendkívüli események, hiszen ezek az alparancsnokok a megfelelő felkészültség és tapasztalat hiányában nem tudnak mit kezdeni a problémás emberekkel és helyzetekkel.

Oroszország számára állandóan megismétlődő kérdés a haderő optimális létszámának a meghatározása. Amikor a haderő létszámának kérdése vetődik fel, akkor az mindig haderő állományának csökkentését jelenti. Sokan felvetették már, hogy elég lenne Oroszországnak 150-200 ezer fős haderő. Ezt nem támogatja az orosz felső vezetés, hivatkozva az ország biztonságára és Oroszország nemzetközi szerepére a világ biztonságának garantálása területén. Véleményük szerint ezen feladatok biztosítása érdekében Oroszországnak minimum 1 milliós haderőre van szüksége. Kisebbségi létszám esetén a haderő nem lenne képes eleget tenni fő feladatának.

Az orosz szakértők között igen tekintélyesnek számító Alekszej Arbatov, az Oroszországi Tudományos Akadémia Nemzetbiztonsági Központjának igazgatójának véleménye szerint Oroszországnak körülbelül 600-800 ezer fős haderőre van szüksége. Arbatov ezt a számot úgy kapta, hogy véleménye szerint az orosz haderőnek helyi vagy regionális háborúban való részvétellel kell számolnia, ami mintegy 100 ezer főt jelenthet. Ha figyelembe vesszük, hogy egyszerre lehet fegyveres konfliktus a Kaukázusban és Közép-Ázsiában, akkor ez a szám 200 ezer lehet. A haderő teljes struktúráját tekintve – többi haderőnem és fegyvernemi csapatok – mintegy 600 ezer főből álló hadsereg képes lenne ellátni az ország biztonsága garantálásából adódó feladatokat.¹³⁰

Felvetődik még a kérdés, hogy professzionális vagy sorozott haderő legyen-e. Inkább a professzionális haderőt tartják jobbnak, de ugyanakkor meg kell oldani a tartalékosok képzését is.

Egy ország katonai potenciáljának meghatározásakor a szervezett haderőn kívül figyelembe kell venni a haderőn kívüli állami, úgynevezett paramilitáris szervezeteket is. Ilyen alakulatok jócskán vannak az Oroszországi Föderációban. A teljesség igénye nélkül három állami paramilitáris formációt emelek ki:

- a Belügyminisztérium alárendeltségébe tartozó Belügyi Csapatok, amelynek fő feladata a belbiztonság, törvényesség és az alkotmányos rend biztosítása. A Belügyi

¹³⁰ A http://nvo.ng.ru/concepts/2009-04-24/10_krugstol.html honlapon, 2009.04.24.

Csapatok létszáma mintegy 200 ezer főt tesz ki és területi szervezésben van jelen az országban. Összesen 7 területi parancsnokság van: keleti, szibériai, uráli, észak-nyugati, volgai, észak-kaukázusi és a központi. A fegyveres formáció katonaiságát jól alátámasztja az, hogy ezredbe, dandárokba és hadosztályokba vannak szervezve. A területi parancsnokságok pedig seregtetszintű parancsnokságoknak felelnek meg;¹³¹

- az OF Föderációs Biztonsági Szolgálat alárendeltségében működő Határőrség, amely az országhatár őrzés-védelmét hajtja végre. A Határőrség létszáma mintegy 80 ezer fő és 8 határőr kerületbe, pontosabban szövetségi kerületbe szerveződik: központi, déli, uráli, volgai, szibériai, észak-nyugati, arktikai és a távol-keleti;¹³²
- a Rendkívüli Helyzetek Minisztériuma alárendeltségében működő paramilitáris alakulatok. Ezek közül a legjelentősebb a Polgári Védelem, amely 1991-be került a minisztérium alárendeltségébe, létszáma mintegy 20 ezer fő. Feladata a minisztérium többi speciális alakulataival együtt a rendkívüli helyzetek kezelése, az emberek és anyagi javak mentése valamint a szerencsétlenségek következményeinek a felszámolása. A minisztérium regionális központja: északi, nyugati, központi, déli, volgai, uráli, szibériai és távol-keleti.¹³³

Oroszország értelmezése szerint az egyik legfontosabb biztonságpolitikai kérdés az amerikai rakétavédelmi rendszer telepítése Lengyelországban és Csehországban. Moszkva egyértelműen kifejezésre jutatta, hogy a rakétavédelmi rendszer telepítését vele szembeni ellenséges lépésnek tekinti. Az orosz politikai vezetés csak azt nem veszi számításba, hogy ennek az amerikai lépésnek ő maga az inspirálója, mert a „Topol-M” (SS-27 NATO kódú) interkontinentális rakéta rendszerbe állításával egy olyan fenyegetettséget teremtett meg az Amerikai Egyesült Államokkal szemben, amelyre Washingtonnak lépnie kellett. Ugyanis az új „Topol-M” és a haditengerészeti modifikációja, a „Bulava” robbanótöltetei egy olyan véletlenszerű, előre ki nem számítható, kaotikus, hiperszonikus sebességgel bíró röppályával rendelkeznek, amelyeket a mai légvédelmi eszközökkel befogni, azaz elpusztítani nem lehet. Egyedüli megsemmisítési mód a rakéta felszállási fázisában – amely egyébként szintén igen gyors, de kiszámítható – történő megsemmisítés. Ehhez viszont elengedhetetlenül szükséges, hogy a rakétavédelmi ellenrakéták indítása minél közelebb legyen a megsemmisítendő interkontinentális rakéták („Topol-M”) indítási helyéhez illetve a röppálya gyorsítási szakaszához.

Összefoglalómat három idézettel szeretném zárni, amelyek igen velősen fogalmazzák meg az orosz lélek kiszámíthatatlanságát.

„Oroszország egy rejtvénybe csomagolt találós kérdés egy titok belsejébe rejtve.” (Churchill)

„Oroszország sosem olyan erős, sem olyan gyenge, mint amilyennek látszik.” (Bismarck)

„Soha ne harcolj az oroszokkal, mert minden katonai ravaszságra hihetetlen badarsággal válaszolnak.” (Bismarck)

¹³¹ A <http://vymvd.ru/menu2/structure/okruga/> honlapon, 2009.05.26.

¹³² A <http://www.fps.ru/> honlapon, 2009.05.26.

¹³³ A http://www.mchs.gov.ru/mchs/powers/?SECTION_ID=272m honlapon, 2009.05.26.

ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

Az értekezésben kifejtettek alapján és a bevezetésben megfogalmazott korábbi célkitűzéseknek megfelelően az alábbiakat tekintem új tudományos eredménynek:

Bizonyítottam, hogy Oroszország a megerősödő gazdaságára és a korszerűsített haderejére támaszkodva meg fogja védeni gazdasági érdekeit a világ bármely pontján. Egy erősödő érdekérvényesítő képességgel bíró Oroszország jelentős szerepet tölt be a világ és Európa – benne Magyarország – biztonsági környezetének alakításában.

Az orosz biztonságpolitikai körökben folyó vitáknak és elképzeléseknek, valamint a tervezési módszereknek a bemutatása illetve az elemzése eredményeként levonom azokat a következtetéseket, amelyek előrevetítik az Oroszországi Föderáció Nemzeti Biztonsági Stratégiájának és Katonai Doktrínájának a tervezési folyamatát, illetve a napi orosz kül- és biztonságpolitika alakítását.

Az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erői reformjának (strukturális felépítésének, alkalmazási lehetőségeinek, kiképzésének, rendelkezésre álló forrásainak és a közelmúlt fegyveres konfliktusaiban való orosz részvételnek) a bemutatása valamint elemzése alapján levont következtetéseket ajánlom a nemzetközi biztonságpolitika elméleti és gyakorlati teendőinek megfogalmazásához és megvalósításához.

Elvégeztem az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erők képességnövekedésének az elemzését – az orosz haderő grúz-orosz fegyveres konfliktusban szerzett tapasztalatainak tükrében – és annak konklúziójaként megállapítottam, hogy az orosz haderő szerkezeti és haditechnikai korszerűsítése megalapozza Oroszország érdekérvényesítő képességének a katonai támogatottságát.

AZ ÉRTEKEZÉS FELHASZNÁLHATÓSÁGA, AJÁNLÁSOK

- *Az értekezés fejezeteiben elemzett és részletezett problémák, illetve az ezekből levont következtetések megfelelő érdeklődésre tarthatnak számot az Oroszországgal, az orosz biztonságpolitikai törekvésekkel foglalkozó szakértők és kutatók körében.*

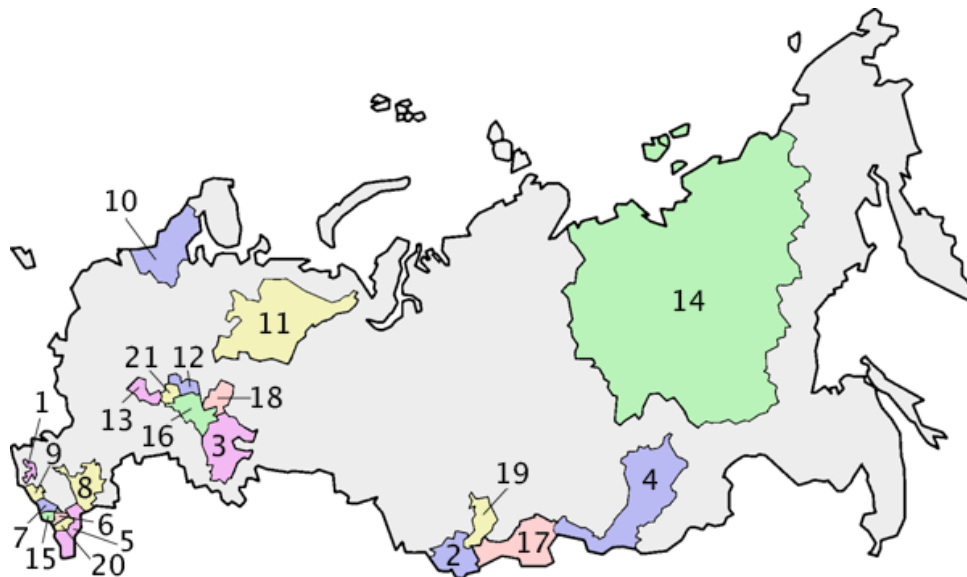
- *Az értekezés hasznosítható a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen folyó oktatásban és képzésben. Információs bázisul szolgálhat az érintett kérdések iránt érdeklődő, illetve azok kutatásával foglalkozó személyek számára.*

- *Az értekezésben alkalmazott szemléltető ábrák és táblázatok támpontot nyújthatnak az Oroszországgal kapcsolatos biztonságpolitikai kutatások végrehajtása és előadások megtartása során.*

- *A személyes tapasztalatokból levont következtetések egy újabb tényező figyelembe vételét teszik lehetővé a doktrinális jellegű dokumentumokban megfogalmazott célkitűzésekből, és a gyakorlati bel-, kül- és katonapolitikai lépésekből prognosztizálható biztonsági kockázatok meghatározásához, valamint kezelésük módszereivel kapcsolatos ajánlások kialakításához.*

FÜGGELÉK

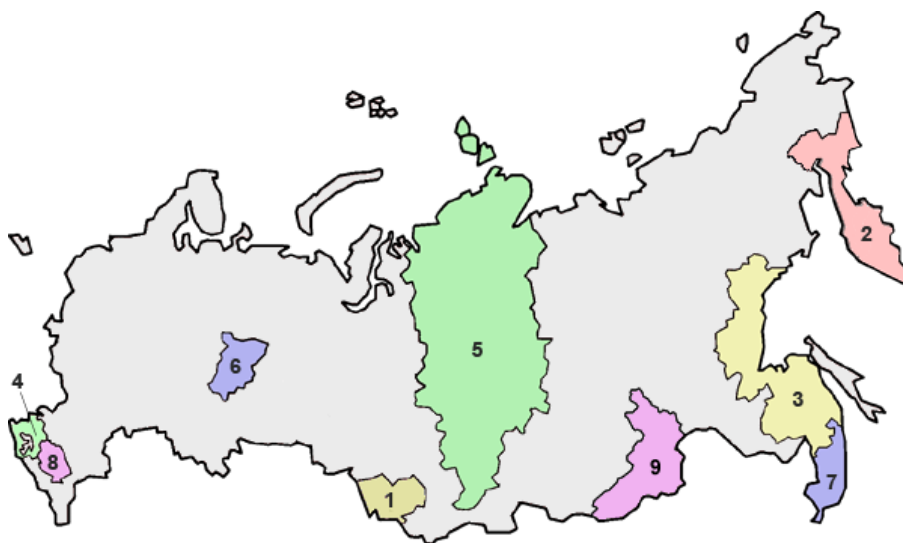
Az Oroszországi Föderáció közigazgatási szerkezete

1.sz.ábra. Az Oroszországi Föderáció köztársaságai

- 1. Adige Köztársaság (Területe: 7600 km², Lakossága: 447. 000 fő, Fővárosa: Majkop)
- 2. Altáj Köztársaság (Területe: 92. 600 km², Lakossága: 203. 000 fő, Fővárosa: Gorno-Altajszk)
- 3. Baskír Köztársaság (Területe: 143. 600 km², Lakossága: 4. 103. 000 fő, Fővárosa: Ufa)
- 4. Burját Köztársaság (Területe: 351. 300 km², Lakossága: 981. 000 fő, Fővárosa: Ulan-Ude)
- 5. Dagesztáni Köztársaság (Területe: 50. 300 km², Lakossága: 2. 584. 000 fő, Fővárosa: Mahacskala)
- 6. Ingus Köztársaság (Területe: 3. 400 km², Lakossága: 469. 000 fő, Fővárosa: Magasz)
- 7. Kabardin-Balkar Köztársaság (Területe: 12. 500 km², Lakossága: 901. 000 fő, Fővárosa: Nalcsik)
- 8. Kalmük Köztársaság (Területe: 76. 100 km², Lakossága: 292. 000 fő, Fővárosa: Eliszta)
- 9. Karacsaj-Cserkesz Köztársaság (Területe: 14. 100 km², Lakossága: 440. 000 fő, Fővárosa: Cserkeszk)
- 10. Karél Köztársaság (Területe: 172. 400 km², Lakossága: 717. 000 fő, Fővárosa: Petrozavodszk)
- 11. Komi Köztársaság (Területe: 415. 900 km², Lakossága: 1. 019. 000 fő, Fővárosa: Sziktivkar)
- 12. Mari El Köztársaság (Területe: 23. 200 km², Lakossága: 728. 000 fő, Fővárosa: Joskar-Ola)
- 13. Mordvin Köztársaság (Területe: 26. 200 km², Lakossága: 889. 000 fő, Fővárosa: Szaranszk)
- 14. Szaha (Jakut) Köztársaság (Területe: 3. 103. 000 km², Lakossága: 948. 000 fő, Fővárosa: Jakutszk)
- 15. Észak-Oszét Köztársaság (Területe: 8. 000 km², Lakossága: 710. 000 fő, Fővárosa: Vlagyikavkaz)
- 16. Tatár Köztársaság (Területe: 68. 000 km², Lakossága: 3. 780. 000 fő, Fővárosa: Kazany)
- 17. Tivai Köztársaság (Területe: 170. 500 km², Lakossága: 306. 000 fő, Fővárosa: Kizil)
- 18. Udmurt Köztársaság (Területe: 42.100 km², Lakossága: 1.571.000 fő, Fővárosa: Izsevszk)
- 19. Hakasz Köztársaság (Területe: 61. 900 km², Lakossága: 546. 000 fő, Fővárosa: Abakan)
- 20. Csecsen Köztársaság (Területe: 15.900 km², Lakossága: 1.100.000 fő, Fővárosa: Groznij)
- 21. Csuvas Köztársaság (Területe: 18. 300 km², Lakossága: 1. 314. 000 fő, Fővárosa: Cseboksari) ¹³⁴

¹³⁴ A <http://www.gov.ru/main/regions/regioni-44.html> honlapon, 2008.03.12.

2.sz.ábra. Az Oroszországi Föderáció területei

- 1. Altáji terület (Területe: 169. 100 km², Lakossága: 2. 607. 000 fő, Központja: Barnaul)
- 2. Kamcsatkai terület (Területe: 472. 300 km², Lakossága: 359. 000 fő, Központja: Petropavlovszk)
- 3. Habarovszki terület (Területe: 788. 600 km², Lakossága: 1. 435. 000 fő, Központja: Habarovszk)
- 4. Krasznodari terület (Területe: 76. 000 km², Lakossága: 5.124.000 fő, Központja: Krasznodar)
- 5. Krasznojarszki terület (Területe: 2.339.700 km², Lakossága: 2.966.000 fő, Központja: Krasznojarszk)
- 6. Permszki terület (Területe: 160. 600 km², Lakossága: 2. 824. 000 fő, Központja: Perm)
- 7. Tengermelléki terület (Területe: 165.900 km², Lakossága: 2.068.000 fő, Központja: Vlagyivosztok)
- 8. Sztavropoli terület (Területe: 66.500 km², Lakossága: 2.731.000 fő, Központja: Sztavropol)
- 9. Bajkálontúli terület (Területe: 431. 500 km², Lakossága: 1. 156. 000 fő, Központja: Csita)¹³⁵

3.sz.ábra. Az Oroszországi Föderáció megyéi

¹³⁵ A <http://www.gov.ru/main/regions/regioni-44.html> honlapon, 2008.03.12.

- 1. Amur megye (Területe: 363.700 km², Lakossága: 903.000 fő, Központja: Blagovescsenszk)
- 2. Arhangelszki megye (Területe: 587.400 km², Lakossága: 1.336.000 fő, Központja: Arhangelszk)
- 3. Asztrahanyi megye (Területe: 44.100 km², Lakossága: 1.007.000 fő, Központja: Asztrahany)
- 4. Bjelgorodi megye (Területe: 27.100 km², Lakossága: 1.512.000 fő, Központja: Bjelgorod)
- 5. Brjanszki megye (Területe: 34.900 km², Lakossága: 1.379.000 fő, Központja: Brjanszk)
- 6. Cseljabinszki megye (Területe: 87.900 km², Lakossága: 3.606.000 fő, Központja: Cseljabinszk)
- 8. Irkutszki megye (Területe: 767.900 km², Lakossága: 2.582.000 fő, Központja: Irkutszk)
- 9. Ivanovoi megye (Területe: 21.800 km², Lakossága: 1.149.000 fő, Központja: Ivanovo)
- 10. Kalinyingrádi megye (Területe: 15.100 km², Lakossága: 943.000 fő, Központja: Kalinyingrád)
- 11. Kalugai megye (Területe: 29.900 km², Lakossága: 1.041.000 fő, Központja: Kaluga)
- 12. Kemerovoi megye (Területe: 95.500 km², Lakossága: 2.900.000 fő, Központja: Kemerovo)
- 13. Kirovi megye (Területe: 120.800 km², Lakossága: 1.504.000 fő, Központja: Kirov)
- 14. Kosztromai megye (Területe: 60.100 km², Lakossága: 738.000 fő, Központja: Kosztroma)
- 15. Kurgani megye (Területe: 71.000 km², Lakossága: 1.020.000 fő, Központja: Kurgan)
- 16. Kurszki megye (Területe: 29.800 km², Lakossága: 1.236.000 fő, Központja: Kurszk)
- 17. Leningrádi megye (Területe: 84.000 km², Lakossága: 1.671.000 fő, Központja: Szentpétervár)
- 18. Lipecki megye (Területe: 24.100 km², Lakossága: 1.213.000 fő, Központja: Lipeck)
- 19. Magadani megye (Területe: 461.400 km², Lakossága: 183.000 fő, Központja: Magadan)
- 20. Moszkvai megye (Területe: 46.000 km², Lakossága: 6.627.000 fő, Központja: Moszkva)
- 21. Murmanszki megye (Területe: 144.900 km², Lakossága: 893.000 fő, Központja: Murmanszk)
- 22. Nyizsnij Novgorodi megye (Területe: 76.900 km², Lakos.: 3.524.000 fő, Központja: Nyizsnij Novgorod)
- 23. Novgorodi megye (Területe: 55.300 km², Lakossága: 695.000 fő, Központja: Novgorod)
- 24. Novoszibirszki megye (Területe: 178.200 km², Lakossága: 2.692.000 fő, Központja: Novoszibirszk)
- 25. Omszki megye (Területe: 139.700 km², Lakossága: 2.079.000 fő, Központja: Omszk)
- 26. Orenburgi megye (Területe: 124.000 km², Lakossága: 2.178.000 fő, Központja: Orenburg)
- 27. Orjoli megye (Területe: 24.700 km², Lakossága: 861.000 fő, Központja: Orjol)
- 28. Penza megye (Területe: 43.200 km², Lakossága: 1.453.000 fő, Központja: Penza)
- 29. Pszkovi megye (Területe: 55.300 km², Lakossága: 761.000 fő, Központja: Pszkov)
- 30. Rosztovi megye (Területe: 100.800 km², Lakossága: 4.407.000 fő, Központja: Doni Rosztov)
- 31. Rjazanyi megye (Területe: 39.600 km², Lakossága: 1.228.000 fő, Központja: Rjazany)
- 32. Szahalini megye (Területe: 87.100 km², Lakossága: 547.000 fő, Központja: Juzsno-Szahalinszk)
- 33. Szamarai megye (Területe: 53.600 km², Lakossága: 3.240.000 fő, Központja: Szamara)
- 34. Szaratovi megye (Területe: 100.200 km², Lakossága: 2.669.000 fő, Központja: Szaratov)
- 35. Szmolenszki megye (Területe: 49.800 km², Lakossága: 1.051.000 fő, Központja: Szmolenszk)
- 36. Szverdlovszki megye (Területe: 194.800 km², Lakossága: 4.490.000 fő, Központja: Jekatyerinburg)
- 37. Tambovi megye (Területe: 34.300 km², Lakossága: 1.180.000 fő, Központja: Tambov)
- 38. Tomszki megye (Területe: 316.900 km², Lakossága: 1.046.000 fő, Központja: Tomszk)
- 39. Tveri megye (Területe: 84.100 km², Lakossága: 1.473.000 fő, Központja: Tver)
- 40. Tulai megye (Területe: 25.700 km², Lakossága: 1.676.000 fő, Központja: Tula)
- 41. Tyumenyi megye (Területe: 1.435.200 km², Lakossága: 3.266.000 fő, Központja: Tyumeny)
- 42. Uljanovszki megye (Területe: 37.300 km², Lakossága: 1.382.000 fő, Központja: Uljanovszk)
- 43. Vlagyimiri megye (Területe: 29.000 km², Lakossága: 1.525.000 fő, Központja: Vlagyimir)
- 44. Volgográdi megye (Területe: 113.900 km², Lakossága: 2.703.000 fő, Központja: Volgográd)
- 45. Vologdai megye (Területe: 145.700 km², Lakossága: 1.270.000 fő, Központja: Vologda)
- 46. Voronyezsi megye (Területe: 52.400 km², Lakossága: 2.379.000 fő, Központja: Voronyezs)
- 47. Jaroslavi megye (Területe: 36.400 km², Lakossága: 1.368.000 fő, Központja: Jaroszlav¹³⁶)

¹³⁶ A <http://www.gov.ru/main/regions/regioni-44.html> honlapon, 2008.03.12.

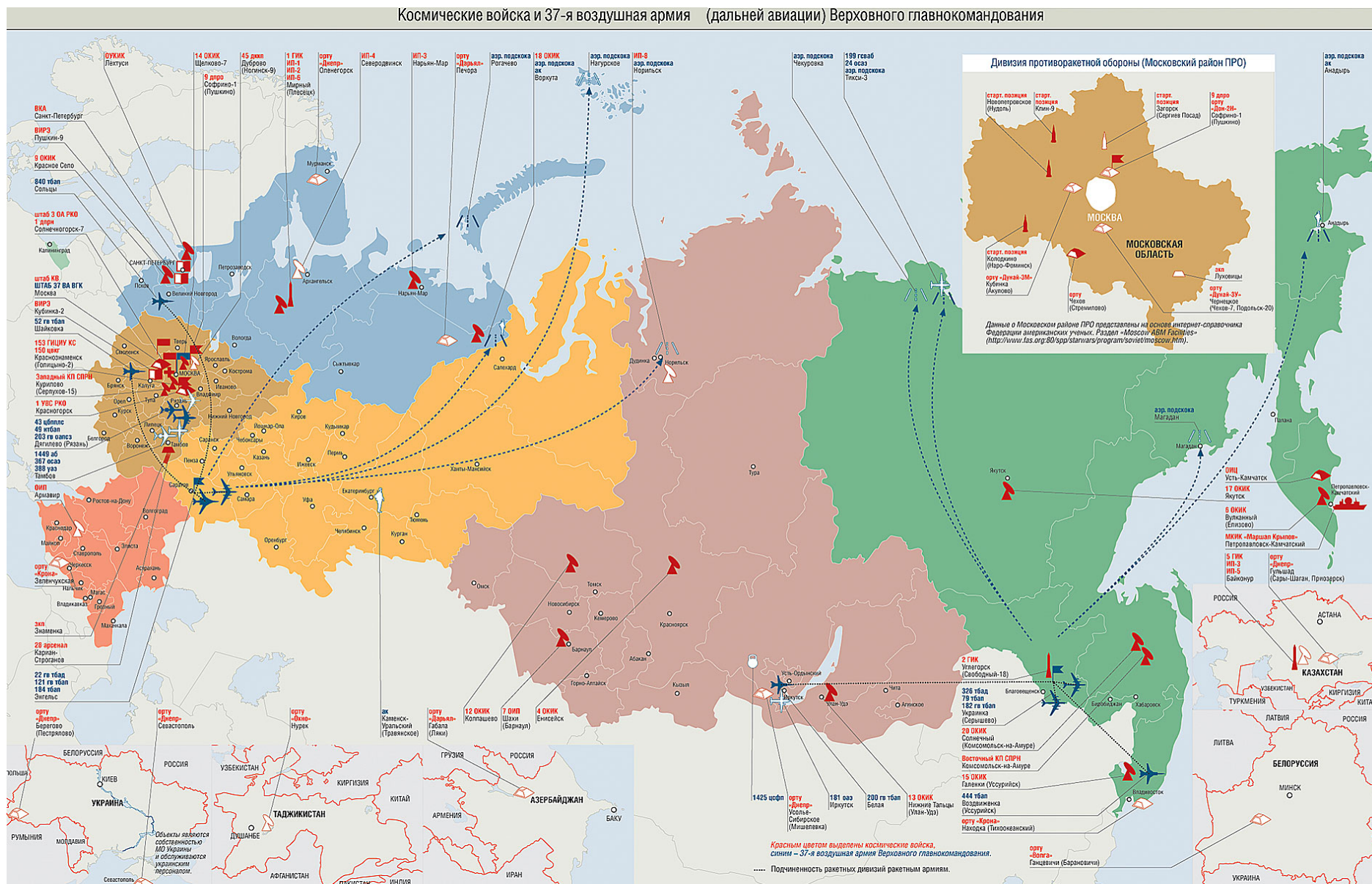
4.sz.ábra. Az Oroszországi Föderáció autonóm kerületei és megyéje

- 1. Nyenyec autonóm kerület (Területe: 176.700 km², Lakossága: 42.000 fő, Központja: Narjan-Mar)
- 2. Hanti-Manszi autonóm kerület (Területe: 523.100 km², Lakos.: 1.433.000 fő, Közp.: Hanti-Manszijszk)
- 3. Czukcs autonóm kerület (Területe: 737.700 km², Lakossága: 54.000 fő, Központja: Anadir)
- 4. Jamal-Nyenyec autonóm kerület (Területe: 750.300 km², Lakossága: 507.000 fő, Központja: Szalehard)
- 5. Zsidó autonóm megye (Területe: 36.000 km², Lakossága: 191.000 fő, Központja: Birobidzsan) ¹³⁷

¹³⁷ A <http://www.gov.ru/main/regions/regioni-44.html> honlapon, 2008.03.12.

A Kozmikus Csapatok és a 37. repülőhadserg diszlokációja

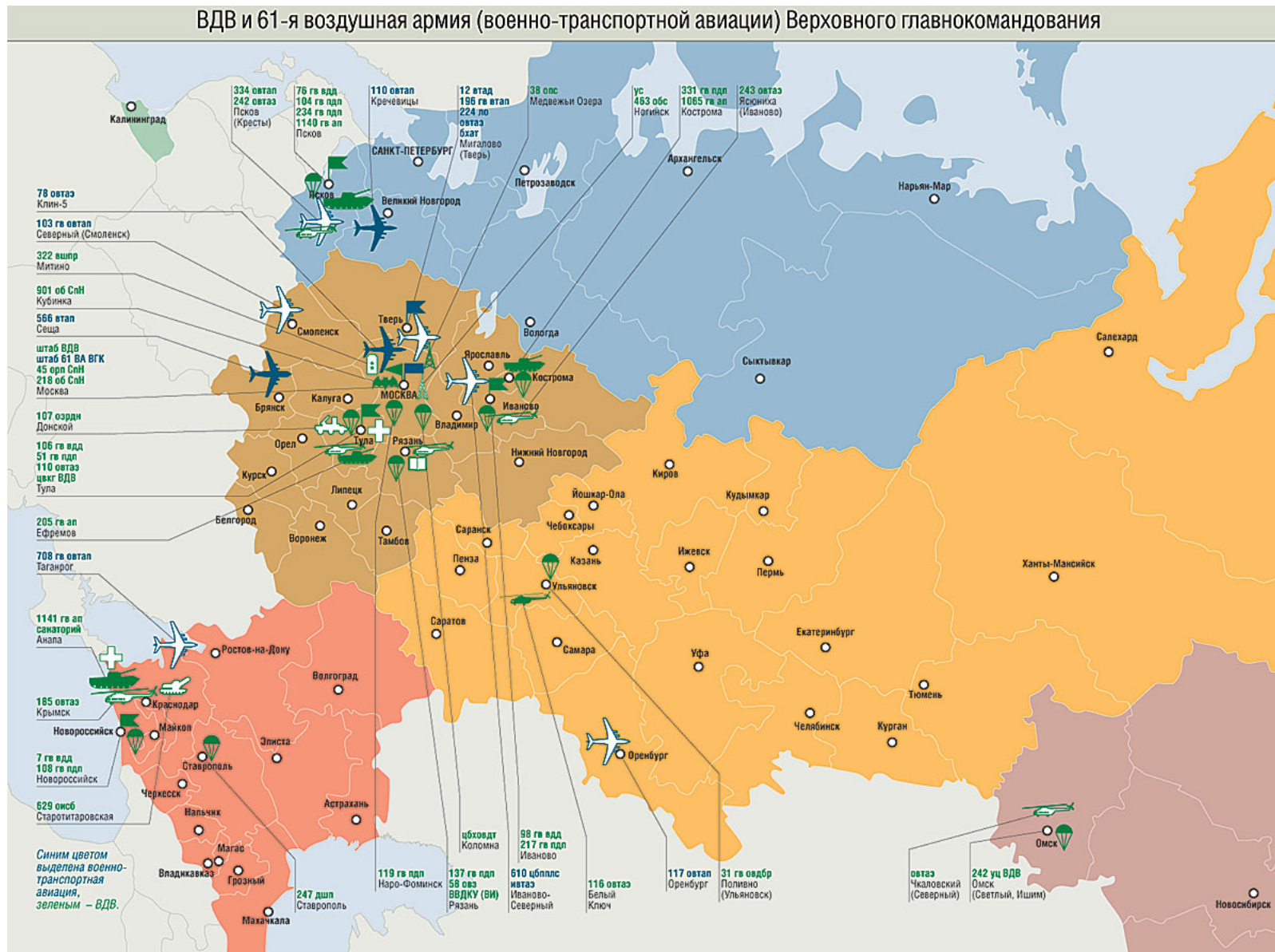
Космические войска и 37-я воздушная армия (дальней авиации) Верховного главнокомандования

6.sz. ábra¹³⁹

¹³⁹ Kommerszant-Vlaszty hetilap 2005/7. számának 82-83. oldala.

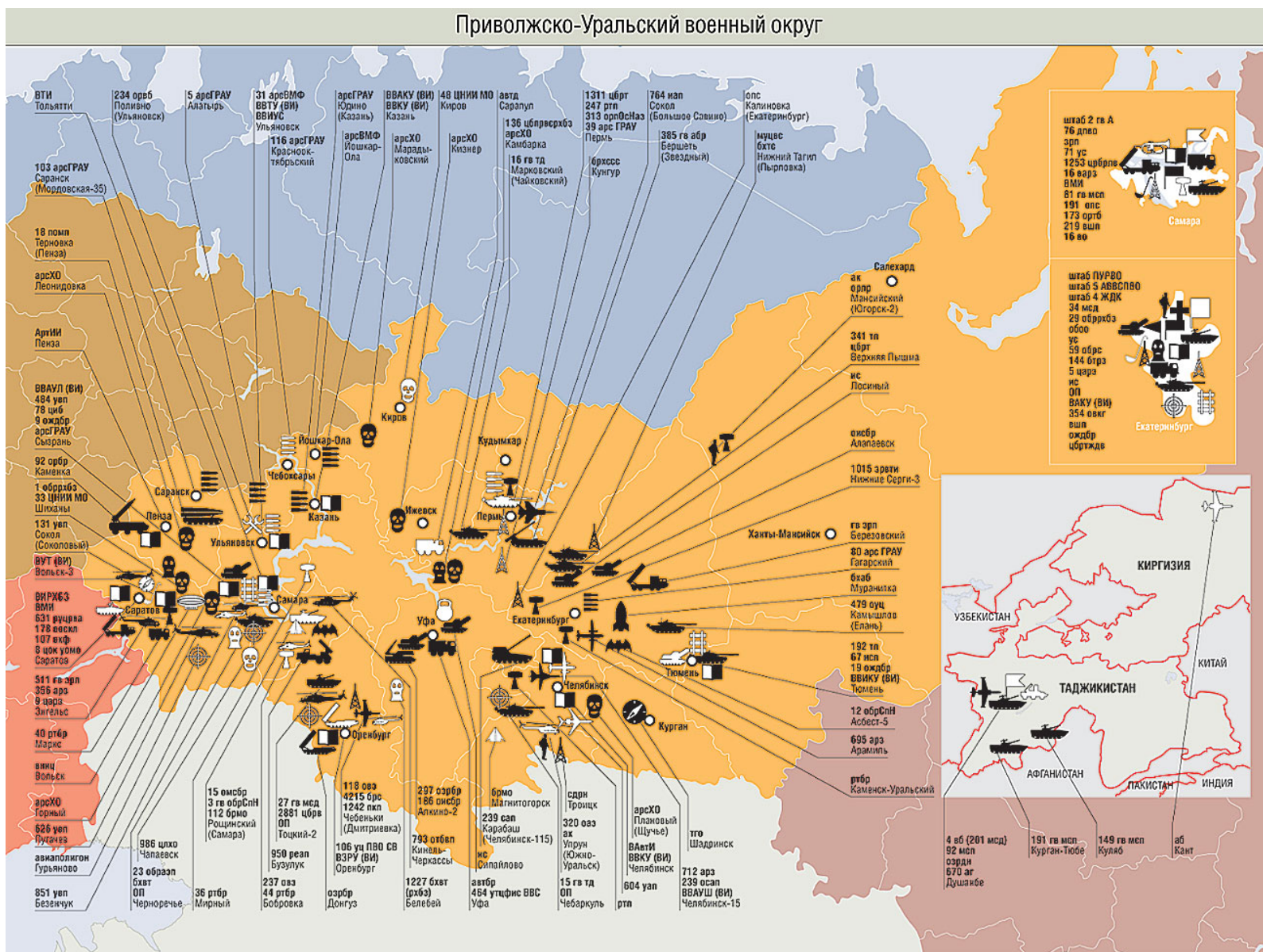
A Légideszant Csapatok és a 61. repülőhadserg diszlokációja

7.sz. ábra¹⁴⁰

¹⁴⁰ Kommerszant-Vlaszty hetilap 2005/7. számának 84. oldala.

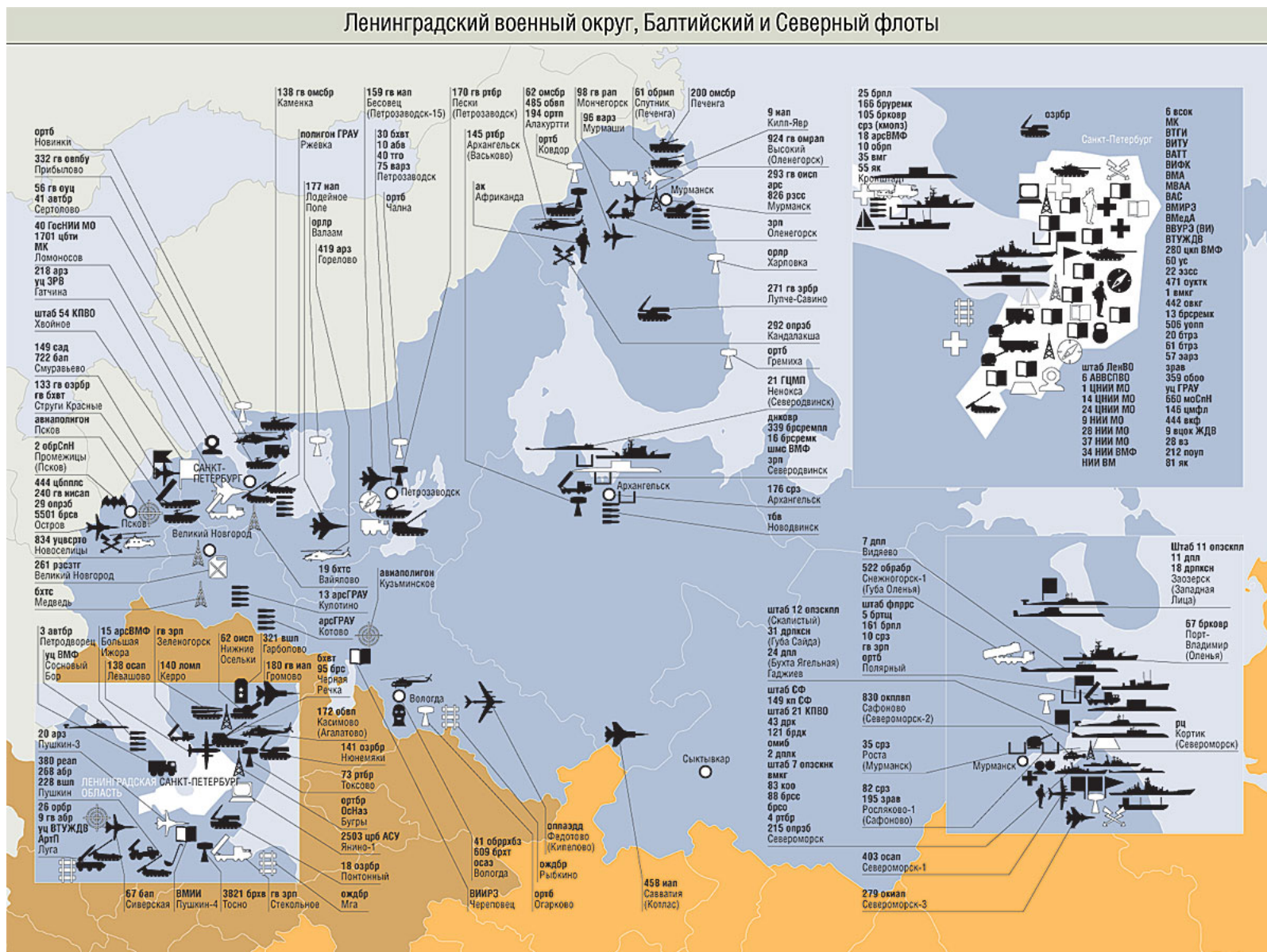
A Volga-Urali Katonai Körzet diszlokációja

9.sz. ábra¹⁴²

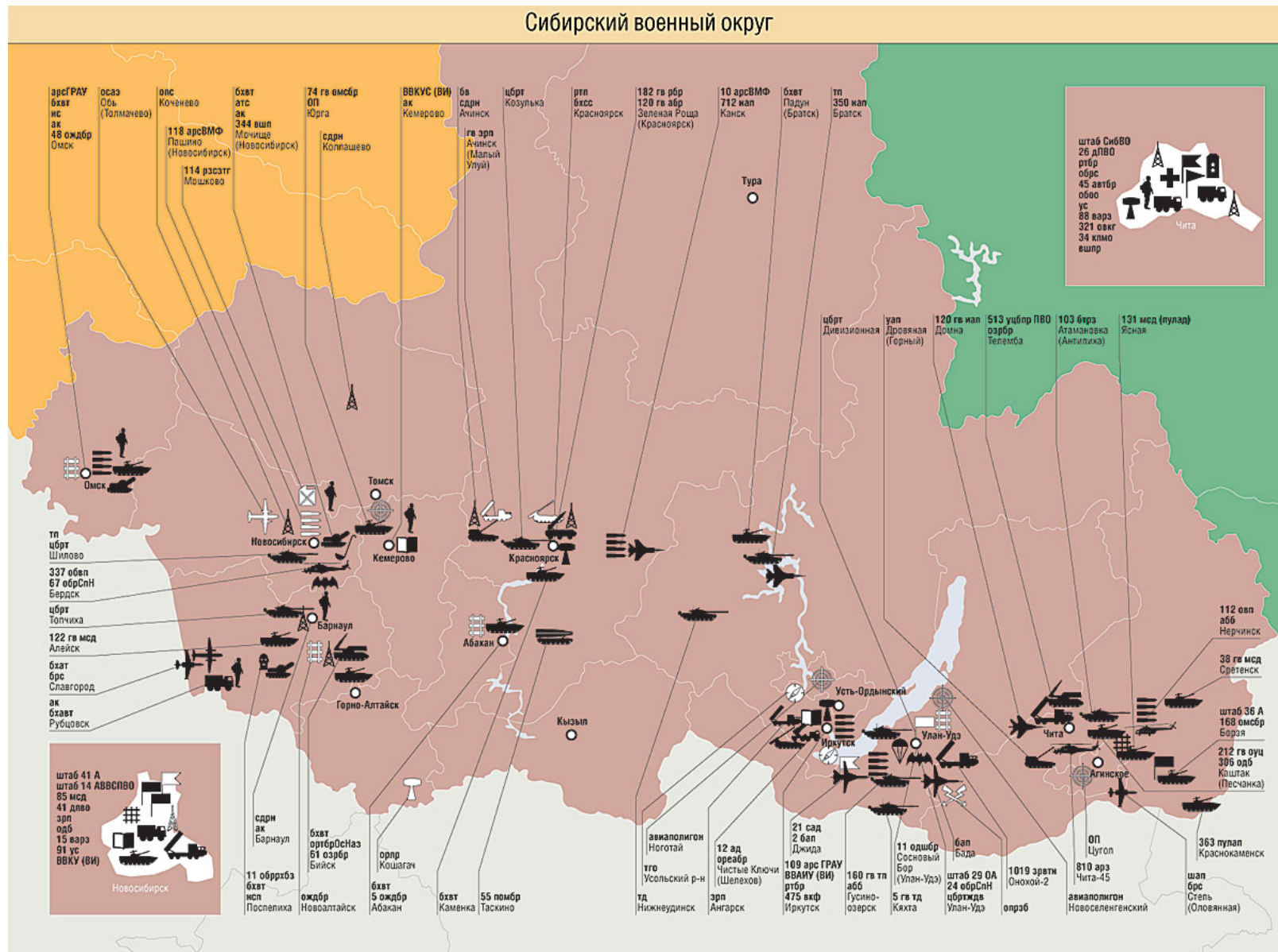
¹⁴² Kommerszant-Vlaszty hetilap 2005/7. számának 88. oldala.

A Leningrádi Katonai Körzet, a Balti és az Északi-flották diszlokációja

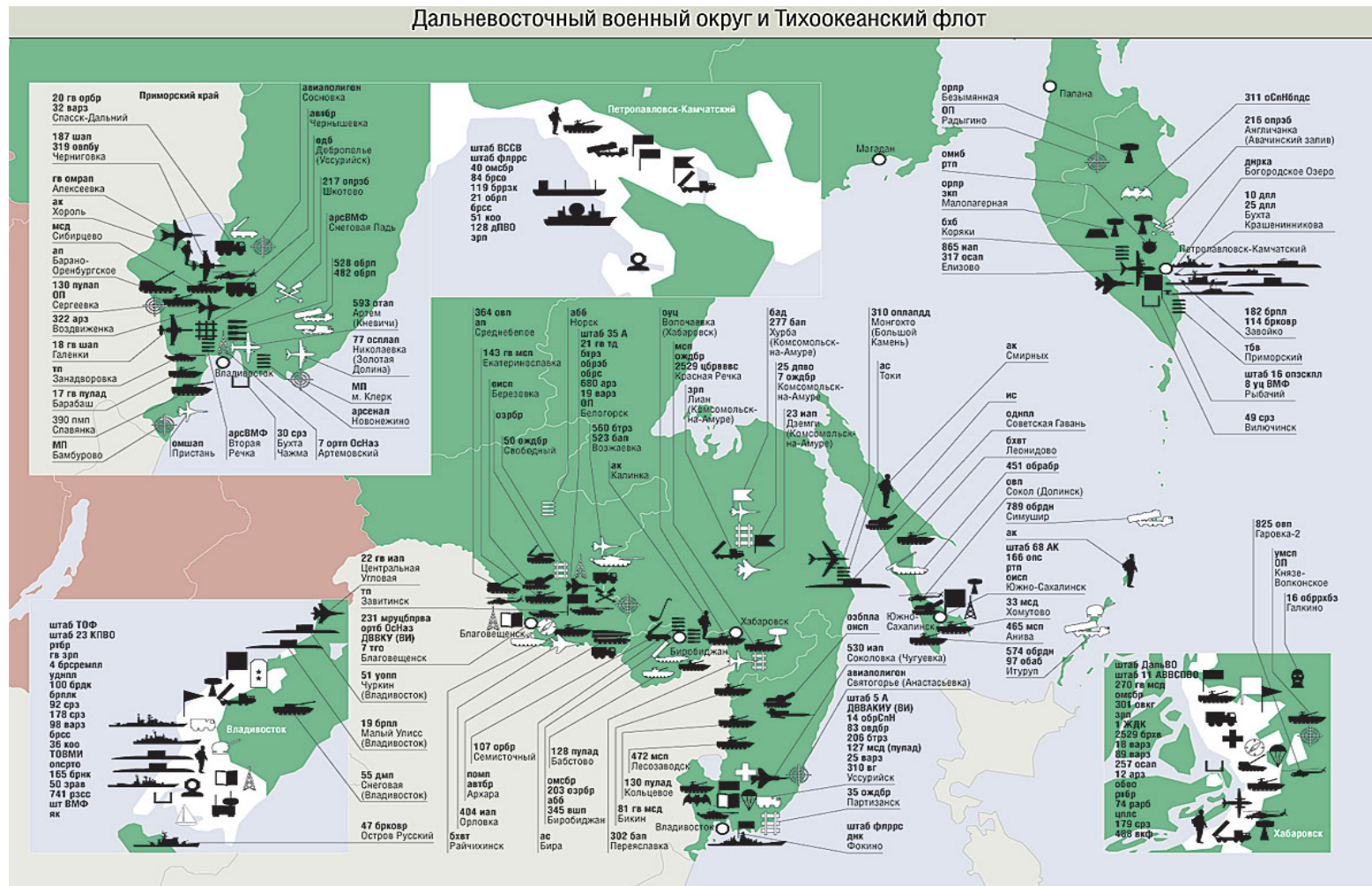

¹⁴³ Kommerszant-Vlaszty hetilap 2005/7. számának 89. oldala.

A Szibériai Katonai Körzet diszlokációja

11.sz. ábra¹⁴⁴¹⁴⁴ Kommerszant-Vlaszty hetilap 2005/7. számának 92. oldala.

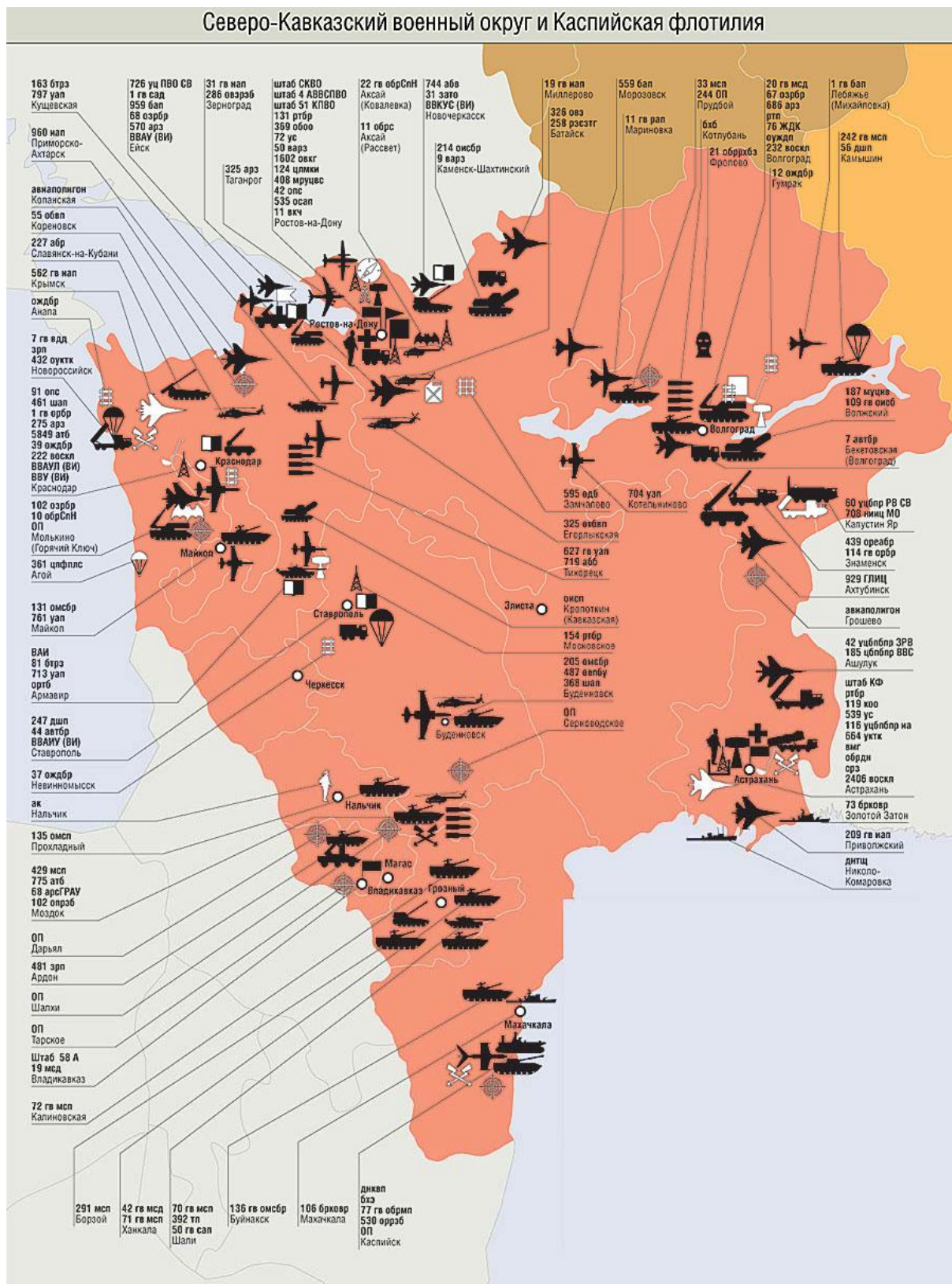
A Távol-keleti Katonai Körzet és a Csendes Óceániai flotta diszlokációja

12.sz. ábra¹⁴⁵

¹⁴⁵ Kommerszant-Vlaszty hetilap 2005/7. számának 93. oldala.

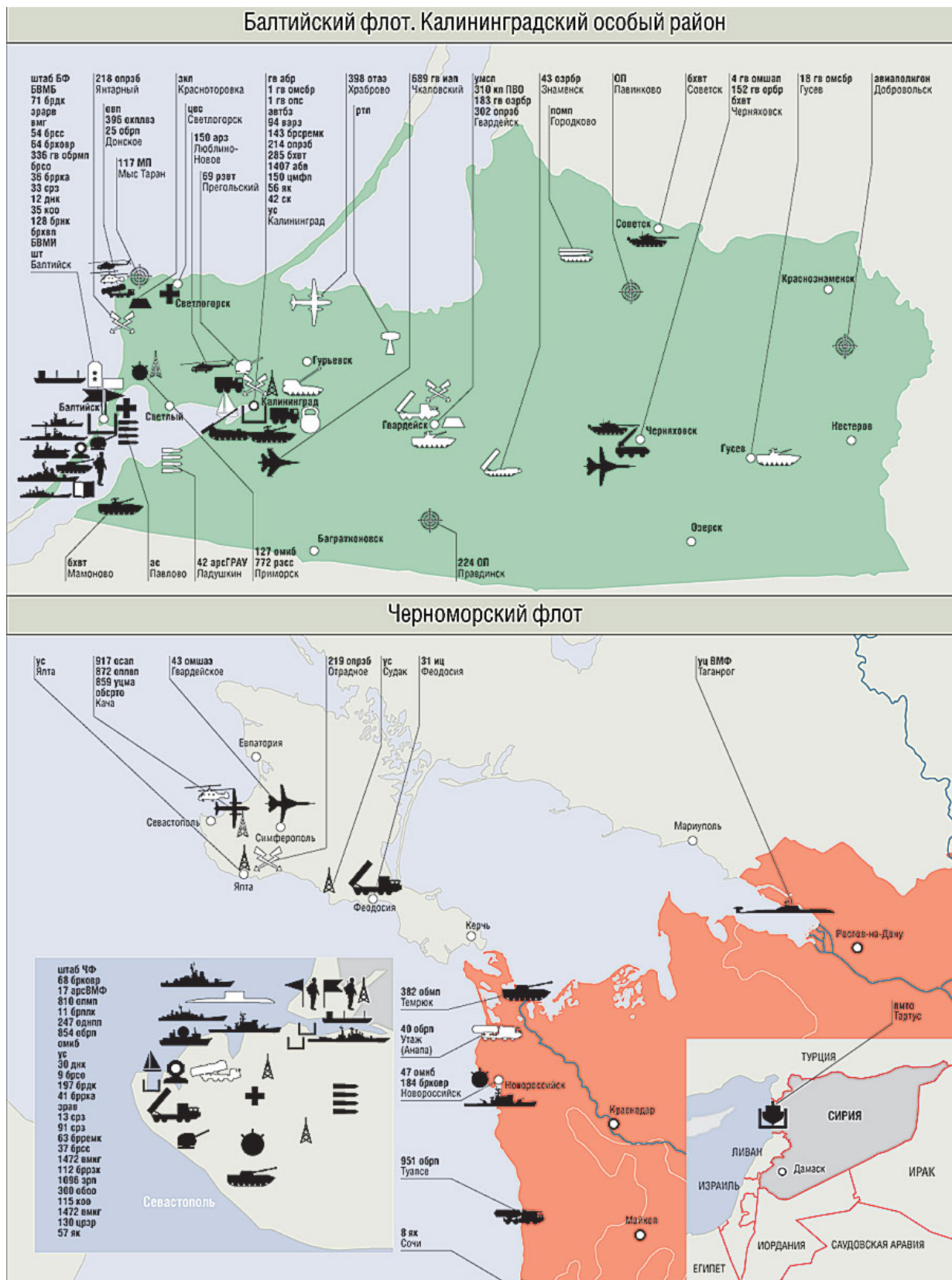
Az Észak-Kaukázusi Katonai Körzet és a Kaszpi-tengeri flottilla diszlokációja

13.sz. ábra¹⁴⁶

¹⁴⁶ Kommersant-Vlaszty hetilap 2005/7. számának 91. oldala.

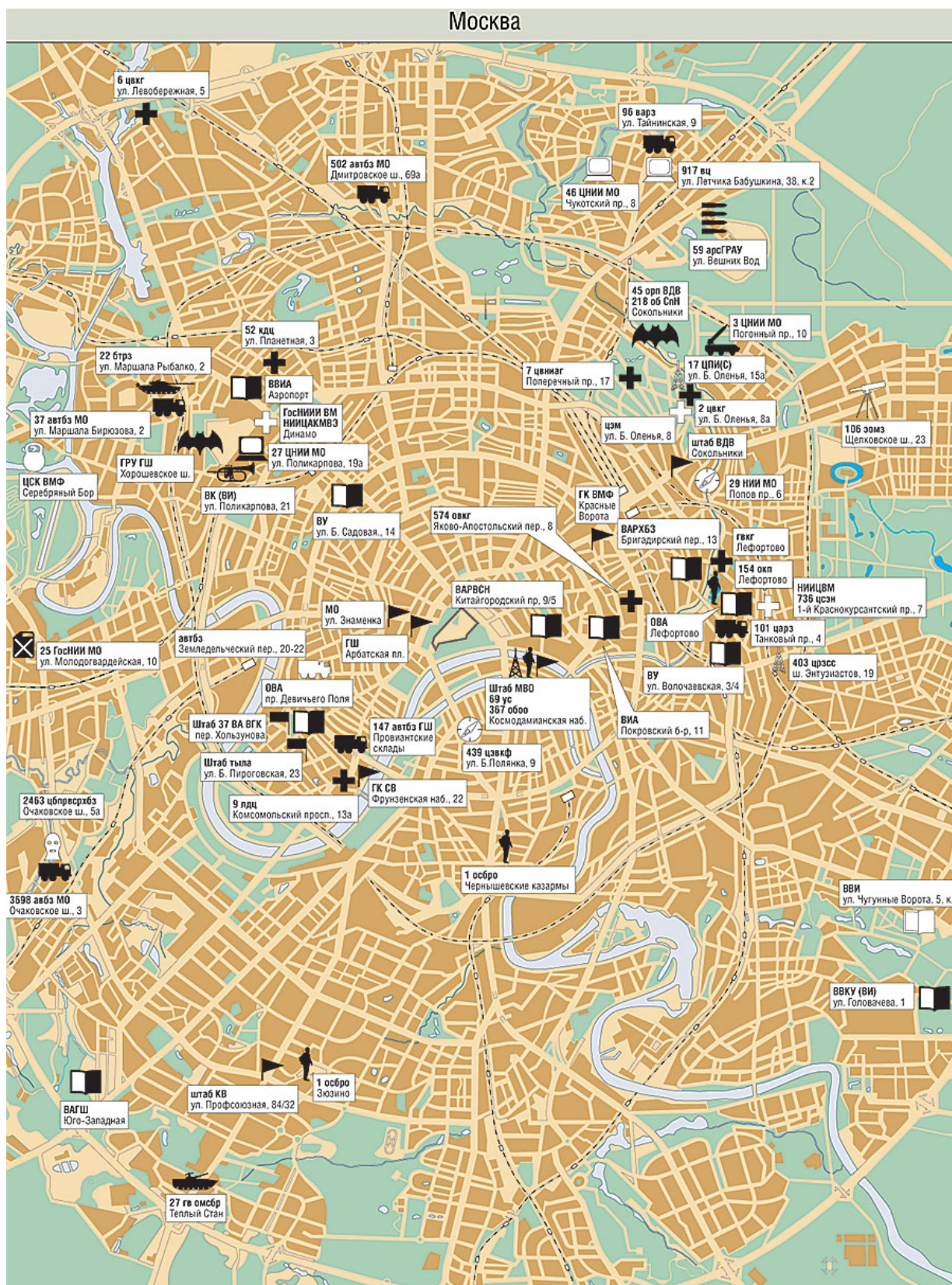
A Kalinyingrádi különleges terület, Balti és a Fekete-tengeri flották diszlokációja

14.sz. ábra¹⁴⁷

¹⁴⁷ Kommerszant-Vlaszty hetilap 2005/7. számának 90. oldala.

A Moszkvában diszlokáció parancsnokságok és alakulatok

16.sz. ábra¹⁴⁹¹⁴⁹ Kommersant-Vlaszty hetilap 2005/7. számának 87. oldala.

A térképeken használt jelölések

Условные обозначения, используемые на картах							
	Katonai Körzet parancsnokság		légvédelmi rakéta egység (SZ-300P)		hadászati kiképző repülőszázad		rakéta-tűzer fegyverzetjavító szakasz
	hadserg parancsnokság		légvédelmi rakéta egység (SZ-300B)		légierő rakéta javítóüzem		haditengerészeti műszaki egység
	hadtest parancsnokság		légvédelmi rakéta egység (BUK)		robotrepülőgép egység		hajójavitó üzem
	hadosztály parancsnokság		légvédelmi rakéta egység (OSZA)		harcihelikopter kiképző központ (K-50)		anyag-technikai kiszolgáló pont
	vezetési pont		légvédelmi rakéta egység (REH)		harcihelikopter egység (MI-24)		közlekedési kommandáns dandár
	atomfegyver lőtér		rádiótechnikai egység, magasabbegység		szállító helikopter egység (MI-8)		őrző-ellátó egység, magasabbegység
	VM 12. fcsfsg. arzenálja		REH egység		szállító helikopter egység (MI-26)		fegyelmező zászlóalj
	Hadászati Rakétacsapatok mobil IÁ		híradó egység, magasabbegység		tengeralattjáró-elhárító helikopter egység (KA-27)		csőlefejtető dandár
	Hadászati Rakétacsapatok vasúti IÁ		híradó rádiótechnikai egység		nt. tengeralattjáró-elhárító repülőegység (TU-142)		üzemanyagkutató intézet
	Hadászati Rakétacsapatok silós IÁ		műszaki-utász magasabbegység		tengeralattjáró-elhárító repülőegység (IL-38)		meteorológiai kutató intézet
	Hadászati Rakétacsapatok aezenál		pontonhidas egység, magasabbegység		haditengerészeti vadász repülőezred (SU-33)		haditengerészeti kutató központ
	Kozmodrom		gépjármű egység, magasabbegység		vízi siklórepülő raktárbázis		építési kutató intézet
	űrhajós kiképző központ		vegnyvédelmi egység, magasabbegység		hadászati tengeralattjáró hadosztály (941)		informatikai kutatási intézet
	rakétaelhárító IÁ		vegnyvédelmi arzenál		hadászati tengeralattjáró hadosztály (667)		geodéziai egység
	Kozmikus Csapatok lokátorállomása		lőszerraktár, arzenál, bázis		hadászati tengeralattjáró hadosztály (949A)		tanintézet
	parancsnoki-mérő komplexum		légierő lőszerbázis		hadászati tengeralattjáró hadosztály (971)		kórház
	VK Felderítő Fcsfsg. különleges egysége		hadászati repülő egység (TU-160)		dizeltengeralattjáró dandár (877)		tűzijáték osztály
	Légideszant Csapatok egysége		hadászati repülő egység (TU-95MSZ)		rakétacirkáló hajóhadosztály		zenei alegység, tanintézet
	harcosai egység, raktár, javítóüzem		hadászati repülő egység (TU-22M3)		tengeralattjáró-elhárító magasabbegység		szolgálati kutya kiképző központ
	gépesített lövészegység, raktár, javítóüzem		hadászati repülőtér		kadétképző hajódandár		békefenntartó egység
	tengerészgyalogos egység		hadászati repülőlévő szétbontakozási irányba bombázó és felderítő repülőegység (SZU-24)		rakétatanászad egység, magasabbegység		zászlós iskola
	tűzer magasabbegység		vadászrepülő egység (MIG-31)		partiór hajóegység, magasabbegység		szakács iskola
	tűzer egység, raktár		vadász repülőegység (SZU-27)		vontató hajóegység, magasabbegység		sportlétesítmény
	sorozatvető magasabbegység (Szmercs)		vadász repülőegység (MIG-29)		felderítő hajó magasabbegység		jachtklub
	sorozatvető magasabbegység (Uragan)		csata repülőegység (SZU-25)		deszanhajó magasabbegység		légihajós egység
	sorozatvető magasabbegység (Grad)		nagy távolságú felderítő repülőlévő bázisa		légpárnás hajóosztály		vasúti egység, magasabbegység
	Légideszant Csapatok tűzer egysége		szállító repülőegység (AN-124)		hajómentő egység, magasabbegység		lőtér
	rakéta-tűzer kiképző központ		szállító repülőegység (IL-76)		ellátóhajó magasabbegység		javító egység, magasabbegység
	Szárazföldi Csapatok rakéta kiképző központja		különleges repülőegység		parti rakétaegység (Redut)		csillagászati egység, optikai javítóüzem
	harcászati rakéta magasabbegység		kiképző repülőegység (L-39)		parti rakétaegység (Rubézs)		anyagellátó egység, magasabbegység

17.sz. ábra. A térképeken használt jelölések¹⁵⁰¹⁵⁰ Kommerszant-Vlaszty hetilap 2005/7. számának 76. oldala.

A térképeken használt rövidítések

А — армия – hadsereg
 аа — армейская авиация – csapatrepülőк
 аб — авиабаза – légibázis
 абб — артиллерийская база боеприпасов – tüzérségi lőszerbázis
 абв — артиллерийская база вооружения – fegyverzeti bázis
 абон — авиационная бригада особого назначения – különleges rendeltetésű repülődandár
 абр — артиллерийская бригада – tüzérdandár
 абсрлдн — авиабаза самолетов радиолокационного дозора и наведения – rádiólokációs felderítő és rávezető repülőgépek légibázisa
 АВВСПВО — армия ВВС и ПВО – repülő és légvédelmi hadsereg
 автбз — автобаза – gépjárműbázis
 автбр — автомобильная бригада – gépjárműves dandár
 автд — автомобильное депо – gépjármű depó
 аг — авиагруппа – repülőcsoport
 ад — артиллерийская дивизия – tüzérhadosztály
 адон — авиадивизия особого назначения – különleges rendeltetésű repülőhadosztály
 АК — армейский корпус – hadtest
 ак — авиационная комендатура – repülő parancsnokság
 ап — артиллерийский полк – tüzérezred
 апон — авиационный полк особого назначения – különleges rendeltetésű repülőezred
 арз — авиаремонтный завод – repülőgép javító üzem
 арсВМФ — арсенал ВМФ – haditengerészeti arzenál
 арсГРАУ — арсенал ГРАУ – rakéta-tüzér főcsoportfőnökség arzenálja
 арсРВСН — арсенал РВСН – hadászati rakéta arzenál
 арсХО — арсенал химического оружия – vegyivédelmi arzenál
 АртИИ — Артиллерийский инженерный институт – Tüzérmérnöki Főiskola
 АртП — артиллерийский полигон – tüzérségi lőtér
 артрз — артиллерийский ремонтный завод – tüzérségi javítóüzem
 ас — артиллерийский склад – tüzérségi raktár
 АСУ — автоматизированная система управления – automatizált vezetési rendszer
 атб — авиационная техническая база – repülőtechnikai bázis
 атс — авиационный технический склад – repülőtechnikai raktár
 бад — бомбардировочная авиадивизия – bombázó repülőhadosztály
 бап — бомбардировочный авиаполк – bombázó repülőezred
 бв — база вооружения – fegyverzeti bázis
 БВМБ — Балтийская военно-морская база – balti-tengeri haditengerészeti bázis
 БВМИ — Балтийский военно-морской институт – Balti-tengeri Haditengerészeti Főiskola
 брат — база резерва авиационной техники – repülőtechnikai tartalékok bázisa
 брдк — бригада десантных кораблей – deszant-hajós dandár
 брковр — бригада кораблей охраны водного района – őrnaszád dandár
 брмо — бригада материального обеспечения – anyagi-technikai ellátó dandár
 брнк — бригада надводных кораблей – hajósdandár
 брпл — бригада подводных лодок – tengeralattjáró dandár
 брплк — бригада противолодочных кораблей – hajóelhárító dandár
 брремк — бригада ремонтируемых кораблей – javítandó hajók dandárja
 бррзк — бригада разведывательных кораблей – felderítő hajódandár
 бррка — бригада ракетных катеров – rakétanaszád dandár
 брс — база резерва самолетов – tartalék repülőgépek bázisa
 брсв — база резерва самолетов и вертолетов – tartalék repülőgépek és helikopterek bázisa
 брсо — бригада судов обеспечения – ellátó hajódandár
 брсремк — бригада строящихся и ремонтируемых кораблей – épülő és javítandó hajók dandárja
 брсремпл — бригада строящихся и ремонтируемых подводных лодок – épülő és javítandó tengeralattjárók dandárja
 брсс — бригада спасательных судов – mentő hajódandár
 бртц — бригада тральщиков – vontató hajódandár
 бруремк — бригада учебных и ремонтируемых кораблей – kiképző és javítandó hajók dandárja
 брхв — база ремонта и хранения вооружения – fegyverzeti javító és tároló bázis

бсхзрв — база снабжения и хранения зенитно-ракетного вооружения – légvédelmi fegyverzet ellátó és tároló bázis
 брхсс — база ремонта и хранения средств связи – hírtechnikai javító és tároló bázis
 брхт — база ремонта и хранения техники – technikai eszközöket javító és tároló bázis
 бтб — береговая техническая база – parti-technikai bázis
 бтрз — бронетанковый ремонтный завод – páncélos javítóüzem
 БФ — Балтийский флот – Balti-tengeri Flotta
 бхаб — база хранения авиационных боеприпасов – légi-fegyverzeti lőszerbázis
 бхавт — база хранения автомобильной техники – gépjármű-technikai bázis
 бхат — база хранения авиационной техники – repülőtechnikai tároló bázis
 бхб — база хранения боеприпасов – lőszerbázis
 бхвт — база хранения вооружения и техники – fegyverzeti és technikai tároló bázis
 бхрбпла — база хранения и ремонта беспилотных летательных аппаратов – robotrepülőgépeket javító és tároló bázis
 бхрт — база хранения ракетной техники – rakétatechnikai tároló bázis
 бхсс — база хранения средств связи – híradóanyag tároló bázis
 бхтс — база хранения техники связи – híradó-technikai tároló bázis
 бхэ — база хранения экранопланов – vízi-sikló járművek tároló bázisa
 ВА — воздушная армия – repülőhadserg
 ВАВКО — Военная академия воздушно-космической обороны – Légi-kozmosz Vedelem Katonai Akadémiája
 ВАВПВО — Военная академия войсковой ПВО – Csapatlégvédelmi Katonai Akadémia
 ВАвТИ — Военный автомобильный институт – Katonai Gépjármű-technikai Főiskola
 ВАГШ — Военная академия Генерального штаба – A Vezérkar Akadémiája
 ВАИУ — Военное авиационное инженерное училище – Katonai Repülőmérnöki Főiskola
 ВАРВСН — Военная академия РВСН – Hadászati Rakétacsapatok Akadémiája
 варз — военный авторемонтный завод – katonai gépjárműjavító üzem
 ВАРХБЗ — Военная академия радиационной, химической и биологической защиты – Vegyivédelmi Katonai Akadémia
 ВАС — Военная академия связи – Katonai Híradó Akadémia
 вб — военная база – katonai bázis
 ВАКУ — Высшее артиллерийское командное училище – Felsőfokú Tüzérparancsnoki Főiskola
 ВАТТ — Военная академия тыла и транспорта – Hadtáp és Szállítási Akadémia
 ВВА — Военно-воздушная академия – Katonai Repülő Akadémia
 ВВАИУ — Высшее военное авиационное инженерное училище – Felsőfokú Katona Repülőmérnöki Főiskola
 ВВАИУРЭ — Высшее военное авиационное инженерное училище радиозлектроники – Felsőfokú Katona Repülőmérnöki és Rádióelektronikai Főiskola
 ВВАКИУ — Высшее военное автомобильное командно-инженерное училище – Felsőfokú Katonai Gépjármű-technikai mérnökparancsnoki Főiskola
 ВВАКУ — Высшее военное артиллерийское командное училище – Felsőfokú Katonai Tüzérparancsnoki Főiskola
 ВВАУ — Высшее военное авиационное училище – Felsőfokú Katonai Repülő Főiskola
 ВВАУЛ — Высшее военное авиационное училище летчиков – Felsőfokú Katonai Repülőgép-vezetői Főiskola
 ВВАУШ — Высшее военное авиационное училище штурманов – Felsőfokú Katonai Repülő-Navigációs Főiskola
 ВВДКУ — Высшее воздушно-десантное командное училище – Felsőfokú Légideszant Parancsnoki Főiskola
 ВВИ — Военно-ветеринарный институт – Katona Állatorvosi Főiskola
 ВВИА — Военно-воздушная инженерная академия – Katonai Repülőmérnöki Akadémia
 ВВИКУ — Высшее военное инженерное командное училище – Felsőfokú Katonai Műszaki Parancsnoki Főiskola
 ВВИУС — Высшее военное инженерное училище связи – Felsőfokú Katonai Híradómérnöki Főiskola
 ВВКИУРХБЗ — Высшее военное командно-инженерное училище радиационной, химической и биологической защиты – Felsőfokú Katonai Vegyivédelmi Mérnökparancsnoki Főiskola
 ВВКУ — Высшее военное командное училище – Felsőfokú Katonai Parancsnoki Főiskola
 ВВКУС — Высшее военное командное училище связи – Felsőfokú Katonai Híradó Parancsnoki Főiskola
 ВВС — военно-воздушные силы – Légierő

ВВТУ — Высшее военно-техническое училище – Felsőfokú Katonai Műszaki Főiskola
 ВВУ — Высшее военное училище – Felsőfokú Katonai Főiskola
 ВВУРЭ — Высшее военное училище радиоэлектроники – Felsőfokú Katonai Rádióelektronikai Főiskola
 вг — военный госпиталь – katonai kórház
 ВГК — Верховное главнокомандование – legfelsőbb főparancsnokság
 ВДВ — воздушно-десантные войска – légideszant csapatok
 вдд — воздушно-десантная дивизия – légideszant hadosztály
 вз — военный завод – hadiüzem
 ВЗРУ — Высшее зенитное ракетное училище Felsőfokú Rakéta-légvédelmi Főiskola
 ВЗРУПВО — Высшее зенитное ракетное училище ПВО – A Légvédelem Felsőfokú Rakéta-légvédelmi Főiskolája
 ВИ — военный институт – katonai egyetem
 ВИА — Военно-инженерная академия – Katonai Műszaki Akadémia
 ВИРВ — Военный институт ракетных войск A Rakétacsapatok Katonai Egyeteme
 ВИРХБЗ — Военный институт радиационной, химической и биологической защиты – Katonai Vegyvédelmi Egyetem
 ВИРЭ — Военный институт радиоэлектроники – Katonai Rádióelektronikai Főiskola
 ВИСРВ — Военный институт связи ракетных войск – A Rakétacsapatok Híradó Főiskolája
 ВИТУ — Военный инженерно-технический университет – Katonai Műszaki-technikai Egyetem
 ВИФК — Военный институт физкультуры – Katonai Testnevelési Főiskola
 ВК — Военная консерватория – Katonai Konzervatórium
 ВКА — Военно-космическая академия – Katonai-kozmosz Akadémia
 вкч — военно-картографическая часть – katonai térképészeti egység
 вкф — военно-картографическая фабрика – katonai térképészeti gyár
 ВМ — военная медицина – katonai egészségügy
 ВМА — Военно-морская академия – Haditengerészeti Akadémia
 вmg — военно-морской госпиталь – haditengerészeti kórház
 ВМедА — Военно-медицинская академия – Katona Egészségügyi Akadémia
 ВМИ — Военно-медицинский институт – Katona Egészségügyi Főiskola
 ВМИИ — Военно-морской инженерный институт – Haditengerészeti Műszaki Főiskola
 ВМИРЭ — Военно-морской институт радиоэлектроники – Haditengerészeti Rádióelektronikai Főiskola
 вmg — военно-морской клинический госпиталь – Haditengerészeti Klinikai Kórház
 ВМУ — Военно-музыкальное училище – Katona Zenei Főiskola
 ВМФ — военно-морской флот – haditengerészeti flotta
 вниц — военный научно-исследовательский центр – katonai tudományos kutató központ
 во — военный оркестр – katonazenekar
 воскл — военный склад – katonai raktár
 всн — военный санаторий – katonai szanatórium
 всок — высшие офицерские классы – felsőfokú tiszti tanfolyamok
 ВССВ — войска и силы Северо-Востока – Észak-keleti csapatok és erők
 втад — военно-транспортная авиадивизия – katonai szállító repülőhadosztály
 втап — военно-транспортный авиапункт – katonai szállító repülőezred
 ВТИ — Военный технический институт – Katonai Technikai Főiskola
 ВТГИ — Военный топографический институт – Katonai Térképészeti Főiskola
 ВТУЖДВ — Военно-транспортный университет железнодорожных войск – A Vasúti Csapatok Szállítási Egyeteme
 ВУ — военный университет – katonai egyetem
 ВУТ — военное училище тыла – Hadtáp Főiskola
 ВФЭИ — Военный финансово-экономический институт – Katonai Pénzügyi és Gazdasági Főiskola
 ВФЭУ — Военный финансово-экономический университет – Katonai Pénzügyi és Gazdasági Egyetem
 вц — вычислительный центр – Számítógépes Központ
 вцок — Высшие центральные офицерские курсы – felsőfokú központi tiszti tanfolyamok
 вшп — военная школа поваров – katonai szakácsok iskolája
 вшпр — военная школа прапорщиков – Zászlósképző Iskola
 гв — гвардейский (гвардейская) – gárda
 гвгк — главный военный клинический госпиталь – katonai fő klinikai kórház
 ГИК — государственный испытательный космодром – állami kísérleti kozmodrom
 ГИЦИУ КС — Главный испытательный центр испытаний и управления космическими средствами – kozmosz eszközök és azok vezérlését kísérletező főközpont
 ГК — главное командование (главкомат) – főparancsnokság

ГЛИЦ — Государственный летно-испытательный центр – Állami Repüléskísérleti Központ
 ГМПИ — Государственный морской проектный институт – Állami Haditengerészeti Tervező Intézet
 ГосНИИ — государственный научно-исследовательский институт – Állami Tudományos Kutató Intézet
 ГосНИИИ — государственный научно-исследовательский испытательный институт – Állami Tudományos Kutató és Kísérleti Intézet
 ГРАУ — Главное ракетно-артиллерийское управление – Rakéta-tüzér Főcsoporthfőnökség
 ГРВЗ — Группа российских войск в Закавказье – Kaukázusontúli Orosz Hadseregcsoport
 ГРУ — Главное разведывательное управление Felderítő Főcsoporthfőnökség
 гсваб — главная смешанная военная авиационная база – Katonai Repülőtechnikai Vegyes Főbázis
 ГЦМП — Государственный центральный межвидовой (морской) полигон – állami központi haditengerészeti gyakorlótér
 ГШ — Генеральный штаб – Vezérkar
 ДВВАКИУ — Дальневосточное высшее военное автомобильное командно-инженерное училище – Távol-keleti Felsőfokú Katonai Gépjármű Mérnökparancsnoki Főiskola
 ДВВКУ — Дальневосточное высшее военное командное училище – Távol-keleti Felsőfokú Katonai Parancsnoki Főiskola
 ДВО — Дальневосточный военный округ – Távol-keleti Katonai Körzet
 дккп — дивизия контроля космического пространства – kozmikus térséget ellenőrző hadosztály
 дмп — дивизия морской пехоты – tengerészgyalogos hadosztály
 днк — дивизия надводных кораблей – haditengerészei hajóhadosztály
 днквп — дивизион кораблей на воздушной подушке I – légpárnás hajóhadosztály
 днковр — дивизион кораблей охраны водного района – haditengerészeti partiórség hajóhadosztálya
 днрка — дивизион ракетных катеров – rakétanaszád hadosztály
 днтц — дивизион тральщиков – vontatóhajók hadosztálya
 дпво — дивизия ПВО – légvédelmi hadosztály
 дпл — дивизия подводных лодок – tengeralattjárók hadosztálya
 дплк — дивизия противолодочных кораблей – tengeralattjáró-elhárító hajóhadosztály
 дпрн — дивизия предупреждения о ракетном нападении – rakétatámadást előreljelző hadosztály
 дпро — дивизия противоракетной обороны – rakétavédelmi hadosztály
 дрк — дивизия ракетных кораблей – rakétanaszád hadosztály
 дрпксн — дивизия ракетных подводных крейсеров стратегического назначения – hadászati rakétahordozó tengeralattjáró hadosztály
 дшп — десантно-штурмовой полк – deszant-roham ezred
 ЖДК — железнодорожный корпус – vasúti hadtest
 зато — завод авиатехнологического оборудования – repüléstechnikai felszerelések üzeme
 зив — завод инженерного вооружения – műszaki-technikai üzem
 зкп — запасной командный пункт – tartalék harcálláspont
 зрав — завод по ремонту ракетно-артиллерийского вооружения – fegyverzet-technikai javítóüzem
 ЗРВ — зенитно-ракетные войска – légvédelmi csapatok
 зрв — завод по ремонту вооружения – fegyverzeti javítóüzem
 зрвти — завод по ремонту военно-технического имущества – haditechnikai berendezések javítóüzeme
 зрп — зенитно-ракетный полк – légvédelmi ezred
 зтс — завод технических средств – technikai eszközjavító üzem
 иа — истребительная авиация – vadászrepülőök
 иап — истребительный авиаполк – vadászrepülő-ezred
 ивтаэ — инструкторская военно-транспортная авиаэскадрилья – kiképző szállító repülőszázad
 иивп — инструкторско-исследовательский вертолетный полк – kiképző-kutató szállító helikopterezred
 иивэ — инструкторско-исследовательская вертолетная эскадрилья – kiképző-kutató szállító helikopterszázad
 ИИИ — институт инженерных изысканий – Kutatómérnöki Főiskola
 иип — инженерно-испытательный полигон – műszaki-kísérleti gyakorlótér
 иисап — исследовательско-инструкторский смешанный авиаполк – kutató-kiképző vegyes repülőezred
 ИП — измерительный пункт – méréspont
 ис — инженерный склад – műszaki anyagok raktára
 исп — инженерно-саперный полк – utászrezred
 итбап — инструкторский тяжелый бомбардировочный полк – kiképző nehézbombázó-ezred
 иц — испытательный центр – kísérleti központ
 КВ — космические войска – Kozmikus Csapatok
 кдц — комплексный диагностический центр – komplex-diagnosztikai központ
 коо — комендатура охраны и обеспечения – őrzésvédelmi és ellátó parancsnokság

кп — командный пункт – harcálláspont
 КПВО — корпус ПВО – légvédelmi hadtest
 кпмо — курсы по подготовке младших офицеров – tisztek továbbképző tanfolyama
 КФ — Каспийская флотилия – Kaszpi-tengeri Flottilla
 ЛВО — Ленинградский военный округ – Leningrádi Katonai Körzet
 лдц — лечебно-диагностический центр – gyógyító és diagnosztizáló központ
 ло — летный отряд – repülő különítmény
 МВАА — Михайловская военная артиллерийская академия – Mihajlovi Tüzér Akadémia
 МВО — Московский военный округ – Moszkvai Katonai Körzet
 МК — морской корпус – haditengerészeti hadtest
 мк — морской колледж – haditengerészeti főiskola
 мкцссв — методико-кинологический центр служебного собаководства – szolgálati kutyakiképző központ
 МО — Министерство обороны – Védelmi Minisztérium
 моСпН — медицинский отряд специального назначения – különleges egészségügyi különítmény
 МП — морской полигон – haditengerészeti lőtér
 мруцбпрва — межвидовой региональный учебный центр боевой подготовки ракетных войск и артиллерии – a rakéta és tüzércsapatok regionális kiképző központja
 мруцврхбз — межвидовой региональный учебный центр войск радиационной, химической и биологической защиты – vegyivédelmi csapatok regionális kiképző központja
 мруцвс — межвидовой региональный учебный центр войск связи – híradócsapatok regionális kiképző központja
 мсд — мотострелковая дивизия – gépesített lövészhadosztály
 мсп — мотострелковый полк – gépesített lövészezred
 муц — межвидовой учебный центр – haderőnem-köztes kiképző központ
 муцвс — межрегиональный учебный центр войск связи – híradócsapatok régiókat kiszolgáló kiképző központja
 муцив — межрегиональный учебный центр инженерных войск – műszaki csapatok régiókat kiszolgáló kiképző központja
 НИИ — научно-исследовательский институт – tudományos kutatóintézet
 НИИИ АТ — Научно-исследовательский и испытательный институт автомобильной техники – gépjármű-technikai tudományos kutató és kísérleti intézet
 НИИИ БТВТ — Научно-исследовательский и испытательный институт бронетанкового вооружения и техники – harckocsi fegyverzeti és technikai tudományos kutató és kísérleti intézet
 НИИЦ — научно-исследовательский и испытательный центр – tudományos kutató és kísérleti központ
 НИИЦАКМВЭ — Научно-исследовательский и испытательный центр авиационно-космической медицины и военной эргономики – légi-kozmosz egészségügyi és ergonómiai tudományos kutató és kísérleti központ
 НИИЦВМ — Научно-исследовательский и испытательный центр войсковой медицины – csapat egészségügyi tudományos kutató és kísérleti központ
 ОА — отдельная армия – önálló hadsereg
 оабрбм — отдельная артиллерийская бригада большой мощности – nagy tüzerejű önálló tüzérdandár
 оапсз — отдельный авиаполк самолетов-заправщиков – önálló üzemanyagotöltő repülőezred
 оаз — отдельная авиаэскадрилья – önálló repülőszázad
 оаб — отдельная береговая артиллерийская батарея – önálló parti tüzérüteg
 обвп — отдельный боевой вертолетный полк – önálló harcihelikopterezed
 обмо — отдельный батальон материального обеспечения – önálló anyagellátó zászlóalj
 обмп — отдельный батальон морской пехоты – önálló tengerészgyalogos zászlóalj
 обоо — отдельный батальон охраны и обеспечения – önálló őr és ellátó zászlóalj
 обдбСпН — отдельный батальон противодиверсионной борьбы специального назначения – önálló különleges rendeltetésű diverzánselhárító zászlóalj
 обрабр — отдельная береговая ракетно-артиллерийская бригада – önálló parti rakéta-tüzér dandár
 обраэп — отдельная бригада аэрозольного противодействия – önálló aeroszol-elhárító dandár
 обрдн — отдельный береговой ракетный дивизион – önálló parti rakétaosztály
 обрмп — отдельная бригада морской пехоты – önálló tengerészgyalogos dandár
 обрп — отдельный береговой ракетный полк – önálló parti rakétaezred
 обррхбз — отдельная бригада радиационной, химической и биологической защиты – önálló vegyivédelmi dandár
 обрс — отдельная бригада связи – önálló híradóezred

обрСпН — отдельная бригада специального назначения – önálló különleges rendeltetésű dandár
 обрхбз — отдельный батальон радиационной, химической и биологической защиты – önálló vegyvédelmi zászlóalj
 обрэб — отдельный батальон радиоэлектронной борьбы – önálló REH zászlóalj
 обс — отдельный батальон связи – önálló híradózászlóalj
 обСпН — отдельный батальон специального назначения – önálló különleges rendeltetésű zászlóalj
 обсрто — отдельный батальон связи и радиотехнического обеспечения – önálló híradó és rádiótechnikai zászlóalj
 обука — отряд буксирных катеров – vontató hajóosztag
 ОВА — общевойсковая академия – öszfegyvernemi akadémia
 оваэ — отдельная воздухоплавательная аэростатная эскадрилья – önálló léghajósszázad
 овдбр — отдельная воздушно-десантная бригада – önálló légideszant dandár
 овкг — окружной военный клинический госпиталь – körzeti katonai klinikai kórház
 овп — отдельный вертолетный полк – önálló helikopterezred
 овпбу — отдельный вертолетный полк боевого управления – önálló harcvezetési helikopterezred
 овтап — отдельный военно-транспортный авиаполк – önálló szállító repülőezred
 овтаэ — отдельная военно-транспортная авиаэскадрилья – önálló szállító repülőszázad
 овэ — отдельная вертолетная эскадрилья – önálló helikopterszázad
 овэрэб — отдельная вертолетная эскадрилья радиоэлектронной борьбы – önálló REH helikopterezred
 ОГРВП — Оперативная группа российских войск в Приднестровье – dnyesztermelléki orosz hadműveleti csapatcsoport
 одб — отдельный дисциплинарный батальон – önálló fegyelmező zászlóalj
 одкбр — отдельная дорожно-комендантская бригада – önálló közlekedési kommandáns dandár
 однпл — отдельный дивизион подводных лодок – önálló tengeralattjáró osztály
 одрао — отдельный дальний разведывательный авиаотряд – önálló mélységi felderítő repülőosztag
 одшбр — отдельная десантно-штурмовая бригада – önálló deszant-roham dandár
 ождбр — отдельная железнодорожная бригада – önálló vasúti dandár
 озрбр — отдельная зенитно-ракетная бригада – önálló légvédelmi rakétadandár
 озрдн — отдельный зенитно-ракетный дивизион – önálló légvédelmi rakétaosztály
 оибр — отдельная инженерная бригада – önálló műszaki dandár
 оииэбср — отдельная исследовательско-инструкторская эскадрилья беспилотных самолетов-разведчиков – önálló felderítő robotrepülőgép kutató-kiképzőszázad
 ОИП — отдельный измерительный пункт – önálló méréspont
 оисб — отдельный инженерно-саперный батальон – önálló műszaki utászzászlóalj
 оисбр — отдельная инженерно-саперная бригада – önálló műszaki utász dandár
 оисп — отдельный инженерно-саперный полк – önálló műszaki utász ezred
 оитапон — отдельный испытательно-тренировочный авиаполк особого назначения – önálló különleges rendeltetésű kísérleti-kiképző repülőezred
 ОИЦ — отдельный измерительный центр – önálló mérésközpont
 окиап — отдельный корабельный истребительный авиаполк – önálló haditengerészeti vadász repülőezred
 ОКИК — отдельный командно-измерительный комплекс – önálló parancsnoki-mérőkomplexum
 окп — отдельный комендантский полк – önálló kommandáns ezred
 окплпв — отдельный корабельный противолодочный вертолетный полк – önálló haditengerészeti tengeralattjáró-elhárító helikopterezred
 окплвэ — отдельная корабельная противолодочная вертолетная эскадрилья – haditengerészeti tengeralattjáró-elhárító helikopterszázad
 омиб — отдельный морской инженерный батальон – önálló haditengerészeti műszaki zászlóalj
 омрап — отдельный морской ракетноносный авиаполк – önálló haditengerészeti rakétahordozó repülőezred
 омсб — отдельный мотострелковый батальон – önálló gépesített lövészzászlóalj
 омсбр — отдельная мотострелковая бригада – önálló gépesített lövészdandár
 омсп — отдельный мотострелковый полк – önálló gépesített lövészezred
 омшап — отдельный морской штурмовой авиаполк – önálló haditengerészeti roham repülőezred
 омшаэ — отдельная морская штурмовая авиаэскадрилья – önálló haditengerészeti roham repülőszázad
 ОНИС — отдельная научно-испытательная станция – önálló tudományos-kísérleti állomás
 ООН — Организация Объединенных Наций – ENSZ
 ОП — общевойсковой полигон – öszfegyvernemi lőtér

оплапдд — отдельный противолодочный авиаполк дальнего действия – önálló nagy távolságú tengeralattjáró-elhárító repülőezred

оплаэдд — отдельная противолодочная авиаэскадрилья дальнего действия – önálló nagy távolságú tengeralattjáró-elhárító repülőszázad

оплвп — отдельный противолодочный вертолетный полк – önálló tengeralattjáró-elhárító repülőezred

опмп — отдельный полк морской пехоты – önálló tengerészgyalogos ezred

опрэб — отдельный полк радиоэлектронной борьбы – önálló REH ezred

опс — отдельный полк связи – önálló híradóezred

оперто — отдельный полк связи и радиотехнического обеспечения – önálló híradó és rádiótechnikai ellátó ezred

оптадн — отдельный противотанковый дивизион – önálló páncéltörőosztály

опэскнк — оперативная эскадра надводных кораблей – hadműveleti hajószázad

опэскпл — оперативная эскадра подводных лодок – hadműveleti tengeralattjáró század

орб — отдельный разведывательный батальон – önálló felderítő zászlóalj

орбр — отдельная ракетная бригада – önálló rakétadandár

орвб — отдельный ремонтно-восстановительный батальон – önálló javítózászlóalj

ореабр — отдельная реактивная артиллерийская бригада – önálló sorozatvető tüzérdandár

ореадн — отдельный реактивный артиллерийский дивизион – önálló sorozatvető tüzérosztály

орлр — отдельная радиолокационная рота – önálló rádiótechnikai század

орпОсНаз — отдельный радиополк особого назначения – önálló különleges rendeltetésű rádiótechnikai ezred

орпСпН — отдельный разведывательный полк специального назначения – önálló különleges rendeltetésű felderítő ezred

ортб — отдельный радиотехнический батальон – önálló rádiótechnikai zászlóalj

ортбОсНаз — отдельный радиотехнический батальон особого назначения – önálló különleges rendeltetésű rádiótechnikai zászlóalj

ортбрОсНаз — отдельная радиотехническая бригада особого назначения – önálló különleges rendeltetésű rádiótechnikai dandár

ортпОсНаз — отдельный радиотехнический полк особого назначения – önálló különleges rendeltetésű rádiótechnika ezred

орту — отдельный радиотехнический узел – önálló rádiótechnikai központ

осап — отдельный смешанный авиаполк – önálló vegyes repülőezred

осаз — отдельная смешанная авиаэскадрилья – önálló vegyes repülőszázad

осбро — отдельная стрелковая бригада охраны – önálló őrezred

осдн — отдельный салютный дивизион – önálló tisztelgő tüzérosztály

осплап — отдельный смешанный противолодочный авиаполк – önálló vegyes tengeralattjáró-elhárító repülőezred

оСпНбпдс — отряд специального назначения по борьбе с подводными диверсионными силами – víz alatti diverzánselleni különleges rendeltetésű osztag

отап — отдельный транспортный авиационный полк – önálló szállító repülőezred

отаэ — отдельная транспортная авиационная эскадрилья – önálló szállító repülőszázad

отб — отдельный танковый батальон – önálló harckocsi zászlóalj

отбвп — отдельный транспортно-боевой вертолетный полк – önálló szállító-harcihelikopter ezred

оуждп — отдельный учебный железнодорожный полк – önálló kiképző vasúti ezred

ОУКИК — отдельный учебный командно-измерительный комплекс – önálló kiképző vezetési-mérő komplex

оуктк — отдельный узел комплексного технического контроля – önálló komplex technikai ellenőrző központ

оуц — окружной учебный центр – körzeti kiképző központ

озбпла — отдельная эскадрилья беспилотных летательных аппаратов – önálló robotrepülőgép század

ПВО — противовоздушная оборона – légvédelem

пдп — парашютно-десантный полк – ejtőernyős deszant ezred

пдрц — передающий радиоцентр – rádióadó központ

пкп — передовой поисковый командный пункт – előretolt kutató vezetési pont

пмп — полк морской пехоты – tengerészgyalogos ezred

пмто — пункт материально-технического обеспечения – anyagi-technikai ellátó pont

помбр — понтонно-мостовая бригада – pontonhíd műszaki dandár

помп — понтонно-мостовой полк – pontonhíd műszaki ezred

поуп — полк обеспечения учебного процесса – oktatást biztosító ezred

птап — противотанковый артиллерийский полк – páncéltörő tüzérezred

пулад — пулеметно-артиллерийская дивизия – géppuskás tüzérhadosztály
пулап — пулеметно-артиллерийский полк – géppuskás tüzérezred
ПУрВО — Приволжско-Уральский военный округ – Volga-Uráli Katonai Körzet
РА — ракетная армия – rakétahadsereg
рап — разведывательный авиаполк – felderítő repülőezred
раpb — ракетно-артиллерийская ремонтная база – rakéta-tüzér javítóbázis
рб — ремонтная база – javítóbázis
РВ — ракетные войска – rakétacsapatok
РВСН — ракетные войска стратегического назначения – Hadászati Rakétacsapatok
РГНИИЦПК — Российский государственный научно-исследовательский испытательный центр подготовки космонавтов – űrhajósokat kiképző oroszországi állami tudományos-kutató kísérleti központ
рд — ракетная дивизия – rakétahadosztály
реап — реактивный артиллерийский полк – sorozatvető tüzérezred
рз — ремонтный завод – javítóüzem
рзвт — ремонтный завод военной техники – haditechnikai javítóüzem
рзрто — ремонтный завод радиотехнического оборудования – rádiótechnikai javítóüzem
рзсзг — ремонтный завод средств заправки топлива и горючего – üzemanyagtöltő berendezések javítóüzeme
рзсс — ремонтный завод средств связи – híradó-technikai javítóüzem
рзтскв — ремонтный завод технических средств кораблевождения – hajó-navigációs eszközök javítóüzeme
РКО — ракетно-космическая оборона – rakéta-kozmosz védelem
рмз — ремонтно-механический завод – mechanikai javítóüzem
ррз — радиоремонтный завод – híradástechnikai javítóüzem
ртбр — радиотехническая бригада – rádiótechnikai dandár
РТВ — радиотехнические войска – rádiótechnikai csapatok
ртп — радиотехнический полк – rádiótechnikai ezred
руц — региональный учебный центр – regionális kiképző központ
руцрва — региональный учебный центр ракетных войск и артиллерии – regionális rakéta-tüzér kiképző központ
РФ — Российская Федерация – Oroszországi Föderáció
рэб — радиоэлектронная борьба – REN
сабр — самоходная артиллерийская бригада – önjáró tüzérdandár
сад — смешанная авиадивизия – vegyes repülőhadosztály
сап — самоходный артиллерийский полк – önjáró tüzérezred
СВ — сухопутные войска – szárazföldi csapatok
сдрн — станция дальней радионавигации – nagytávolságú rádió-navigációs állomás
СибВО — Сибирский военный округ – Szibériai Katonai Körzet
ск — спортивный клуб – sportklub
СКВО — Северо-Кавказский военный округ – Észak-kaukázusi Katonai Körzet
СПРН — система предупреждения о ракетном нападении – rakétatámadást előrejelző rendszer
срз — судоремонтный завод – hajó javítóüzem
СФ — Северный флот – Északi Flotta
тбад — тяжелая бомбардировочная авиадивизия – nehézbombázó repülőhadosztály
тбап — тяжелый бомбардировочный авиаполк – nehézbombázó repülőezred
тбв — техническая база вооружения – fegyverzet-technikai bázis
тго — топогеодезический отряд – topográfiai osztag
тд — танковая дивизия – harckocsihadosztály
ТОВМИ — Тихоокеанский военно-морской институт – Csendes-óceániai haditengerészeti főiskola
ТОФ — Тихоокеанский флот – Csendes-óceániai Flotta
тп — танковый полк – harckocsiezred
тпбр — трубопроводная бригада – csőlefektető dandár
уабр — учебная артиллерийская бригада – kiképző tüzérdandár
уавтбр — учебная автомобильная бригада – gépjármű-technikai kiképző dandár
уап — учебный авиационный (артиллерийский) полк – repülő-tüzérségi kiképzőezred
уаз — учебная авиаэскадрилья – kiképző repülőszázad
увп — учебный вертолетный полк – kiképző helikopterezred
УВС РКО — управление по вводу средств РКО – tengeri eszközök irányító központja
уктк — узел комплексного технического контроля – komplex technikai ellenőrző központ

умсп — учебный мотострелковый полк – kiképző lövészezred
 уомо — усовершенствование организации мобилизационных органов – mozgósítási szervek korszerűsítése
 уопп — учебный отряд подводного плавания – búvárkiképző osztag
 ус — узел связи – híradó csomópont
 утп — учебный танковый полк – kiképző harcokocsiezred
 утц — учебно-тренировочный центр – kiképző-gyakorló központ
 утцфис — учебно-тренировочный центр физкультуры и спорта – testnevelő és sport kiképző-gyakorló központ
 уц — учебный центр – kiképző központ
 уцбпбр — учебный центр боевой подготовки и боевого применения – alkalmazási harc kiképző központ
 уцбпр — учебный центр боевого применения – harcalkalmazási kiképző központ
 уцбпрва — учебный центр боевой подготовки ракетных войск и артиллерии – rakéta-tüzér kiképző központ
 уцвСпН — учебный центр войск специального назначения – különleges csapatok kiképzési központja
 уцвсрто — учебный центр войск связи и радиотехнического обеспечения – híradó és rádiótechnikai kiképző központ
 уцждв — учебный центр железнодорожных войск – vasúti csapatok kiképző központja
 уцжив — учебный центр инженерных войск – műszaki csapatok kiképző központja
 уцма — учебный центр морской авиации – haditengerészeti kiképző központ
 уцрзб — учебный центр радиоэлектронной борьбы – REH kiképző központ
 уцс — учебный центр связи – híradó kiképző központ
 фл — филиал – fiiliale
 флпл — флотилия подводных лодок – tengeralattjáró flottilla
 флррс — флотилия разнородных сил – különböző erők flottillája
 царз — центральный авторемонтный завод – központi autójavító üzem
 цбат — центральная база автомобильной техники – gépjármű-technikai központi bázis
 цбпасв — центр боевой подготовки авиации сухопутных войск – csapatrepülő kiképző központ
 цбпасувсв — центр боевого применения автоматических систем управления войсками сухопутных войск – szárazföldi csapatok automatikus vezetési rendszerének kiképző központja
 цбплс — центр боевой подготовки и переучивания летного состава – pilótaképző és átképző központ
 цбплсчбс — центр боевого применения и переучивания личного состава частей беспилотных самолетов – robotrepülőgép-kezelő kiképző és átképző központ
 цбпрвсрхбз — центральная база производства и ремонта вооружения и средств радиационной, химической и биологической защиты – vegyivédelmi eszközöket gyártó és javító központi bázis
 цбрв — центральная база резерва вертолетов – tartalék helikopterek központi bázisa
 цбрвВВС — центральная база ремонта вооружений ВВС – légielő fegyverzetének központi javítóbázisa
 цбрт — центральная база резерва танков – tartalék harcokcsik központi bázisa
 цбртждв — центральная база резерва техники железнодорожных войск – vasúti csapatok tartalék technikájának központi bázisa
 цбти — центральная база технического имущества – technikai anyagok központi bázisa
 цбховдт — центральная база хранения и обслуживания воздушно-десантной техники – légideszant technika tároló és kiszolgáló központi bázis
 цбхрт — центральная база хранения и резерва техники – tartalék technikát tároló központi bázis
 цвг — центральный военный госпиталь – központi katonai kórház
 цвкг — центральный военный клинический госпиталь – központi katonai klinikai kórház
 цвктубг — центральный военный клинический туберкулезный госпиталь – központi katonai klinikai tüdőgyógyászati kórház
 цвмкг — центральный военно-морской клинический госпиталь – központi haditengerészeti klinikai kórház
 цвниаг — центральный военный научно-исследовательский авиационный госпиталь – a légielő központi katonai tudományos-kutató kórháza
 циб — центральная инженерная база – központi műszaki bázis
 цкп — центральный командный пункт – központi harcálláspont
 ЦКПУКГ — центральный командный пункт управления космической группировкой – kozmikus eszközök központi harcálláspontja
 цлмки — Центральная лаборатория медицинско-криминалистической экспертизы – központi orvosi-igazságügyi laboratórium
 цлхо — центр ликвидации химического оружия – vegyi fegyvereket megsemmisítő központ

цмфп — центр морской и физической подготовки – haditengerészeti és testnevelési kiképző központ
 ЦНИИ — центральный научно-исследовательский институт – központi tudományos-kutató intézet
 ЦНИИИ — центральный научно-исследовательский испытательный институт – központi tudományos-kutató és kísérleti intézet
 ЦНИИИ ИВ — Центральный научно-исследовательский испытательный институт инженерных войск – a műszakai csapatok központi tudományos-kutató és kísérleti intézete
 ЦНИИИС — Центральный научно-исследовательский испытательный институт связи – központi híradó tudományos-kutató és kísérleti intézet
 цо — центральная обсерватория – központi obszervatórium
 цок — центральные офицерские курсы – központi tiszt tanfolyamok
 ЦП — центральный полигон – központi lőtér
 цпат — центр показа авиационной техники – repüléstechnikai bemutató központ
 цпвн — центр подготовки военных наблюдателей – katonai megfigyelők kiképzési központja
 ЦПИ — центральный проектный институт – központi tervező intézet
 ЦПИ(С) — Центральный проектный институт связи – központi híradó tervező intézet
 цплиб — центр подготовки летчиков-испытателей – berepülőpilóták kiképző központja
 цплс — центр подготовки летного состава – pilótakiképző központ
 цпс(р) — центр подготовки специалистов (расчетов) – szakállomány (kezelő személyzet) kiképző központja
 цпфплс — центр психофизиологической подготовки личного состава – a személyi állomány pszichológiai kiképző központja
 црб — центральная ремонтная база – központi javítóbázis
 црбрлв — центральная ремонтная база радиолокационного вооружения – központi lokátor javító bázis
 црз — центральный ремонтный завод – központi javítóüzem
 црзв — центральный ремонтный завод вооружения – központi fegyverzeti javító üzem
 црзсс — центральный ремонтный завод средств связи – központi híradó-technikai javítóüzem
 црэр — центр радиозлектронной разведки – rádióelektronikai felderítő központ
 ЦСК — центральный спортивный клуб – központi sportklub
 цсфп — центр специальной физической подготовки – speciális testnevelési központ
 цсэн — центр санитарно-эпидемиологического надзора – járvány és egészségügyi központ
 цус — центральный узел связи – központi híradóközpont
 ЦФТИ — Центральный физико-технический институт – központi testnevelési főiskola
 цэвкф — Центральная экспериментальная военно-картографическая фабрика – központi katonai kísérleti térképészeti gyár
 цэм — центр экстремальной медицины – kísérleti egészségügyi központ
 ЧФ — Черноморский флот – Fekete-tengeri Flotta
 шад — штурмовая авиадивизия – csata repülőhadosztály
 шап — штурмовой авиаполк – csata repülőezred
 шт — школа техников – technikusi iskola
 штас — школа техников автомобильной службы – gépjármű-technikusi iskola
 эарз — экспериментальный авторемонтный завод – kísérleti gépjárműjavító üzem
 эасо — экспедиционный аварийно-спасательный отряд – expedíciós balesetmentő osztag
 эзсс — экспериментальный завод средств связи – híradó-technikai anyagok kísérleti üzeme
 эмез — экспериментальный механический завод – kísérleti mechanikai üzem
 эмз — электромеханический завод – elektromechanikus üzem
 эомз — экспериментальный оптико-механический завод – kísérleti optika-mechanikus üzem
 эппо — экспериментальное проектно-производственное объединение – kísérleti tervező és gyártó egyesülés
 эскпл — эскадра подводных лодок – tengeralattjáró század
 як — яхт-клуб – jachtklub

Az Oroszországi Föderáció katonai oktatási intézményei

Akadémiák

- OF FE Vezérkarának Akadémiája (Moszkva)
Parancsnokok tábournoki képzése. Oktatók száma 1200 fő.
- Hadászati Rakétacsapatok Akadémiája (Moszkva)
Parancsnoki és mérnöki képzés. Oktatók száma kb. 700 Fő.
- OF FE Öszfegyvernemi Akadémia (Moszkva),
(a volt Frunze és Malinovszkij Akadémiák összevonásával)
Parancsnokok és mérnökök képzése. Oktatók száma kb. 950 fő.
- Haditengerészeti Akadémia (Szentpétervár),
Parancsnokok és mérnökök képzése. Oktatók száma kb. 900 fő.
- Zsukovszkij Repülőmérnöki Akadémia (Moszkva),
Mérnök-parancsnokok képzése. Oktatók száma kb. 450 fő.
- Gagarin Repülő Akadémia (Moszkva, Monyino),
Parancsnokok képzése. Oktatók száma kb. 500 fő.
- Kirov Katonaorvosi Akadémia (Szentpétervár),
30 orvosi szakma és vezetőorvos képzése. Oktatók száma kb. 1.250 fő.
- Hadtáp és Szállítási Akadémia (Szentpétervár),
Parancsnokok és mérnökök képzése. Oktatók száma kb. 350 fő.
- Hadtáp és Szállítási Akadémia kihelyezett kara (Volszk).
- Hadtáp és Szállítási Akadémia kihelyezett kara (Uljanovszk).

*1.sz. lista*¹⁵¹

Egyetemek

- Híradó Egyetem (Szentpétervár),
Mérnökök és parancsnokok képzése. Oktatók száma kb. 1.000 fő.
- OF HM Katonai Egyeteme (Moszkva),
Bölcsészképzés. Oktatók száma kb. 500 fő.
- Katonai Repülő Egyetem (Moszkva),
Mérnökképzés. Oktatók száma kb. 900 fő.
- Légvédelmi Katonai egyetem (Tver),
Parancsnoki és mérnöki képzés. Oktatók száma kb. 750 fő.
- Katonai Pénzügyi és Gazdasági Egyetem (Moszkva),
Pénzügyi és gazdasági vezetők képzése. Oktatók száma kb. 70 fő.
- Katonai Vegyvédelmi Egyetem (Moszkva),
Mérnök-parancsnokképzés. Oktatók száma kb. 220 fő.
Parancsnoki mérnök-parancsnoki képzés. Oktatók száma kb. 160 fő.
- Katona Műszaki Egyetem (Moszkva),
Műszaki parancsnoki és mérnöki képzés. Oktatók száma kb. 320 fő.
- Katonai Tüzér Egyetem (Szentpétervár),
Parancsnoki és mérnöki képzés. Oktatók száma kb. 220 fő.
- Katonai Vasúti Egyetem (Szentpétervár),
Parancsnoki és mérnöki képzés. Oktatók száma kb. 120 fő.

*2.sz. lista*¹⁵²

¹⁵¹ A <http://www.mil.ru/849/1051/index.shtml> honlapon, 2008.03.06.

¹⁵² A <http://www.mil.ru/849/1051/index.shtml> honlapon, 2008.03.06.

Főiskolák

- Voronyezsi Rádióelektronikai Főiskola
- Balti Haditengerészeti Főiskola
- Novocserkaszki Híradó Katonai Főiskola
- Moszkvai Katonai Konzervatórium (Katonai Főiskola)
- Katonai Állatorvosi Főiskola
- Katonai Testnevelési Főiskola
- Balasovi Katonai Repülő Főiskola
- Krasznodári Repülő Főiskola
- Szaránszki Repülő Főiskola
- Szizranszki Katonai Repülő Főiskola
- Tambovi Katonai Repülő Műszaki Főiskola
- Haditengerészeti Műszaki Főiskola (Puskin városban)
- Szentpétervári Haditengerészeti Főiskola
- Haditengerészeti Rádióelektronikai Főiskola (Petrodvorec városban)
- Távolskeleti Katonai Főiskola
- Rjazanyi Katonai Gépjármű Főiskola
- Omszki Páncélos Műszaki Főiskola
- Penzai Tűzermérnöki Főiskola
- Moszkvai Katonai Főiskola
- Cseljábinszki Páncélos Főiskola
- Voronyezsi Repülő Műszaki Főiskola
- Tulai Tűzermérnöki Főiskola
- Rjazanyi Légideszánt Főiskola
- Csendes-óceáni Haditengerészeti Főiskola (Vlagyivosztok)
- Irkutszki Katonai Repülő Főiskola
- Jejszki Katonai Főiskola (Haditengerészeti légierő)
- Szentpétervári Rádióelektronikai Katonai Főiskola

3.sz. lista¹⁵³

Középiskolák

- Moszkvai Szuworov Katonai Középiskola;
- Szentpétervári Szuworov Katonai Középiskola;
- Uszuri (távolskeleti) Szuworov Katonai Középiskola;
- Tveri (Kalinyini) Szuworov Katonai Középiskola;
- Vlagyikavkási Szuworov Katonai Középiskola;
- Szentpétervári Nahimov Katonai Középiskola;
- Szentpétervári rakéta-tűzér Katonai Középiskola;
- Kemerovói rádióelektronikai Katonai Középiskola.

4.sz. lista¹⁵⁴

¹⁵³ A <http://www.mil.ru/849/1051/index.shtml> honlapon, 2008.03.06.

¹⁵⁴ A <http://www.mil.ru/849/1051/index.shtml> honlapon, 2008.03.06.

PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE

TDK dolgozat:

- Hibakeresési módszerek alkalmazása a lokátorok javítása során

PVIAU Penza 1981

Szakmai kiadványok:

- Adminisztrációs utasítás	„SZT”	STKL 00675	MK	KFH
- A „Sigma” Összeköttetési rendszer	„SZT”	STKL 00695	MK	KFH
- Adminisztrációs utasítás	„SZT”	STKL 00717	MK	KFH
- Számítógépes nyilvántartási rendszerek	„SZT”	STKL 00718	MK	KFH

CIKKEK

- *A katonai integráció perifériáján.*
Új Honvédségi szemle 2003/12. száma
- *Hivatásos katonák képzése az orosz hadseregben.*
Felderítő Szemle 2008/1. száma
- *Orosz VM 2008 évi költségvetése.*
Nemzet és Biztonság 2008/2. száma
- *Oroszország Katonapolitikája.*
Felderítő Szemle 2008/3. száma
- *A grúz-orosz katonai konfliktus értékelése.*
Honvédségi Szemle 2008/11. száma
- *BMD-4 orosz deszant harcjármű.*
Haditechnika 2009/2. száma
- *Orosz haderő reformja.*
Felderítő Szemle 2009/1. száma
- *Orosz VM 2009 évi költségvetése.*
Nemzet és Biztonság 2009/9. száma
- *Orosz VM 2009 évi költségvetése.*
Hadtudományi Szemle 2009/4. száma (angol)
- *Oroszország biztonságpolitikáját meghatározó tényezők.*
Európai Tükör 2009/10. száma

ELŐADÁSOK, KONFERENCIÁK

- *Informatika alkalmazása a hírszerzésben.*
Előadás a ZMNE „D” tagozat hallgatói számára 1997-1998
- *NATO népszerűsítési konferencia: Ukrajna, Szevasztopol 1999.*
Előadás: Magyarország NATO-csatlakozási tapasztalatai
- *Az Ukrán Hadsereg Reformja, konferencia: Ukrajna, Ungvár 2000.*
Előadás: A Magyar Honvédség reformjának tapasztalatai
- *Ukrajna és a NATO, konferencia: Ukrajna, Kijev 2001.*
Előadás: NATO-csatlakozási feltételek
- *Professzionális hadsereg Ukrajnában konferencia: 2001.*
Előadás: Áttérés a professzionális hadseregre
- *Új orosz katonai doktrína konferencia: Moszkva 2006.*
Hozzászólás: A professzionális hadseregre történő áttérés magyar tapasztalatai
- *Biztonságpolitikai konferencia: Szentpétervár 2007.*
Hozzászólás: A hadisír együttműködés hatása a biztonságra
- *MK KFH Humán Igazgatóság továbbképzése: 2008.*
Előadás: Grúz-orosz katonai konfliktus

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erői 2006 (VM kiadványa).
2. Az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erői 2007 (VM kiadványa).
3. Az Oroszországi Föderáció Katonai Doktrínája (magyar nyelvű fordítás, KFH, 2000.).
4. Az Oroszországi Föderáció Külpolitikai Konceptiója (magyar nyelvű fordítás, KFH, 2000.).
5. Az Oroszországi Föderáció Nemzetbiztonsági Konceptiója (magyar nyelvű fordítás, KFH, 2000.).
6. Az Oroszországi Föderáció Nemzetbiztonsági Stratégiája 2020-ig, 2009.
7. Az Oroszországi Föderáció Nemzeti Biztonsági Konceptiója és Katonai Doktrínája. Dr. Nagy László mk. ezds. kommentárjával. Budapest, Új Honvédségi Szemle, 2000/5. szám.
8. Brunner Gábor Diplomamunka: Oroszország biztonságpolitikájának és nemzetbiztonsági rendszerének változásai, ZMNE 2008.
9. Brzezinski, Zbigniew: A nagy sakktabla; Európa Kiadó, Budapest, 1999.
10. Ciganyok Anatolij, kandidátus, az Orosz Hadtudományi Akadémia Tagja, a Katonai Előrejelzések Központjának igazgatója: Az ötnapos kaukázusi háború tanulságai.
11. Deák András György: Az orosz külpolitikai gondolkodás története (1992-1997); Ph.D. Értekezés 2003.
12. Dobos Edina: Oroszország: energia és érdekérvényesítés (Új Honvédségi Szemle, 2007/2.).
13. Dogovor ob obicsnih vooruzsonnih szilah v Jevrope i Rosszija – poiszki vihoda iz tupika Moszkva, 1995, Moszkovszkij Centr Karnegi.
14. Doktrina Informacionnoj Bezopasznosztyi Rosszijszkoj Fegyveraciji. Moszkva, 2000. 09. 09.
15. Doktrínák és alternatívák, Az orosz külpolitikai gondolkodás: 1992-1998. Válogatott cikkek, tanulmányok COLPI Budapest, 1998.
16. Doktrínák és alternatívák: Az orosz külpolitikai gondolkodás 1992–1998. Válogatott cikkek és tanulmányok. Válogatta és szerkesztette: Kiss Ilona, Tatjana Sakleina, Andrej Kortunov, Budapest, 1998, Alkotmány és Jogpolitikai Intézet.
17. Dr. Deák János vezérezredes – Dr. Szternák György ezredes: Az orosz geopolitikai gondolkodás megváltozásának tükröződése az új katonai doktrína tervezetében, Felderítő Szemle 2007/2.
18. Dr. Tömösváry Zsigmond: A NATO és Oroszország kapcsolatai, e kapcsolatok hatása Közép-Európa, s benne Magyarország biztonságára. Doktori (phd) értekezés 2003.
19. Fegyverexport - Stratégiák és Technológiák Analitikai Központ folyóiratai.
20. Gömöri Endre: G8: Gazprom-doktrína, Népszabadság, 2006. Július 15.
21. Halász Iván: Oroszország megingott nagyhatalmi helyzete, Calibra kiadó, Budapest, 1997.
22. Harrington, Stuart: Gru-Aman – Katonai titkosszolgálatok története; Pudedlo Kiadó, Debrecen.
23. Jane's Sentinel – Security Assessment, Russia and the CIS (Jane's Information Group Ltd., United Kingdom, 2005).
24. Jane's Sentinel – Security Assessment, Russia and the CIS (Jane's Information Group Ltd., United Kingdom, 2004).
25. Konceptija Nacionalnoj Bezopasznosztyi Rosszijszkoj Fegyveraciji. Moszkva, 2000.

26. Dr. Kőszegvári Tibor – Dr. Szternák György – Dr. Magyar István: A XXI. századi hadviselés.
A században várható biztonsági kihívások, konfliktusok és háborúk; hadviselési elképzelések; haderő struktúrák és feladatok. Egyetemi jegyzet, ZMNE Doktori Iskola, Budapest, 2000.
27. Kővári László százados: Oroszország biztonságpolitikája az orosz geopolitika és a nemzeti biztonsági koncepció tükrében. ZMNE, BVKN-2 diplomamunka, 2000.
28. Kővári László: Oroszország biztonságpolitikája az orosz geopolitika és a biztonsági koncepció tükrében; ZMNE könyvmonográfia, 2000.
29. Lázár Péter: Oroszország kül- és biztonságpolitikája a XXI. század küszöbén; Új Honvédségi Szemle, 2000/10.
30. Liaropoulos, Andrew: The Russian Defense Reform and its Limitations, *Caucasian Review of International Affairs*, Vol. 2 (1) – Winter 2008 (letölthető a ria-online.org honlapról).
31. Lilija Sevcova: Posztkommunyiszticeszkaja Rosszija: Logika razvityija i perszpektyivi. Moszkva, 1995, Moszkovszkij Centr Karnegi.
32. N. A. Nartov: Geopolityika. Izdatyelsztvo polityiceszkoj lityeraturi. Moszkva, 2002.
33. Dr. Nagy László: Európai biztonságpolitikai intézmények múltja és jelene. *Hadtudomány*, 2002/2. szám.
34. Nemzetközi konferenciák és szemináriumok anyagai.
35. Orosz Fegyverek (Military Parade kiadványa 2007).
36. Orosz Fegyveres Erők: hatalom és politika (Steven E. Miller, Dimity V. Trenin)
37. Oroszország és néhány kiemelt ország, biztonságpolitikája, védelempolitikája; *Tanulmányok*, ZMNE- MK KFH Egyetemi jegyzet Budapest, 2004.
38. Oroszország, tények és adatok. 1995. Teleki László Alapítvány.
39. Péteri Miklós: Az Oroszországi Föderáció nemzetbiztonsági rendszere, diplomamunka 2007.
40. Piriti Sándor: Az Oroszországi Föderáció Nemzeti Biztonsági Koncepciója. *Hadtudomány*, 1998/1. szám.
41. Rosszija i osznovnije insztyituti bezopasznosztyi v Jevrope. Szerkesztette: Dmitrij Trenyin. Moszkva, 2000, Moszkovszkij Centr Karnegi.
42. Sz. Bíró Zoltán: Oroszország és Kelet-Közép-Európa. Kelet-Közép-Európa az ezredfordulón. Bp., 1999.
43. Szaharov Andrej: Az orosz civilizáció. RUBIKON 1993/3.
44. Tóth István: Oroszország biztonságpolitikai koncepciójának változása 1992-től napjainkig (2006); *Felderítő Szemle*, 2006/1.
45. Tömösváry Zsigmond, Dr. Nagy László: Oroszország a harmadik évezred küszöbén. *Honvéd Kiadó*, Budapest, 1999.
46. Truscott, Peter: Putyin útja; *Panem-Grafo Kiadó* Budapest, 2005.
47. Utkin A. I.: Mirovoj porjadok XXI-ogo veka. Moszkva, 2002, Algoritm.
48. VM kiadványok a haderőreformról.
49. Vojennaja Doktrina Rossziszskoj Fegyveraciji. Moszkva, 2000.

ITNET FORRÁSOK

<http://www.agentura.ru/english/dosie/brit/fapsi>
<http://www.agentura.ru/english/dosie/brit/fsb>
<http://www.agentura.ru/english/dosie/brit/gru>
<http://www.agentura.ru/english/dosie/brit/svr>
<http://www.cast.ru>
<http://www.da.mod.uk/CSRC/documents/russian>
<http://www.fas.org/irp/world/russia/fapsi/index.html>
<http://www.fas.org/irp/world/russia/fps/index.html>
<http://www.fas.org/irp/world/russia/fso/index.html>
<http://www.fas.org/irp/world/russia/gru/index.html>
<http://www.fas.org/irp/world/russia/psb/index.html>
<http://www.fas.org/irp/world/russia/svr/index.html>
<http://www.fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/blueprint.html>
<http://www.fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/gazeta012400.htm>
<http://www.fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/index.html>
<http://www.freerepublic.com/forum/a394aa0466bfe.htm>
<http://www.fsb.gov.ru>
<http://www.gazeta.ru/2003/03/11/Putinmakesw.shtml>
<http://www.globalsecurity.org>
<http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/doctrine.htm>
<http://www.hetilap.hetek.hu//index.php?cikk=45290&print=1>
<http://www.hu.wikipedia.org>
<http://www.index.hu/politika/kulfold/putoro070210>
<http://www.informaworld.com/smpp/title~content=g714005310~db=all>
<http://www.kremlin.ru>
<http://www.kuznyecow.freeblog.hu>
<http://www.merln.ndu.edu/whitepapers/Russia2000.pdf>
<http://www.mil.ru>
<http://www.nato.int>
<http://www.rian.ru>
<http://www.russianforces.org>
<http://www.shift.sk/military/sifoner/vajda/vajda3.html>
<http://www.sulinet.hu/tart/fcikk/Khai/0/17825/3>
<http://www.sulinet.hu/tart/fncikk/Kha/0/6219/oroszkemek.html>
<http://www.svr.gov.ru>
<http://www.thespetsnaz.com/glos.html>
<http://www.vpk.ru>
<http://www.vvmvd.ru>
<http://www.vvmvd.ru/menu2/structure/reforms/>
<http://www.warfare.ru>